Ex Bibliotheca
i Coll. Rom.
iet. Jesu

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II
8
49 A
26
ROMA

52

8-49-A-26

Digitized by Google

Digitized by Google

COMPENDIVM MANVALIS CONTROVERSIARVM HVIVS TEMPORIS de Fide ac Religione.

AVTHORE

MARTINO BECANO
Societ. IESV Theologo.

Ad Sereniſsimum Principem FERDINANDVM ERNESTVM, *Archiducem Auſtriæ, Auguſtiſsimi & Inuictiſsimi Imperatoris* FERDINANDI SECVNDI *filium ac hæredem.*

Col. rom. S.J.

BIBLIOTECA ... ROMA ... COLLEGIO ...

DVACI,
Ex Officinâ Typogr. BALTAZARIS
Belleri, ſub Circino aureo.
Anno 1626.

Cum Gratia & Priuilegio.

[redacted] V. K.

SERENISSIMO PRINCIPI FERDINANDO ERNESTO ARCHI-DVCI AVSTRIÆ,

Auguſtiſsimi & Inuictiſſimi Romanorum Imperatoris FERDINANDI SECVNDI *filio ac hæredi*

MARTINVS BECANVS.

LIceat mihi, Sereniſsime Princeps, curas & cogitationes Tuæ Serenitatis alio pauliſper auocare. Expediam paucis. Scripſi non ita pridem *Manuale Controuerſiarum de fide ac religione*, quod

Auguſtiſsimo & Inuictiſsimo Imperatori Ferdinando II. piiſsimo Parenti tuo, Domino noſtro clementiſsimo, cum eâ, quâ par eſt, reuerentiâ ac animi ſubmiſsione, dicaui & conſecraui. Interea à bonis viris interpellatus ſum, vt quæ ibi fuſius diſputata ſunt, breuiori formâ ac methodo comprehenderem, & ex manuali, Compendium manualis cõficerem. Factum eſt. Hoc ipſum Compendium Tuæ Serenitati nunc offero, & ſub Ampliſsimi Nominis Tui auſpicio in lucẽ exire opto. Æquitas id poſtulat. Sicut enim vtriuſque operis idem argumentum eſt, idem ſtylus, eadem diſpoſitio; nec aliter, quàm mole & quantitate inter ſe differunt: ita Auguſtiſsimi Parentis & Sereniſsimi Filij eadem proſapia eſt, idem genius, idem ad heroicas virtutes ardor ac propenſio; nec aliter ferè, quàm

ætate

ætate ac ſtatura, alter ab altero diſcerni poteſt. Si ergo Manuale, quod maius eſt, Auguſtiſsimo Parenti tuo dedicaui; certè non alteri, quàm Sereniſsimo Filio, Compendium hoc, quod minus eſt, dedicare debui. Ita prorſus. Sic enim futurum eſt; vt ambo, in eâdem familiâ, in eâdem domo, ſub eodem tecto, locum ac clientelam reperiant. Et quæ eiuſdem ſunt originis ac ſanguinis, hoſpitio non diuellantur. Maneant ergo pariter conſociata, & apud vos in eodem domicilio commorentur. Nec dubito, quin ſicut Inuictiſſimus Imperator clementiſsimè acceptauit oblatum à me Manuale: ita Serenitas Veſtra, pari humanitate Compendium hoc admiſſura ſit. Deus Opt. Max. qui & Parentem & Filium, ſua miſericordiſsima benignitate ad ſuprema honorum faſtigia deſtina-

uit, pergat vtrumque incolumem conſeruare, contra hoſtes protegere, glorioſas victorias largiri, & ad Romani Imperij dignitatem reſtaurandam, animos ac vires ſubminiſtrare. Ita voueo. Vale Sereniſsime Princeps, & me inter fideles ſeruos ac clientes Tuæ Serenitatis agnoſce. Viennæ 13. Auguſti 1623.

Serenitatis Tuæ

humillimus in Chriſto ſeruus

MARTINVS BECANVS.

APPRO-

APPROBATIO R. P. Prouincialis.

EGo Gregorius Rumer Societatis Iesv per Auſtriam Præpoſitus Prouincialis, poteſtate ad id mihi facta ab admodum R. P. Mvtio Vitellesco, Præpoſito noſtro Generali, facultatem concedo, vt *Compendium Manualis Controuerſiarum huius temporis de fide & religione*, à P. Martino Becano Societatis noſtræ Theologo conſcriptum, atq; à deputatis ad id Patribus lectum & approbatum, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu mea ſubſcriptas, ſigillóque officij munitas dedi. Pragæ, 10. April. Anno 1623.

Summa Priuilegij.

EGo infraſcriptus Societatis IESV in Gallo-belgica Prouincialis, iuxta Priuilegium eidem Societati à Sereniſſimis Principibus noſtris conceſſum; quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos abſq; Superiorum permiſſione imprimant; facultatem do Baltazari Bellero Typographo Duacenſi, vt *Compendium Manuale controuerſiarum huius temporis*, Auctore R. P. MARTINO BECANO è Societate IESV, ad ſex annos proximos imprimere & liberè diſtrahere poſſit. In quorum fidem has manu propriâ ſubſcriptas, & officij noſtri ſigillo munitas dedimus, Tornaci 5. Octob. 1624.

IOAN. HEREN.

MANVA-

MANVALE CONTROVERSIARVM HVIVS TEMPORIS.

Controuerſiæ de fide & religione, quæ hoc tempore vigent inter nos & aduerſarios, ſunt ferè quintuplices. Aliæ communes, in quibus & Lutherani & Caluiniſtę à nobis diſſentiunt. Aliæ, in quibus ſoli Lutherani. Aliæ, in quibus ſoli Caluiniſtæ. Aliæ, in quibus ſoli Anabàptiſtæ. Aliæ, in quibus Politici. Politicos voco, qui vel pluris politiam æſtimant, quàm fidem & religionem: vel certè diſputant quæſtiones ad politiam aliquo modo pertinentes. Harum omnium diſpoſitio ac ordo talis eſt.

CON-

Digitized by Google

I. CONTROVERSIÆ communes.

1. *De Scriptura.*
2. *De Traditionibus.*
3. *De Eccleſia.*
4. *De Capite Eccleſiæ.*
5. *De Iudice Controuerſiarum.*
6. *De Antichriſto.*
7. *De Inuocatione Sanctorum.*
8. *De Sacramentis.*
9. *De Cõmunione ſub vtraq; ſpecie.*
10. *De Sacrificio Miſſæ.*
11. *De Purgatorio.*
12. *De vocatione Miniſtrorum.*
13. *De Calibatu Miniſtrorum.*
14. *De peccato originali, mortali, veniali.*
15. *De Libero arbitrio.*
16. *De Iuſtificatione.*
17. *De fide iuſtificante.*
18. *De obſeruatione legis.*
19. *De merito bonorum operum.*
20. *De Ieiunio & abſtinentia.*

CON-

II CONTROVERSIÆ Lutheranorum.

1. *De Vbiquitate.*
2. *De fide infantium in* Baptiſmo.
3. *De Impanatione, vt vocant. Vel, an corpus Chriſti ſit in pane, cum pane, & ſub pane? Affirmant Lutherani.*

III CONTROVERSIÆ Caluiniſtarum.

1. *De Attributis diuinis.*
2. *De Chriſto.*
3. *De Imagine Chriſti.*
4. *De Prædeſtinatione.*
5. *De Gratia.*
6. *De Authore peccati.*
7. *De Baptiſmo infantium, an ſit neceſſarius.*
8. *De Exorciſmo.*
9. *De reali præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia.*
10. De Circulo *Caluiniſtico.*

CON-

IV. CONTROVERSIÆ Anabaptiſtarum.

1. *An detur peccatum originale? Negant cum Pelagianis.*
2. *An infantes baptizari poſſint? Negant.*
3. *An Magiſtratus ciuilis apud Chriſtianos ſit licitus? Negant.*
4. *An Chriſtiani poſſint bellum gerere? Negant.*
5. *An poſſint iurare, vel iuramento ſe obſtringere? Negant.*
6. *An Polygamia ſit licita? Affirmant.*
7. *An Matrimonium diſſolui poſſit propter diuerſitatem religionis? Affirmant.*
8. *An animæ iuſtorum poſt hanc vitam extinguantur? Affirmant.*

V. CONTROVERSIÆ Politicorum.

1. *An quilibet in ſua fide ſaluari poſſit?*
2. *An aliquando liceat negare fidem, ad vitandam mortem?*
3. *An ex eadem cauſa liceat eam diſsimulare?*
4. *An aliquando liceat ſimulare alienam fidem?*
5. *Et ſpeciatim, an liceat cum gentilibus idola colere?*
6. *An liceat cum hæreticis publicè orare?*
7. *An conciones illorum audire?*
8. *An Sacramenta cum illis participare?*
9. *An matrimonia cum illis contrahere?*
10. *An eos ad ſepulturam comitari?*
11. *An libros eorum legere?*
12. *An de fide cum illis diſputare?*
13. *An cum illis paciſci?*

14. *An ſi cum ijs paciſcaris, fides ſeruanda ſit?*
15. *An propter hæreſin puniri poſſint?*
16. *An Princeps Catholicus poſſit eos in ſua Prouincia tolerare?*
17. *An poſſit Iudæos tolerare?*
18. *An quilibet Rex in ſuo regno habeat Primatum Eccleſiæ?*
19. *An qui iurauit ſe manſurum in Lutheraniſmo teneatur præſtare?*
20. *An in aliquo caſu liceat mentiri?*
21. *An æquiuocatione uti?*
22. *An duellum exercere?*

Hæc quinq; genera controuerſiarum, totidem libris explicabo: idque breuiter, ne Lectori moleſtus ſim: clarè, vt quæ ſcribo, omnes intelligant: modeſtè, ne quis meritò offendi poſsit. Præmittam tamen aliquid de aduerſariis, quod Lectori ſubſeruiet.

PRÆ-

PRÆLVDIVM.

De varia diſpoſitione Aduerſariorum, & quomodo cum ſingulis agendum.

1. IGitur aduerſarij, ſiue illi Lutherani ſint, ſiue Caluiniſtæ, ſiue alterius ſectæ; non eodem modo omnes affecti ac diſpoſiti ſunt. Nam alij in ſuo errore ſunt pertinaces: alij zeloſi: alij frigidi: alij dubij ſeu fluctuantes. De ſingulis ſic accipe.

2. Pertinaces ſunt, qui quidem agnoſcunt, ſe recedere à communi ſenſu Eccleſiæ, & SS. Patrum; ſed tamen ex ſuperbia & obduratione mentis, ne videantur à veritate conuicti, obſtinatè perſiſtunt in ſua opinione. Hi propriè dicuntur Hæretici, teſte Auguſtino ep. 162. & lib. 18. de Ciuit. Dei c. 15. Sunt autem ſimiles Phariſæis, & rariſſimè, propter duritiam cordis, cōuertuntur. De quibus dictum eſt Matthæi 13. 15. *Incraſſatum eſt cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos.*

3. Ze-

3. Zeloſi ſunt, qui non ex ſuperbia aut obſtinatione, ſed ex quadam ignorantia falsò perſuaſi ſunt, ſuam ſectam veritati & Euangelio conformem eſſe, ideoque tanto ſtudio ac ardore eam tuentur, vt videantur parati vitam potius, quàm ſectam amittere. Hi ſimiles ſunt Paulo ante conuerſionem, qui de ſeipſo ſcribit ad Galatas cap. 1. ℣. 13. *Audiſtis*, inquit, *conuerſationem meam aliquando in Iudaiſmo, quoniam ſupra modum perſequebar Eccleſiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum Traditionum.* Huiuſmodi zeloſi, quia non peccant ex malitia ſed ex ignorantia, ſæpe à Deo miſericordiam conſequuntur, vt idem Paulus de ſeipſo fatetur, 1. Timoth. 1. 13. *Miſericordiam Dei conſecutus ſum quia ignorans feci in incredulitate.*

4. Frigidi ſunt, qui neque ex ſuperbia, neque ex ignorantia, ſed ex aliis cauſis, quas frigidè prætendunt, manent in ſuo errore. Et quando monentur de Catholica fide capeſſenda, ſolent cunctari, tergiuerſari, & frigidas excuſationes adferre. Et alij quidem prætendunt, ſe in ea religione, quam ſequuntur, natos & educatos eſſe. Alij, iuramento ſe obſtrinxiſſe, quod velint

velint in ea perſiſtere. Alij, non audere palam profiteri fidem Catholicam, propter amicos & conſanguineos, qui omnes Lutherani aut Caluiniſtæ ſint. Alij, non poſſe ſe id facere, ne offendant ſuum Principem, qui à Catholica alienus eſt. Alij denique, tametſi nihil horum apertè dicant, reuera tamen ex vna parte manent in hæreſi, propter prætenſiones allatas: ex altera ſimulant ſe propendere ad noſtram religionem, vt hac ratione, vel Cæſaris, vel alterius Principis Catholici gratiam & fauorem aucupentur: Vel ad officia & dignitates apud Catholicos promoueantur: Vel certè, ſi illam iam antea obtinuerint, ne exuantur. Nec deſunt, qui ex rerum euentu ſtatuant de ſua fide: nempe manſuros ſe in Lutherana aut Caluiniana, ſi Catholici in bello ſuccumbant, & ſuis fortunis ſpolientur: ſin contra, Catholicam amplexuros. Hi omnes ſimiles ſunt illis de quibus dictum eſt 2. Reg. 18. 21. *Vſquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum, ſi autem Baal, ſequimini illum.* Et Eccleſiaſtici 3. 21. *Cor ingrediens duas vias non habebit ſucceſſus.*

5. Dubij ſunt, qui ſimplici ac recto corde quærunt veritatem: Et quia per ſe non poſſunt eam inuenire, petunt

ab aliis inſtrui ac iuuari. Hi ſimiles ſunt Nicodemo in Euangelio, & Eunucho in Actibus Apoſtolorum. Nicodemus petiuit inſtrui à Chriſto circa generationem, quæ fit per baptiſmum, Ioan. 2. 4. *Quomodo*, inquit, *poteſt homo naſci, cùm ſit ſenex? Nunquid poteſt in ventrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci?* Similiter Eunuchus legens Iſaiā prophetam, cùm rogaretur à Philippo, an intelligeret quæ legeret, reſpondit: *Quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi?* Quaſi dicat: Non intelligo ſenſum Iſaiæ, ſed obſecro, vt mihi interpreteris, vt me iuues, vt me doceas. Huiuſmodi homines, ſi incidant in viros bonos, à quibus inſtruantur, facile iuuari ſolent. Quo pacto Nicodemus à Chriſto, & Eunuchus à Philippo inſtructus & adiutus eſt.

6. Igitur cum his omnibus non eodem modo agēdum eſt. Ac primò pertinaces non facile admittendi ſunt ad diſputandum de fidè ac religione; quia cùm ſint ſuperbi & contumaces, non volunt reſipiſcere, etiam ſi manifeſtè conuincantur. Si tamen, propter aliorum vtilitatem, cùm illis agendum eſt, tria ſeruari debent. Primo, coërcendi ſunt intra limites certæ alicuius materiæ, ne ex vna in aliam, quod ſine fructu fieret, ſubito cùm lubet, deſiliant.

Secun-

Secundo, reſtringendi ad formam dialecticam, vt vis argumenti appareat. Nec permittendum, vt ſine ordine, ſine methodo, ſine connexione, quod ipſis familiare eſt, multa effutiant, more côcionantium potius, quàm diſputantium. Tertio, palam cõfundendi & obiurgandi ſunt: ſicut Saducæi, & Phariſæi à Chriſto fuerunt confuſi & obiurgati, Matth. 22. 29. *Erratis, neſcientes Scripturas.* Et alibi ſæpius. Hæc confuſio dupliciter prodeſt. 1. Per eam minuitur authoritas aduerſariorum. 2. Illorum aſſeclæ minori in pretio eos habent, & ſenſim ad nos accedunt. Debet tamen eſſe confuſio rationabilis, quæ non fiat per conuitia & maledicta, ſed per iuſtam reprehenſionem, aut apertam victoriam.

7. Zeloſi, qui pertinaces non ſunt, contrario modo, id eſt, modeſtè ac beneuolè tractari debent: Nec tam rationibus aut ſubtilitatibus obruendi, quã Deo per orationem cõmendandi ſunt. Sic Stephanus orabat pro Paulo, & Monica pro Auguſtino; quorum hic Manichęorum errores; ille Synagogam ex præpoſtero zelo defendebat. Et quidem de altero ſcriptum eſt: *Si Stephanus non oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet* De altero vero: *Fieri non poteſt, vt filius tantarum lachrimarum pereat.*

8. Frigidi, propter ſuas prætenſiones, à quibus ægrè abſtrahuntur, rarò ad frugem perueniunt. Cum illis ſeriò ac ſeuerè agendum eſt. Quod dupliciter fieri poteſt. Primò, oſtendendo prætenſiones & excuſationes ipſorum eſſe friuolas. Deinde, ſæpè inculcando, vt ſaluti ſuæ conſulant, neque ob humanos reſpectus, fauores, aut ſæculares dignitates, patiantur ſe ab æterna & cæleſti gloria excludi. Meminerint illius parabolæ Euangelicæ, Lucæ 14. 16. *Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Et miſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia parata ſunt omnia. Et cœperunt omnes ſimul excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceſſe habeo exire & videre illam: rogo te, habe me excuſatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excuſatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non poſſum venire.* Ecce, vocantur frigidi ad Eccleſiam & fidem Catholicam. Omnes ſe excuſant, & quiſque ſuam allegat prætenſionem. Quo euentu? Audi. *Nemo virorum illorum, qui vocati ſunt, guſtabit cœnam meam.* Dura, ſed iuſta ſententia. Cùm enim Dei vocationem negligant, meritò ab æterna vita excluduntur.

9. Dubij denique ſeu fluctuantes,

qui

qui ſincerè quærunt veritatem, fraternè & ad captum cuiuſque accommodatè tractandi ſunt. Et aliter docti & ingenioſi, aliter rudes ac idiotæ inſtruendi. Habemus exemplū in Chriſto, qui ſe omnibus accommodabat. Nam ſimplicem populum inſtruebat per parabolas & ſimilitudines, quas facilè capiebant. Duobus diſcipulis in Emaus euntibus Moſen & Prophetas interpretabatur. Nicodemo baptiſmi vim ac neceſſitatē ex analogia humanæ natiuitatis explicabat. Mulieri Samaritanæ, Meſſiam ſe eſſe, inde perſuadebat, quod oſtenderet ſe omnia ſcire, quæ ipſa feciſſet. *Venite*, inquit, *& videte hominem qui dixit mihi omnia, quæcunque feci. Nunquid ipſe eſt Chriſtus?*

10. Hæc obiter de vario errantium ſtatu ac diſpoſitione à me dicta ſint. Et quamuis cupiam omnibus prodeſſe, nihilominus illis potiſſimum proderunt hæ lucubrationes, qui ſimplici ac ſincero corde optant inſtrui ac iuuari. Hi enim facilius conuertuntur, duplici de cauſa. 1. Quia cum optent inſtrui, libenter admittunt inſtructionem. 2. Cum recta intentione procedant, Deus paratus eſt illis cooperari. Nam vt veriſſime dictum eſt à Petro Apoſtolo, *Sicut ſuperbis reſiſtit, ita humilibus dat gratiam.* Duo ſiquidem

 requi-

ROMA

requiruntur in hoc negotio. Vnum eſt, prædicatio Euangelij, ſeu inſtructio humana: *Docete omnes gentes.* Alterum, gratia Dei, ſine qua inſtructio nõ prodeſt: *Sine me nihil poteſtis facere.* Vnde fruſtra laborant, qui putant ſe ſua eloquentia & argumentandi ſubtilitate poſſe errantes in viam reducere. Illi, poſt longam inſtructionem & diſputandi acrimoniam, meritò vſurpent illud: *Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus.* Quare? Quia humana induſtria ſine Dei adiutorio, nihil efficit, nihil proficit in hoc negotio. Itaq; mutato conſilio, dicant cum Petro Apoſtolo: Domine, *in nomine tuo laxabo rete*, id eſt, implorato prius Dei auxilio, hoc opus inchoabo. Quo etiam ſpectat illud 1. Corinth. 3. 6. *Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus.* Et alibi: *Gratia Dei ſum id, quod ſum.* Hæc autem gratia aſſiduè petenda eſt: non modo ab illis, qui alios inſtruunt in fide, vt efficaciter inſtruant; ſed etiam ab ijs, qui inſtruuntur, vt corda ipſorum per gratiam Dei emollita & præparata, admittant ſemen fidei, & efficaciter conuertantur. Amen.

LIBER PRIMVS.

De controuerſijs communibus.

INTER communes controuerſias, vna principalis eſt, ex qua reliquæ omnes dependent; nempe de Eccleſia. Nam ſi verum eſt (quod verum eſſe, Deo volente, demonſtrabimus) noſtram Eccleſiam, quæ Catholica, Romana,& Pontificia dicitur,eſſe veram Chriſti Eccleſiam, quæ in fide errare non poſſit, iam aduerſarij proſtrati ac debellati ſunt. Quod ſic oſtendo: Quicunque in rebus fidei ac religionis ſequitur veram Chriſti Eccleſiam, non poteſt errare circa fidem & religionem, cum vera Chriſti Eccleſia ſit infallibilis: At Catholici, qui defendunt Purgatorium, Sanctorum inuocationem, Sacrificium Miſſæ, & ſimilia dogmata, ſequuntur veram Chriſti Eccleſiam: Ergo circa fidem & religionem errare non poſſunt. Securi igitur ſunt. E contrario, aduerſarij, qui deſerunt veram Chriſti Eccleſiam, ſine dubio errant, & ſecuri

non ſunt. Hoc diſcurſu ſæpe vtitur Auguſtinus, vt infra ſuo loco videbimus. Atque hoc eſt breuiſſimum compendium reliquarum omnium controuerſiarum. Singulæ tamen ſpeciatim tractandæ ſunt, propter eos, qui de ſingulis cupiunt ſibi ſatisfacere, & aliis rationem reddere. Sit ergo

CAPVT I.

De Scriptura ſacra.

IN Scriptura tria ſpectari poſſunt. 1. Canon ſeu catalogus librorum Scripturæ. 2. Verſio ſeu tranſlatio. 3. Senſus, tam litteralis, quàm myſticus. De quibus dicendum eſt, hoc ordine. 1. Qui libri ſint canonici ſeu diuini? Vel, quod idem eſt, qui libri pertineant ad ſacram Scripturam? 2. Quæ ſit legitima Verſio Scripturæ? 3. Quis ſit ſenſus illius litteralis & myſticus? 4. An ſenſus litteralis, qui præcipuus eſt, ſit obſcurus? 5. Vnde oriatur hæç obſcuritas? 6. Cur Deus voluerit Scripturam eſſe obſcuram? 7. Cum obſcura ſit, quis eam debeat interpretari? 8. An Lutherani & Caluiniſtæ habeant veram Scripturam? 9. An ex ea diſputare poſſint de fide & religione. 10. Quomodo ex ea ſoleant diſputare?

I. QVÆ-

I. QVÆSTIO.

Qui libri Scripturæ ſint canonici?

1. CAnon duo ſignificat. 1. Normam ſeu regulam, quam ſequimur. 2. Catalogum ſeu numerum aliquarum rerum. Vtroque ſenſu libri Scripturæ dicuntur Canonici. Priori quidem, quia continent normam ſeu regulam, quam in fide & moribus ſequi debemus. Poſteriori, quia in catalogum librorum diuinorũ relati ſunt. Eſt ergo quæſtio, quinam libri veteris ac noui Teſtamenti ſint canonici, hoc poſteriori ſenſu? id eſt, quinam relati ſint in canonem ſeu catalogum librorum Scripturæ, tanquam diuini, ſeu à Deo inſpirati?

2. Reſpondeo. In canonem, quo vtuntur Catholici, relati ſunt hi libri veteris Teſtamenti: *Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ioſue, Iudices, Ruth, quatuor libri Regum, duo Paralipomenon, duo Eſdræ, Tobias, Iudith, Eſther, Iob, Pſalterium, Prouerbia, Eccleſiaſtes, Cantica, Sapientia, Eccleſiaſticus, quatuor maiores Prophetæ, duodecim minores, duo libri Machabæorum* Item, hi libri noui Teſtamenti: *quatuor Euangelia, Actus Apoſtolorum, quatuordecim epiſtolæ Pauli, tres Ioannis, duæ Petri, vna Iacobi, vna Iudæ,*

Apo-

Apocalypſis Ioannis

3. Hic Canon ſeu Catalogus habetur in Concilio Tridentino ſeſſ. 4. Et Patres illius Concilij acceperunt illum per Traditionem ab Eugenio Papa in Concilio Florentino, vt videre eſt apud Bartholomæum Carranzam in Summa Conciliorum. Rurſum, Eugenius illum accepit à Gelaſio Papa in Concilio Romano, vt patet ex 2. tomo Conciliorum, in Decretis Gelaſij circa finem. Iterum Gelaſius ab Auguſtino lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 8. Et Auguſtinus à Concilio Carthaginenſi tertio, quod alij quintum, alij ſextum vocant. Denique Patres huius Concilij ab Innocentio I Epiſt. 3. ad Exuperium cap. 7. Vixit autem Innocentius anno Chriſti 402. Igitur ab illo tempore primitiuæ Eccleſiæ ad nos vſque, per continuatam Traditionem perſeuerat idem ille Scripturæ Canon, quem nos Catholici tenemus & amplectimur.

4. Ex hoc Canone multos libros aduerſarij noſtri expunxerunt. Lutherus quidem, ex Canone veteris Teſtamenti, Tobiam, Iudith, Eſther, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Machabæos: Ex Canone noui, Epiſtolam ad Hebræos, Epiſtolam Iacobi, Epiſtolam Iudæ, & Apocalypſin Ioannis. Alij plures, alij pau-

pauciores : quiſque, quos voluit, pro ſuo arbitratu In quos optime quadrat, quod de Manichæis ſcripſit Auguſtinus in lib. de bono perſeuerantiæ cap. 11. *Scripturas*, inquit, *ſic accipiunt, vt ſuo quodam priuilegio, imo ſacrilegio, quod volunt, ſumant: quod nolunt, reijciant*

5. Obijciunt 1. Tobias, Iudith, Eſther, Sapientia, Eccleſiaſticus, & Machabæi non ſunt in Canone Iudęorum, qui exſtat apud Hieronymum: Ergo debent etiam excludi à noſtro Canone. Reſpondeo. Nec antecedens vniuersè verum eſt: nec valet conſequentia. Nam Eſther eſt in Canone, qui exſtat apud Hieronymum; tametſi non ſit in Canone, qui exſtat apud Melitonem & Nazianzenum, quos paulò poſt citabimus. Deinde, neceſſe non eſt, vt illi ſoli libri habeãtur canonici apud nos, qui tales habiti ſunt apud Iudæos, vt rectè notat Auguſtinus lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 36. cùm ait: *Machabæorum libros, non Iudæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet* Et Iſidorus in libro Prooemiorum de libris veteris ac noui Teſtamenti. *Hebræi*, inquit, *non recipiunt libros Tobiæ, Iudith, & Machabæorum. Eccleſia tamen eoſdem inter Canonicas Scripturas enumerat* Et ibidem: *Sapientia & Eccleſiaſticus parem cum reliquis Canonicis libris tenere noſcuntur authoritatem.*

6. Et

6. Et ratio duplex eſt. Vna, quia major apud nos debet eſſe authoritas Eccleſiæ, quàm Iudæorum. Cum ergo ſit quæſtio, an ſupradicti libri ſint canonici, nec ne; debemus potius adhærere Eccleſiæ, quæ agnoſcit illos pro canonicis, teſte Auguſtino & Iſidoro; quam opinioni Iudæorum, qui illos pro talibus non agnoſcunt. Si Lutherani & Caluiniſtæ aliter ſentiunt, & putant potius credendum eſſe Iudæis, quàm Eccleſiæ; neſcio, quo fundamento tueri ſe poſſint. Altera, quia ex canone Iudæorum nihil certi probari poteſt. Non enim conſtat, vt dixi, an liber Eſther in eo conſignatus ſit, nec ne. Alij aiunt, alij negant. Deinde, incertum eſt, quis ſit author illius canonis, & quo tempore conſcriptus ſit. Multi putant ab Eſdra conſcriptū eſſe, tempore captiuitatis Babylonicæ. At tunc nondum exſtabant libri Machabæorum. Quid ergo mirum, ſi in illum Canonem relati non fuerint?

7. Obijciunt 2. Non ſolùm Iudæi, ſed etiam multi Chriſtiani, præſertim antiqui Patres, qui ſcripſerunt ante Innocentium & Auguſtinum, excluſerunt ſupradictos libros à Canone. Reſpondeo. Patres, qui ſcripſerunt de libris canonicis ante Innocentium & Auguſtinum, ſunt hi decem. *Primus*,

Me-

Melito Sardenſis apud Euſebium lib. 4. hiſtoriæ Eccleſiaſt. cap. 26. *Secundus*, Origenes apud eundem lib. 6. cap. 18. *Tertius*, Euſebius ipſe, libro 3. cap. 25. *Quartus*, Athanaſius in Synopſi. *Quintus*, Hilarius præfatione in Pſalmos. *Sextus*, Epiphanius hæreſi 8. *Septimus*, Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 4. *Octauus*, Nazianzenus in Carmine de veris & germanis Scripturæ libris. *Nonus*, Hieronymus in prologo Galeato, & in epiſt. 103. ad Paulinum. *Decimus*, Ruffinus in expoſitione Symboli. Et quidem Melito, Hilarius, Epiphanius ſcripſerunt Canonem librorum veteris Teſtamenti: Euſebius, noui: reliqui ſex, vtriuſque.

8. Sed neque diſſentiunt à nobis, neque fauent Lutheranis & Caluiniſtis. Vtrumque perſpicuè demonſtrabo. Ac primò, non diſſentire à nobis, ex duplici principio oſtendi poteſt. *Vnum eſt:* Quamdiu quæſtio aliqua eccleſiaſtica in vtramque partem manet dubia, ita vt nihil adhuc certi in alteram partem ab Eccleſia definitum ſit; tam diu liberum eſt, hanc vel illam partem probabiliter amplecti. Quando autem in alteram legitimè definita eſt, tunc illi parti adhærere omnes debent. *Alterum*: Qui ante definitionem Eccleſiæ, re adhuc dubia exiſtente, vnā

partem

partem probabiliter ampleɛ̃tuntur, nõ cenſentur propriè diſſentire ab illis, qui poſt definitionem Eccleſiæ, alteri adhærent. Nam ſicut hi adhærent definitioni Eccleſiæ; ſic etiam alij feciſſent, ſi res fuiſſet tunc definita. Et ſicut alij ante definitionem Eccleſiæ, probabilem partem amplexi ſunt; ſic etiam hi facerent, ſi Eccleſia nihil definiuiſſet. Non ergo propriè hi illis contrarij ſunt.

9. At ſic fit in propoſito. Nam antè Innocentium primum nondum erat certò definitum ab Eccleſia, qui libri eſſent Canonici, qui non eſſent: ac proinde Melito, Origenes, Euſebius, Athanaſius, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Nazianzenus, Hieronymus, Ruffinus, alterutram partem probabiliter amplecti poterant. At poſt definitionem Eccleſiæ (quæ primum ab Innocentio facta eſt, & poſtea in variis Conciliis confirmata) Auguſtinus & reliqui Patres, definitioni Eccleſiæ adhæſerunt. Ergo propriè non cenſentur diſſenſiſſe ab ijs, qui ante definitionem Eccleſiæ alterutram partem probabiliter ſecuti ſunt.

10. Hic diſcurſus, generatim loquendo, per ſe clarus eſt. Indiget tamen aliqua declaratione in particulari. Igitur ante definitionem Eccleſiæ,

tametſi

tametſi certò apud omnes conſtaret, quoſdam libros, tam veteris, quàm noui Teſtamenti, canonicos eſſe; de nonnullis tamen erat dubium, præſertim de Tobia, Iudith, Eſther, Sapientia, Eccleſiaſtico, Machabæis, Epiſtola ad Hebræos, Epiſtola Iacobi & Iudæ, poſteriore Petri, ſecunda & tertia Ioannis, Apocalypſi, libello Paſtoris, Reuelatione Petri, Actibus Pauli, & ſimilibus. Hoc patet ex Authoribus citatis. Nam Origenes, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Ruffinus poſuerunt librum Eſther in Canone: Melito & Nazianzenus excluſerunt: Athanaſius nihil certi determinauit. Rurſum de Tobia & Iudith, dubiè loquitur Hilarius: de Sapientia & Eccleſiaſtico, Epiphanius. Similiter, de Epiſtola ad Hebræos, de poſteriore Petri, de ſecunda & tertia Ioannis, dubitatum eſt apud Origenem. Apocalypſis poſita fuit in Canone ab Athanaſio, Ruffino, Hieronymo, Origene: Omiſſa à Cyrillo & Nazianzeno: in dubium vocata ab Euſebio. Vide plura apud eundem Euſebium lib. 3. cap. 25.

11. Hæc omnis dubitatio per Innocentium Papam ſublata eſt, qui rogatus ab Exuperio Epiſcopo Toloſano, quid de his dubiis libris ſtatuendum

dum eſſet, Apoſtolica authoritate definiuit, in Canone ponendos eſſe, quos ſupra poſuimus; excludendos alios. Quam definitionem ſecutus eſt Auguſtinus cum aliis Epiſcopis Africæ, in Concilio Carthaginenſi: Exuperius cũ Epiſcopis Galliæ: Gelaſius in Concilio Romano! totus denique orbis Chriſtianus, vſque ad hæc noſtra tempora. Soli ferè Lutherani & Caluiniſtæ ſine cauſa tergiuerſantur, & à conſenſu tot Patrum & Conciliorum, ad paucos illos Patres, qui ante definitionem Innocentij ſcripſerunt, importunè prouocant. Sed fruſtra. Nam Patres illi nullo modo ipſis patrocinantur. Quod ex dictis facilè probari poteſt. Primò, quia Patres illi inter ſe non conueniunt in Canone. Nec mirum. Nam cum res nondum eſſet definita ab Eccleſia, alij hanc, alij illam partem probabiliter ſequebantur. Ergo non omnes ſaltem poſſunt allegari pro Lutheranis & Caluiniſtis, niſi Lutherani & Caluiniſtæ, velint diſcrepantes eorum ſententias ſequi. Secundò, nec Lutherani & Caluiniſtæ inter ſe conueniunt in Canone. Nam Caluiniſtæ admittunt Epiſtolam ad Hebræos, Epiſtolam Iacobi & Iudæ, & Apocalypſin Ioannis, quas reijciunt Lutherani. Ergo ſi qui Patres fauent

Calui-

Caluiniſtis, non fauent Lutheranis: & viciſſim, ſi qui his fauent, illis non fauent. Tertiò, plerique ex illis Patribus ingenuè fatentur, de quibuſdam libris dubium eſſe, an ſint canonici, nec ne. At Lutherani & Caluiniſtæ non volunt eſſe dubium, ſed certum. Ergo aliunde, quàm ex illis Patribus debent oſtendere certitudinem, quod tamen non faciunt.

12. Concludo, aduerſarios nihil præſidij pro ſe habere ex tota antiquitate: Nullum Concilium, nullos Patres adduci poſſe, qui per omnia probent ipſorum Canonem. Nam Patres, qui ſcripſerunt ante Innocētium, in multis ab illis diſcrepant, vt iam oſtenſum eſt. Qui autem ſecuti ſunt Innocentium, noſtrū Canonem approbarunt.

II. QVÆSTIO.

Quæ ſit legitima Verſio Scripturæ?

1. NOs Catholici vtimur veteri ac vulgata verſione, quæ iam multis ſæculis in Eccleſia viguit, & communi Chriſtianorum cōſenſu recepta eſt. Hanc repudiant noſtri aduerſarij, & in eius locum, non vnam aut duas, ſed prope infinitas ſuis auditoribus obtrudunt. Nam alia eſt verſio Lutheri, alia Oecolampadij, alia Theodori

Bibliandri, alia Caſtalionis, alia Iunij & Tremelij, alia Munſteri, alia Bezæ, aliæ aliorum; quæ omnes inter ſe diſſident, & ab ipſis aduerſariis meritò reprehenduntur.

2. Sic enim ſcribit Lutherus in Cōmentario de nouiſſimis verbis Dauidis, in præfatione: *Omnino melius eſſet retinere illam hactenus receptam & vſitatam verſionem Bibliorum, quàm tot nouas verſiones cumulari, quibus nihil proficitur, niſi quod diſsimilitudo & diſcrepantia lectionum memoriam lectorum turbat, & ſtudium remoratur, ac in multis locis incertiorem, quam fuerit, dimittit.* Et in libro prophetiarum ſuarum, qui à Georgio VValtero Hallenſi Prædicante collectus eſt: *Tam multa*, inquit, *noſtro tempore ſunt verſiones Bibliorum, vt paulatim tam multa futura ſint Biblia, quam multi ſcioli in Hebraica lingua Magiſtros ſe profitebuntur.*

3. Et Rauchlinus (alias Capnion) in Hebræas concordantias Rabbi Nathan: *Multa tranſlationes Bibliorum in lucem prodeunt, quas melius fuiſſet non natas eſſe, vel ſtatim interiiſſe.* Addit Kemnitius in prima parte Examinis Concil. Trid. ſeſſ. 4. *Vtile eſt exſtare certam aliquam verſionem, quæ in citationibus allegetur.* Et VVittakerus controuerſia 1. quæſt. 2. cap. 7. *Conſulte factura eſſet Eccleſia,*

cleſia, ſi non cuius pro arbitratu ſuo permitteret nouam verſionem edere. Et Robertus Stephanus initio Bibliorum ſuorum, Anno 1557. *Nullum vertendorum Bibliorum finem fier, iam multi pridem queruntur, qui ex re Eccleſiæ eſſe exiſtimant certam aliquam ex tanto numero eligere.* Hæc ſunt teſtimonia aduerſariorum contra ſeipſos. Ex quibus concludo, ipſos ſuo etiam iudicio infelices eſſe, quod non habeant vnam, certam, & cōſtantem verſionem Bibliorum quam ſequantur.

4. Quantò feliciores Catholici, qui vnam, certam, & vniformem habent, quam à maioribus confirmatam & approbatam acceperunt. Et tametſi toto terrarum orbe diffuſi ſint, vna tamen loquuntur lingua, & iiſdem Spiritus ſancti verbis ac formulis aſſueti ſunt. His rectè accommodari poteſt illud Gen. 11. 1. *Erat autem terra labij vnius, & ſermonum eorundem.* Aduerſariis verò, quod ſequitur: *Confundamus linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui.* Et certè ita fit. Aliter Lutherus, aliter Munſterus, aliter alij citant eundem Scripturæ locum. Alius alium non intelligit. Catholici inter ſe conueniunt. Soleo dicere, Catholicos & aduerſarios repræſentare duas fami-

lias ; in quarum altera, pater & mater, filij & filiæ, ſerui & ancillæ, eodem loquuntur idiomate, & ſinguli ſingulos probe intelligunt : in altera tot idiomata ſunt, quot capita : vbi pater Gallicè, mater Hiſpanicè, filij Latinè, filiæ Belgicè, ſerui Italicè, ancillæ Polonicè loquuntur. Vbi nulla concordia, ſed perpetuum iurgium ac contentio eſt.

III. QVÆSTIO.

Quis ſit ſenſus Scripturæ litteralis, & quis myſticus?

1. SOlet diſtingui duplex Scripturæ ſenſus. Vnus litteralis ſeu hiſtoricus: alter ſpiritualis ſeu myſticus. Litteralis eſt, qui proximè & immediatè ſignificatur per ipſa verba, ſiue ſint verba propria, ſiue metaphorica. Myſticus eſt, qui non ſignificatur proximè per ipſa verba, ſed per rem ſignificatam ipſis verbis. Ita D. Thomas in 1. parte quæſt. 1. art. 10. vbi notat duplicem eſſe ſignificationē in Scriptura ſacra: Vnam verborum, quæ pertinet ad ſenſum litteralem: Alteram rerum, quæ pertinet ad ſenſum myſticum ſeu ſpiritualem. Nam & verba ſignificant rem aliquam ſecundum litteram: Et res ſignificata per verba, iterum ſignificat rem aliam ſecundum myſterium.

2. Vtrum-

2. Vtrumque ſenſum inſinuat Apoſtolus 1. Corinth. 10. 1. cùm ait: *Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moſe baptizati ſunt in nube & in mari: & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.* Nam in his & ſequentibus verbis latet duplex ſenſus. Vnus litteralis, qui proximè & immediatè ſignificatur per verba citata; nempe, filios Iſrael, quando ex Ægypto egreſſi ſunt, tranſiuiſſe mare rubrum, ambulaſſe ſub nube, comediſſe manna in deſerto, bibiſſe aquã de petra. Alter myſticus, qui non ſignificatur proximè per verba citata, ſed per res ſignificatas verbis citatis. Nam per exitum filiorum Iſrael ex Ægypto per Moſen, ſignificatur exitus noſter ex ſeruitute peccati per Chriſtum. Et per mare rubrum, ſignificatur Baptiſmus: per manna, corpus Chriſti in Euchariſtia: per aquam, ſanguis Chriſti: per petram, Chriſtus.

3. Myſticus à Theologis ſubdiuiditur in Allegoricum, Anagogicum, & Moralem ſeu Tropologicũ. Sicut enim tres ſunt Virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Charitas; ita tres ſenſus myſtici. Allegoricus reſpondet Fidei, anagogicus Spei, moralis Charitati. Nam allegoricus eſt, quando verba Scripturæ,

præter ſenſum litteralem, quem habent, ſignificant aliquid pertinens ad fidem vel Eccleſiam militantem: quo pacto Abraham, qui ſecundum ſenſum litteralem habuit duos filios, vnum ex ancilla, & alterum ex libera; allegoricè ſignificat Deum, qui habet duos populos; vnum Iudęorum ex Synagoga: & alterum Chriſtianorum ex Eccleſia. Hunc ſub libertate gratiæ Chriſti; illum ſub ſeruitute legis Moſaicæ. Galat. 4. 22.

4. Anagogicus eſt, quando verba Scripturæ, præter ſenſum litteralem, ſignificant aliquid pertinens ad vitam æternam, ſeu Eccleſiam triumphātem, quam ſperamus: quo pacto illud Pſal. 94. 11. *Quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam*; ſecundum litteram intelligitur de terra promiſſionis in Paleſtina: At anagogicè, de vita æterna, vbi eſt vera requies. Hebr 4. 3.

5. Moralis eſt, quando verba Scripturæ, præter ſenſum litteralem, ſignificant aliquid pertinens ad inſtructionem morū, vel officia charitatis: quo pacto illud Deut. 25: 4. *Non alligabis os boui trituranti*; ſecundum litteram intelligēdum eſt de veris bobus: At moraliter, de concionatoribus, qui non debent impediri, quo minus petant ſuſtentationem à populo. 1. Cor. 9. 9.

6. Eſt

6. Eſt ergo quadruplex Scripturę ſenſus. Primus, literalis. Secundus, allegoricus. Tertius, anagogicus. Quartus, moralis: Qui omnes oſtendi ſolent in voce, *Hieruſalem*. Nam illa vox litteraliter ſignificat Vrbem Paleſtinæ: allegoricè, Eccleſiam militantem: anagogicè, Eccleſiam triumphantem: moraliter, animam hominis in hac vita. Omnes item notari ſolent in epiſtola ad Galatas c. 4. Nā litteralis eſt in his verbis: *Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera.* Allegoricus in illis: *Hæc ſunt duo Teſtamenta.* Anagogicus in iſtis: *Illa autem quæ ſurſum eſt Hieruſalem.* Moralis in his: *Quomodo tunc is, qui ſecundum carnem fuerat, perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum: ita & nunc.*

7. Notatum eſt à viris doctis, iuxta hos quatuor ſenſus Scripturæ, quatuor eſſe Doctores Eccleſiæ, Hieronymum, Ambroſium, Auguſtinū, Gregorium: & ſingulos in ſingulis ſenſibus excelluiſſe: Hieronymum in litterali; Ambroſium in allegorico; Auguſtinum in anagogico; Gregorium in morali.

IV. QVÆSTIO.

An ſenſus litteralis ſit obſcurus?

1. ADuerſarij docēt Scripturā, quoad ſenſum litteralem, qui pręcipuus

 eſt,

eſt, eſſe claram, perſpicuam, & intellectu facilem. Et probant ex illo Pſal. 118. 105. *Lucerna pedibus meis Verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Nos contra contendimus, ſæpe obſcurã eſſe. Quod variis modis oſtendi poteſt. Primò, exemplo diſcipulorum euntium in Emaus, qui non intelligebant Moſen & Prophetas, niſi Chriſtus interpretaretur. (Lucæ 24. 27.) Deinde, exemplo Eunuchi Reginæ Æthiopum, qui rogatus à Philippo an intelligeret Iſaiam Prophetam, quem legebat, reſpondit: *Quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi?* (Act. 8. 31.) Tertiò, exemplo Apoſtolorum, qui multa eorum, quæ à Chriſto dicebantur, & nunc ſcripta ſunt in Euangelio, non intelligebant. (Matth. 16. 11. & Lucæ 18. 34.) Quartò, authoritate Petri, qui fatetur in Epiſtolis Pauli Apoſtoli *quædam eſſe difficilia intellectu.* (2. Petri 3. 16.) Quintò, conſenſu omnium Interpretum. Nam ſi Scriptura eſſet clara & perſpicua, non opus eſſet tot Interpretibus, tot Commentariis, tot quæſtionibus & controuerſiis. Sextò, inductione conſtat obſcuriſſimam eſſe prophetiam Ezechielis, de viſione quatuor animalium. Conſtat prophetiam Danielis de ſeptuaginta hebdomadibus, & de abominatione deſolationis, multorũ

inge-

ingenia exercuiſſe, & adhuc exercere. De qua Chriſtus Matthæi 24. 15. *Qui legit, intelligat.* Conſtat totam Ioannis Apocalypſin plenam eſſe reconditis myſteriis: Et (vt loquitur D. Hieronymus in Epiſtola ad Paulinum) *tot habere ſacramenta, quot verba.* Conſtat in reliquo Bibliorum codice multa eſſe obſcura, ex quibus aliqua commemorabo.

2. Obſcurum eſt illud 1. Corinth. 3. 12. *Si quis ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuſcuiuſque opus, quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* Vide Auguſtinum in lib. de fide & operibus cap. 15. vbi diſertè ſcribit, hunc locum eſſe vnum ex iis, de quibus loquitur Petrus loco citato, cùm ait: *In Epiſtolis Pauli quædam eſſe difficilia intellectu.*

3. Æquè obſcurum eſt illud 1. Corinth. 15. 29. *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? Vt quid & baptizantur pro illis?* Non enim facile eſt explicare, quid hoc loco ſignificet, Baptizari. Item, quid

quid pro mortuis baptizari. De quo exſtãt ſex diuerſæ opiniones apud Bellarminum lib. 1. de Purgatorio cap. 4.

4. Similiter illud Heb. 6. 4. *Impoſſibile eſt, eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti: & prolapſi ſunt, rurſum renouari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei.* Quæ verba obſcuriſſima ſunt, & ex illis male intellectis orta eſt hæreſis Nouatianorum, tempore Cypriani, qui docebant, lapſis non eſſe dandam pœnitentiam aut veniam.

5. Denique, vt alia ſexcenta omittam, obſcurum eſt illud Eccleſiaſt. 42. 14. *Melior eſt iniquitas viri, quàm mulier benefaciens.* Quod obijci debet curioſis mulierculis, quæ putant ſe Scripturam intelligere, & ad citanda Scripturæ teſtimonia vltro ſe obtrudunt.

6. Nec obſtat illud, quod ab aduerſariis obijcitur: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Nam aliud eſt verbum Dei ex ſe clarum ac perſpicuum eſſe, quod negamus cum Dauide, qui ait ibidem: *Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.* Item: *Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam.* Item: *Da mihi intellectum, vt ſciam teſtimonia tua.* Item: *Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum, & doce*

me iuſtificationes tuas. Vbi petit gratiam à Deo, vt poſſit Scripturam intelligere; inſinuans adeo obſcuram eſſe, vt ſine peculiari Dei illuſtratione intelligi non poſſit. Quod etiam affirmat Apoſtolus 2. Petri 1. 21. cùm ait, Scripturam non ab homine, ſed à Deo inſpiratam eſſe; ac proinde non humano, ſed diuino præſidio, intelligentiam ipſius haberi poſſe. Vide plura ſequenti quæſtione.

7. Aliud verò, verbum Dei, quando alicui ſemel ex diuina inſpiratione cognitum & intellectum eſt, dirigere illum in ſuis actionibus, ne erret: ſicut lumen vel lucerna dirigit illum, ne in foueam cadat aut in lapidem impingat. Et hoc ſenſu ait Dauid, *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.* Verbum tuum non abſolutè, ſed quatenus diuina illuſtratione à me cognitum eſt. Vel, vt ipſemet ait in eodem Pſalmo, *Declaratio ſermonum tuorum illuminat.* Non dicit, *Sermones tui*, ſed *Declaratio ſermonum tuorum* præbet mihi lumen, vt ſecurè ambulem.

V. QVÆSTIO.

Unde oriatur obſcuritas Scripturæ?

1 ORitur ex duplici capite. 1. ex rebus ipſis, quæ tractãtur in Scriptura. 2. ex

2. ex modo, quo tractantur. Res, quæ tractantur, ſunt ferè quadruplices. *Primò,* Hiſtoriæ, vt patet in Geneſi, Exodo, Numeris, Deuteronomio, Ioſue, libris Iudicum, Regum, Paralipomenon, Eſdræ, Iudith, Tobię, Eſther, Iob, Machabæorum. Itemque in Euangelio & Actibus Apoſtolorum. *Secundò,* Vaticinia ſeu prophetiæ, quæ in Pſalmis, in maioribus & minoribus Prophetis, & in Apocalypſi Ioannis, maiori ex parte, conſignatæ ſunt. *Tertiò,* Myſteria fidei, præſertim de Trinitate, Incarnatione, prædeſtinatione, fide iuſtificante, de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, & de ſimilibus. *Quartò,* præcepta & documenta moralia de virtutibus & vitiis. Tametſi ergo, neque in his, neque in hiſtoriis ſit fortaſſe magna obſcuritas ex parte rerum; ſumma tamen eſt in prophetiis & myſteriis fidei. Hæc enim ſuperant hominum captum & intelligentiam: Neque percipiuntur à nobis niſi in ænigmate, iuxta illud Apoſtoli 1. Corin. 13.12. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.*

2. Iam verò modus tractandi ſæpe obſcurus eſt propter has cauſas. Primò, quia in Scriptura ſunt frequentes tropi, ſchemata, hyperbolæ, metapho-

ræ, allegoriæ, quibus tanquam inuolucris multæ veritates occultantur, quæ Lectori non ſtatim innoteſcunt. Auget hanc obſcuritatem, quod aliquando vnum idemque vocabulum, nunc propriè, nunc figuratè vſurpetur in eadem ſententia, v. g. Ioan. 4. 13. *Qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Vbi bibere & ſitire, in priori parte ſententiæ, ſumitur corporaliter: in poſteriore, ſpiritualiter. Item 2. Cor. 5. 21. *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Vbi peccatũ priori loco ſumitur propriè pro peccato: poſteriori figuratè pro hoſtia, quæ offertur pro peccato. Nam ſenſus eſt, Deum voluiſſe, vt Chriſtus, qui non peccauerat, eſſet hoſtia pro peccato totius humani generis. Omitto ſimilia Scripturæ loca, quæ paſſim occurrunt.

3. Secundò, non ſolùm in vocibus & dictionibus, ſed etiam in rebus ipſis reperiuntur figuræ. Nam vna res ſæpe eſt figura ſeu typus alterius rei per illam ſignificatæ. Quo pacto Agnus paſchalis fuit figura Chriſti: Mare rubrum, Baptiſmi: Manna, Euchariſtiæ: Mons Sion, Eccleſiæ: & ſic de cæteris. Hinc triplex oritur obſcuritas. *Prima,* quia non ſtatim conſtat, quæ res cuius

rei

rei figura ſit. Verbi gratia. Non conſtaret, Agar ancillam Abrahæ, fuiſſe figuram Synagogæ; & Saram vxorem Abrahæ, fuiſſe figuram Eccleſiæ, niſi Apoſtolus ex peculiari inſtinctu Spiritus ſancti id explicaſſet. (ad Galat. 4. 24.) *Secunda*, quia vna res aliquando eſt figura rerum diuerſarum, etiam, repugnantium. Sic Ionas fuit typus Chriſti. (Matth. 12. 40.) Et ſimul typus populi Iudæorum, qui Chriſto erant contrarij. Nam ſicut Ionas dolebat de pœnitentia Niniuitarum; ita Iudæi poſtea doluerunt de vocatione gentium. Vide Auguſtinum epiſt. 49. q. 6. *Tertia*, quia aliquando fit, vt res aliqua, quæ eſt figura alterius, repræſentet illã in vno, & omnino diſſimilis ſit in alio. Quo pacto fœmina fornicaria, quã Oſeas Propheta iuſſus eſt accipere in vxorem, fuit typus Synagogę: quam quidem in eo repræſentabat, quod ſicut ipſa commiſerat fornicationem carnalem, ita Synagoga ſpiritualem, quæ in cultu idolorum conſiſtit. At in eo diſcrepabat, quod ipſa, poſtquam Oſeę nupſerat, non redijt ad carnalem fornicationem: Synagoga verò, poſtquam Deo fuit reconciliata, iterum in idololatriam lapſa eſt.

4. Tertiò, ſæpe etiam in Scriptura occurrunt apparentes cõtradictiones,

quę

quæ Lectori magnam pariunt difficultatem. Ex multis vnam aut alteram recenſebo. Scriptum eſt 1. Reg. 15. 11. *Pœnitet me, quod conſtituerim Saul Regem.* At contra Rom. 11. 29. *Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei* Item, ſcriptum eſt 3. Reg. 8. 9. *In arca non erat aliud niſi duæ tabulæ lapideæ, quas poſuerat in ea Moſes in Horeb.* At contra Heb. 9. 4. *In arca erat vrna habens manna: & virga Aaron, quæ fronduerat: & tabulæ teſtamenti.* Et plures aliæ, quas alibi recenſui ex Aug.

5. Quartò, verba Scripturæ ſæpe efficiunt ambiguum ſenſum ex defectu diſtinctionis, præſertim quando agitur de Deo, de Chriſto, de aduentu Chriſti, de Eccleſia. Nam in Deo ſpectari poteſt vel vnitas eſſentiæ, vel trinitas perſonarum. In Chriſto vel humana natura, vel diuina. Aduentus Chriſti duplex eſt. prior in natiuitate; poſterior in die iudicij. Eccleſia ſimiliter vel eſt militãs in terra, vel triumphans in cęlo. Cùm ergo Scriptura de his loquitur, ſæpe dubium & obſcurum eſt, quo ſenſu de illis loquatur: an ſcilicet de Deo, quatenus eſt vnus in eſſentia, an quatenus eſt trinus in perſonis? An de Chriſto, quâ Deus, an quâ homo eſt? An de primo ipſius aduentu, an de ſecundo? An de Eccleſia militante, an de triumphante? De ſingulis

gulis dabo exemplum. De Deo, Matth. 6. 9. *Pater noſter qui es in cœlis.* Dubium eſt, an ſermo ſit de Deo, quoad vnitatem eſſentiæ, an quoad diſtinctionem perſonarum. Vel, vt proponunt Scholaſtici, an nomen Patris ſumatur ibi eſſentialiter, quatenus eſt commune tribus perſonis, an perſonaliter, quatenus conuenit ſoli perſonæ primæ? De Chriſto, Coloſſ. 1. 15. *Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ: omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt. Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, primogenitus ex mortuis.* Hic etiam dubium eſt, an hæc intelligi debeant de Chriſto ſecundum diuinitatem, an ſecundum humanitatem, an vtroque modo? De aduentu Chriſti, Hebr. 1. 6. *Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Adorent eum omnes Angeli Dei.* Quod aliqui intelligunt de primo Chriſti aduentu, qui factus eſt in Natiuitate: alij de ſecundo, qui fiet in die iudicij. Si ſpectemus particulam (*Iterum*) videtur intelligendum de ſecundo: ſi alias circumſtantias, de primo. Videantur Interpretes. De Eccleſia, Galat. 4. 26. & Eph. 5. 25. & Hebr. 12. 22. ſimilis eſt difficultas.

6. Quintò, ad hoc genus obſcuritatis poteſt etiam reuocari, quod quæ in Scriptura dicuntur de Chriſto, ali-

quando

quando intelligantur de Capite Eccleſiæ, quod eſt Chriſtus, vt Matth.28.20. *Ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Aliquando de corpore ſeu membris Eccleſiæ, qui ſunt fideles, vt Act.9.4. *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Aliquando de vtroque vt Pſal.2.2. *Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt aduerſum Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Quod in capite olim impletum eſt, & nunc quotidie impletur in membris.

7. Sextò, ſæpe fit, vt verba Scripturæ non ſignificent id, ad quod ſignificandum ex communi hominum ſenſu ac iudicio deſtinata ſunt; ſed aliquid aliud, ad quod ſignificandum ex ſpeciali Dei voluntate aſſumuntur. Et ex hoc capite, ſenſus illorum nobis obſcurus eſt, quia putamus illa ſumi priori modo, cùm tamen ſumantur poſteriori; v.g. Chriſtus ait Ioan. 10. 30. *Ego & Pater vnum ſumus.* Quæ verba, quatenus à Deo aſſumuntur, ſignificant Patrem & Filium eſſe vnius naturæ & eſſentiæ, ſalua perſonarum diſtinctione. At ex communi hominum iudicio, hoc non ſignificarent. Nam ex communi hominum iudicio (ſecluſa Dei reuelatione) vbi eſt vna tantum natura & eſſentia, ibi eſt vna tantum perſona. Ac proinde, qui iuxta com-

D muue

mune hominum iudicium diceret, Marcum & Tullium eſſe vnius naturæ & eſſentiæ, diceret etiam eſſe vnam eandemque perſonam. Et contra, qui diceret eſſe duas perſonas, negaret eſſe vnius naturæ & eſſentiæ.

8. Sunt & aliæ cauſæ obſcuritatis, quas tãtum inſinuabo. 1. Sæpe in Scripturis, vbi minimè putamus, ſubitò fit tranſitus de carnalibus ad ſpiritualia, de temporalibus ad æterna, de perſona ad perſonam: & è contrario. Quo pacto Iſaiæ 7. fit tranſitus à duobus Regibus ad Beatam Virginem. Et cap. 14. à Rege Babylonis ad Luciferum. Et Pſal. 71. à Salômone ad Chriſtum. Et Ioan. 6. à panibus hordeaceis ad Euchariſtiam. Vide D. Hieronymum libro 5. in Iſaiam cap. 16. & Riberam in cap. 1. Oſeæ ℣. 3.4. *Secundò*, ſæpe in Prophetis non ſeruatur ordo rerum geſtarum. *Tertiò*, ſæpe ſupputatio annorum non apparet liquida. *Quartò*, ſæpe occurrunt Hebraiſmi, qui à paucis intelligi poſſint. Plura de his alibi à me dicta ſunt. Sed hinc naſcitur alia quæſtio, quæ etiam paucis explicabitur. Nimirum

VI. QVÆ-

VI. QVÆSTIO.

Cur Deus voluerit Scripturam eſſe obſcuram?

1. Variæ poſſunt aſſignari rationes. Hæ tres præcipuæ ſunt. Prima, vt in Eccleſia ſeruetur ordo inter Doctores & diſcipulos, inter Paſtores & oues; qui non ſeruaretur, ſi Scriptura eſſet tam clara, vt promiſcuè ab omnibus intelligi poſſit. (Epheſ. 4. 11. & 1. Corinth. 12. 29.) Altera, vt maior ſit authoritas & maieſtas Scripturæ, quæ vileſceret, ſi omnibus, etiam infidelibus, eſſet clara & obuia. Matth. 6. 7. *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis.* Tertia, vt non detur nobis occaſio ſuperbiæ, quæ ſine dubio daretur, ſi putaremus profundiſſima fidei myſteria facile à nobis cõprehendi poſſe. Hęc occaſio ſublata eſt. Videmus enim tantam eſſe Scripturæ obſcuritatem, vt noſtris viribus eam ſuperare nequeamus; ideoque & aliorum ope indigere, & ad Deum cõfugere neceſſe eſſe, vt mentes noſtras illuminet, & myſteriorum arcana patefaciat. Sicut fecit Dauid: *Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.*

2. Hinc fit, vt homines *elati* ac ſu-

perbi, qui ſuo iudicio prudentes ſunt, & proprio ingenio multum tribuunt, non aſſequantur legitimum Scripturæ ſenſum, quia *Deus ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam* Et hoc eſt, quod ait Chriſtus Matth. 11. 25. *Confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Et Apoſtolus Rom. 1. 22. *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Tales ſunt hæretici.

3. Sed obijciunt, nos Scripturam arguere, quando dicimus obſcurã eſſe. Non ita eſt. Non arguimus, ſed laudamus. Sicut enim laudari poteſt ab origine, quia diuina eſt; & à certitudine, quia infallibilis eſt; ſic etiam ab obſcuritate, quia reconditis myſteriis & prophetiis plena eſt. Quod pulchrè explicat Theodoretus præfatione in Ezechielem, vbi variis exemplis oſtendit, ea omnia, quæ pretioſa ſunt, ab hominum ſenſibus remotiora eſſe. Primò, quia margaritæ in profundo maris occultantur. 2. Auri argentique venæ in terræ ſuperficie non apparent, ſed in intimis eiuſdem partibus conteguntur. 3. Quæ item in domibus pretioſiſſima ſunt, non ſolemus palam exponere, ſed in penuariis, impoſitis etiam vinculis ac ſigillis, cuſtodire. 4. Conſilia quoque earum rerum, quæ ſunt

ſunt maioris momenti, non omnibus temere, ſed fidelioribus tantùm amicis aperta eſſe volumus. Hinc infert, cùm his omnibus, quæ iam dixi, præſtantiora ſint diuina, quæ in Scriptura continentur; merito factum eſſe, vt ab hominum ſenſu & intelligentia ſint remotiora.

VII. QVÆSTIO.

Quis debeat Scripturam, cùm obſcura ſit, interpretari?

1. DEus, vt paulò ante inſinuaui, voluit hunc ordinē ſeruari in Eccleſia, vt alij doceant, alij diſcant: alij Scripturam interpretentur, alij alia officia exerceant. Vnde ſequitur, non omnes, ſed paucos, ex Dei ordinatione, debere Scripturam interpretari: & præſertim eos, quibus id ex officio incumbit, & qui ad hoc à Deo electi ſunt, iuxta illud Epheſ. 4. 11. *Ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores* Et 1. Corinth. 12. 29. *Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes interpretantur?* Quaſi dicat, Minimè. Aliorum eſt docere & interpretari: aliorum audire & diſcere.

2. Quod ibidem pulchra declaratur ſimilitudine, quæ ab humano corpore

ſumpta eſt. Nam ſicut in humano corpore ſunt multa membra, & non omnia exercent idem officium; ita in Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti, multi ſunt fideles, & non omnes eandem à Deo gratiam & operationem habent. Nam *vni datur ſermo ſapientiæ, alteri operatio virtutum, alij diſcretio ſpirituum, alij interpretatio ſermonum.* Et, vt loquitur idem Apoſtolus Rom. 12. 3. *Vnicuique ſicut Deus voluit, diuiſit menſuram fidei.* Quod ſic explico. Sicut oculi non vſurpant ſibi officium audiendi, nec aures bibendi, nec pedes comedendi; quia hoc illis à Deo conceſſum non eſt: ita in Eccleſia, non omnes debent ſibi vſurpare officium docendi & Scripturam interpretandi, nec omnes miracula operandi, quia Deus vnicuique diuiſit ſicut voluit: Et alij debent eſſe Doctores, alij auditores, & ſic deinceps.

3. Contra hunc ordinem peccant Aduerſarij, qui omnibus, etiam laicis & mulierculis permittunt libertatem legendi & interpretandi Scripturam, cùm ad hoc officium à Deo minimè vocati, ac proinde nec idonei ſint. Et eò res iam redijt, vt nullus ferè ſit caupo, aut ſartor, aut chirurgus apud Lutheranos & Caluiniſtas, qui non putet, ſe ſuo marte Scripturam intel-

ligere

ligere & interpretari poſſe; ideoque alterius inſtructione nō indigere. Audiant illud Apoſtoli 1. Cor. 12. 21. *Non poteſt oculus dicere manui, opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij.* Audiant & illud 1. Tim. 2. 12. *Docere mulieri non permitto.*

4. Nihilominus Gardius Lutheranus, quod mirum eſt, obijcit, Timotheum didiciſſe Scripturam à matre & auia, ac proinde mulieres docere poſſe Scripturam. (2. Tim. 1. 5.) & ibidem cap. 3. 15.) Sed nihil tale habetur locis citatis. Priori ſolum dicitur, matrem & auiam fuiſſe fideles, tametſi pater fuerit gentilis. Poſteriori, Timotheum ab infantia Scripturā didiciſſe. A quo autem didicerit, non additur. Gardius fingit, à matre & auia didiciſſe; ſed non probat. Cur non potius didicit ab aliquo legis Doctore, ſicut Paulus, cum puer eſſet, didicit à Gamaliele? (Act. 22. 3.) Cur non in Synagoga vel templo, vbi pueri ſolent conuenire? (Lucæ 2. 46.) Certum mihi eſt, ab Apoſtolo Paulo multa illum didiciſſe. 2. Tim. 1. 13. *Formam habe ſanorum verborum, quæ à me audiuiſti in fide.* Et cap. 3. 10. *Tu autem aſſecutus es meam doctrinam.* Et infra: *Tu vero permane in ijs, quæ didiciſti, ſciens, à quo didiceris*: id eſt, à me, non à matre vel auia.

VIII. QVÆSTIO.

An Lutherani & Caluiniſtæ habeant veram Scripturam?

1. NOn habent. Quod ex dictis ſic probo. Tria potiſſimum ſpectari debent in Scriptura. 1. Canon, ſeu catalogus librorum Scripturæ. 2. Verſio, ſeu editio. 3. Senſus & interpretatio. At Lutherani & Caluiniſtæ nec habent authenticum Canonem, nec authenticam verſionem, nec authenticam interpretationem: Ergo non habent authenticam Scripturam. Minor propoſitio, quo ad ſingulas partes, facilè demonſtrari poteſt.

2. Primò. Non habent authenticum canonem; quia nec canon Lutheranorum, nec canon Caluiniſtarum, (qui inter ſe diſſident) fuit vnquam ab Eccleſia approbatus. Nam à tempore Innocētij I. ſemper in Eccleſia viguit canon Catholicorum, qui in Concilio Tridentino conſignatus eſt: Ante tempora Innocentij, non reperies vel duos authores, qui in omnibus vel Lutheranorum, vel Caluiniſtarum canonem amplexi ſint.

3. Secundò. Non habent authenticam verſionem. Multas quidē habent, vt ſuprà dixi; ſed nouas, ſuſpectas, & ab ipſis etiam damnatas. Lutheri verſionem

ſionem carpunt Tigurini, Oſiandrini, Bucerus, Munſterus, Lutherus ipſe. Nam Tigurini multis ſannis illam excipiunt, vt conqueritur Stoltzius in defenſione Lutheri. Oſiandrini obijciunt illi dolum & falſitatem; Bucerus, manifeſtos, & non paucos lapſus: Munſterus, multorum verſuum omiſſionem. Denique Lutherus ipſe, poſt viginti annos faſſus eſt, ſe crebrius erraſſe, eo quod Rabinorum gloſſis nimium crediſſet, vt teſtatur Cochlæus in Actis Lutheri, Lindanus in Dubitantio, & alij. Verſionem Bezæ damnant, Caſtalio in Præfatione ad Angliam, Samuel Huberus in libro de vltimæ tubæ clangoribus, Hugo Bruchtonus, & quis non? Viciſſim verſionem Caſtalionis reprehendit Beza in ſuis annotationibus tanquam *falſam, ineptam, imperitam, audacem, blaſphemam, vitioſam, ridiculam, execrandam, erroneam, impiam, peruerſam.*

4 Tertio. Non habent authenticam Scripturæ interpretationem; ſed nouam, inauditam, & omnibus bonis authoribus repugnantem. Quod paucis exemplis declarabo. Legimus *Matth.* 19.27. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Hoc Caluinus *non ſeriò, ſed ironicè à Chriſto dictum eſſe* interpretatur, vt *ſenſus ſit*; Ne ſerues *mandata,*

quia

gulis dabo exemplum. De Deo, Matth. 6. 9. *Pater noſter qui es in cœlis*, Dubium eſt, an ſermo ſit de Deo, quoad vnitatem eſſentiæ, an quoad diſtinctionem perſonarum. Vel, vt ptoponunt Scholaſtici, an nomen Patris ſumatur ibi eſſentialiter, quatenus eſt commune tribus perſonis, an perſonaliter, quatenus conuenit ſoli perſonæ primæ? De Chriſto, Coloſſ. 1. 15. *Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ: omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt. Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, primogenitus ex mortuis.* Hic etiam dubium eſt, an hæc intelligi debeant de Chriſto ſecundum diuinitatem, an ſecundum humanitatem, an vtroque modo? De aduentu Chriſti, Hebr. 1. 6. *Et cùm iterum introducit premogenitum in orbem terræ, dicit: Adorent eum omnes Angeli Dei.* Quod aliqui intelligunt de primo Chriſti aduentu, qui factus eſt in Natiuitate: alij de ſecundo, qui fiet in die iudicij. Si ſpectemus particulam (*Iterum*) videtur intelligendum de ſecundo: ſi alias circumſtantias, de primo. Videantur Interpretes. De Eccleſia, Galat. 4. 26. & Eph. 5. 25. & Hebr. 12. 22. ſimilis eſt difficultas.

6. Quintò, ad hoc genus obſcuritatis poteſt etiam reuocari, quod quæ in Scriptura dicuntur de Chriſto, ali-

quando

quando intelligantur de Capite Eccleſiæ, quod eſt Chriſtus, vt Matth.28.20. *Ecce ego vobiſcũ ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Aliquando de corpore ſeu membris Eccleſię, qui ſunt fideles, vt Act.9.4. *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Aliquando de vtroque vt Pſal.2.2. *Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt aduerſum Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Quod in capite olim impletum eſt, & nunc quotidie impletur in membris.

7. Sextò, ſæpe fit, vt verba Scripturæ non ſignificent id, ad quod ſignificandum ex communi hominum ſenſu ac iudicio deſtinata ſunt; ſed aliquid aliud, ad quod ſignificandum ex ſpeciali Dei voluntate aſſumuntur. Et ex hoc capite, ſenſus illorum nobis obſcurus eſt, quia putamus illa ſumi priori modo, cùm tamen ſumantur poſteriori, v.g. Chriſtus ait Ioan. 10. 30. *Ego & Pater vnum ſumus.* Quæ verba, quatenus à Deo aſſumuntur, ſignificant Patrem & Filium eſſe vnius naturæ & eſſentiæ, ſalua perſonarum diſtinctione. At ex communi hominum iudicio, hoc non ſignificarent. Nam ex communi hominum iudicio (ſecluſa Dei reuelatione) vbi eſt vna tantum natura & eſſentia, ibi eſt vna tantum perſona. Ac proinde, qui iuxta com-

mune hominum iudicium diceret, Marcum & Tullium eſſe vnius naturæ & eſſentiæ, diceret etiam eſſe vnam eandemque perſonam. Et contra, qui diceret eſſe duas perſonas, negaret eſſe vnius naturæ & eſſentiæ.

8. Sunt & aliæ cauſæ obſcuritatis, quas tãtum inſinuabo. 1. Sæpe in Scripturis, vbi minimè putamus, ſubitò fit tranſitus de carnalibus ad ſpiritualia, de temporalibus ad æterna, de perſona ad perſonam: & è contrario. Quo pacto Iſaiæ 7. fit tranſitus à duobus Regibus ad Beatam Virginem. Et cap. 14. à Rege Babylonis ad Luciferum. Et Pſal. 71. à Salomone ad Chriſtum. Et Ioan. 6. à panibus hordeaceis ad Euchariſtiam. Vide D. Hieronymum libro 5. in Iſaiam cap. 16. & Riberam in cap. 1. Oſeæ ℣. 3. 4. *Secundò*, ſæpe in Prophetis non ſeruatur ordo rerum geſtarum. *Tertiò*, ſæpe ſupputatio annorum non apparet liquida. *Quartò*, ſæpe occurrunt Hebraiſmi, qui à paucis intelligi poſſint. Plura de his alibi à me dicta ſunt. Sed hinc naſcitur alia quæſtio, quæ etiam paucis explicabitur. Nimirum

VI. QVÆ-

VI. QVÆSTIO.

Cur Deus voluerit Scripturam eſſe obſcuram?

1. VAriæ poſſunt aſſignari rationes. Hæ tres præcipuæ ſunt. Prima, vt in Eccleſia ſeruetur ordo inter Doctores & diſcipulos, inter Paſtores & oues; qui non ſeruaretur, ſi Scriptura eſſet tam clara, vt promiſcuè ab omnibus intelligi poſſit. (Epheſ. 4. 11. & 1. Corinth. 12. 29.) Altera, vt maior ſit authoritas & maieſtas Scripturæ, quæ vileſceret, ſi omnibus, etiam infidelibus, eſſet clara & obuia. Matth. 6. 7. *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis.* Tertia, vt non detur nobis occaſio ſuperbiæ, quæ ſine dubio daretur, ſi putaremus profundiſſima fidei myſteria facile à nobis cõprehendi poſſe. Hęc occaſio ſublata eſt. Videmus enim tantam eſſe Scripturæ obſcuritatem, vt noſtris viribus eam ſuperare nequeamus; ideoque & aliorum ope indigere, & ad Deum cõfugere neceſſe eſſe, vt mentes noſtras illuminet, & myſteriorum arcana patefaciat. Sicut fecit David: *Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua.*

2. Hinc fit, vt homines elati ac ſu-

perbi, qui ſuo iudicio prudentes ſunt, & proprio ingenio multum tribuunt, non aſſequantur legitimum Scripturæ ſenſum, quia *Deus ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam* Et hoc eſt, quod ait Chriſtus Matth. 11. 25. *Confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Et Apoſtolus Rom. 1. 22. *Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Tales ſunt hæretici.

3. Sed obijciunt, nos Scripturam arguere, quando dicimus obſcurã eſſe. Non ita eſt. Non arguimus, ſed laudamus. Sicut enim laudari poteſt ab origine, quia diuina eſt; & à certitudine, quia infallibilis eſt; ſic etiam ab obſcuritate, quia reconditis myſteriis & prophetiis plena eſt. Quod pulchrè explicat Theodoretus præfatione in Ezechielem, vbi variis exemplis oſtendit, ea omnia, quæ pretioſa ſunt, ab hominum ſenſibus remotiora eſſe. Primò, quia margaritæ in profundo maris occultantur. 2. Auri argentique venæ in terræ ſuperficie non apparent, ſed in intimis eiuſdem partibus conteguntur. 3. Quæ item in domibus pretioſiſſima ſunt, non ſolemus palam exponere, ſed in penuariis, impoſitis etiam vinculis ac ſigillis, cuſtodire. 4. Conſilia quoque earum rerum, quæ ſunt

ſunt maioris momenti, non omnibus temere, ſed fidelioribus tantùm amicis aperta eſſe volumus. Hinc infert, cùm his omnibus, quæ iam dixi, præſtantiora ſint diuina, quæ in Scriptura continentur; merito factum eſſe, vt ab hominum ſenſu & intelligentia ſint remotiora.

VII. QVÆSTIO.

Quis debeat Scripturam, cùm obſcura ſit, interpretari?

1. DEus, vt paulò ante inſinuaui, voluit hunc ordinē ſeruari in Eccleſia, vt alij doceant, alij diſcant: alij Scripturam interpretentur, alij alia officia exerceant. Vnde ſequitur, non omnes, ſed paucos, ex Dei ordinatione, debere Scripturam interpretari: & præſertim eos, quibus id ex officio incumbit, & qui ad hoc à Deo electi ſunt, iuxta illud Epheſ. 4. 11. *Ipſe dedit quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores* Et 1. Corinth. 12. 29. *Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes interpretantur?* Quaſi dicat, Minimè. Aliorum eſt docere & interpretari: aliorum audire & diſcere.

2. Quod ibidem pulchra declaratur ſimilitudine, qua ab humano corpore

ſumpta eſt. Nam ſicut in humano corpore ſunt multa membra, & non omnia exercent idem officium; ita in Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti, multi ſunt fideles, & non omnes eandem à Deo gratiam & operationem habent. Nam *vni datur ſermo ſapientiæ, alteri operatio virtutum, alij diſcretio ſpirituum, alij interpretatio ſermonum.* Et, vt loquitur idem Apoſtolus Rom. 12. 3. *Vnicuique ſicut Deus voluit, diuiſit menſuram fidei.* Quod ſic explico. Sicut oculi non vſurpant ſibi officium audiendi, nec aures bibendi, nec pedes comedendi; quia hoc illis à Deo conceſſum non eſt: ita in Eccleſia, non omnes debent ſibi vſurpare officium docendi & Scripturam interpretandi, nec omnes miracula operandi, quia Deus vnicuique diuiſit ſicut voluit: Et alij debent eſſe Doctores, alij auditores, & ſic deinceps.

3. Contra hunc ordinem peccant Aduerſarij, qui omnibus, etiam laicis & mulierculis permittunt libertatem legendi & interpretandi Scripturam, cùm ad hoc officium à Deo minimè vocati, ac proinde nec idonei ſint. Et eò res iam redijt, vt nullus ferè ſit caupo, aut ſartor, aut chirurgus apud Lutheranos & Caluiniſtas, qui non putet, ſe ſuo marte Scripturam intelligere

ligere & interpretari poſſe; ideoque alterius inſtructione nō indigere. Audiant illud Apoſtoli 1. Cor. 12. 21. *Non poteſt oculus dicere manui, opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij.* Audiant & illud 1. Tim. 2. 12. *Docere mulieri non permitto.*

4. Nihilominus Gardius Lutheranus, quod mirum eſt, obijcit, Timotheum didiciſſe Scripturam à matre & auia, ac proinde mulieres docere poſſe Scripturam. (2. Tim. 1. 5.) & ibidem cap. 3. 15.) Sed nihil tale habetur locis citatis. Priori ſolum dicitur, matrem & auiam fuiſſe fideles, tametſi pater fuerit gentilis. Poſteriori, Timotheum ab infantia Scripturā didiciſſe. A quo autem didicerit, non additur. Gardius fingit, à matre & auia didiciſſe; ſed non probat. Cur non potius didicit ab aliquo legis Doctore, ſicut Paulus, cùm puer eſſet, didicit à Gamaliele? (Act. 22. 3.) Cur non in Synagoga vel templo, vbi pueri ſolent conuenire? (Lucæ 2. 46.) Certum mihi eſt, ab Apoſtolo Paulo multa illum didiciſſe. 2. Tim. 1. 13. *Formam habe ſanorum verborum, quæ à me audiuiſti in fide.* Et cap. 3. 10. *Tu autem aſſecutus es meam doctrinam.* Et infra: *Tu verò permane in ijs, quæ didiciſti, ſciens, à quo didiceris*: id eſt, à me, non à *matre* vel auia.

VIII. QVÆSTIO.

An Lutherani & Caluiniſtæ habeant veram Scripturam?

1. NOn habent. Quod ex dictis ſic probo. Tria potiſſimum ſpectari debent in Scriptura. 1. Canon, ſeu catalogus librorum Scripturæ. 2. Verſio, ſeu editio. 3. Senſus & interpretatio. At Lutherani & Caluiniſtæ nec habent authenticum Canonem, nec authenticam verſionem, nec authenticam interpretationem: Ergo non habent authenticam Scripturam. Minor propoſitio, quo ad ſingulas partes, facilè demonſtrari poteſt.

2. Primò. Non habent authenticum canonem; quia nec canon Lutheranorum, nec canon Caluiniſtarum, (qui inter ſe diſſident) fuit vnquam ab Eccleſia approbatus. Nam à tempore Innocẽtij I. ſemper in Eccleſia viguit canon Catholicorum, qui in Concilio Tridentino conſignatus eſt: Ante tempora Innocentij, non reperies vel duos authores, qui in omnibus vel Lutheranorum, vel Caluiniſtarum canonem amplexi ſint.

3. Secundò. Non habent authenticam verſionem. Multas quidẽ habent, vt ſuprà dixi; ſed nouas, ſuſpectas, & ab ipſis etiam damnatas. Lutheri verſionem

ſionem carpunt Tigurini, Oſiandrini, Bucerus, Munſterus, Lutherus ipſe. Nam Tigurini multis ſannis illam excipiunt, vt conqueritur Stoltzius in defenſione Lutheri. Oſiandrini obijciunt illi dolum & falſitatem; Bucerus, manifeſtos, & non paucos lapſus: Münſterus, multorum verſuum omiſſionem. Denique Lutherus ipſe, poſt viginti annos faſſus eſt, ſe crebrius erraſſe, eo quod Rabinorum gloſſis nimium credidiſſet, vt teſtatur Cochlæus in Actis Lutheri, Lindanus in Dubitantio, & alij. Verſionem Bezæ damnant, Caſtalio in Præfatione ad Anglam, Samuel Huberus in libro de vltimæ tubæ clangoribus, Hugo Bruchtonus, & quis non? Viciſſim verſionem Caſtalionis reprehendit Beza in ſuis annotationibus tanquam *falſam, ineptam, imperitam, audacem, blaſphemam, vitioſam, ridiculam, execrandam, erroneam, impiam, peruerſam.*

4 Tertio. Non habent authenticam Scripturæ interpretationem; ſed nouam, inauditam, & omnibus bonis authoribus repugnantem. Quod paucis exemplis declarabo. Legimus Matth. 19.27. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Hoc Caluinus non ſeriò, ſed ironicè à Chriſto dictum eſſe interpretatur, vt ſenſus ſit; Ne ſerues mandata,

quia

quia illorum obſeruatio nec prodeſt, nec poſſibilis eſt. Item legimus Matth. 26.28. *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti.* Et Lucæ 22. 20. *Hic eſt calix nouum Teſtamentum in meo ſanguine.* Quod Lutherani ſic interpretantur; Hoc vinum eſt meus ſanguis. Caluiniſtæ ſic; Hoc vinum ſignificat meum ſanguinem. Pleſſæus lib. 4. de Euchariſtia cap. 2. ſic; Hæc eſt acerba mors, quam paulò poſt ſuſtinebo. Item legimus Act. 2. 27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Quod Beza in commentario illius loci ſic explicat; Nō derelinques cadauer meum in ſepulchro. Plura huius generis exēpla occurrent in ſequentibus.

IX. QVÆSTIO.

An Lutherani & Caluiniſtæ poſſint ex Scriptura diſputare?

1. EX dictis probo, non poſſe. Qui enim veram Scripturam non habent, non poſſunt ex ea diſputare, aut ad eam prouocare: Aduerſarij veram Scripturam non habent: Ergo ex ea diſputare, vel ad eam prouocare non poſſunt. Sed, quid ſi importunè velint? Tunc hoc vel ſimili modo compellandi ſunt: Vnde vos, ô boni Viri, codicem Bibliorum accepiſtis? Non aliunde, quam à Catholicis. At quare cun-

eundem, quem accepiſtis, non retinetis? Cur canonem Catholicorum, qui ab Innocentio, Auguſtino, Gelaſio, & tota Eccleſia receptus eſt, repudiatis? Cur nouum confingitis, quem Eccleſia nunquam pro legitimo agnouit? Cur antiquam & vſitatam editionem reijcitis? Cur tot nouas, & inter ſe pugnantes verſiones ſubſtituitis? Cur ſenſum Scripturæ falſa interpretatione deprauatis? Certè, ſi ex Scriptura diſputare vultis, ex noſtra diſputate, quia veſtram non admittimus. Noſtra legitima & antiqua eſt: veſtra, ſpuria & nouitia. Noſtra vnica & ſibi conſtans: veſtra varia, multiplex, inſtabilis.

X. QVÆSTIO.

Quomodo Aduerſarij ſoleant ex Scriptura diſputare?

1. INeptiſſimè. Quod variis exemplis in progreſſu demõſtrabitur. Nunc vnum aut alterum inſinuabo. Igitur Lutherus, contra liberum arbitrium ſic diſputat: Scriptura dicit nos non poſſe bene aut male agere, Iſaiæ 41.23. *Bene aut male ſi poteſtis, facite.* Ergo non habemus libertatem arbitrij. Quid ineptius? Iſaias non loquitur de hominibus, ſed de idolis gentium. Vide infra capite 15.

2. Lu-

2. Lutherani docent, infantes habere actum fidei, cùm baptizantur, quia ſcriptum eſt, inquiunt, Lucæ 1. 44. *Exultauit in gaudio infans in vtero meo.* Non minus ineptè. Non enim ſequitur: Ioannes exultauit in vtero matris: Ergo infantes habent actum fidei in Baptiſmo. Vide infra lib. 2. c. 2.

CAPVT II.

De Traditionibus.

1. CElebris quæſtio eſt, an præter Scripturam admittẽda ſit aliqua Traditio, quæ parem cum Scriptura authoritatẽ habeat? Vel, vt aliqui proponunt, an præter verbum Dei ſcriptum, ſit aliquod verbum Dei non ſcriptum, ſed traditum? Dicam 1. quid ſentiant Catholici. 2. quid Aduerſarij. Igitur Catholici admittunt duplices Traditiones: alias veteris, alias noui Teſtamenti. De vtriſque agendum.

2. Traditiones veteris Teſtamenti vel erant Phariſaicæ, quas Chriſtus in Euangelio reprehendit; vel Moſaicæ, quæ erant laudabiles, & ad ſalutem neceſſariæ. Prioris generis erant hæ. *Prima,* quod ante cibi ſumptionem lauandæ eſſent manus. Matthæi 15. 1. *Secunda,* quod etiam inter comedendum

illa

illa lotio ſæpius eſſet repetenda. Marci 7.3. *Tertia*, quod cum peccatoribus non eſſet ſumendus cibus. Matth. 9. 11. & Lucæ 5. 30. *Quarta*, quod in Sabbato non liceret ægros ſanare. Lucæ 6. 7. *Quinta*, quod frequenter eſſet orãdum & ieiunandum. Matth. 9.14. & Lucæ 5. 33. Et aliæ ſimiles.

3. Et quamuis aliquæ earum eſſent bonæ ex ſuo genere; Phariſæi tamen propter omnes reprehendebantur à Chriſto, ob has cauſas. Primò, quia ipſi ex earum obſeruatione quærebant inanem gloriam & opinionem ſanctitatis apud homines. Matthæi 23.25. Secundò, ex quarundam etiam obſeruatione ſectabantur opes & diuitias, præſertim ex longis orationibus, quas in eum finem recitabant. Matth. 23.14. & Marci 12. 40. Tertiò, ſuperſtitiosè ſeruabant ſuas Traditiones, & interim mandata Dei negligebant. Matth. 15. 3. & cap. 23. 24.

4. Traditiones poſterioris generis erant tres præcipuè. *Prima*, quod omnes & ſinguli libri, qui in canone Iudæorum conſignabantur, eſſent verè diuini, & à Deo inſpirati. Hoc fide credebant Iudæi; & tamen nuſquam in veteri Teſtamento ſcriptum eſt. *Secunda*, quòd fœmellæ haberent aliquod remedium contra peccatum ori-

ginale,

ginale, non minus, quam maſculi; qualecunque tandem fuerit hoc remedium. Neque hoc vllibi in veteri Teſtamento ſcriptum eſt. *Tertia*, quod cruenta ipſorum ſacrificia ſignificauerint mortem Chriſti. Hoc etiam erat dogma fidei, nec tamen in Moſe aut Prophetis ſcriptum. Prima Traditio facilis eſt: reliquas duas ſic explico.

5. Iudæi fide credebant fœmellas concipi in peccato originali, non minus, quam maſculos. Ergo fide credebant, illas ſaluari non poſſe, niſi per aliquod remedium à Deo inſtitutum. Debebant autem ſcire in particulari, quod & quale eſſet hoc remedium; alioqui omnes fœmellæ periiſſent ſine remedio. At nuſquam ſcriptum eſt in veteri Teſtamento, quod & quale fuerit hoc remedium in particulari, ergo per Traditionem id ſciebant. Hæc autem Traditio erat ad ſalutem neceſſaria, quia ſine remedio non poterant ſaluari fœmellæ.

6. Similiter fide credebant, quædam cruenta ſacrificia à Deo inſtituta eſſe pro expiatione peccatorum. Vel ergo putabant eiuſmodi ſacrificia per ſe, & propria virtute expiare peccata; vel virtute Paſſionis & mortis Chriſti, quæ per illa ſacrificia ſignificabantur. Si prius, erant hæretici: Si poſterius,

erant

erant fideles, quia credebant, quod erat credendum. Sed vnde habebant hanc fidem & perſuaſionem? Non ex Scriptura, quia nuſquam in veteri Teſtamento id ſcriptum eſt. Ergo ex Traditione. Hæc autem Traditio erat neceſſaria ad ſalutem: Non quod neceſſe fuerit, ſingulos de populo credere, futuram Chriſti mortem per cruenta ſacrificia præfigurari; ſed quod neceſſe fuerit aliquos id credere, præſertim Sacerdotes & Doctores, quibus incumbebat cura docendi & inſtruendi alios. Alioqui tota Synagoga, in hoc quidem puncto, quod ſane erat grauiſſimum, fuiſſet ſine fide. Quod abſurdum eſt. Vide D. Thom. in 2. 2. q. 2. art. 7.

De Traditionibus noui Teſtamenti.

7. DE his tria dicturus ſum. *Primò*, generatim, extare aliquas Traditiones diuinas & Apoſtolicas, quæ parem cum Scriptura authoritatem habeant. *Secundò*, ſpeciatim, aliquas earum ad fidem; alias ad mores & externos ritus pertinere. *Tertiò*, præter has, eſſe alias, non quidem Apoſtolicas, ſed Eccleſiaſticas, quæ tametſi parem authoritatem non habeant, meritò tamen à Chriſtianis ſeruandæ

uandæ ſint. Hæc ſingula ſeorſim per totidem concluſiones explicabo.

8. Prima Concluſio. Generatim loquendo, extant quædam Traditiones Apoſtolicæ, quæ expreſsè in Scriptura non habentur, ſed tamen parem cum Scriptura authoritatem habent. Ita Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. Et colligitur ex illo 2. Theſſ. 2. 14. *Itaque fratres ſtate; & tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.* In quem locum Chryſoſtomus ita ſcribit: *Hinc patet, quod non omnia per epiſtolam tradiderit, ſed multa etiam ſine literis. Eadem verò fide digna ſunt, tam illa, quàm iſta.* Et Epiphanius hæreſi 61. *Oportet autem & Traditione vti. Non enim omnia à diuina Scriptura poſſunt accipi. Quapropter aliqua in ſcriptis, aliqua in Traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt, quemadmodum dicit S. Apoſtolus: Sicut tradidi vobis.* Et Baſilius in lib. de Spiritu S. cap. 27. *Dogmata, quæ in Eccleſia ſeruantur & prædicantur, partim ex conſcripta doctrina habemus, partim ex Apoſtolorum Traditione in myſterio ad nos delata recipimus. Quæ vtraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo his contradicit, qui vel mediocrem ſaltem Eccleſiaſticorum iurium experientiam habet.* Et Damaſcenus lib. 4. cap. 17. *Plurima Apoſtoli ſine ſcripto tradiderunt.* Alios etiam

Patres

Patres paulò poſt citabo.

9. Quæres, quomodo Traditio poſſit habere parem vim, & authoritatem cum Scriptura? Reſpondeo. Sicut mandatum Principis eandem vim & authoritatem habet apud ſubditos, ſiue ſcripto, ſiue viuâ voce proferatur; ſic etiam verbum Dei, ſiue ſcriptum, ſiue traditum ſit. At, inquies, Traditio Apoſtolica, de qua agimus, non eſt verbum Dei. Omnino eſt. Nam ſicut doctrina Apoſtolorum, quæ in illorum ſcriptis continetur, propterea vocatur verbum Dei, quia à Deo inſpirata eſt; ſic etiam de doctrina Apoſtolorum, quæ viua tantùm voce tradita eſt, ſine ſcripto, ſtatuendum eſt. Quod ſic clarius oſtendo. Sicut doctrina Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, Pauli, Petri, Iacobi & Iudæ, quæ in Euangeliis & Epiſtolis conſcripta eſt, vocatur verbum Dei, quia Deus eam inſpirauit; ſic etiam doctrina Andreæ, Philippi, Bartholomæi, Matthiæ, & Barnabæ, quam ipſi viua voce prædicarunt, debet vocari verbum Dei, quia Deus ſimiliter eam inſpirauit. Nec minor fides his Apoſtolis, qui non ſcripſerunt, quàm illis, qui ſcripſerunt, adhibenda eſt.

10. Secunda Concluſio. Speciatim loquendo, ſunt certæ quædam Tradi-

tiones Apoſtolicæ de dogmatibus fidei; quædam de moribus ſeu ritibus externis. Prior pars probatur, quia ſunt tria principia fidei maxime neceſſaria, quæ non habentur ex Scriptura, ſed ex Traditione. Primum eſt, quod tota Scriptura veteris ac noui Teſtamenti ſimul ſumpta, ſit verbum Dei. Alterum, quod tota illa Scriptura, præſertim in iis, quæ ad fidem & ſalutem neceſſaria ſunt, manet nobis ſalua & incorrupta. Tertium, quòd habeamus verum ac legitimum illius ſenſum. Si admittimus hæc principia fidei, neceſſariò admittimus Traditionem, per quam illa accepimus. Si non admittimus, vana eſt noſtra Fides.

11. Præter hæc tria, ſunt alia, quæ etiam per Traditionem habentur. Primum, quòd ſymbolum fidei ſit vere canonicum & Apoſtolicum. De quo Baſilius loco citato: *Omitto cætera, ipſam fidei profeſſionem, qua credimus in Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, e quibus ſcripturis habemus?* Quaſi dicat: Non habemus ex Scriptura, ſed ex Traditione. Hoc enim conatur probare, multa eſſe dogmata, quæ credimus, non quia ſcripta ſunt, ſed quia ab Apoſtolis tradita. Secundum, quod infantes ſint baptizandi. Origenes in cap. 6. Epiſtolæ ad

la ad Romanos : *Eccleſia ab Apoſtolis Traditionem accepit , etiam paruulis Baptiſmum dare*. Et Auguſtinus lib. 10. de Geneſi ad litteram cap. 23. *Conſuetudo matris Eccleſia in baptizandis paruulis nequaquam ſpernenda eſt, neque vllo modo ſuperflua deputanda, nec omnino credenda, niſi Apoſtolica eſſet Traditio.* Tertium, quod baptizati ab hæreticis, non ſint rebaptizandi, contra errorem Cypriani. Auguſtinus lib. 2. de Baptiſ. contra Donatiſt. cap. 7. *Quam conſuetudinem,* (ſcilicet, non repetendi Baptiſmum) *credo ex Apoſtolica Traditione venientem.* Et lib. 5. cap. 23. *Conſuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apoſtolorum Traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt.* Quartum, quod B. Maria, mater Chriſti, ſemper manſerit Virgo, etiam poſt partum , contra damnatam Heluidij hęreſin. Vide Hieronymũ contra Heluidium , & Auguſtinum lib. de Hæreſibus cap. 84. vbi ſic ait : *Heluidiani exorti ab Heluidio, ita virginitati Mariæ contradicunt, vt eam poſt Chriſtum, alios etiam filios de viro ſuo Ioſeph peperiſſe contendant . Sed mirum , ni iſtos , prætermiſſo Heluidij nomine, Antidicomaritas Epiphanius appellauit.* Quintum , quod in Baptiſmo pronunciari debeat hęc forma verborum, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti:* & niſi pronun-

cietur, Baptiſmus non ſit validus. Hoc etiã admittunt Aduerſarij; nec tamen aliunde, quam ex Traditione, & perpetua Eccleſiæ praxi probari poteſt. Sextum, quod certus ac determinatus ſit Sacramentorum numerus in nouo Teſtamento. Hoc tam Catholici, quàm aduerſarij credunt. Hoc intereſt, quod Catholici credãt illum numerum eſſe ſeptenarium; plerique Lutherani ternarium; multi Caluiniſtæ binarium. At hic numerus, quiſquis tandem ſit, in Scriptura definitus aut expreſſus non eſt. Catholici fatentur, ſe ex Traditione & declaratione Eccleſiæ habere ſuum ſeptenarium. Aduerſarij videant, vnde habeant ſuum binarium aut ternarium. Certè ex Scriptura non habent. Vide infra cap. 7.

12. Dices, Aliqua ex his punctis probari poſſunt ex Scriptura; vt verbi gratia, quod infantes ſint baptizandi. Hoc enim probari poteſt ex illo Ioan. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Similiter, quod in Baptiſmo pronunciari debeant hæc verba, *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* manifeſtè colligitur ex illo Matth. 28. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Reſpondeo. Aliqua poſſunt probari ex Scri-

ex Scriptura, quando conſtat de vero & legitimo Scripturæ ſenſu. At ſæpe non conſtat, quis ſit verus & legitimus ſenſus, niſi ex Traditione, & praxi Eccleſiæ. v. g. Si conſtaret hæc verba, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, non habere alium ſenſum, quàm hunc; Niſi quis baptizatus fuerit baptiſmo aquæ; iam optimè ſequeretur, etiam infantes indigere Baptiſmo. At hoc non conſtat, niſi ex Traditione. Nec Caluinus, qui negat illum ſenſum eſſe iſtius loci, poteſt à Catholicis aut Lutheranis confutari ex ſola Scriptura, ſed ex eo ſolum, quod ſenſus ille à maioribus noſtris per cõtinuam Traditionem ad nos peruenerit. Eodem modo, ſi conſtaret, Chriſtum, cùm dixit, *baptizantes eos in nominè Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, præcepiſſe Apoſtolis, vt pronunciarent hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, iam res eſſet ſalua. At hoc non conſtat ex nudis Scripturæ verbis. Nam ſicut Chriſtus dixit, *Baptizate eos in nomine Patris*, ita alibi dixit: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Et ſimiliter Apoſtolus 1. Corinth. 10. 31. *Siue manducatis, ſiue bibitis, omnia in gloriam Dei facite.* Et tamen neceſſe non eſt, vt is, qui petit aliquid à Patre in nomine

Chriſti, pronunciet hæc verba, *Ego hoc vel illud peto in nomine Chriſti.* Neque, vt is, qui comedit, aut bibit, pronunciet hęc verba, *Ego comedo & bibo in gloriam Dei*; ſed ſatis eſt, interna mente id cogitare. Quod ergo in primo caſu de Baptiſmo, neceſſaria ſit prolatio verborum, non item in his duobus; hoc ſolùm habemus ex vſu Eccleſiæ, qui per Traditionem Apoſtolicam ad nos peruenit.

13. Et hęc ſufficiant pro priori parte concluſionis. Poſterior poteſt etiam variis exemplis confirmari. Nam multi ſunt ritus eccleſiaſtici, qui ab Apoſtolis per ſolam Traditionem accepti ſunt. Ac potiſſimum hi. 1. Vt Exorciſmus, & aliæ ceremoniæ adhibeantur in Baptiſmo. (Tertullianus in lib. de corona militis, cap. 3. & Baſilius in lib. de Spiritu ſancto cap. 27.) 2. Vt trina merſio fiat in Baptiſmo. (Baſilius ibidem.) 3. Vt Chriſma ſingulis annis renouetur. (Fabianus Papa & martyr, epiſt. 2. ad Epiſcopos Orientis.) 4. Vt aqua vino miſceatur in calice Euchariſtico. (Cyprian. lib. 2. epiſt. 3.) 5 Vt Euchariſtia ſumatur à ieiunis (Auguſtinus ep. 118.) 6. Vt in ſacrificio Miſſæ oretur pro defunctis. (Tertullianus ſuprà.) 7. Vt ſignum crucis formetur in fronte. (Baſilius loco citato.) 8. Vt

ad

ad Orientem verſi precemur. (Idem.)
9. Vt aqua benedicatur. (Idem.) De his, & ſimilibus rectè vſurpari poteſt illud Tertulliani lib. citato, cap. 4 *Harum & aliarum eiuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætenditur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & Fides obſeruatrix.*

14. Tertia Concluſio. Pręter ſupradictas Traditiones, quæ ab Apoſtolis ad nos peruenerunt, ſunt aliæ quædam Eccleſiaſticæ, quæ poſt tempora Apoſtolorum à Pręlatis Eccleſiæ introductæ ſunt; & tametſi parem cùm Apoſtolicis authoritatē non habeant, meritò tamen à Chriſtianis ſeruari debent. De vtriſque loquitur Auguſtinus epiſt. 118. cùm ait: *Illa autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, dantur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata atque ſtatuta retineri: ſicut quod Domini paſſio, & reſurrectio, & aſcenſio in cælum, anniuerſaria ſolemnitate celebrantur. Et ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſeruatur ab vniuerſa, quacunque ſe diffundit, Eccleſia,* Nam per illam particulam, *Vel ab ipſis Apoſtolis*, intelligit Traditiones Apoſtolicas. Et per illā, *Vel plenarijs Concilijs*, in-

telligit Eccleſiaſticas. De quibus ſubdit; *Inſolentiſſima inſania eſt, diſputare, an faciendum ſit, quod tota per orbem frequentat Eccleſia.* Atque hæc eſt Catholicorum ſententia de Traditionibus, tam Apoſtolicis, quàm Eccleſiaſticis, quæ ex Apoſtoli & SS. Patrum authoritate confirmata eſt. Videamus nunc, quid ſentiant Aduerſarij, vt poſtea cõſtet ex collatione vtriuſque partis, vtri potius adhærendum ſit.

Aduerſariorum Sententia.

15. ADuerſarij paſſim reijciunt Traditiones, & nihil, niſi quod in Scriptura veteris ac noui Teſtamenti continetur, volunt admittere. Peccant tamen quadrupliciter. 1. Quia in hac re imitantur antiquos hæreticos. 2. Ipſi inter ſe diſſentiunt. 3. Multa falsò ac mendaciter affingunt Catholicis. 4. Ineptiſſimè ex quibuſdam Scripturæ locis argumentantur contra Traditiones. Hęc etiam ſigillatim demonſtranda ſunt.

16. Primò igitur, ſicut Catholici in aſſerendis Traditionibus ſequuntur communem conſenſum antiquorum Patrum; ſic Aduerſarij, in ijſdem reijciendis, ſequuntur communem conſenſum antiquorum hæreticorum. Nã etiam

etiam antiqui hæretici, prouocabant ad Scripturam, & Traditiones reſpuebant. Ac potiſſimum hi. Primò Ariani, qui diſputãtes de Diuinitate Chriſti, nihil volebant admittere, niſi Scripturam. Vnde Maximinus Arianorum Epiſcopus, diſputaturus cum Auguſtino, dicebat: *Si quid de diuinis Scripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt, vt audiamus. Hæ verò voces, quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur.* Refert Auguſtinus lib. 1. contra Maximinum, in principio. Secundò Macedoniani & Eunomiani, qui nolebant admittere hanc locutionem, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto*, eo quòd non haberetur in Scriptura. De quibus Baſilius in libro de Spiritu ſancto cap. 25. circa finem: *At non deſinunt iſti ſurſum deorſum iactare, Dei cum ſancto Spiritu glorificationem, carere teſtimonio, carere Scriptura.* Et initio cap. 29. *Sanè contra id, quod dicunt præpoſitionem* (Cum) *carere teſtimonio, nec in Scripturis exſtare, illud dicimus: Si nihil aliud eſt receptum abſque Scripturis, ne hoc quidem recipiatur: Sin plurima arcana citra Scripturam recepta ſunt nobis, cum alijs plurimis & hoc recipiamus. Arbitror autem Apoſtolicum eſſe, etiam non ſcriptis Traditionibus adhærere* Tertiò, Eutyches, qui negans in Chriſto duas natu-

naturas, dicebat; *Ego à ſanctis Scripturis non didici de duabus naturis.* Cui reſpondit Mamas presbyter: *Neque de Homouſion à ſanctis Scripturis edocti ſumus.* Ita habetur in generali Concilio Chalcedonenſi, act. 1. vbi Actio quinta Conſtantinopolitani Concilij relecta eſt. Quartò, Pelagiani, qui dicebant: *Credamus igitur, quod legimus: & quod non legimus, nefas credamus aſtruere: quod de cunctis etiam dixiſſe ſufficiat:* Vt refert Auguſtinus in lib. de natura & gratia cap. 59. His & ſimilibus hæreticis, olim ab Eccleſia damnatis, ſimiles ſunt noſtri Lutherani & Caluiniſtæ, qui eodem, quo illi, ſpiritu afflati, repudiant Apoſtolicas & Eccleſiaſticas Traditiones, & ad ſolam Scripturam contentiosè prouocant; quam tamen, vt ſuprà dixi, reſectis aliquot partibus mutilarunt, & nouis verſionibus ac interpretationibus corruperunt.

Diſſenſio.

17 SEd neque inter ſe conſentiunt. Nam aliqui, ſine vlla exceptione, reiiciunt omnes omnino Traditiones, ſiue ad fidem, ſiue ad externum Dei cultum pertinentes, & nihil aliud volunt eſſe credendum aut faciendum, quàm quod in Scriptura credendum

aut

aut faciendum præcipitur. Ita Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 8. n. 8. *Eſto, inquit, hoc firmum axioma, non aliud habendum eſſe Dei verbum, cui detur in Eccleſia locum, quam quod lege primùm ac Prophetis, deinde ſcriptis Apoſtolicis continetur: nec alium eſſe rite docendi in Eccleſia modum, niſi ex eius verbi præſcripto & norma*. Et in libro de neceſſitate reformandæ Eccleſiæ: *Deus non modo irritum habet, quidquid colendi ſui ſtudio, præter mandatum ſuum ſuſcipimus, ſed palam quoque abominatur*. Et in epiſt. 87. ad Protectorem Angliæ: *Cùm de legitima reformatione agitur, ad ipſum purum Dei verbum redeundum nobis eſt*. Et ſimiliter Caluiniſtæ in Synodo Vltraiectina, in Prologo ſuarum ordinationum nu. 2. *Obſtringimus nos*, inquiunt, *in forma iuramenti & obligationis, quod in hac Prouincia non aliam velimus amplecti, & ſequi doctrinam, regulam, menſuram, & amuſſim fidei, & vitæ Chriſtianæ, quam ſolum verbum Dei, quod in libris veteris ac noui Teſtamenti expreſſum eſt*.

18. Alij quaſdam ſaltem admittunt Traditiones, vt Kemnitius in Examine Concilij Trid. Seſſ. 4. in ſecundo genere Traditionum, vbi ait: *Hanc Traditionem, qua nobis in manum dantur ſacræ Scripturæ libri, reuerenter accipimus*. Et in 5. genere: *Affirmant Origenes & Augu-*

Auguſtinus, baptiſmum paruulorum eſſe Traditionem Apoſtolicam. Hoc recipimus. Et in 7. genere: *Apoſtolos igitur ritus quoſdam ordinaſſe, & tradidiſſe Eccleſijs, ex ſcriptis eorum certò conſtat. Et veriſimile eſt, quoſdam etiam alios externos ritus, qui in Scriptura annotati non ſunt, ab Apoſtolis traditos eſſe.* Et infrà: *Tales ritus meritò amamus, & retinemus, quales ſunt confeſſio fidei, abrenunciatio Satanæ, & alij ritus in actione baptiſmi.*

19. Alij deniq; vtuntur diſtinctione. Aiunt admitti poſſe Traditiones de rebus adiaphoris ſeu indifferentibus; non autem de rebus ad ſalutem neceſſariis. Nam in his ſufficienter nobis proſpectum eſſe per Scripturam, quippe quæ perfectè tradat ea omnia, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt; ita vt Traditione minimè ſit opus. Sed qui hoc dicunt, augent diſſenſionem, & manifeſtè repugnant Luthero & Kemnitio. Nam Kemnitius fatetur, Lutheranos *reuerenter* accipere Traditionem illam, quâ nobis in manus datur ſacra Scriptura: At Scriptura ſacra, ſecundum ipſos, ad ſalutem neceſſaria eſt: Ergo admittunt aliquam Traditionem de re ad ſalutem neceſſaria.

20. Similiter Lutherus docet, infantes non iuſtificari per baptiſmum, ſed per actualem fidem, quæ ipſis infundi-
tur

tur vi Exorciſmi, ante baptiſmum: Et ſine hac fide non poſſe eos ſaluari, aut baptiſmum ſuſcipere. Vnde ſequitur, ſalutem infantium (ex ſententia Lutheri) pendere ab actuali ipſorum fide, & fidem ab Exorciſmo; & conſequenter Exorciſmum eſſe neceſſarium ad ſalutem infantium. Exorciſmus autem habetur ex Traditione, non ex Scriptura, vt conſtat: Ergo ſecundum Lutherum, admittenda eſt aliqua Traditio de re ad ſalutem neceſſaria. Verba Lutheri citabo ſuo loco.

Mendacia.

21. VIdeamus nunc, quid falsò nobis affingāt Aduerſarij. Ac primò, vt inuidiam nobis concilient, aiunt nos docere, Scripturā, ſine Traditionibus humanis, inſufficientem eſſe ac imperfectam. Falſum eſt. Non docebimus hoc de Traditionibus humanis. Diſtinguimus enim duplices Traditiones cum Auguſtino, vt dixi: Alteras Apoſtolicas, quæ parem cum Scriptura authoritatem habent. Alteras Eccleſiaſticas, quæ tantam authoritatem non habent. Dicimus ergo, Scripturam per ſe non ſufficere, niſi accedant Traditiones Apoſtolicæ, quæ non cenſentur humanæ, ſed diuinæ. Ratio

duplex eſt. Prior, quia Scriptura non ſufficit, niſi conſtet de legitimo illius ſenſu: At ſępe non conſtat, niſi ex Apoſtolica Traditione, vt ſuprà dictum eſt. Poſterior, quia multa creduntur à Chriſtianis, quę non habentur ex Scriptura, ſed ex Apoſtolica Traditione. Exempla iam antè allata ſunt.

22. Secundò aiunt nos docere, quòd per Traditiones humanas mereamur gratiam iuſtificationis & remiſſionem peccatorum: Et quod huiuſmodi Traditiones agnoſcamus pro noſtro Mediatore & iuſtificatore. Ita Philippus Melanchthon in Apologia confeſsionis Auguſtanæ art. 15. de Traditionibus humanis. Hoc etiam falſum eſt, quia apertè docemus, nullo modo nos mereri iuſtificationem aut remiſſionem peccatorum, ſed eam gratis nobis conferri per merita Chriſti, vt patet ex Concil. Trid. Seſſ. 6. c. 8. vbi ſic habet: *Gratis autem iuſtificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem precedunt, ſiue fides, ſiue opera, ipſam iuſtificationis gratiam promeretur*

23. Tertiò, aiunt nos docere, quòd omnes noſtræ Traditiones ſint Apoſtolicæ. Ita Caluinus lib. 4. Inſt. c. 18. parag. 19. *Romanenſes*, inquit, *Magiſtri extorquere volunt, vt nulla ſit apud eos ceremoniola, quæ non pro Apoſtolica cenſeatur.*

Et

: falſum. Agnoſcimus enim, vt
lixi, duplices Traditiones: Alte-
› Apoſtolis acceptas: alteras, poſt
›ora Apoſtolorum à Prælatis Ec-
æ introductas. Deinde, pugnat hæc
ıini calumnia cum Melanchthone.
n Melanchthon, omnes noſtras
ıditiones vocat humanas: Caluinus,
ınes Apoſtolicas. Neutrum con-
limus: Vide alia Kemnitij menda-
ı apud Cardinalem Bellarminum li.
de Verbo Dei cap. 3. Reliquum eſt,
: diluantur obiectiones aduerſa[illegible]o-
ım, quibus conantur Traditiones
ubuertere.

I. OBIECTIO.

24. PRima ſumitur ex illo, Deut. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod loquor vobis, nec auferetis ex eo* Hinc colligunt aduerſarij, omnes Traditiones repudiandas eſſe, & Catholicos peccare, qui illas admittunt. Quare? Quia nihil ad verbum Dei ſcriptum, addendum eſt. Ineptiſſimè. Primò, quia dum volunt oppugnare Catholicos, oppugnant ipſos Apoſtolos, à quibus Traditiones accepimus. Et nominatim Paulũ, qui dixit, *Tenete Traditiones, quas accepiſtis.* Oppugnant Auguſtin. & alios Patres, qui Traditiones amplexi ſunt.

ſunt. Oppugnant ſeipſos, quia & ipſi, vt loquitur Kemnitius, Traditionem de Scriptura, de Exorciſmo, & plures alias reuerenter accipiunt. Si ergo Catholici peccant, admittendo Traditiones; peccant etiam Apoſtoli, Patres, Lutherani ipſi. Aut ſi hi innocentes ſunt, cur illi damnantur?

25. Deinde non intelligunt ſenſum allati teſtimonij ex Deuteron. Senſus colligitur ex ipſo contextu, qui ſic habet. *Et nunc Iſraël audi præcepta & iudicia, quæ ego doceo te, vt faciens ea, viuas: & ingrediens poſſideas terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorum daturus eſt vobis. Non addetis ad verbum, quod loquor, nec auferetis ex eo: Cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quæ ego præcipio vobis.* Quaſi dicat; Ego do vobis præcepta ceremonialia & iudicialia, quæ debetis integrè & perfectè ſeruare. Hoc enim ſignificat illa phraſis, *Non addetis, nec auferetis.* Quod quidem aliis verbis, ſed tamen eodem ſenſu explicatur alibi, cùm dicitur, *Non declinabitis ab eis vel ad dextram, vel ad ſiniſtram.* Vt Deuter. 17. 20. *Diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, neque declinet in partem dextram vel ſiniſtram.* Et cap. 28. 14. *Si audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, & non declinaueris ab*

eis,

eis, neque ad dextram, neque ad ſiniſtrum &c. Et cap. 31. 29. *Noui, quod poſt mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via, quam præcepi vobis.* Et Ioſue 1, 7. *Confortare, & eſto robuſtus valde, vt custodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moſes ſeruus meus, ne declines ab ea ad dextram vel ad ſiniſtram.*

26. Igitur hæc tria idem valent. 1. Integrè & perfectè ſeruare præcepta Moſaica. 2. Non declinare ab eis vel ad dextram, vel ad ſiniſtram. 3. Nihil in eorum obſeruatione vel addere, vel detrahere. Quod non ſic intelligēdum eſt, quaſi non liceat addere noua præcepta (alioqui non licuiſſet addere præcepta Euangelica, de fide Trinitatis, de Baptiſmo, de Euchariſtia) ſed quod præcepta Moſaica, in ſui obſeruatione, non ſint corrumpenda, vel additione, vel detractione; ſed integrè cuſtodienda. v. g. Erat præceptum Moſaicum: *Mulier, ſi ſuſcepto ſemine pepetit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, & die octauo circumcidetur infantulus.* Leuitic. 12. 2. Ad hoc præceptum non licebat aliquid addere vel auferre, id eſt, non licebat nec ante, nec poſt diem octauum circumcidere infantulum: Nec immunditia matris poterat paucioribus vel pluribus diebus durare, quàm ſeptem. Eadem eſt ratio de aliis

præceptis, vt videbimus in ſequenti obiectione.

27. Hinc patet, teſtimonium Deuteronomij, quod tantopere vrgent aduerſarij, nihil ad rem facere. Niſi velint ſic argumentari: Iudæi debebant perfectè & integrè ſeruare præcepta Moſaica: Ergo Chriſtiani non debent admittere Traditiones Apoſtolicas, ſed ſolâ Scripturâ eſſe contenti. Quæ ſanè conſequentia abſurda & ridicula eſt, vt omnes vident. Vt tamen res fiat clarior, quæro ab aduerſariis, an ipſi putent, hoc teſtimonium pertinere ad ſolos Iudæos, an etiam ad Chriſtianos? Si pertinet ad ſolos Iudæos, cur adducitur contra Chriſtianos? Aut cur volunt Lutherani & Caluiniſtæ, vt nos ad illud ſeruandum obligemur? Si etiam pertinet ad Chriſtianos, cur aduerſarij non ſeruant præcepta Moſaica? cur non circuncidunt ſe? Cur alias ceremonias legales intermittunt? Cur denique ſicut contra nos vrgent illam particulam, *Non addetis*, non ſimiliter contra ſe vrgent alteram, *Non auferetis?* Hic hærent.

II. OBIECTIO.

28 SEcunda ſumitur ex illo Deut. 12. 32. *Quod tibi præcipio, hoc tantum facito*

facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas. Hinc iterum colligunt Aduerſarij, omnes Traditiones & pręcepta humana eſſe irrita & contemnenda. Quare? Quia hoc tantùm faciendum eſt, quod Deus præcipit: Ergo quod homines præcipiunt, faciendum non eſt. Non minus ineptè, quam ſuprà. Primò, quia ſi omnia pręcepta humana ſunt irrita & contemnenda, quid dicemus de Iudæis, qui accuratè ſeruarunt pręceptum de feſto Encœniorum, quod non erat diuinum, ſed humanum? Quid de Rechabitis, qui accuratiſſimè ſeruarunt præceptum parentis ſui Ionadab, de perpetua abſtinentia à vino? Ierem. 35. 6. Quid de Apoſtolis, qui in Concilio Ieroſolymitano præceperunt abſtinentiam à ſanguine & ſuffocato? Actor. 15. 29. Quid de Paulo, qui diſtinguit inter ſua & Chriſti præcepta? 1. Cor. 7. 12. Quid de magiſtratibus, qui figunt mandata humana ad conſeruandam pacē & iuſtitiam in Republica? Quid denique de ipſis aduerſariis, qui in Synodis & conuenticulis ſuis condunt leges & ſtatuta Eccleſiaſtica, quæ ab omnibus obſeruari volunt?

29. Secundò, Senſus illius loci non eſt ille, quem fingunt aduerſarij, ſed longè alius. Nam ſicut in præcedenti

teſtimonio agebatur generatim de præceptis Moſaicis integrè obſeruandis; ita hic agitur ſpeciatim de vno præcepto ſacrificij integrè obſeruando. Textus ſic habet: *Quando diſperdiderit Dominus Deus tuus gentes, ad quas ingredieris poſsidendas, & poſſederis eas, atque habitaueris in terra earum, caue ne imiteris eas, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes iſtæ Deos ſuos, ita & ego colam. Non facies ſimiliter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auerſatur Dominus, fecerunt Dijs ſuis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.*

30. Senſus eſt: Quando veneris in terram Paleſtinam, ad quam tendis, & obtuleris Domino Deo tuo ſacrificium; non imitaberis Gentiles, qui falſis Diis offerunt ſuos filios & filias per ignem: ſed hoc tantùm offeres, quod ego tibi præcipio: Nempe, ex animalibus, oues, capras, hædos, boues, vitulos, columbas, paſſeres, turtures: Ex fructibus terræ, panem, ſimilam, ſalem, thus, manipulum ſpicarum, & triticum. Ex liquoribus, ſanguinem, vinum, oleum, aquã. *Hoc tantum facito*, id eſt, offerto *Domino*. Nec addas quicquam ex ſacrificiis gentilium: Nec minuas ex eis, quæ iam enumerata ſunt.

31. Quid

31. Quid hinc concludent Aduerſarij? Non video; niſi ſic inferant: Iudæi debebant ea tantùm offerre in ſacrificium, quæ à Deo erant determinata: Ergo Chriſtiani non debent ſeruare præcepta humana ſiue ciuilia, ſiue Eccleſiaſtica. *Spectatum admiſſi riſum teneatis amici.*

III. OBIECTIO.

32. TErtia ſumitur ex illo Galat. 1. 8. *Licet nos aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Et infra: *Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.* Ergo, inquiunt Aduerſarij, præter Euangelium non licet admittere Traditiones. Reſpondeo 1. Hæc obiectio retorqueri poteſt in Aduerſarios, hoc modo: Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod Apoſtolus euangelizauit, anathema ſit: Aduerſarij euangelizant aliquid præter id, quod Apoſtolus euangelizauit, quia oppugnant Traditiones contra id, quod Apoſtolus dixit, *Tenete Traditiones.* Ergo anathema ſint.

33. Reſpondeo 2. Ex ſcopo Apoſtoli æſtimandum eſt, an damnentur hoc loco Traditiones, nec ne. Scopus Apoſtoli eſt hic. Galatæ docti erant à

Paulo, ceremonias legis Moſaicæ abrogatas eſſe; & neminem poſſe per huiuſmodi ceremonias iuſtificari, ſed per fidem in Chriſtum. (cap. 2. 16.) Ab hac doctrina fuerunt poſtea abducti per quoſdam falſos Apoſtolos, qui docebant, eos non poſſe ſaluari per fidem in Chriſtum, niſi ſimul circumciderentur, & alias ceremonias Moſaicas obſeruarent. (cap. 1. 6. & cap. 3. 1. & cap. 4. 9. & cap. 5. 1.) Contra huiuſmodi falſos Apoſtolos agit Paulus, cũ ait: *Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.* q. d. Accepiſtis à me, hominem iuſtificari per fidem in Chriſtum, non autem per obſeruantiam legis Moſaicæ. Si quis aliter vos inſtruit, anathema ſit. At hinc non ſequitur, Traditiones Apoſtolicas eſſe reijciendas, ſed potius conſeruandas, quia non ſunt præter aut contrà id, quod Paulus euangelizauit Galatis de iuſtificatione; ſed potius ſunt id, quod ipſe Theſſalonicenſibus euangelizauit, cùm dixit: *Tenete Traditiones, quas didiciſtis.*

IV. OBIECTIO.

34. QVarta ſumitur ex illo Apoc. 22. 18. *Conteſtor omni audienti verba prophetiæ libri huius: Si quis appoſuerit* ad

ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Et ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ. Ergo non licet apponere Traditiones. Reſpondeo. Hoc teſtimonium condemnat Lutheranos, qui non ſolùm diminuunt de verbis libri prophetiæ huius, ſed totum librum ſuſpectum habent, nec eum pro canonico, ſed pro apocrypho agnoſcunt. Non tamen cōdemnat Traditiones, quia non prohibet, ne præter prophetiam Apocalypticam admittatur aliquid aliud (alioqui non liceret addere prophetias Iſaiæ, Ieremiæ, & aliorum Prophetarum veteris Teſtamenti, nec item Euangelia, Epiſtolas, Symbolum fidei,) ſed ſolùm prohibet, ne verba prophetiæ Apocalypticæ ab aliquo deprauentur, quod duobus modis fieri poſſe inſinuat. Primò, additione; vt ſi quis apponat aliquid ad prophetiam Apocalypticam, quaſi pars illius ſit, quæ reuera non eſt. Secundò, diminutione; vt ſi aliquid detrahat, quaſi ad illam non pertineat, quod reuera pertinet. Neutrum faciunt Catholici.

35. Exemplo rem declarabo. Prædicit Ioannes capit. 11. fore aliquando, vt veniant duo Prophetæ, *amicti ſaccis, qui prophetabunt diebus 1260. &*

habebunt poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum, & poteſtatem conuertendi aquas in ſanguinem, &c. Ad hanc prophetiam nihil addunt Catholici, quod ad eam non pertineat, nec auferunt aliquid, quod ad eã pertineat; ſed relinquunt integram, ſicut à Ioanne perſcripta eſt. At contra faciunt Aduerſarij, qui dicunt hos duos Prophetas fuiſſe Lutherum & Caluinum. Nam qui hoc dicunt, neceſſariò diminuunt de verbis Prophetię huius, cùm conſtet Lutherum & Caluinum non fuiſſe *amictos ſaccis*, nec habuiſſe *poteſtatem claudendi cœlum*: Et quæ ibidem ſequuntur.

V. OBIECTIO.

36. Quinta ſumitur ex illo 2. Tim. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Ex quo loco dupliciter argumentantur Aduerſarij. Aliqui ſic: Omnis Scriptura eſt vtilis ad docendum & arguendum: Ergo ſuperuacaneæ ſunt Traditiones. Perinde, ac ſi dicas: Omnis cibus eſt vtilis ad nutriendum: Ergo ſuperuacaneus eſt potus. Vel, Omnis eleemoſyna eſt vtilis

vtilis ad ſalutem. Lucæ 11. 41. & Daniel. 4. 24. Ergo ſuperuacanea oratio, ſuperuacanea Sacramenta. Miſeret me horum hominum.

37. Alij ſic: Omnis Scriptura eſt vtilis, id eſt, ſufficiens: Ergo ſuperuacaneę Traditiones. Sed quæ hæc interpretatio eſt? An idem ſunt, vtilem eſſe, & ſufficientem eſſe? Si idem ſunt, iam illud 1. Tim. 4. 8. *Pietas ad omnia vtilis eſt*, licebit ſic interpretari, Pietas ad omnia ſufficiens eſt: Ergo reliqua omnia ſuperuacanea ſunt. Et ſimiliter illud 2. Timoth. 4. 11. *Marcum aſſume, & adduc tecum: eſt enim mihi vtilis ad miniſterium*, id eſt, ſufficiens: Ergo Timotheus, Titus, Oneſimus, & alij ſuperuacanei ſunt. Quis non videt, ſi hæc licentia interpretandi Scripturam ſemel admittatur, totam corrumpi & adulterari poſſe?

38. Sed vt clarius res ipſa percipiatur, textus Apoſtoli conſiderandus eſt. Igitur Apoſtolus in citato capite hortatur Timotheum Epiſcopum, vt ſuos ſubditos inſtruat in fide & bonis operibus, & redarguat aduerſarios, qui *corrupti mente & reprobi circa fidem, reſiſtunt veritati*. Et vt oſtendat eũ id poſſe præſtare, ſubdit: *Tu vero permane in ijs, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris: Et quia ab infantia tua ſa-*

ſacras litteras noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem, quæ eſt in Chriſto IESV. *Omnis enim Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum*, &c. Vbi per ſacras literas, quas ait Timotheum ab infantia nouiſſe, intelligit Scripturam veteris Teſtamenti. Nam eo tempore, quo Timotheus erat infans, nondum exſtabat Scriptura noui Teſtamenti.

39. Apoſtolus ergo, in illo textu, ſic argumentatur: Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendos ſubditos, & redarguendos aduerſarios. At Scriptura veteris Teſtamenti, quam ab infantia didiciſti, eſt diuinitus inſpirata: Ergo eſt vtilis ad docendos ſubditos, & redarguendos aduerſarios. Cùm ergo cognitione illius Scripturæ inſtructus ſis, magnum ex ea præſidium habes ad præſtandum, quod dixi.

40. Ex eodem principio licebit ſic concludere: Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum & arguendum. At Scriptura noui Teſtamenti eſt diuinitus inſpirata: Ergo eſt vtilis ad docendum & arguendum. Qui ergo cognitione huius Scripturæ inſtructus eſt, magnum ex ea præſidium habet ad vtrumque præſtandum.

41. Por-

41. Porrò, ex vtroq; diſcurſu patet, has tres propoſitiones veras eſſe, ſecundum Apoſtolum. 1. Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum & arguendum. 2. Scriptura veteris Teſtamenti vtilis eſt ad docendum & arguendum. 3. Scriptura noui Teſtamenti vtilis eſt ad docendum & arguendum. Sicut ergo non ſequitur: Scriptura veteris Teſtamẽti vtilis eſt: Ergo Scriptura noui Teſtamenti eſt ſuperuacanea: Nec contra, Scriptura noui Teſtamenti eſt vtilis. Ergo Scriptura veteris Teſtamenti eſt ſuperuacanea; Sic etiam non ſequitur: Vtraque Scriptura eſt vtilis: Ergo Traditio eſt ſuperuacanea. Alioqui ſuperuacaneum eſſet, quod dicit Apoſtolus, *Tenete Traditiones.*

VI. OBIECTIO.

42. SExta ſumitur ex illo Matth. 15. 6. *Irritum feciſtis mandatum Dei propter Traditionem veſtram.* Et Coloſſ. 2. 8. *Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundum Traditionem hominum.* Et 1. Petri 1 18. *Redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ Traditionis* Hinc colligunt Aduerſarij, omnes Traditiones à Chriſto & Apoſtolis damnatas eſſe. At

non

non rectè: Nam Chriſtus & Apoſtoli ſolùm loquuntur vel de Traditionibus Iudæorum, quibus Phariſæi malè vtebantur, vt ſupra explicatum eſt: vel de Traditionibus gentilium, quæ fidei Chriſtianæ repugnabant. At tales non ſunt, quas hoc loco nos defendimus. Nos defendimus diuinas & Apoſtolicas, quæ ſuprà enumeratæ ſunt.

CAPVT III.

De Eccleſia.

Eccleſiæ Chriſti, vt dicam cap. 5. eſt Iudex controuerſiarum fidei ac religionis. Non poteſt autem eſſe ſufficiens Iudex, niſi habeat tres conditiones. 1. Vt ſit viſibilis. Nam ſi eſſet inuiſibilis, non poſſet nobiſcum viſibiliter agere, & noſtras controuerſias viua voce dirimere. 2. Vt ſit infallibilis. Nam ſi eſſet fallibilis, poſſet errare in dirimendis fidei controuerſiis, ac proinde nunquam eſſemus tuti in fide. 3. Vt ſit nota. Nam ſi eſſet incognita, non poſſemus ad ipſam, tanquam ad Iudicem confugere. Igitur hæ tres conditiones hoc ordine explicandæ ſunt. 1. Eccleſiam Chriſti eſſe viſibilem. 2. Eſſe vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam, Sponſam Chriſti,

Domum

Domum Dei, Columnam & firmamentum veritatis. 3. Extra illam neminem ſaluari poſſe. 4. Eandem in fide non poſſe deficere aut errare, ac proinde ſecuros eſſe, qui illius ſententiam ſequuntur. 5. Hanc viſibilem Chriſti Eccleſiam nō eſſe aliam, quam Romanam ſeu Pontificiam, quæ toto orbe diffuſa eſt.

I. CONCLVSIO.

Eccleſia Chriſti in terris viſibilis & conſpicua eſt.

1. HAnc concedunt præcipui aduerſarij, præſertim Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 1. parag. 2. vbi ex profeſſo diſputat de Eccleſia viſibili, & Philippus Melanchthon in Examine ordinādorum, titulo de Eccleſia, vbi ſic ait: *Eccleſia viſibilis in hac vita, eſt cœtus viſibilis amplectentium incorruptam Euangelij doctrinam, & rectè vtentium Sacramentis: in quo cœtu filius Dei efficax eſt, & multos regenerat ad vitam æternam.*

2. Et res certa eſt. Primò, quia illa Eccleſia neceſſariò viſibilis eſt, in qua Epiſcopi & Paſtores viſibiliter debent gubernare ſuos ſubditos, viſibiliter docere, hortari, Sacramenta adminiſtrare, peccantes corripere, contumaces ab

ces ab aliorum communione ſeparare : Et viciſſim, vbi ſubditi debent agnoſcere ſuos Paſtores, eorum monitis obtemperare, inſtructionem & Sacramenta ab eis percipere. At hæc omnia fiunt in vera Chriſti Eccleſia: Ergo vera Chriſti Eccleſia neceſſariò viſibilis eſt. Minor patet ex Scriptura, Matth. 18. 17. *Dic Eccleſiæ. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Et Act. 20. 28. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Et Hebr. 13. 17. *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete illis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Et alibi.

3. Secundò. Illa Eccleſia neceſſariò eſt viſibilis, in qua publicè indicuntur & celebrantur Concilia, ſanciuntur Canones, dirimuntur controuerſiæ de fide ac religione. Hæc omnia fiunt in vera Chriſti Eccleſia: Nam Apoſtoli indixerunt Concilium Hieroſolymitanum, in quo hæc conſtitutio facta eſt: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine & ſuffocato.* Act. 15. 28. Et poſt tempora Apoſtolorum, celebrata ſunt Concilia generalia, Nicœnum, Conſtantinopolitanum,

num, Epheſinum, Chalcedonenſe, quæ etiam ab aduerſariis, tanquam legitima admittuntur.

4. Tertiò, Chriſtus in Euangelio comparat Eccleſiam ſuam ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti: comparat conuiuio nuptiali, ad quod boni & mali vocati ſunt: comparat decem virginibus, quarum quinque prudẽtes ſunt, quinque fatuæ: comparat ouili, in quo reperiuntur oues & hædi. Hæc non poſſunt intelligi, niſi de Eccleſia viſibili: Nam aduerſarij, qui agnoſcunt duas Eccleſias, vnam viſibilem, alteram inuiſibilem, ſic eas inter ſe diſtinguunt, quod in hac ſint ſoli prædeſtinati, in illa boni & mali permixti. At in Eccleſia, de qua Chriſtus loquitur in ſupradictis parabolis, ſunt boni & mali permixti: Ergo loquitur de Eccleſia viſibili. Loquitur autem de vera Eccleſia: Vera igitur Eccleſia viſibilis eſt.

5. Quartò, Idem à Propheta prædictum eſt, Pſalm. 18. 6. *In Sole poſuit tabernaculum ſuum*, id eſt, vt ibidem explicat Auguſtinus; *In manifeſtatione poſuit Eccleſiam ſuam, nõ in occulto.* Et Epiſt. 166. ad Donatiſtas: *Ipſa eſt Eccleſia in Sole poſita, id eſt, in manifeſtatione, omnibus nota vſque ad terminos terræ.* Eodem

ſpectat

ſpectat illud Chriſti, Matth. 5. 15. *Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo ſunt.* Vbi per ciuitatem, quæ abſcondi non poteſt, & per lucernam, quæ omnibus lucet, intelligitur Eccleſia Chriſti. Vnde idem Auguſtinus in libro de vnitate Eccleſiæ cap. 16. *Non eſt*, inquit, *operta Eccleſia quia non eſt ſub modio, ſed ſupra candelabrum. Et de illa dictum eſt: Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita. Sed Donatiſtis velut operta eſt, qui audiunt tam lucida & manifeſta teſtimonia, quæ illam toto orbe demõſtrant, & malunt clauſis oculis offendere in montem, quam in eum aſcendere* Et Epiſt. 170. ad Seuerinum: *Facile tibi eſt attendere & videre ciuitatem ſuper montem conſtitutam.*

6. Quintò, idem conſtat ex Symbolo fidei, vbi ſic dicimus, *Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam.* Quod de viſibili Eccleſia intelligẽdum eſſe, non ſolùm docent Catholici, ſed etiam multi ex Aduerſariis, præſertim Caluin. l. 4. c. 1. paragr. 2. & Melanchthon loco ſuprà citato. Itaq; dari Eccleſiam viſibilem, eſt articulus fidei, ſecundum Aduerſarios. Et rectè: Nam licet externis oculis videamus multitudinem eorũ hominum, ex quibus conflata eſt Eccleſia viſibi-

viſibilis; tamen quod in ea multitudine ſit vera doctrina Chriſti & Apoſtolorum, hoc non videmus, ſed credimus. Vnde viſibilis Eccleſia partim cadit ſub externos oculos; partim ſub internam fidem. Externis oculis videmus homines, qui in Eccleſia ſunt: interna fide credimus veram Chriſti doctrinam apud eos tradi & conſeruari.

7. Hinc ſoluitur vulgare illud ſophiſma: Quod fide credimus, non eſt viſibile: Eccleſiam fide credimus: Ergo Eccleſia non eſt viſibilis. Nō maior propoſitio ſic debet intelligi: Quod fide credimus, non eſt viſibile ex ea parte, qua ſub fidem cadit; tametſi poſſit eſſe viſibile ex alia parte, qua ſub fidem non cadit. Huius rei varia exſtant exempla. Apoſtoli in Chriſto videbant humanitatem; credebant diuinitatem. In Baptiſmo videmus externam aquā & ablutionem; credimus internam vim regenerandi, & peccata abluendi. In Codice Bibliorum videmus chartam, Scripturam, & Codicem ipſum; credimus, quod in eo continetur, eſſe verbum Dei. Idem dico de Eccleſia. Eſt aliquid in ea, quod credimus: eſt aliquid, quod videmus. Credimus veram eſſe doctrinam, quæ in Eccleſia traditur: Videmus homines, externos

G ritus

ritus, & Sacramenta, quæ in Eccleſia ſunt.

8. Accedit conſenſus Patrum. Omnes, qui de hac re ex profeſſo ſcribunt, Eccleſiã viſibilem eſſe affirmant. Aug. (vt omittam teſtimonia ipſius ſuprà citata) epiſt. 166. ad Donatiſtas ſic habet: *In Scripturis didicimus Chriſtum: in Scripturis didicimus Eccleſiam. Has Scripturas communiter habemus: quare non in eis Chriſtum & Eccleſiam communiter retinemus?* Et poſt multa: *Ecce Scripturæ communes: Ecce, vbi nouimus Chriſtum, ibi nouimus Eccleſiam. Si Chriſtum ipſum tenetis, ipſam Eccleſiam quare non tenetis? Si in ipſum Chriſtum, quem legitis & non videtis, tamen Scripturarum veritatem creditis, quare Eccleſiam negatis, quam & legitis & videtis?*

9. Et ne longus ſim in enumerandis aliis Patribus, omnes illi ſupponunt Eccleſiam eſſe viſibilem, qui recenſent ordine ſucceſſores Petri in gubernatione Eccleſię, vt Irenæus, Optatus, Auguſt. Epiph & Euſeb. Cæſarienſis. Omnes item, qui fatentur ex Euangelio, bonos & malos in Eccleſia permixtos eſſe: Qui agnoſcunt poteſtatem ſoluendi, ligandi, excommunicandi, quæ niſi in Eccleſia viſibili, exerceri non poteſt. Denique, qui aſſerunt Eccleſiam ſine prædicatione Euan-

Euangelij & Sacramentorum adminiſtratione, conſiſtere non poſſe. Nec puto quemquam eſſe, qui hæc neget, ſi intelligat.

10. Conabor tamen clarius explicare. Ac primùm quæro, an Reſpublica Veneta, vel ciuitas Viennenſis in Auſtria ſit viſibilis, nec ne? Omnes, opinor, viſibilem eſſe concedunt. At eadem eſt ratio de Eccleſia. Quod ſic oſtendo. Tria ſpectari poſſunt in Eccleſia. 1. Multitudo ſeu collectio eorum hominum, qui ſunt in Eccleſia. 2. Externum regimen, quo Prælati Eccleſiæ gubernant ſuos ſubditos, docendo, hortando, iudicando, puniendo, Sacramenta adminiſtrando. 3. Interna Fides & Charitas, qua inter ſe vniuntur. Eadem ſpectari poſſunt in Repub. Veneta, vel ciuitate Viennenſi. 1. Multitudo ſeu collectio eorum hominum, qui in Republ. vel ciuitate ſunt. 2. Externum regimen, quo Magiſtratus politicus gubernat ſuos ſubditos. 3. Interna affectio, qua inter ſe vniuntur. Duo priora, tam in Eccleſia, quam in Repub. vel ciuitate, ſunt viſibilia. Tertium vtrobique eſt inuiſibile. Sicut enim externis oculis non poſſumus videre, an Chriſtiani, qui in Eccleſia ſunt, habeant internam fidem & charitatem, ſed propter externam

fidei profeſſionem id credo: Sic etiam res habet in repub. vel ciuitate. Video ciues, qui in ea ſunt: video externam politiam & gubernationem; ſed non video internum affectum, quem quiſque habet aut habere debet. Si ergo, eo non obſtante, nihilominus ciuitas vel reſpublica verè dicitur eſſe viſibilis; cur idem de Eccleſia dici non poſſit? Nihil certius. Hinc facilè diluuntur cauillationes, quæ obijci ſolent.

II. CONCLVSIO.

Hæc viſibilis Eccleſia eſt vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica, Sponſa Christi, Domus Dei, Columna & firmamentum veritatis.

11. Hanc etiam admittit Caluinus loco citato. Et meritò. Nam Scripturæ, Symbola fidei, & Patres paſſim ita docent. Dicitur autem Eccleſia *Vna*, propter vnionem & conſenſum eorum, qui in Eccleſia ſunt. Omnes enim vnam eandemque fidem profitentur, iuxta illud Apoſt. Eph. 4.5. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma.* Et qui recedunt ab hac fidei vnitate, propriè ſectarij & Hæretici appellantur. Itaque ad eam conſeruandam ſæpe hortatur nos idem Apoſtolus, præſertim

tim Roman. 16. 17. *Rogo vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt: & declinate ab illis* Et 1. Cor. 1. 10. *Obſecro vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata.* Et Hebr. 13. 9. *Doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci.*

12. Dicitur *Sancta*, ob has cauſas. Primò, quia nemo in eam ingreditur, niſi per Baptiſmum ablutus & ſanctificatus. 1. Cor. 6. 11. *Hæc quidem fuiſtis, ſed abluti & ſanctificati eſtis.* Secundò, quia omnia ipſius inſtituta, ceremoniæ, Sacramenta, & doctrina ad ſanctitatem ordinãtur. Eò enim ſpectant, vt vel ſancti efficiamur, vel in ſanctitate creſcamus, & conſeruemur. Tertiò, quia extra illam nulla poteſt eſſe ſanctitas. Quartò, quia Chriſtus, qui eſt Caput & ſponſus Eccleſiæ, eſt Sanctus ſanctorum. Addit Caluin. lib. 4. Inſtit. cap 1. parag. 17. vocari Sanctam, quia quotidie proficit in ſanctitate, & ad metam ſanctitatis aſpirat. Nec obſtat, quòd multi mali ſint in Eccleſia. Poteſt nihilominus vocari Sãcta; tum propter rationes allatas, tum etiam quia multi in ea ſancti ſunt.

13. Dicitur *Catholica*, ſeu Vniuerſalis, tribus de cauſis. 1. Ratione loci, quia per vniuerſum orbem diffuſa eſt.

reticos cap. 20. & duobus ſequentibus.

15. *Dicitur Sponſa Christi*, quia Chriſtus indiſſolubili vinculo eam ſibi cōiunxit, Oſeæ 2. 19. *Sponſabo te mihi in ſempiternum*. Et Epheſ. 5. 31. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum eſt: Ego autem dico in Chriſto & Eccleſia.* Habet autem hæc Sponſa tria priuilegia. 1. quod ſit fœcunda. 2. quod ſemper virgo. 3. quod ex latere Sponſi progenita. Quæ tria ſimul ſumpta, nulli vnquam Sponſæ obtigerunt. Beata Maria, Ioſephi ſponſa, fuit quidem fœcunda, & ſemper virgo; non tamen è latere ſui ſponſi progenita. Eua è contrario fuit ex latere Adami procreata & fœcunda; non tamen ſemper virgo. At Eccleſia, Chriſti ſponſa, omnia ſimul nacta eſt. Ac primò, quod fœcunda ſit, patet ex illo Galat. 4. 31. *Non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ*. Quod virgo, ex illo 2. Corin. 11. 12. *Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Quod ex latere Chriſti, colligunt pleriq; ex illo Ioan. 19. 34. *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſanguis & aqua.* Quomodo autem id intelligendum ſit, dictum eſt alibi.

16. Dicitur *Domus Dei*, quia tametſi

Deus vbique ſit, vt ipſemet fatetur apud Ieremiam cap. 23. 24. *Cælum & terram ego impleo:* tamen peculiari modo habitat in Eccleſia, tanquam in domo ſua, propter ſpecialem aſſiſtentiam & gubernationem, vt Concl. 5. explicandum eſt. Hanc domum ipſe ſibi ædificauit ſupra firmã petram, vt nunquam ruitura ſit. Matth. 16. 18. In hac habet diſpenſatorem familiæ ſuæ, Lucæ 12. 42. In hac generat filios per Baptiſmum, inſtruit per prædicationem Euangelij, nutrit per Euchariſtiam, ſanat per Pœnitentiam & Vnctionem. In hac habet vaſa omnis generis, aurea & argentea, lignea & fictilia. 2. Tim. 2. 20. In hac celebrat conuiuium nuptiale, Matth. 22. 2. Denique extra hanc, neminem ſaluum eſſe vult, vt paulò poſt videbimus.

17. Dicitur *Columna & firmamentum veritatis*, quia eſt columna firma & ſtabilis, quæ à veritate deflectere non poteſt: & ſua firmitate ac ſtabilitate ſuſtentat ſuos filios, ne à veritate aberrent. Aduerſarij paulò aliter explicant. Aiunt Eccleſiam dici columnam & firmamentum veritatis: Vel, quia non alibi habitat veritas Dei in hoc mundo, quàm in Eccleſia, vt vult Beza in Commentario: Vel, quia Eccleſia eſt fida cuſtos veritatis Dei, vt interpreta-

pretatur Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 1. parag. 10. Vel, vt loquitur in Commentario, *quia veritatem praconio ſuo celebrat, quia puram & ſinceram retinet, quia ad poſteros tranſmittit.* Vel denique, vt loquitur in cap. 43. Iſaiæ ℣. 10. *quia veritatem tuetur & propagat, vt à poſteris in omne æuum colatur.* Hæc omnia ſeruient nobis pro 5. Concluſione.

III. CONCLVSIO.

Extra hanc viſibilem Eccleſiam nemo poteſt ſaluari.

18. ITa paſſim docent Patres. Auguſtinus libro de Vnitate Eccleſiæ cap. 19. *Ad ipſam verò ſalutem*, inquit, *ac vitam æternam nemo peruenit, niſi qui habet caput Chriſtum. Habere autem caput Chriſtum nemo poterit, niſi qui in eius corpore fuerit, quod eſt Eccleſia.* Et epiſt. 50. ad Bonifacium Comitem, ſub finem. *Eccleſia catholica ſola eſt corpus Chriſti, cuius ille caput eſt, ſaluator corporis ſui. Extra hoc corpus neminem viuificat Spiritus ſanctus.* Et paulò poſt: *Non habent itaque Spiritum ſanctum, qui ſunt extra Eccleſiam.* Et epiſt. 152. ad Donatiſtas: *Quiſquis ergo ab hac* Catholica *Eccleſia fuerit ſeparatus, quantumlibet laudabiliter ſe viuere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quod à Chriſti vni-*

ſti vnitate diſtinctus eſt, non habebit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. Et ſanctus Gregorins lib. 14. Moralium c. 2. *Sancta vniuerſalis Eccleſia prædicat ſaluari veraciter niſi intra ſe, non poſſe: aſſerens, quòd omnes, qui extra ipſam ſunt, minimè ſaluentur.*

19. Conſentiunt Aduerſarij. Caluinus lib. 4. cap. 1. parag. 4. *Verum,* inquit, *quia nunc de viſibili Eccleſia diſſerere propoſitum eſt, diſcamus vel vno Matris elogio, quàm vtilis ſit nobis eius cognitio, imò neceſſaria: quando non alius eſt in vitam ingreſſus, niſi nos ipſa concipiat in vtero, niſi pariat, niſi alat ſuis vberibus: denique ſub cuſtodia & gubernatione ſua nos tueatur, donec exuti carne mortali, ſimiles erimus Angelis.* Et paulò poſt: *Extra eius gremium nulla eſt ſperanda peccatorum remiſſio, nulla ſalus.* Et rurſum parag. 22. *Tria,* inquit, *hic nobis obſeruanda ſunt. Primùm quantalibet ſanctitate polleant filij Dei, hac tamen conditione ſemper eſſe, quamdiu in mortali corpore habitant, vt ſine peccatorum remiſſione conſiſtere nequeant coram Deo. Deinde, hoc beneficium ſic eſſe Eccleſiæ proprium, vt non aliter eo fruamur, quam ſi permaneamus in illius communione. Tertio, per Eccleſiæ Miniſtros & Paſtores nobis diſpenſari, vel Euangelij prædicatione, vel Sacramentorum adminiſtratione.*

20. Et Philippus Melanchthon in Exa-

Examine ordinandorum, titulo de Eccleſia: *Non loquimur*, inquit, *de Eccleſia, vt de Idea Platonica, ſed monſtramus Eccleſiam, iuxtà dictum, Dic Eccleſia; Hic neceſſe eſt intelligi viſibilem Eccleſiam.* Et mox quærit, An neceſſe ſit, ſingulos homines ſaluandos fieri ciues huius Eccleſiæ viſibilis? Et reſpōdet his verbis: *Prorſus neceſſe eſt*

12. Eius rei variæ aſſignantur cauſæ ab Auguſtino, ſerm. 181. de Tempore. Prima, quia in ſola Eccleſia immolatur hoſtia Redemptoris. Altera, in ſola vinea laborantes, mercedem denarij accipiunt. Tertia, omnes qui extra arcam Noe fuerunt, diluuio exſtincti ſunt. Quarta, membrum quod non manet in corpore, vitam habere non poteſt. Quinta, ramus præciſus ab arbore, non poteſt germinare. Sexta, riuus à fonte ſeparatus, areſcit. Alij hanc addunt: Chriſtus eſt ſponſus Eccleſiæ: At Chriſtus non eſt adulter, nec generat filios, niſi ex Sponſa ſua Eccleſia: Nemo ergo filius Chriſti eſt, niſi matrem agnoſcat Eccleſiam. Huc ſpectat Cyprianus in lib. de Vnitate Eccleſiæ, cùm ait: *Non habet Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem.* Et Auguſtinus lib. 4. de Symbolo ad Catechumenos cap. 13. *Si quis abſque Eccleſia inuentus fuerit, alienus erit à*

numero

numero filiorū. Nec habebit Deum patrem, qui Eccleſiam noluit habere matrem

22. Eodem pertinet vaticinium Iſaiæ cap. 60. 11. *Aperientur portæ tuæ iugiter, die ac nocte non claudentur, vt adferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur. Gens enim & regnum, quod non ſeruierit tibi, peribit.* Quibus verbis duo prædicit. Vnum, quod Eccleſia Chriſti futura ſit viſibilis, quæ pateat omnibus gentibus, ſi velint intrare. Alterum, quod omnes ſunt perituri, qui eam ingreſſi non fuerint.

IV. CONCLVSIO.

Hæc viſibilis Eccleſia non poteſt deficere vel errare in fide.

23. HÆc Concluſio non debet intelligi de aliqua parte Eccleſiæ, ſed de tota Eccleſia. Nam certum eſt, aliquam Eccleſiæ partem, id eſt, aliquos Chriſtianos erraſſe poſſe, & re ipſa erraſſe. Errauit Arius, negans Chriſti diuinitatem. Errauit Macedonius, negans Spiritus S. diuinitatem. Errauit Neſtorius, aſſerens duas in Chriſto perſonas. Errarunt Eutyches & Dioſcorus, aſſerētes vnam in Chriſto naturam. Errarunt Pelagiani, negantes peccatum originale, & neceſſitatem gratiæ.

tiæ. Errarunt Donatiſtæ,& alij plures. Qui omnes propter ſuos errores, ab Eccleſia damnati, & tanquam putrida membra, abſciſſi ſunt.

24. At quæſtio eſt, an tota Eccleſia Chriſti, ſeu tota multitudo Chriſtianorum, quatenus ex Paſtoribus & ouibus conflata eſt, poſſit errare in aliquo puncto vel articulo fidei? Vel, vt clarius dicam, an Chriſtus, qui Eccleſiam ſuam gubernat, permiſſurus ſit, vt ipſa tota quatenus toto orbe diffuſa eſt, publicè profiteatur aliquod dogma, quod ſit contra fidem vel Euangelium? Hic à nobis diſſentiunt Aduerſarij. Aiunt totam Eccleſiam viſibilem, quæ primis quingentis annis habuit veram fidem & religionem, poſtea erraſſe & multis ſeculis, vſque ad tempora Lutheri, in errore perſtitiſſe: Vel, vt alij loquuntur, totam perijſſe & defeciſſe; non quod perierint aut defecerint homines, ex quibus conflata eſt Eccleſia viſibilis; ſed quod defecerit eorum fides, & ſincera religio. Ita paſſim Lutherani & Caluiniſtæ.

25. Sed manifeſtè refelluntur ex conceſſis. Primò, quia ipſi concedunt, eſſe articulum fidei, dari Eccleſiam Chriſti viſibilem, quæ ſancta & Catholica ſit: & hoc ſenſu interpretantur illud,

quod

quod in Symbolo profitemur, *Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam*, vt concluſione ſecunda oſtenſum eſt. At articuli Fidei ſemper ſunt veri, nunquam falſi: Ergo ſemper verum eſt, dari Eccleſiam Chriſti viſibilem, quæ ſancta & Catholica ſit. Ergo falſum eſt, totam Chriſti Eccleſiam viſibilem, poſt primos quingentos annos defeciſſe, & multis ſeculis nullam fuiſſe viſibilem Chriſti Eccleſiam. Nam ſi ita eſſet, non licuiſſet tunc dicere, *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam*.

26. Secundò, concedunt etiam Aduerſarij, Eccleſiam viſibilem eſſe ſponſam Chriſti, vt concluſione tertia dictum eſt. Hinc formo duplex Argumentum. Vnum ex parte Sponſi, qui indiſſolubili vinculo, coniunxit ſibi Eccleſiam viſibilem, tanquam Sponſam perpetuam, vt explicat Apoſtolus Epheſ. 5. 31. Et prædictum eſt ab Oſea cap. 2. 19. *Sponſabo te mihi in ſempiternum* Ergo nunquam ab ea ſeparari poteſt. Alterum ex parte Sponſæ, quæ ad perpetuam ſubiectionem & fidem coniugalem obligauit ſe ſuo Sponſo, vt inſinuat idem Apoſtolus, cùm ait: *Sicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis ſubditæ ſint in omnibus.* Quaſi dicat: Eccleſia eſt norma ſeu exemplar ſubiectionis & fidelitatis, cui

cui mulieres conformare ſe debent. At non eſſet norma fidelitatis, ſi poſt aliquot annos deficeret à ſuo ſponſo, & fieret adultera. Vnde Cyprianus libro de vnitate Eccleſiæ. *Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti: incorrupta eſt, & pudica.*

27. Tertiò, Eccleſia viſibilis eſt Domus Dei, de qua Chriſtus in Euangelio Matth. 16. 18. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Vbi duo promittit. Primò, quod velit Eccleſiam ſuam ædificare ſuper petram. Secundò, quod portæ inferi non ſint eam expugnaturæ. In vtroque alludit ad id, quod Matth. 7. 24. dixerat, ſapientem architectum eſſe, qui ædificat domum ſuper petram: ſtultum, qui ſuper arenam Cauſam addit, quia quando oritur aliqua vehemens tempeſtas, mox corruit illa, quæ ſuper arenam; non altera; quæ ſuper petram fundata eſt. Chriſtus ergo voluit imitari ſapiẽtem architectum, & ædificare Eccleſiam ſuam ſuper petram, vt nulla ventorum aut imbrium vi poſſit diſturbari. Hinc patet, eos magnam iniuriam irrogare Chriſto, qui aſſerunt Eccleſiam ab ipſo ædificatam poſſe deficere, & re ipſa defeciſſe. Nam inde ſequitur, non ſuper petram, ſed ſuper arenam fuiſſe

fuiſſe ædificatam : ac proinde Chriſtū fuiſſe ſtultum, non ſapientem Architectum. Imò fuiſſe mendacem, quòd promiſerit ſe ſuper petram ædificaturum, & non fecerit: quòd dixerit, portas inferi non præualituras, & præualuerint. Hoc argumento vſi ſunt plerique Patres, vt poſtea videbimus.

28. Quartò, Eccleſia viſibilis dicitur Columna & firmamentum veritatis, triplici ſenſu, vt ſuprà dixi. Primo, quia eſt columna firma & ſtabilis quæ à veritate deflectere non poteſt, vt explicant Catholici. Secundò, quia eſt fida cuſtos veritatis, eamque puram & ſinceram ad poſteros tranſmittit, vt vult Caluinus. Tertiò, quia non alibi habitat veritas Dei in hoc mundo, niſi in Eccleſia, vt interpretatur Beza. Hinc ſumo triplex argumentum. 1. Si Eccleſia viſibilis eſt columna firma & ſtabilis, quæ à veritate deflectere non poteſt, certum eſt non poſſe errare in fide. 2. Si eſt fida cuſtos veritatis, nunquam ſua culpa amittit veritatem: aut ſi illam amittit, non eſt fida illius cuſtos. 3. Si veritas non alibi habitat, quàm in Eccleſia viſibili; vel ergo ſuperioribus ſeculis non habitauit veritas in hoc mundo; vel ſi habitauit, non alibi, quàm in Eccleſia viſibili habitauit. Neceſſe ergo eſt fuiſſe Eccleſiam

cleſiam viſibilem.

29. Quintò, Nemo poteſt ſaluari extra Eccleſiam viſibilem, vt cum Catholicis diſertè fatetur Caluinus. At ſemper aliqui ſaluantur: Ergo ſemper durat Eccleſia viſibilis. Falſum ergo eſt, Eccleſiam viſibilem multis ſeculis non exſtitiſſe. Nam ſi non exſtitiſſet, multis ſeculis nemo fuiſſet ſaluatus. Periiſſent igitur omnes maiores noſtri, quotquot ante Lutherum per aliquot ſæcula, toto orbe vixerunt. Quis hoc credat?

30. Atque hæc argumenta ſumpta ſunt ex cōceſſione aduerſariorum. Accedunt alia ex Scripturis. Primum ex Iſaia, qui cap. 54. nihil aliud, quam de Eccleſiæ Chriſti fœcunditate, amplitudine, firmitate, perpetuitate, & victoria contra Hęreticos & alios hoſtes vaticinatur. Ac inter cætera, ſic eam alloquitur in perſona Dei, verſ. 4. *Noli timere, quia non confunderis, neque erubeſces.* Confunderetur autem & erubeſceret, ſi erraret in fide. Et verſ. 10. *Montes commouebuntur, & colles contremiſcent: miſericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur.* id eſt, Etiam ſi montes de loco ſuo mouerentur, & colles contremiſcerent; non tamen miſericordia mea recedet à te, & fœdus pacis meæ, quod tecum

inij, fixum & irreuocabile manſurum eſt. Et ℣. 11. *Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris. Et ponam iaſpidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides ſculptos*, id eſt, Ego ita fundabo & ſtabiliam te, vt tempeſtate conuelli non poſſis: ita muniam te portis & propugnaculis, vt futura ſis inexpugnabilis. Et ℣. 17. *Omne vas, quod fictum eſt contra te, non dirigetur: & omnem linguam reſiſtentem tibi in iudicio, condemnabis*, id eſt, Omnes aduerſarij, quos diabolus contra te excitabit, non habebunt ſucceſſum: Et omnes hęreticos, qui tibi reſiſtent in cauſa fidei ac religionis, de errore conuictos condemnabis. Quod etiam factum eſt hactenus.

31. Secundum ex verbis Chriſti (quæ planè conſpirant cum verbis Iſaiæ) Matth. 16. 18. *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*. Quæ iam explicata ſunt. Sed audiamus Auguſtinum lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos, cap. 6. vbi ait: *Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia vna, Eccleſia vera, Eccleſia Catholica, contra omnes hereſes pugnans. Pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tanquam ſarmenta inutilia de vite præciſa. Ipſa autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua. Portæ inferorum non vincent eam*. Vbi manifeſtè loqui-

loquitur de Eccleſiâ viſibili, ex qua exeunt hæretici. Non enim exeunt ex inuiſibili, in qua ſoli prædeſtinati ſunt, quia in ea nunquam fuerunt. Igitur ex ſententia Auguſtini, Eccleſia viſibilis eſt vna, vera, ſancta, Catholica, quæ à portis inferorum vinci aut expugnari non poteſt.

32. Tertium ſimiliter ex verbis Chriſti, Matth. 28. 19. *Euntes in mundum vniuerſum, docete omnes gentes*, &c. *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Quaſi dicat: Ego mitto vos in vniuerſum orbem, vt apud Ethnicos prædicetis Euangelium, & Sacramenta adminiſtretis. Occurrent quidem multa pericula & aduerſitates, quia diabolus, qui vbique habet ſuos cultores, & idololatras, crudeliſſimè vos perſequetur: ſed forti eſtote animo: Ego non deſeram vos: Adero vobis & ſucceſſoribus veſtris, vſque ad finem mundi. Ego, inquam, adero, qui nuper dixi, *Non relinquam vos orphanos* Ioan. 14. 18. Ego, qui dixi, *Confidite, ego vici mundum.* Ioan. 16. 33. Ego, contra quem *Princeps huius mundi non habet quicquam.* Ioan. 14. 30. Ego cui Pater promiſit, *Ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum* Pſal. 109. 1.

33. Hoc etiam teſtimonio vtitur Auguſtinus Conc. 2. in Pſal. 101. contra

Donatiſtas, vbi introducit Eccleſiam ita loquentem cum Chriſto: *Quid eſt, quòd neſcio qui recedentes à me, murmurant contra me? Quid eſt, quòd perditi me periiſſe contendunt? Certè enim hoc dicunt, quia fui, & non ſum. Annuncia mihi exiguitatem dierum meorum Quamdiu ero in iſto ſeculo? Annuncia mihi propter illos, qui dicunt: Fuit, & iam non eſt: apoſtatauit & periit Eccleſia de omnibus gentibus. Et annunciauit: Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Hic aduerte, quomodo Auguſtinus per latera Donatiſtarum cōfodiat Lutheranos & Caluiniſtas, qui etiam dicunt, quod illi dicebant: *Eccleſia Catholica iam non eſt, ſed fuit: apoſtatauit & periit.* Contra quos ſimiliter licebit exclamare: Quid eſt, quòd neſcio qui recedentes à me, murmurant contra me? Quid eſt, quod perditi me periiſſe contendunt? Nonne tu Domine dixiſti, Ecce ego tecum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi? Certè non dixiſti, Ecce tecum ſum quingentis annis, & poſtea per aliquot ſecula te deſeram, vſque ad tempora Lutheri & Caluini; ſed diſertè *omnibus diebus*, vſque ad finem mundi.

34 Denique, omnia argumenta, quibus olim Auguſtinus & alij Patres cōtra Donatiſtas vſi ſunt, valent etiam contra

contra Lutheranos & Caluiniſtas. Et quidem potiori iure. Vt hoc melius intelligatur, prius explicãdum eſt, quid olim Donatiſtæ docuerint de Eccleſia: Quid nunc Lutherani & Caluiniſtæ doceant. Donatiſtæ docuerunt Eccleſiam Catholicam, quæ antea toto orbe fuerat diſperſa, poſtea toto orbe periiſſe, propter crimen Cæciliani Epiſcopi; & ſolum remanſiſſe in ea parte Africę, quæ Donato adhærebat, vt teſtatur Auguſt. in lib. de hæreſib. cap. 69.

35. Idem ferè docent Lutherani & Caluiniſtæ. Nam primò aſſerunt, Eccleſiam Catholicam, quæ primis quingentis annis, toto orbe fuerat diffuſa, poſtea propter crimina Pontificis (quẽ Antichriſtum vocant) toto orbe periiſſe. Secundò, ita penitus periiſſe, vt nuſquam, nec in Europa, nec in Aſia, nec in Africa, ſalua & incolumis permanſerit; ſed vbique adultera & apoſtatica fuerit deprehenſa. Tertiò, poſtea nihilominus in ea parte Europæ, quæ Luthero adhærebat, reuixiſſe. In primo & tertio puncto, ſimiles ſunt Donatiſtis. In ſecundo, deteriores. Igitur quidquid Auguſtinus, & alij Patres contra Donatiſtas olim ſcripſerunt, id vel pari, vel potiori ratione contra Lutheranos & Caluiniſtas ſcripſiſſe putandi ſunt.

Corollarium huius Concluſionis.

36. CVm Eccleſia Chriſti, vt hactenus oſtenſum eſt, non poſſit deficere vel errare in fide, propter peculiarem Spiritus ſancti aſsiſtentiam, quam Chriſtus illi promiſit; magna omnino debet eſſe eius authoritas in negotio fidei ac religionis. Hanc authoritatem ſępè commendat Auguſtinus, vt lib. contra epiſt. Manichæi, cap. 5. cùm ait: *Ego verò Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoueret authoritas.* Et lib. de vtilitate credendi ad Honoratum cap. 17. *Cum igitur tantum auxilium Dei; tantum profectum fructumque videamus, dubitamus nos eius Eccleſiæ condere gremio, quæ ab Apoſtolica Sede per ſucceſsiones Epiſcoporum, fruſtra hæreticis circumlatrantibus, culmen authoritatis obtinuit? Cui nolle primas dare, vel ſummæ profectò impietatis eſt, vel præcipitis arrogantiæ.* Notent hoc aduerſarij.

37. Porrò, in hac Eccleſiæ authoritate fundatur communis hæc regula, quam Catholici perpetuò vrgent: Nemo poteſt errare in fide & religione, qui ſentit, quod tota Eccleſia ſentit: Vel, quod idem eſt: Vnuſquiſque tutò ac ſecurè poteſt id amplecti aut reſpuere, quod tota Eccleſia amplectitur

tur aut reſpuit. Hanc regulam vbique tenuit Auguſtinus, & ex ea definiuit hæc puncta.

1. Orandum eſſe pro mortuis. (lib. de cura pro mortuis cap. 1.)
2. Paruulos eſſe baptizandos. (Epiſt. 28. ad Hieronymum.)
3. Paruulis prodeſſe fidem eorum, à quibus ad Baptiſmum offeruntur. (libro 3. de libero arbitrio cap. 23.)
4. Hæreticos non eſſe rebaptizandos. (lib. 1. contra Creſconium Grammaticum cap. 3.)
5. Librum Matthæi Euangeliſtæ canonicum eſſe, non librum Manichæi, qui illi contrarius eſt. (lib. 28. contra Fauſtum cap. 2.)
6. Hæreticis & ſchiſmaticis non eſſe præciſam ſpem ſalutis, ſi reſipiſcant. (Lib. inchoatæ expoſitionis Epiſtolæ ad Romanos poſt medium.)

3. Denique, vt ſemel dicam omnia, In omnibus ſequendum eſſe iudicium Eccleſiæ. Epiſtol. 118. ad Ianuarium cap. 5. *Ad hæc,* inquit, *ita reſpondeo, ſi diuinæ Scripturæ præſcribit authoritas, non eſt dubitandum, quin ita facere debeamus, vt legimus: vt iam non quomodo faciendum, ſed quomodo Sacramentum intelligendum ſit, diſputemus. Similiter etiam, ſi*

quid horum tota per orbem frequentet Eccleſia Nam & hinc, quin ita faciendum ſit, diſputare, inſolentiſſima inſania eſt.

39. Hæc Auguſtinus. Et quamuis aliqua ex ſupradictis punctis, quæ ex ipſo allata ſunt, ſoleant probari ex traditione Apoſtolica, (vt cap. 4 parag. 16. & ſequentibus oſtenſum eſt.) hoc tamen non obſtat, quo minus poſſint etiam probari ex authoritate Eccleſiæ: præſertim cùm ex praxi, iudicio, & authoritate Eccleſiæ debeamus agnoſcere, quænam ſint Traditiones Apoſtolicæ, & quæ non ſint.

40. Nos cùm Auguſtino eandem regulam amplectimur: & ex ea ſpeciatim deducimus, eos non errare, qui defendunt Purgatorium, Sacrificium Miſſæ, Inuocationem Sanctorum, Exorciſmum, & ſimilia, quæ conſenſu totius Eccleſiæ (antequam Lutherus & Caluinus naſcerentur) recepta & approbata ſunt. Aduerſarij ſi hanc regulam reſpuunt, nihil certi habere poſſunt in rebus fidei ac religionis, vt in Epilogo huius capitis demonſtrabo. Nunc videamus, quid ipſi obiiciant contra ea, quæ hactenus dicta ſunt.

I. OBIECTIO.

41. PRimò ſic obiiciunt. Synagoga Iudæorum ſæpe defecit à fide: Ergo

Ergo etiam Eccleſia poteſt deficere, cùm ſit par ratio. Antecedens probatur, quia primò defecit tempore Moſis, quando Aaron cum toto populo adorauit vitulum. Exod. 32. 4. Secundò, tempore Heliæ, quando nullus manſit fidelis, niſi ſolus Helias, vt ipſemet conqueritur. 3. Reg. 9. 14. *Derelictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam, vt auferant eam.* Tertiò, tempore Iſaiæ & Ieremiæ, quando omnes receſſerunt à Deo, Iſa. 1. 7. *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui: Iſrael autem me non cognouit.* Et Ierem. 2. 13. *Duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.* Et 2. Paralip. 15. 3. *Tranſibunt multi dies in Iſrael abſque Deo vero, & abſque Sacerdote, Doctore, & abſque lege.* Quartò, tempore Chriſti, quando tota Synagoga cum omnibus ceremoniis ſuis exſpirauit.

42. Reſpondeo. Quidquid ſit de antecedente, (de quo paulò poſt) neganda eſt conſequentia. Non enim ſequitur: Synagoga defecit: Ergo Eccleſia deficiet. Primò, quia Eccleſia habet promiſſionem de ſua firmitate ac ſtabilitate, quam Synagoga nõ habuit. Non enim de Synagoga, ſed de Eccleſia dictum eſt, *Portæ inferi non præualebunt*

bunt aduerſus eam. Secundò, Eccleſia eſt libera; Synagoga fuit ancilla. Et illa deſignatur per Saram, quæ fuit vxor Abrahæ: hæc per Agar, quæ fuit ancilla. Galat. 4. 24. At Agar fuit dimiſſa & repudiata, non item Sara: Ergo ſimiliter Synagoga debuit repudiari, non item Eccleſia. Tertiò, Eccleſia eſt Catholica ſeu vniuerſalis, non ſolum ratione loci, ſed etiam ratione hominum ſaluandorum. Quotquot enim ſaluantur, in Eccleſia ſaluantur: Et extra illam nemo ſaluari poteſt. Igitur, ſi deficeret tota Eccleſia, nullus omnino ſaluaretur. At Synagoga non erat Catholica ſeu vniuerſalis, quia extra illam poterant homines ſaluari, vt Niniuitæ & alij. Tametſi ergo defeciſſet tota Synagoga, adhuc tamen potuiſſent homines ſaluari.

43. Hæc de conſequentia. In probatione antecedentis multa aſſumuntur, quæ examinanda ſunt. Primum eſt, Synagogam tempore Moſis, in adorando vitulo, à fide defeciſſe. Falſum eſt. Non defecit tota Synagoga, ſed pars eius. Non enim defecit Moſes, nec Leuitæ & Sacerdotes, vt patet ex illo Exodi 32. 25. *Videns ergo Moſes populum, ait: Si quis eſt Domini, iungatur mihi. Congregatique ſunt ad eum omnes filij Leui*. Erant autem filij Leui viginti

duo

duo millia, vt habetur Num. 3. 39.

44. Alterum eſt, Synagogam tempore Heliæ, Iſaiæ & Ieremiæ defeciſſe à fide. Hic opus eſt diſtinctione. Nam eo tempore, duo regna pertinebant ad Synagogam: alterum Iuda, quod conſtabat duabus; alterum Iſrael, quod conſtabat decem tribubus. Hoc poſterius ſtatim à principio, ſub primo Rege Ieroboam, defecit à vera fide, & publicè cœpit idola adorare. 3. Reg. 12. 18. Et in eo ſtatu permanſit vſque ad captiuitatem, iuxta illud 4. Reg. 17. 22. *Ambulauerunt filij Iſrael in vniuerſis peccatis Ieroboam, quæ fecerat, & non receſſerunt ab eis, vſquequo Dominus auferret Iſrael à facie ſua in Aſſyrios.* Nihilominus ſemper aliqui fuerunt in illo regno, qui abſtinerent ab idololatria, & verum Deum agnoſcerent, etiam tempore Heliæ. Nam cùm ipſe putaret ſe ſolum relictum eſſe, audiuit reſponſum à Deo, 3. Reg. 19. 18. *Dereliqui mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt incuruata ante Baal*

45. In regno Iuda aliter res habuit. Nam aliqui Reges fuerunt boni & cultores veri Dei, vt Aſa, Ioſaphat, Azarias, Ioathan, Ezechias & Ioſias, ſub quibus vera religio vel reſtaurata vel conſeruata eſt. Alij mali & idololatræ, vt Achaz, Manaſſes, Amon.

Alij

Alij denique, non quidem idololatræ, ſed tamen mali. Semper tamen in templo Salomonis videtur manſiſſe vſus ſacrificiorum, ſecundum legem Moſaicam, vſque ad captiuitatem Babylonicam, vt colligitur ex illis verbis, 2. Machab. 1. 19. *Cum in Perſidem ducerentur Patres noſtri, Sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè abſconderunt in valle, vbi erat puteus altus & ſiccus.* Loquitur de igne cœlitus à Deo miſſo, quo vtebantur Sacerdotes, in quotidianis ſacrificiis (Leuitic. 9. & 10.) Igitur ignis ille fuit conſeruatus in templo, vſque ad illud tempus, quo Iudæi in Perſidem captiui abducebantur.

46. Tertium eſt, Synagogam tempore Chriſti defeciſſe. Hoc verum eſt. Non quod tunc defecerit à vera fide, quam antea profitebatur, ſed quia tunc repudiata eſt cum ſuis ceremoniis & ſacrificiis, & in eius locum ſucceſsit Eccleſia Chriſti. At non ſequitur, hanc ſimiliter repudiandam. Imò contrarium ſequitur. Primò, quia, vt ante dixi, Synagogam repræſentabat ancilla Abrahæ, quæ fuit repudiata: Eccleſiam verò, vxor Abrahæ, quæ non fuit repudiata. Secundò, Synagoga propterea fuit repudiata, quòd neque perfecta eſſet, neque ſufficiens ad ſalutem, iuxta illud

illud Hebr. 7. 19. *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Et hoc ſenſu, ceremoniæ & Sacramenta Synagogæ vocantur ab Apoſtolo *infirma & egena elementa.* (Gal. 9. 9.) At Eccleſia Chriſti eſt perfecta, & ſufficiens ad ſalutem, quia Sacramenta ipſius, quæ à Chriſto inſtituta ſunt, habent vim iuſtificandi & tollendi peccata. Vnde Auguſt. in Pſal. 73. *Sacramenta,* inquit, *noui teſtamenti dant ſalutem: Sacramenta veteris Teſtamenti promiſerunt Saluatorem.* Tertiò, Synagoga continebat vmbram futurorum. (Hebr. 10. 1.) Eccleſia continet lucem. qui eſt Chriſtus (Ioan. 1. 9.) At vmbra neceſſariò deficit, accedente luce. Debuit igitur ceſſare Synagoga cum ſacrificiis Moſaicis, quando venit Eccleſia cum Chriſto. Quartò, Synagoga erat inſtituta pro ſeruis, Eccleſia pro filiis; At ſerui accipiunt temporalem mercedem à ſuis Dominis, & ſic dimittuntur: Filij autem ſuccedunt in perpetuam hæreditatem. Quod inſinuat Apoſt. ad Gal. 4. 30. *Eiice ancillam & filium eius Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.*

II. OBIECTIO.

47. SEcundò ſic obiiciunt: Eccleſia deficiet à fide, tempore Antichriſti,

chriſti, vt prędixit Apoſt. 2. Theſſ. 2. 3. *Niſi venerit diſceſſio primum*, (id eſt, defectio à fide) *& reuelatus fuerit homo peccati*, id eſt, Antichriſtus &c. At iam pridē reuelatus eſt Antichriſtus, quem conſtat eſſe Pontificem Romanum: Ergo iam pridem Eccleſia defecit à fide. Reſp. Minor apertè falſa eſt. Maior dupliciter poteſt intelligi. Primò, de defectione omnium fidelium. Secundò, de defectione aliquorum. Priori modo falſa eſt, non ſolùm ex noſtra, ſed etiam aduerſariorum ſententia. Nam ipſi dicunt, Antichriſtum iam veniſſe, & tamen negant omnes fideles à fide defeciſſe, cùm & ipſi, ſuo iudicio, fideles ſint. Poſteriori modo vera eſt, quia aliqui fideles deficient à fide, tempore Antichriſti, quod tamen mirum non eſt: Nam à tempore Apoſtolorum, ſingulis ętatibus aliqui defecerunt, vt Nicolaitæ, Marcioniſtæ, Nouatiani, Ariani, Donatiſtæ, Pelagiani, Seueriani, Iconomachi, Cathari, VValdenſes, Anabaptiſtæ, & plures alij.

48. An vero Apoſtolus, qui adducitur ad probationem maioris, loquatur de defectione à fide, certum non eſt. Multi putant illum loqui de defectione ab Imperio Rom. vt D. Hieronymus epiſt. 151. ad Algaſiam qu. 11.

Niſi,

Niſi, inquit, *venerit diſceſſio primum, quod Græce dicitur Apoſtaſia, vt omnes gentes, quæ Romano Imperio ſubiacent, recedant ab eo: Et niſi Roman Imperium fuerit antea deſolatum, & Antichriſtus præceſſerit, Chriſtus non veniet: qui ideo venturus eſt vt Antichriſtum deſtruat.* Idem ſentiunt Tertull. lib. de Reſur. carnis c. 24. & multi in comment. illius loci. Sed quidquid ſit de ſenſu verborum Apoſtoli, certum eſt, non totam Eccleſiam, ſed aliquos de Eccleſia defecturos à fide, tempore Antichriſti, quod non eſt contra nos.

III. OBIECTIO.

49. TErtiò obiiciunt illud Dan. 9. 27. *Deficiet hoſtia & ſacrificium:* quod interpretantur de defectione Eccleſiæ. Reſp. Exſtant clariſſima teſtimonia in contrarium, quæ hactenus citata ſunt. Cur illis aduerſarij fidem non habent? Cur vnum illud ex Daniele, quod obſcurum eſt, his omnibus anteponunt? Nimirum in hac re imitantur Donatiſtas, qui vt oſtenderent Eccleſiam in ſola Africa remanſiſſe, citabant illud Cantic. 1. 6. *Indica mihi, vbi paſcas, vbi cubes in meridie.* Vnde ſic ratiocinabantur: Eccleſia cubat in meridie; ſed Africa eſt in meridie: Ergo Eccle-

Eccleſia cubat in Africa. Extra Africam ergo non eſt. Quos refellit Auguſt. in lib. de vnitate Eccleſiæ cap. 16. hoc potiſſimum argumento? Multa ſunt clara Scripturæ teſtimonia, quæ docent Eccleſiam toto orbe diffuſam eſſe: Ergo malè faciunt Donatiſtæ, cum ex vno obſcuro teſtimonio conantur probare, Eccleſiam eſſe in ſola Africa.

50. Verba Aug. ſunt hæc: *Scrutamini Scripturas canonicas, & eruite aliquid manifeſtum, quo demonſtretis Eccleſiam in ſola Africa remanſiſſe, &c. Aliquid proferte, quod non egeat interprete, nec vnde conuincamini, quod de alia re dictum ſit, & vos illud ad veſtrum ſenſum detorquere conemini. Videtis enim nunc illud vnicum, quod proferre conſueuiſtis*, Vbi paſcis, vbi cubas in meridie, *quemadmodum excuſſis omnibus eiuſdem loci verbis, longè aliud indicat, quàm vos putatis. Et ſi hoc ſonaret, quod vultis, Maximinianiſtæ vos in eo vincerent. Magis enim Meridies prouincia, Byzantium, Tripolis, vbi illi ſunt, quam Numidia, vbi vos præpolletis. Ita ergo ipſi poſſunt germanius & diſtinctius gloriari de meridie, vt eos excludere ab hac ſententia non poßitis, niſi in illis verbis verum ſenſum, & Catholicum teneatis. Aliquid ergo proferte, quod non contra vos verius interpretetur, ſed quod interprete omnino non egeat. Sicut non eget interprete*, Terra tua orbis

orbis terrarum &c. *Sicut non eget interprete,* Conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ,&c. *Sicut non eget interprete,* Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in tota Iudæa, & Samaria, & vſque in totam terram, &c.

51. Simili modo refellendi ſunt noſtri aduerſarij. Scrutentur Scripturas canonicas, & eruant aliquid manifeſtum, quo demonſtrent Eccleſiam à fide defeciſſe. Aliquid proferant, quod non egeat interprete. Sicut non eget interprete, *Porta inferi non praualebunt aduerſus eam* Sicut non eget interprete, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſaculi.* Sicut nõ eget interprete, *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.* Sicut non eget interprete, *Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis.* Et quæ ſimilia ſunt. Nam illud, quod proferunt ex Daniele, *Deficiet hoſtia, & ſacrificium,* nihil ipſis patrocinatur, niſi ipſi ſint interpretes. Nam alij non interpretantur de defectione Eccleſiæ Chriſtianæ, vt ipſi; ſed de defectione Synagogæ Iudæorum. Ex eo autem, quod Synagoga defecerit, non ſequitur, Eccleſiam quoque defeciſſe, aut defecturam eſſe: Imo contrarium, vt ſupra oſtendi.

minimo, &c. *Quando obſcura erat Eccleſia? quando nondum apparebat,*&c. *Modò quàm cæcus eſt, qui plena Luna errat?*

54. Secundò, ſicut Luna accipit lumen corporale à Sole; ita Eccleſia accipit lumen fidei ac ſanctitatis à Chriſto. Sic idem Auguſtinus in Pſalm. 10. *Luna,* inquit, *intelligitur Eccleſia, quod ſuum lumen non habeat, ſed ab vnigenito Dei filio, qui multis locis in ſanctis Scripturis allegoricè Sol appellatus eſt, illuſtratur.* Et Philo Epiſcopus Carpathius in Cantica Canticorum. *Luna comparatur Eccleſia, propterea quod quidquid habet diuini luminis, id à iuſtitiæ Sole illo immobili atque diuino accipit.*

55. Tertiò, ſicut Luna mutationi obnoxia eſt, ita etiam Eccleſia in hac vita. Nam aliquando fruitur pace, aliquando patitur perſecutiones. Nunquam tamen deficit. Sic Ambroſ. lib. 4. Hexam. cap. 2. *Eccleſia tempora ſua habet perſecutionis & pacis. Nam videtur ſicut Luna deficere, ſed non deficit. Obumbrari poteſt, deficere non poteſt.*

56. In his ergo conſiſtit ſimilitudo inter Lunam & Eccleſiam: non item in defectione. Nam Eccleſia nunquam deficit in fide: ſemper firma, ſtabilis ac immobilis eſt. Et ex hac parte, nō Lunam, ſed terram imitatur, iuxta illud Gregorij Magni in Pſalm. 5.

I 2 pœni-

pœnitentialem: *Eccleſia dicta eſt terra: quia in ſoliditate fidei, perpetua firmitate, immobiliter perſeuerat.*

57. Miror verò aduerſarios, cur hanc vnam ſimilitudinem allegent in præiudicium Eccleſiæ, cùm ſint multæ aliæ, quæ in fauorem & commendationem illius allegari poterant. Nam in Scripturis & Patribus, Eccleſia non ſolum Luna per allegoriam vocata eſt, ſed etiam Sol, Hortus concluſus, Fons ſignatus, Paradiſus, Columba ſpecioſa, Ciuitas Dei, Terra viuentium, Mulier amicta ſole, Regina in veſtitu deaurato, quæ omnia honorifica ſunt. Si eſſent boni Eccleſiæ filij, meritò hos titulos ſuæ Matri tribuerēt, & ab omni calumniandi ſtudio abſtinerent.

V. CONCLVSIO.

Viſibilis Chriſti Eccleſia, de qua hactenus dictum eſt, non eſt alia, quam Romana, ſeu Pontificia, toto orbe diffuſa.

58. Hic notādum eſt, Eccleſiam Romanam dupliciter ſumi poſſe. 1. Pro illa ſola Eccleſia particulari, quæ olim Romæ fuit, & nunc eſt. 2. Pro collectione omnium fidelium, qui toto orbe diſperſi adhærebant olim

Ro-

Romano Pontifici, & nunc etiam adhærent. Et hoc poſteriori ſenſu habet varia nomina: 1. Dicitur Catholica ſeu Vniuerſalis, quia toto orbe diffuſa. 2. Pontificia, quia Pontifici ſubiecta. 3. Romana, à nobiliori ſui parte.

59. Igitur in hac concluſione loquimur de Romana Eccleſia poſteriori modo ſumpta; & aſſerimus eam eſſe verã Chriſti Eccleſiam, cuius proprietates hactenus explicatæ ſunt. Quod ſic oſtendo. Viſibilis Chriſti Eccleſia non poteſt deficere aut errare in fide, vt probatum eſt: Ergo à tempore Apoſtolorum, ad nos vſque ſemper manſit viſibilis Chriſti Eccleſia ſine vlla interruptione aut errore: At nulla alia viſibilis, præter Romanam ſeu Pontificiam, manſit ſine vlla interruptione & errore. Ergo ſola Romana ſeu Pontificia eſt viſibilis Chriſti Eccleſia. Minorem probo inductione, quia Iudaica abrogata & repudiata eſt per mortem Chriſti. Turcica ſeu Mahumetanica non ſemper fuit. Caluiniana & Lutherana, quam Reformatam vocãt, noua eſt, cœpit enim cum ipſa reformatione (à qua nomen habet) quæ à Luthero & Caluino, vt Ipſorum aſſeclæ dicunt, facta eſt. Sola Pontificia hucuſque perſeuerauit. Quid hîc reſpondebunt Aduerſarij? An putant a-

ſiam, præter Pontificiam, viſibiliter & ſine errore ſemper extitiſſe? Si putant, dicant, obſecro, quæ illa ſit? quo nomine appelletur? quas mundi partes occupauerit, & adhuc occupet? quos Paſtores & Epiſcopos habuerit, & adhuc habeat? Qui Reges & Imperatores illi adhæſerint, & adhuc adhæreãt? Qui hæretici ab illa damnati? quæ Academiæ confirmatæ? quæ templa & monaſteria erecta? Hic non euadent, ſat ſcio.

60. Non deſunt tamen, qui oppreſſi hoc Argumento, fingant Eccleſiam quandam in cunis iacentem & vagientem, quæ nec fari poſſit, nec fidem profiteri. Aiunt enim Eccleſiam Chriſti, aliquot ſæculis, tam fuiſſe corruptam ac vitiatam, vt nulli in ea fuerint veri fideles, niſi infantes baptizati. Et ſine dubio; intelligunt Eccleſiam Romanam ſeu Põtificiam, quam putant ſuperioribus ſeculis penitus defeciſſe, niſi quod ſoli infantes legitimè in ea baptizati, tanquam vera ipſius membra permanſerint. Miſerum perfugium, & ipſis Aduerſariis pernitioſum. Nam ipſi paſſim docent, duas eſſe notas Eccleſiæ, nempe ſinceram prædicationem Euangelij, & legitimam Sacramentorum adminiſtrationem, ex quibus vera Chriſti Eccleſia dignoſci

dignoſci debeat, & ſine quibus conſiſtere non poſſit; vt videre eſt in Confeſſione Auguſtana art. 7. & in Apologia eiuſdem, & in Caluino lib. 4. Inſt. cap. 1. parag. 9. 10. & 11. At hæ duæ notæ non conueniunt Eccleſiæ, in qua ſoli infantes baptizati ſunt; quia ſoli infantes nec poſſunt ſincerè prædicare Euangelium, nec legitimè adminiſtrare Sacramenta: Ergo Eccleſia, in qua ſoli infantes ſunt, non eſt vera Chriſti Eccleſia.

61. Alij habent aliud effugium: Aiunt, ſemper in Eccleſia fuiſſe vnum aut alterum cordatum virum, qui Papæ contradixerit, cuiuſmodi diuerſis temporibus fuerunt Ioannes VVicleff, Ioannes Huſs, Lutherus, Caluinus. Æquè ineptè. Nam primò, dicant mihi, quis fuerit ille vnus, vel qui duo cordati viri, qui ante VVicleffum, per ſingula ſuperiora ſecula, Papæ contradixerint? Si neſciunt, quare temerè affirmant? Si ſciunt, edicant eorum nomina, locum habitationis, & cæteras circumſtantias. Non poterunt. Secundò, Eccleſia Chriſti non eſt deterioris conditionis, quàm fuerit Synagoga Iudæorum, cùm Eccleſia ſit domina; Synagoga, ancilla. (ad Galatas 4. 22.) At Synagoga nùnquam fuit tam deſerta, vt duo tantùm viri in

ea reperirentur. Imò, tempore Heliæ, cùm putabatur deſertiſſima, ſeptem millia virorum in ea reperta ſunt. Rom. 9. 4. Cur ergo Aduerſarij fingunt, Eccleſiam Chriſti fuiſſe aliquando tam deſertam, vt duo tantùm viri in ea reperti fuerint? Quod manifeſtè repugnat Scripturæ, quæ apud Iſaiam teſtatur, Eccleſiam Chriſti multò fœcundiorem & ampliorem fore, quàm fuerit Synagoga? Iſaiæ 54. 1. Tertiò, Donatiſtæ plus tribuebant Eccleſiæ, quàm hi faciunt. Nam illi, tametſi dicerent, Eccleſiam toto orbe perijſſe, & in ſola Africa remanſiſſe; non tamen auſi ſunt aſſerere, quod hi aſſerunt remanſiſſe aliquando in duobus tantùm viris, qui Papę contradixerint. Si ergo illi, qui melius ſentiebant de Eccleſia, quā hi noſtri Aduerſarij ſentiunt, nihilominus ab Auguſtino & aliis Patribus damnati ſunt tanquam hæretici; quid de his noſtris fieri oportere exiſtimandum eſt?

Epilogus huius Capitis.

62. EX ijs, quæ hoc toto capite dicta ſunt, magnam cōſolationem & ſecuritatem percipiunt Catholici in negotio fidei ac religionis: Aduerſarij è contrario, confuſionem & diffidentiam.

tiam. Nam Catholici, vt ſuprà dixi, cum Auguſtino ſequuntur hanc certã ac fixam Regulam: *Tota Eccleſia non poteſt errare in fide.* Ex qua tria inferunt. Primò, Eccleſiam Romanam, quam Aduerſarij concedunt primis trecentis aut quadringentis annis fuiſſe veram Chriſti Eccleſiam, haſtenus nõ erraſſe in fide. Secundò, tutos, ac ſecuros ſe eſſe in fide, quamdiu publicè profitentur id, quod Eccleſia Romana toto orbe diffuſa publicè profitetur. Tertiò, ſe in defenſione Romanæ Eccleſiæ ſimiles eſſe probis filiis, qui matri ſuæ honorem deferunt, & ſubſidium præſtant.

63. Aduerſarij tenent contrariam hanc Regulam: *Tota Eccleſia poteſt errare in fide* Ex qua ſequitur, totam ipſorum Eccleſiam errare poſſe; ideoque neminem apud eos ſecurum ac tutum eſſe de ſua fide. Vel enim ſequuntur Eccleſiam ſuam, vel ab ea diſſentiunt. Si illam ſequuntur, nihil certi habent, ſi ipſa errare poteſt. Si ab ea diſſentiunt, magis perplexi ſunt, quia ſi tota ipſorum Eccleſia errare poteſt, multò magis ſinguli ipſorum poſſunt.

64. Quod magis confirmo ex duobus principiis, quæ ipſi ſtatuunt. Vnũ eſt, Pontificiam Eccleſiam non ſubitò, ſed ſenſim defeciſſe à fide, ac tandem

dem omni fide abiecta, adulterã factam eſſe. Alterum, defectionem illam initio fuiſſe latentem & occultam, adeò vt nec locus, nec tempus, nec aliæ circumſtantiæ illius certò deſignari potuerint. Tandem tamen poſt aliquot ſecula à Luthero & Caluino publicè fuiſſe notatam & deprehenſam.

65. Ex vtroque ſic concludo: Quod contigit Eccleſiæ Pontificiæ, poteſt etiam contingere Eccleſiæ Reformatæ: At Pontificia, vt Aduerſarij dicunt, ſenſim, latenter, & occultè defecit à fide, nobis non aduertentibus: Ergo etiam Reformata poteſt ſenſim, latenter, & occultè deficere, ipſis non aduertentibus. Quid ſi ergo iam defecerit & ipſi non aduerterint? Imò, quomodo poſſunt aduertere, ſi defectio latens & occulta eſt? Manent ergo incerti de ſua fide & Eccleſia.

66. Hic planè conſtricti ſunt, nec video, quid poſſint reſpondere. Nam quod aliqui dicunt, Eccleſiam non poſſe errare vel deficere à fide quamdiu ſequitur verbum Dei; fruſtra eſt. Primò, quia argumentum, quod iam poſui, repetam hoc modo: Quidquid contigit Eccleſiæ Pontificiæ, poteſt etiam coutingere Eccleſiæ Reformatæ: At Pontificia, vt ipſi volunt, ſenſim, latenter, & occultè deſeruit verbum Dei,

Dei, nobis non aduertentibus: Ergo etiam Reformata poteſt ſenſim, latenter, & occultè deſerere verbum Dei, ipſis non aduertentibus. Quid ſi ergò iam deſeruerit, & ipſi non aduerterint? Nunquam elabentur ex hoc labyrintho. Semper manebunt dubij & incerti de ſua fide, niſi nobiſcum aſſerant, totam Eccleſiam errare aut deficere non poſſe.

67. Deinde, vnde conſtabit Aduerſariis, an noſtra, vel ipſorum Eccleſia ſequatur verbum Dei, nec ne? Nos noſtram defendimus: illi ſuam. Quis decidet hanc litem? Deſignent ipſi infallibilem Iudicem, qui ſententiam ferat. Non poſſunt. Vel enim deſignabunt ipſum verbum Dei, vel Eccleſiam, vel ſingulos qui ſunt in Eccleſia, vel aliquos ex illis. Ac primò, ſi deſignent verbum Dei, nos vicimus: Nam verbum Dei expreſsè aſſerit, Eccleſiam eſſe columnam veritatis, quam nullæ inferorum vires euerſuræ ſint. Idem nos aſſerimus: Si ergo hoc Iudice cauſa definienda eſt, victoria noſtra eſt. Si autem deſignent Eccleſiam, contra ſe faciunt. Vel enim ſententia Eccleſiæ infallibilis eſt, vel falli poteſt. Si infallibilis eſt; errant ipſi, qui dicunt errare poſſe. Si falli poteſt, iterum errant; quia cùm debeant

aſſi-

aſſignare infallibilem Iudicem, deſignant Eccleſiam, quam aiunt falli & errare poſſe. Denique, ſi deſignent vel ſingulos, vel aliquos eorum, qui in Eccleſia ſunt, magis deſipiunt: Si enim tota Eccleſia errare poteſt, quantò magis ſinguli, qui in Eccleſia ſunt, errare poſſunt.

68. Fortè dicturi ſunt, duplicem eſſe Eccleſiam: Vnam viſibilem, in qua boni & mali permixti: alteram inuiſibilem, in qua ſoli prædeſtinati ſunt. Totam viſibilem errare poſſe; non item inuiſibilem. Sed hoc etiam fruſtra: Imò, qui hoc dicunt, ſecum ipſi pugnant. Nam omnes prædeſtinati, quos aiunt eſſe in Eccleſia inuiſibili, ſunt etiam in Eccleſia viſibili: Ergo ſi tota viſibilis errare poteſt, omnes etiã prædeſtinati errare poſſunt: Aut, ſi hi non poſſunt, nec tota Eccleſia viſibilis poteſt. Quod autem prædeſtinati omnes ſint in Eccleſia viſibili, ne Aduerſarij quidem negare poſſunt. Et ratio manifeſta eſt, quia nullus ſaluatur extra Eccleſiam viſibilem, vt concluſ. 4. ex illorum conceſſione probatum eſt: At omnes prædeſtinati ſaluantur: Ergo nullus prædeſtinatus eſt extra Eccleſiam viſibilem.

69. Ex dictis colligo duplex dilẽma in aduerſarios. Vnum eſt: Vel tota Eccleſia

cleſia viſibilis errauit in fide, ante ortum Lutheri, vel non errauit: Si tota errauit, omnes & ſingulos Chriſtianos erraſſe neceſſe eſt, etiam prædeſtinatos: Nulla igitur tunc erat fides in terris. Vnde igitur Lutherus eam accepit? Si non errauit, cur aduerſarij fingunt erraſſe? cur eam, vt errantem, deſerunt?

70. Alterum: Vel tota Eccleſia Reformata, in qua Lutherani & Caluiniſtæ ſunt, poteſt errare in fide, ipſis non aduertentibus, vel non poteſt? Si non poteſt, quomodo Pontificia potuit? Si poteſt, quid ſi iam erret, & ipſi non aduertant? Repetó quod ſupra dixi, ſemper dubios & incertos fore, quamdiu ſentiunt Eccleſiam errare poſſe. Deponant hunc errorem, & id ſentiant de Matre Eccleſia, quod maiores noſtri ſenſerunt, ſic futurum eſt, vt amplius non errent.

CAPVT IV.

De Capite Eccleſiæ.

1. NOmen Capitis ſumitur duobus modis. Primò, propriè, pro naturali capite humani corporis, cuius officiũ eſt, dirigere & gubernare membra corporis. Secundò, metaphoricè, pro

pro morali Capite ſeu Principe communitatis, cuius officium eſt, dirigere & gubernare ſubditos, qui ſunt membra cõmunitatis. Hoc poſteriori ſenſu loquimur hic de Capite Eccleſiæ. Eſt ergo queſtio. Quis ſit Caput, ſeu Princeps, Rector, & Gubernator Eccleſię? Nos tria aſſerimus. Primò, Christum, cùm eſſet in hac vita mortali, fuiſſe primarium ipſius Caput, & adhuc eſſe. Secundò, Petrum, poſt Chriſti in cælos aſcenſionem, fuiſſe ſecundarium Caput: Vel, quod idem eſt, fuiſſe Vicarium Chriſti in gubernanda Eccleſia. Tertiò, Petro cum pari poteſtate ſucceſſiſſe Romanum Pontificem, qui poſt mortem Petri gubernauit Eccleſiam, & adhuc gubernat.

3. Itaque dicimus duplex eſſe Caput Eccleſiæ, Vnum primarium, quod eſt Chriſtus: Alterum vicarium ſeu ſecundarium, quod eſt Petrus cum ſuo ſucceſſore, Pontifice. Sed diuerſo modo: Primò, quia Chriſtus non ſolum eſt Caput Eccleſiæ militantis, ſed etiam triumphantis. (Eph. 1. 22.) Pontifex ſolius militantis. Secundò, Chriſtus eſt Caput viſibile & inuiſibile, quia viſibiliter & inuiſibiliter gubernat Eccleſiam: Pontifex, viſibile tantum. Quæ omnia breuiter probanda ſunt.

Re

De Chriſto, primario Eccleſiæ Capite.

I. CONCLVSIO.

3. CHriſtus in hac vita exiſtens, fuit viſibile & inuiſibile Caput Eccleſiæ. Viſibile, quia viſibili modo: inuiſibile, quia inuiſibili modo Eccleſiam gubernauit. Hoc explicandum eſt ex ſimilitudine Capitis naturalis. Nam Caput naturale duobus modis gubernat corpus humanum: Primò, per internum influxum, qui in eo conſiſtit, quod ex capite, tanquam ex fonte ſeu principio, deriuantur ſpiritus ſenſitiui in reliqua membra. Vnde fit, vt reliqua membra poſſint vitam conſeruare, & ſuas functiones exercere. Secundo, per externam directionem, quæ in eo conſiſtit, quod Caput per intellectum, voluntatem, viſum, auditum, & alios ſenſus, qui in eo vigent, dirigit reliqua membra in externis actionibus, ne aberrent. Quo pacto per intellectum & voluntatem dirigit manus, ne quid illicitum committant: Et per viſum dirigit pedes, ne in foueam incidant: Et ſic deinceps.

4. Sic etiam Chriſtus in hac vita exiſtens, duobus modis gubernauit Eccleſiam. Primò, per internum influxum

fluxum donorum gratiæ. Ioan. 1. 16. *De plenitudine eius nos omnes accepimus.* Et Eph. 4. 7. *Vnicuique noſtrum donata eſt gratia ſecundũ menſuram donationis Chriſti.* Secundò, per externam directionem & gubernationem. Sicut enim Rex externo & viſibili modo gubernat rempublicam, præcipiendo, monendo, increpando, puniendo, officia diſtribuendo: ita Chriſtus in hac vita, externo & viſibili modo gubernauit Eccleſiam, ordinando Miniſtros & Sacerdotes, ſanciendo legem Euangelicam, docendo, hortando, increpando. Quod alia ſimilitudine explicat Apoſtolus, Eph. 5. 22. cùm ait: *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino: quoniam vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ.* Nempe, quoad externam gubernationem. Sicut enim mulier in externis actionibus tenetur ſe dirigere iuxta imperium ſui viri, qui eſt caput ipſius: ita Eccleſia, iuxta legem & mandatum Chriſti.

II. CONCLVSIO.

5. CHriſtus in cælo nunc exiſtens, adhuc manet Caput Eccleſiæ inuiſibile, & manebit vſque ad conſummationem ſæculi; non tamen manet Caput viſibile. Ratio eſt, quia adhuc guber-

gubernat & gubernabit Eccleſiam inuiſibili modo, nempe per internum influxum donorum gratiæ, & directionem Spiritus ſancti. Matthæi 28. 20. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Non tamen gubernat illam viſibili modo, quia non eſt amplius viſibiliter præſens, ſicut fuit ante aſcenſionem. Vnde Auguſtinus tract. 50. in Ioannem, prope finem: *Secundùm præſentiam Maieſtatis ſemper habemus Chriſtum: ſecundùm præſentiam carnis, rectè dictum eſt Diſcipulis: Me autem non ſemper habebitis. Habuit enim illum Eccleſia, ſecundùm præſentiam carnis, paucis diebus: Modò fide tenet; oculis non videt.*

6. Hinc ſequitur, præter Chriſtum, qui nunc in cœlis eſt, debere eſſe aliquod aliud viſibile Caput Eccleſiæ, quod loco Chriſti viſibiliter gubernet Eccleſiam: Sicut in abſentia Regis ſolet aliquis in regno conſtitui, qui vicem illius ſuppleat in externa politia, præſertim ſi Rex longo tempore abfuturus eſt. Ratio ſumitur ex dictis, quia regimen Eccleſiæ debet manere tale, quale à Chriſto inſtitutum eſt: At ipſe ante aſcenſionem ſuam inſtituit regimen viſibile, ſub vno viſibili Capite: Ergo debet manere tale. Sicut ergo ipſe fuit viſibile Caput ante aſcenſio-

nem: ita poſt aſcenſionem debet eſſe aliquod aliud viſibile Caput, loco Chriſti. Alioqui regimen Eccleſiæ, atque adeo ipſa Eccleſia eſſet mutata, quod eſt abſurdum.

7. Et confirmatur ex analogia Synagogæ & Eccleſiæ hoc modo: Synagoga Moſaica fuit vmbra ſeu typus Eccleſiæ Chriſti: At Synagoga ſemper fuit gubernata ab vno viſibili Capite, nempe à Pontifice, cui reliqui omnes erant ſubiecti, vt patet ex libris Exodi, Leuitici, & Deuteronomij: Ergo etiam Eccleſia debet ſemper gubernari ab vno viſibili Capite. Sequela patet, quia gubernari ab vno Capite, perfectius eſt, quàm gubernari à multis, vt patet in regimine huius mundi. Si ergo Synagoga, quæ fuit imperfectior quàm Eccleſia (ſicut vmbra imperfectior eſt, quàm corpus) ſemper gubernata fuit ab vno Capite: multò magis Eccleſia gubernari debet ab vno Capite.

8. Dices, Analogia in eo conſiſtit, quod ſicut Synagoga habuit vnum Caput, nempe Pontificem; ita Eccleſia habeat ſimiliter vnum Caput, nempe Chriſtum. Reſpondeo. Duplex analogia aſſignanda eſt. Vna, quoad internum influxum gratiæ: altera, quoad externam gubernationem. Prior in eo con-

conſiſtit, quòd ſicut Chriſtus per ſua merita præuiſa, contulit Synagogæ internam gratiam: ita per ſua merita iam exhibita, multo abundantiorem gratiam conferat Eccleſiæ. Poſterior in eo, quòd ſicut Moſes Mediator veteris Teſtamenti, fuit primum Caput viſibile Synagogæ, quoad externum regimen; ita Chriſtus Mediator noui Teſtamenti, fuerit primum Caput viſibile Eccleſiæ, in externo regimine. Rurſum, ſicut poſt mortem Moſis ſemper perſeuerauit viſibile regimen Synagogæ; ita poſt aſcenſionem Chriſti ſemper perſeueret viſibile regimen Eccleſiæ.

9. Ex vtraque Analogia colliguntur hæc: 1. Inuiſibile Caput Synagogæ & Eccleſiæ, quoad internum influxum gratiæ, eſſe idem, nempe Chriſtum. 2. Viſibile Caput Synagogę & Eccleſiæ, quoad externam gubernationem, eſſe diuerſum. Nam viſibile Caput Synagogæ ab initio fuit Moſes, cui poſtea ſucceſſerunt Pontifices legales. Viſibile autem Caput Eccleſiæ ab initio fuit Chriſtus, cuius locum poſtea ſuppleuit Petrus & eius ſucceſſores, vt deinceps probandum eſt. 3. Moſen fuiſſe figuram Chriſti, quoad externam gubernationem. Nam ſicut Moſes fuit Legiſlator, Mediator,

& Princeps in veteri Teſtamento; ità Chriſtus in nouo. 4. Pontifices veteris Teſtamenti fuiſſe typum ſeu figuram Pontificum noui Teſtamenti. Nam ſicut illi, in externo regimine, præſidebant toti populo Iudæorum: ità hi, toti populo Chriſtianorum.

De Petro Chriſti Vicario, ſeu de Primatu Petri.

10. OStenſum eſt, poſt Chriſti aſcenſionem debuiſſe eſſe aliud Caput Eccleſiæ viſibile, quod in externa directione gubernauerit Eccleſiam loco Chriſti. Hoc Caput aſſerimus fuiſſe Petrum Apoſtolum, quem Sancti Patres vocant Vicarium Chriſti, Principem & Coryphæum Apoſtolorum, Principem & Caput Eccleſiæ, Paſtorem gregis Dominici, Paſtorem Paſtorum. Et merito, quia Chriſtus cõmiſit illi curam ſuarum ouium, ſeu totius Eccleſiæ, cùm dixit: *Paſce oues meas.* Vnde Bernardus libro 2. de Conſideratione, ad Eugenium Papam cap. 8. *Tu es*, inquit, *cui oues creditæ ſunt. Sunt quidem & alij gregum Paſtores, ſed tu tantò glorioſius, quantò & differentius præ cæteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos: tibi vniuerſi crediti, vni vnus. Nec modò ouium*

ſed

ſed & Paſtorum tu vnus omnium Paſtor. Unde id probem, quæris? Ex verbo Domini. Cui enim, non dico Epiſcoporum, ſed etiam Apoſtolorum ſic abſolutè & indiſcretè tota commiſſa ſunt oues? Si me amas, Petre, paſce oues meas. Quas? illius vel illius populi, ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? Oues meas, inquit. Cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? Nihil excipitur, vbi diſtinguitur nihil. Similia habent Ambroſius ſerm. 46. de pœnitentia Petri, in fine. Gregorius libro 4. epiſt. 32. ad Mauritium Auguſtum, & alij.

11. Idem confirmari poteſt ex prærogatiuis Petri, non quòd vnaquæque prærogatiua per ſe ſufficiens ſit, ad aſtruendum Petri primatum & eminentiam ſupra alios Apoſtolos; ſed quòd omnes ſimul ſumptæ id faciant. Sunt autem hæ præcipuæ. 1. Quòd Chriſtus ſoli Petro inter omnes Apoſtolos, proprium nomen mutauerit. 2. Quòd quando in Euangelio recenſentur nomina Apoſtolorum, ſemper primo loco ponatur Petrus. 3. Quòd Scriptura loquatur de Petro, tanquam de Principe; de aliis, tanquam de ſubditis. 4 Quòd Petrus ſæpe loquatur nomine omnium Apoſtolorum, tanquam illorum Anteſignanus. 5. Quòd inter omnes Apoſtolos, ſoli Petro fa-

cta ſit prima reuelatio Diuinitatis Chriſti. 6. Quòd ſoli Petro promiſſa ſit ſtabilitas fidei & cathedræ. 7. Quòd Chriſtus pro ſolo Petro & ſeipſo voluerit tributum ſolui in Capharnaum. 8. Quòd poſt reſurrectionem ſoli Petro inter omnes Apoſtolos, primùm apparuerit. 9. Quòd ſoli Petro abſolutè dixerit (*Paſce oues meas.*) 10. Quòd Petrus ſua authoritate vocauerit alios ad electionem noui Apoſtoli, in locum Iudæ proditoris. 11. Quòd primus promulgauerit Iudæis Euangelium poſt acceptum Spiritum ſanctū. 12. Quòd primum miraculum apud Iudæos fecerit, in conformationem Euangelij. 13. Quòd etiam primus prędicauerit gentibus Euangelium: & quòd ipſi ſoli oblata ſit viſio cœleſtis de vocatione gentium. 14. Quòd primus in Concilio Hieroſolymitano ſententiam dixerit. Vide quæ lib. 2. de Republica Eccleſiaſtica cap. 6. de his diſputata ſunt.

12. Sed notandum eſt, quaſdam ex illis prærogatiuis, nempe primas octo, præceſſiſſe primatum Petri, & fuiſſe vel ſigna futuri primatus, vel diſpoſitiones præuias, vel promiſſiones ad eundem obtinendum. Nonam, qua dictum eſt, *Paſce oues meas*, fuiſſe actualem primatus collationem. Reliquas, fuiſſe

fuiſſe effectus ſeu exercitia primatus iam obtenti. Dabo ſimile. Quando Rex vult alicui ex ſuis Aulicis dare ſupremam aulæ præfecturam, ſeruat hunc ordinem: Primò diſponit illum ad hoc officium, & exhibet quædam ſigna ſuæ erga illum propenſionis; quatenus illi præ cæteris familiaris eſt; ſoli ſua conſilia communicat; ſolum ad legationes magni momenti adhibet; ſoli promiſſionem facit; ſoli primum locum tribuit: Deinde, his præmiſſis, reipſa confert illi præfecturam: Poſtea permittit illum exercere officia præfecturæ. Sic fecit Chriſtus. Primò diſpoſuit Petrum ad primatum Eccleſiæ varijs ſignis & prærogatiuis: Deinde reipſa contulit illi primatum, *Paſce oues meas.* Denique Petrus, accepto primatu, cœpit illum exercere: Cœpit inquam conuocare diſcipulos ad electionem noui Apoſtoli; promulgare ſolenniter Euangelium; & alia ſimilia officia præſtare.

Obiectiones contra Primatum Petri.

13. PRima ſumitur ex illo: Roman. 12. 5. *Multi vnum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem alterius membra.* Vbi Apoſtolus nullum aliud Caput agnoſcit niſi Chriſtum: Et inter membra

corporis, non minus includit Petrum, quàm alios fideles: Imò omnes fideles vult eſſe membra, non ſolùm reſpectu Chriſti, ſed etiam reſpectu ipſorum inter ſe, vt patet ex illis verbis: *Singuli autem alter alterius membra.* Igitur & Petrus, & Pontifex ſunt membra corporis Eccleſiæ, non ſolùm, ſi conferantur cum Chriſto, ſed etiam ſi conferantur cum aliis fidelibus. Non ſunt ergo Caput Eccleſiæ. Reſpondeo. Apoſtolus diſertè ibi loquitur de Chriſto, quatenus eſt Caput Eccleſiæ per internum influxum donorum gratiæ: Et ſic verum eſt, omnes fideles, etiam Petrum & Pōtificem, eſſe membra, non Caput. Omnes enim accipiunt gratiam à Chriſto, tanquam à Capite: nullus à Petro vel Pontifice. Si autem ſermo ſit de Chriſto, quatenus eſt Caput Eccleſiæ per externam gubernationem, tunc non ſolùm ipſe, ſed etiam Petrus eſt Caput: ille quidem primarium, & propria virtute; hic verò ſecundarium, & virtute ab illo participata.

14. Dices, Ergo Eccleſia eſt biceps, quia habet duo capita. Reſpondeo. Nihil hic nouum. Nam & regnum Luſitaniæ, hoc ſenſu, biceps eſt; quia Regem abſentem habet, & Proregem præſentem: Vtrumque, vt Caput in externo

terno regimine; ſed alterũ alteri ſubordinatum. Idem dico de Eccleſia. Biceps eſt, quia habet duo capita, primarium & ſecundarium. Dabo aliud exemplum ex Apoſtolo, Epheſ. 5. 23. *Vir*, inquit, *eſt Caput mulieris* At mulier præter virum, qui Caput ipſius eſt, habet etiam naturale caput in ſuo corpore. Igitur biceps eſt.

II. OBIECTIO.

15. Sicut caput & reliqua membra hominis conſtituunt vnum integrum corpus naturale, ita Chriſtus & Eccleſia cõſtituunt vnum integrum corpus myſticum, quod conflatum eſt ex capite & membris (teſte Apoſtolo 1. Corinth. 12.) Ergo omnes, præter Chriſtum, qui caput eſt, ſunt membra corporis Eccleſiæ: Ergo nullus præter Chriſtum eſt Caput Eccleſiæ. Reſpondeo. Hæc obiectio ſoluitur eodem modo, quo prior. Nam Caput poteſt dupliciter conferri cum membris. Primò, quoad internum influxum, qui procedit à capite in reliqua membra: Et ſic vnius corporis vnum eſt caput. Secundò, quoad externum regimen: Et ſic vnius corporis poſſunt eſſe duo capita. Quo pacto corpus mulieris habet vnũ caput, à quo recipit influxum

ſpiri-

ſpirituum ſenſitiuorum: habet duo, à quibus regitur in externis actionibus. Nam & à proprio Capite naturali, & à Viro, qui caput ipſius morale eſt, gubernatur. Idem eſt de Eccleſia. Habet vnum Caput quoad influxum gratiç: habet duo, quoad externam gubernationem, quorum vnum ſupplet vices alterius. Et priori modo ſolus Chriſtus eſt Caput; reliqui omnes ſunt membra: poſteriori, non ſolus Chriſtus, ſed etiam Petrus eſt Caput; qui tamen priori modo eſt membrum, & non Caput.

16. Quando ergo obijcitur ex Apoſtolo, quod Chriſtus & Eccleſia conſtituant vnum integrum corpus myſticum, quod ex Capite & membris conflatum eſt; hoc intelligi debet priori ſenſu. Nam Apoſtolus diſertè loquitur de Chriſto, quatenus eſt Caput Eccleſiæ, quoad internam diuiſionem donorum gratiæ, vt in textu patet. Et ſic concedo, vt iam ante conceſſi, omnes præter Chriſtum, eſſe membra Eccleſiæ: Et nullum præter Chriſtum, eſſe Caput Eccleſię. Quod ſi ſimilis obiectio fiat de Chriſto, quatenus eſt Caput per externam gubernationem; dicendum erit, Chriſtum cum ſuo Vicario eſſe Caput: reliquos omnes, membra. Sicut ſit in regno Luſi-

Luſitaniæ. Rex cum ſuo Prorege eſt Caput regni: alij, membra.

III. OBIECTIO.

17. CHriſtus ſuam Eccleſiam æquè commendauit omnibus Apoſtolis, & non magis Petro, quàm aliis: Omnibus enim dixit: *Sicut me miſit Pater, & ego mitto vos.* Item: *Docete omnes gentes.* Deinde, omnes æquè, docuit & inſtruxit: Omnibus æquè miſit Spiritum ſanctum in die Pentecoſtes. Hanc æqualitatem agnoſcit Cyprianus in tract. de Simplicitate Prælatorum, ſeu de vnitate Eccleſiæ, cùm ait: *Hoc erant vtique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis.* Reſpondeo. Verum eſt, quòd omnibus commendauerit ſuam Eccleſiam; falſum, quòd omnibus æquè commendauerit. Nam ſoli Petro dixit, *Paſce oues meas* Igitur paſtura omnium ouium ſoli Petro, non aliis commendata eſt. Nec valet hæc conſequentia: Omnes æquè inſtructi ſunt, & æquè Spiritum ſanctum acceperunt: Ergo vnus non habet maiorem iuriſdictionem quàm alius. Nam aliud eſt loqui de doctrina & ſanctitate: aliud de iuriſdictione. Non omnes, qui pares ſunt in doctrina & ſanctitate:

ſunt

ſunt etiam pares in iuriſdictione. Alioqui Rex in regno, ſi non haberet maiorem doctrinam & ſanctitatem quàm ſubditi, non haberet etiam maiorem iuriſdictionem, quod eſt abſurdum. Et ratio à priori eſt, quia poteſtas & iuriſdictio per ſe non pendent à maiori doctrina & ſanctitate. Cyprianus idem docet, quod nos. Nempe, omnes Apoſtolos antequam Petro diceretur, *Paſce oues meas*. fuiſſe æquales: Poſtea, non fuiſſe æquales, ſed Petrum præ aliis eminuiſſe. Vide, quæ diximus libro 2. de Republ. Eccleſiaſt. cap. 7. obiect. 1.

IV. OBIECTIO.

18. PAulus in faciem reſtitit Petro, ad Galat. 2. 11. Ergo Petrus non fuit Caput Eccleſiæ; alioqui Paulus fuiſſet arrogans & procax, quod Capiti Eccleſiæ auſus eſſet reſiſtere. Reſpondeo. Verum eſt, Paulum Petro reſtitiſſe, quia Petrus errauerat non quidem in aliquo fidei articulo, in quo errare nō poterat, iuxta promiſſionem Chriſti: *Rogaui pro te, Petre, vt non deficiat fides tua*: Sed in facto, quia incautè ſimulabat Iudaiſmum, cum ſcandalo & offenſione gentilium. At hinc non ſequitur, Petrum non fuiſſe Caput

Eccle-

Eccleſiæ. Sicut in ſimili non ſequitur: Dauid fuit reprehenſus à Ioab, 2. Reg. 19.5. Ergo non fuit Caput regni. Imò multi Patres ex hac ipſa Petri reprehenſione colligunt, ſuperiores poſſe corripi ab inferioribus, quãdo fit cum debita humilitate & charitate, vt Auguſtinus epiſt. 19. ad Hieronymum; Cyprianus epiſt. ad Quirinum, de hæreticis rebaptizandis. Gregorius hom. 18. in Ezechielem, D. Thomas in 2.2. quæſt. 33. artic. 4. ad 2. Similiter non ſequitur, Paulum fuiſſe arrogantem & procacem, quia quod fecit, factum eſt bono zelo, ad tollendum ſcandalum, quod ortum erat ex incauta Petri ſimulatione.

De Pontifice Petri Succeſſore, ſeu de Primatu Pontificis.

19 ROmanum Pontificem eſſe Petri ſucceſſorem, docent antiqui Patres. Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum: *Petro ſucceſſit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, &c.* Et Auguſtinus epiſt. 165. ad Generoſum: *Si ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quantò certius, & verè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait, Super hanc petram ædificabo Eccleſiã meam.*

Petro

Petro enim ſucceſsit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacleto Euariſtus, &c. Et Philippus presbyter in Concilio Epheſino, tomo 2. cap. 16. *Nulli dubium, imò ſæculis omnibus notum eſt, Sanctum Petrum Apoſtolorum principem & caput, Eccleſiæ Catholicæ fundamentum, per Succeſſores ſuos hucuſque ſemper viuere, cauſáſque decernere, ſempérque victurum eſſe. Huius itaque ordinarius Succeſſor Papa Cæleſtinus nos ad hanc Synodum miſit.* Omitto alios Patres, qui vel Chronica, vel Martyrologia, vel vitas Pōtificum conſcripſerunt. Omnes incipiunt à Petro; & Pontifices faciunt Petri ſucceſſores.

20. Et ratio euidens ſumitur ex principiis iam poſitis. Primū eſt, Chriſtum in hac vita fuiſſe viſibile Caput Eccleſiæ in externa gubernatione. Alteram, hanc gubernandi formam non eſſe mutatum poſt aſcenſionem Chriſti, ac proinde etiam nunc opus eſſe viſibili Capite. Tertium, hoc Caput non aliud fuiſſe poſt Chriſtum, quam Petrum, cui dictum eſt, *Paſce oues meas.* Cùm ergo poſt mortem Petri non ſit facta mutatio in regimine Eccleſiæ, neceſſe eſt, Petro ſucceſſiſſe aliquem, qui eodem modo, quo Petrus, Eccleſiam gubernauerit. Nec alius aſſignari poteſt, quam Pontifex.

21. Hinc ſequitur, ſicut Petrus fuit

Caput

Caput & Paſtor vniuerſalis Eccleſiæ, ita etiam Pontificem, qui Petro ſuccedit cum pari poteſtate, eſſe Caput & Paſtorem vniuerſalis Eccleſiæ. Et hic titulus tribuitur illi in epiſtola Paſchaſini Epiſcopi & aliorum de damnatione Dioſcori, tomo 2. Concil. in fine Concilij Chalcedonenſis, vbi leguntur hęc verba: *Vnde ſanctiſſimus & beatiſſimus Papa, Caput vniuerſalis Eccleſiæ Leo, per nos vt legatos ſuos, Epiſcopali eum dignitate nudauit.* Vide etiam Patres Concilij Chalcedonenſis in epiſt. ad Leonem, quę exſtat in fine eiuſdem Concilij Item Ambroſium epiſt. 81. ad Siricium Papam. Et Hieronymum epiſt. 57. ad Damaſum Papam. Et Auguſtinum in libro contra epiſtolam Manichæi, quam fundamentalem vocant, cap. 4. & alios.

22. Accedunt varia Pontificis priuilegia, ex quibus idem conuincitur. *Primum eſt*, quòd omnes Epiſcopi totius orbis, qui in iudiciis eccleſiaſticis ſentiunt ſe grauari ab Epiſcopis aut Synodis prouincialibus, poſſint confugere ad Romanum Pontificem, tanquam ad Iudicem ſuperiorem, cui reliqui omnes Epiſcopi ſubiecti eſſe debeant; & à cuius ſententia non liceat vlterius appellare. Hoc patet ex Concilio Sardicenſi, cap. 4. iuxta ſecundam

dam editionem. *Alterum*, quòd omnes Chriſtiani, quando oriuntur diſſenſiones in fide, debeant adhærere illi parti, quam tenet Romanus Pontifex ſeu Sedes Apoſtolica, ſi non velint errare. (Irenæus libro 3. contra hæreſes cap. 3. Hieronymus epiſt. 8. ad Demetriadem cap. 9. Baſililius in epiſt. data Sabino Diacono ad Pontificem Romanũ. Cyrillus Alexandrinus in epiſt. ad Cæleſtinum Papam, Auguſtinus libro 1. cōtra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 1. & alij.) *Tertium*, quòd nullum Decretum ſtatui poſſit pro tota Eccleſia, niſi Pontifice conſentiente. (Socrates lib. 2. hiſt. cap. 5. Sozomenus lib. 3. cap. 7. Theodoretus lib. 2 cap. 22. Concilium Chalcedonenſe act. 1. in initio, & act. 16. in relatione Sanctæ Synodi ad Leonem Papam, Auguſtinus cum aliis Epiſcopis Concilij Carthaginenſis epiſt. 60. ad Innocentium Papam.) *Quartum*, quod Pontifex poſſit ſancire leges Eccleſiaſticas, quæ obligent vniuerſam Eccleſiam. (ex dictis quæ omnia à nobis fusè explicata ſunt lib. 3. de Rep. Eccleſiaſtica cap. 4.)

Obiectiones contra Primatum Pontificis.

23. PRima. Duo Romani Pontifices, Pelagius & Gregorius damnant illum

illum Titulum, *Oecumenicus ſeu Vniuerſalis Patriarcha*, quo vtebatur Ioannes Conſtantinopolitanus Epiſcopus. Reſpondeo. Hi duo tituli diſtinguuntur. 1. Dici Vniuerſalem Epiſcopum in Eccleſia. 2. Dici Epiſcopum Vniuerſalis Eccleſiæ. Prior reprehenditur in Ioanne: poſterior rectè vſurpatur à Pontifice. Eſt autem hoc diſcrimen inter vtrumque. Qui dicit ſe eſſe Vniuerſalem Epiſcopum, inſinuat ſe ſolum eſſe Epiſcopum, & aliis omnibus derogat nomen & honorem Epiſcopalem. Et hoc feciſſe Ioannem, teſtatur Gregorius lib. 4. epiſt. 34. & 36. & lib. 7. epiſt. 69. Qui autem dicit, ſe eſſe Epiſcopum vel Paſtorem vniuerſalis Eccleſiæ, non ſignificat ſe eſſe ſolum Epiſcopum vel Paſtorem, ſed ſe habere generalem curam & gubernationem totius Eccleſiæ; licet alij Epiſcopi habeant ſpecialem curam & gubernationem Eccleſiarum particularium. Et hoc ſenſu Pontifex ſolet vocari Epiſcopus & Paſtor vniuerſalis Eccleſiæ, vt fatetur Gregorius lib. 6. epiſt. 32. & alij Pontifices qui Gregorium præceſſerunt, vt Sixtus I. epiſtol. 2. Victor I. epiſt. 1. Pontianus epiſt. 1. &c.

24. Secunda. Polycrates Epiſcopus Aſianus, & Irenęus reſtiterunt Victori Papæ, Aſiaticas Eccleſias excommuni-

canti. Reſpondeo. In facto Victoris duo ſpectanda ſunt. 1. Poteſtas excommunicandi. 2. Cauſa excommunicationis. Igitur Polycrates, & Irenæus non negarunt Victorem Papam habere poteſtatem excommunicandi Epiſcopos Aſiæ, vt bene notat Baronius tomo 2. Annalium, Anno Chriſti 198. ſed negarunt cauſam excommunicationis fuiſſe ſufficientem, & ideo illi reſtiterunt. An autem fuerit ſufficiens, nec ne, iam non diſputo. Si fuit, immerito reprehenſus eſt Victor. Si non fuit, potuit reprehendi cum debita modeſtia, ſicut Petrus à Paulo reprehenſus eſt. Hoc enim non derogat ipſius poteſtati & iuriſdictioni. (ſupra parag. 18.)

25. Tertia. Firmilianus Epiſcopus Cęſareæ Cappadociæ non agnouit Stephanum Pontificem pro Capite Eccleſiæ, ſed illum contempſit, vt patet ex epiſtola ipſius ad Cyprianum data. Reſpondeo. Firmilianus erat offenſus Pontifici, & ideo tam acerbè in illum ſcripſit. Cauſa offenſionis fuit hæc. Cyprianus cum multis Epiſcopis Africæ contendebat, baptiſmum ab hæreticis collatum non eſſe validum; ac proinde baptizatos ab hæreticis, quando redeunt ad Eccleſiam Catholicam, eſſe rebaptizandos. Hanc ſententiam ſeque-

ſequebatur Firmilianus cum aliis Epiſcopis Cappadociæ, Ciliciæ, & Galatiæ. Stephanus Pontifex, nixus Apoſtolica traditione, contrarium decernebat: Et quia ſupradicti Epiſcopi pertinaciter perſiſtebant in ſua opinione, à Stephano excommunicati ſunt. (Euſebius libro 7. capite 4.) Hoc ægre ferens Firmilianus, ſtrinxit calamum, & epiſtola ad Cyprianum miſſa multis calumniis bonum Pontificem inſectatus eſt: eoque liberius id fecit, quod ſciret Cyprianum eſſe in eadem ſecum opinione, & Pontifici in hoc puncto aduerſari. Vide Auguſtinum libro 1. contra Donatiſtas cap. 18. vbi ait Cyprianum peccaſſe, quod non voluerit Stephano Pontifici obedire.

26. Quarta. Epiſcopi Orientales in Concilio Antiocheno, duplici de cauſa reſtiterunt Iulio Pontifici. Primò, quòd ipſos Romam citaſſet. 2. Quod Athanaſium ad ſe confugientem, qui in Synodo Orientali fuerat damnatus, abſoluiſſet, & ſuæ ſedi reſtituiſſet. In vtroque dicebant illum vſurpaſſe plus authoritatis, quàm debebat. Reſpondeo. Hæc obiectio magis premit aduerſarios, quàm nos. Nam inter illos Epiſcopos, qui Iulio reſtiterunt, erant triginta ſex Ariani. Contra verò,

Athanaſius, qui Iulio adhæſit, erat doctiſſimus & ſanctiſſimus Catholicus. Quando ergo aduerſarij, ſic obijciunt: Epiſcopi Orientales, qui magna ex parte erant hęretici, reſtiterunt Pontifici: Ergo non habebant illum pro Capite Eccleſiæ: Ego viciſſim ſic obiicio: Athanaſius vir catholiciſſimus, ſanctiſſimus & doctiſſimus, ab Epiſcopis Oriẽtalibus appellauit ad Pontificem, tanquam ad ſuperiorem Iudicem: Ergo agnouit illum pro ſuperiori Iudice. Vtra obiectio melior eſt, aduerſariorum, an mea? Illi credunt Epiſcopis hæreticis: Ego Epiſcopo Catholico. Et tamen illi ipſi Epiſcopi, quod bene notandum eſt, agnouerunt poſtea ſe erraſſe, & à Iulio Pontifice veniam deprecati ſunt, vt teſtatur Athanaſius in Apologia 2. contra Arianos, his verbis: *Ariani victi à veritate, veniam ſcriptis litteris à Iulio Romano Pontifice popoſcerunt, & ad nos pro pace epiſtolas miſere*. Reliquas obiectiones diſſolui lib. 3. de Repub. Eccleſiaſtica cap. 5.

CAPVT V.

De Iudice Controuerſiarum.

1. CElebris quæſtio eſt, quis debeat eſſe Iudex controuerſiarum, quæ oriun-

oriuntur inter Chriſtianos circa fidem & religionem? Aduerſarij docent, Scripturam eſſe Normam & Iudicem; & omnes fidei controuerſias ex ſola Scriptura finiri ac decidi poſſe. Hoc probant, quia Deus in veteri Teſtamento remittit Iudæos ad ſolam Scripturam, tanquam ad Iudicem. Iſaiæ 8. 20. *Ad legem & teſtimonium*. Idem facit Chriſtus in nouo. Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas*. Et hoc Chriſti conſilium ſecuti ſunt Beroenſes, de quibus ſcriptũ eſt, Act. 17. 11. *Quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hac ita ſe haberent.*

2. Nos diſtinguimus inter Iudicem & Normam. Iudicem vocamus, qui fert ſententiam inter partes litigantes. Normam, ſecundùm quam fertur ſententia à Iudice. Poſita hac diſtinctione, tria aſſerimus. 1. Eccleſiam eſſe Iudicem controuerſiarum. 2. Normam, quam ſequitur Eccleſia in ſententia ferenda, non eſſe ſolam Scripturam, ſed Scripturam & Traditionem ſimul. 3. Eccleſiam iuxta hanc normam, dupliciter ſententiam pronunciare poſſe: Vel per Pontificem, qui eſt Caput & Paſtor Eccleſiæ. Vel per Concilia à Pontifice approbata, quæ repræſentant Eccleſiam. Et vtroque modo ſententiam eſſe infallibilem. Nam neq; Pontificem in fide errare poſſe, cui in Pe-

tro dictum eſt: *Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua*. Neque Concilia legitimè celebrata, propter illam Chriſti promiſſionem; *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi*.

3. Ad hanc ſententiam confirmandam, & priorem refellendam, vtar ſex argumentis. Primum ſumetur ex officio Iudicis, quod Scripturæ non competit. Secundum ex parte ipſius Scripturæ, in qua duo ſpectanda ſunt, littera & ſenſus. Littera occidit, teſte Apoſtolo. Senſus ſæpè obſcurus eſt, vt alio Iudice opus ſit. Tertium ex parte controuerſiarum. Nam aliquæ ſunt, quæ ex Scriptura dirimi non poſſunt, cum nulla de iis in Scriptura fiat mentio. Quartum ex vſu & praxi veteris Teſtamenti, vbi non Scriptura, ſed Pontifex pro Iudice agnoſcebatur. Quintum ex ſimili vſu ac praxi noui Teſtamenti. Sextum ex analogia Iudicis controuerſiarum ciuilium & politicarum. Nam Iudex eiuſmodi controuerſiarum non eſt lex ſcripta, ſed Princeps aut Conſiſtorium Principis. Poſtea reſpondebo ad obiectiones aduerſariorum.

1. Argumentum ex officio Iudicis.

4. PRimum argumentum ſic propono: Qui eſt Iudex inter duos litigan-

tigantes, debet ita pronunciare ſententiam, vt vterque litigantium manifeſtè intelligat, quænam ſit ſententia Iudicis: Et alter eorum fateatur illam pro ſe, alter contra ſe latam eſſe: Alioqui, niſi id fiat, non ceſſabunt à lite, ſed vterque ſuam cauſam proſequetur: At Scriptura non poteſt eſſe talis Iudex controuerſiarum. Maior per ſe clara eſt. Minorem probo, quia Lutherani & Caluiniſtæ multis annis litigant de his punctis. 1. De Baptiſmo paruulorum. 2. De reali præſentia Chriſti in Euchariſtia. 3. De Prædeſtinatione. 4. De perſona Chriſti. 5. De Exorciſmo. 6. De numero & canone librorum Scripturæ: Et tamen Scriptura, quam volunt eſſe Iudicem, non poteſt dirimere aut finire has ipſas controuerſias. Nec hactenus auditum eſt, ita pronunciaſſe ſententiam, vt vel Lutherani vel Caluiniſtæ falſi ſint, contra ſe pronunciatam eſſe. Hoc conſtat ex euentu. Nam vtrique pergunt in ſtudio & ardore litigandi: quod ſine dubio non facerent, ſi putarent ſententiam clarè ſemel eſſe latum. Tunc enim vel vltro ceſſarēt à ſuſcepta contentione, & ſententiæ acquieſcerent: vel certè, ſi exiſtimarent iniuſtè ſecum actum eſſe, ad alium Iudicem prouocarent. Neutrum fit.

5. Vt magis appareat vis huius argumenti, duo conſideranda ſunt. Vnum, quòd eam Lutherani, quam Caluiniſtæ palam fateantur, ſe non alium Iudicem, quàm ſolam Scripturam agnoſcere: Et hanc ipſam Scripturam eſſe claram, perſpicuam, & ad omnes controuerſias ſopiendas, per ſe ſufficientem: nec vllam falſitatem ſubeſſe illi poſſe. Alterum, quòd nihilominus vtrique nihil aliud faciant litigando apud hunc Iudicem, quàm vt quotidie creſcant eorum lites, & ipſi erga ſe mutuo infeſtiores euadant. Ex quibus alterutrum ſequi neceſſe eſt: vel Scripturam hactenus non pronunciaſſe claram, perſpicuam, & ſufficientem ſententiam: vel certè, ſi pronunciauit, Lutheranos & Caluiniſtas peruicaces eſſe, qui claræ, perſpicuæ, & ſufficienti ſententiæ non volunt acquieſcere. Alterutrum ipſi eligant.

Secundum Argumentum ex parte Scripturæ.

6. IN Scriptura duo ſpectanda ſunt, littera, & ſenſus: ſicut in homine, corpus & anima. De illis, vt aliqui interpretantur, locutus eſt Apoſtolus 2. Corinth. 3. 6. cùm ait: *Littera occidit, Spiritus autem viuificat.* q. d. Si ſequaris verum

verum Scripturæ ſenſum, qui eſt quaſi ſpiritus & anima viuificans, proderit tibi ad ſalutem. Si autem neglecto vero & legitimo ſenſu, hæreas tantum in externa littera, & contendas illum eſſe ſenſum, quem externa littera præ ſe fert, ſæpe errabis. Quam interpretationem ſequitur Auguſtinus ſerm. 70. de Tempore. *Frequenter*, inquit, *admonui charitatem veſtram, fratres dilectiſsimi, vt his lectionibus quæ diebus iſtis in Eccleſia recitantur, non hoc tantum attendere debeamus, quod ex littera ſonare cognoſcimus, ſed remoto velamine litteræ, viuificantem Spiritum fideliter requiramus. Sic enim dicit Apoſtolus: Littera occidit, Spiritus autem viuificat. Denique infelices Iudæi, & plus infelices hæretici, qui dum ſolum litteræ aſpiciunt ſonum, quaſi corpus ſine anima, ita ſine viuificante Spiritu mortui remanſerunt.* Similia habet lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 5.

7. Hoc poſito, duo probanda ſunt. vnum eſt, quòd Scriptura, ſi litteram ſpectes, non poſſit eſſe Iudex controuerſiarum. Alterum, quod neque, ſi ſenſum ſpectes, poſſit eſſe Iudex. Priorem partem ſic probo: Ille non poteſt eſſe infallibilis Iudex cõtrouerſiarum, qui ducit homines in errorem & hæreſim; At Scriptura, ſi nudam illius litteram ſpectemus, facilè ducit homines

mines in errorem & hæreſim : (ſuppoſita ipſorum imbecillitate.) Ergo non poteſt eſſe infallibilis Iudex controuerſiarum. Maior per ſe nota eſt, quia propterea quęrimus infallibilem Iudicem, ne erremus : Ergo qui ducit nos in errorem, non eſt infallibilis Iudex. Minor patet ex Apoſtolo, quia Scriptura ſecundum litteram occidit, id eſt, in lapſum & errorem ducit.

8. Sic olim occidit Iudæos, qui omnia, quæ in Moſe & Prophetis prædicta erant de Chriſto, intelligebant ſecundùm externam litteram, & ſenſum interius latentem non percipiebant. Et hoc eſt, quod ait Apoſtolus 2. Cor. 3. 15. *Vſque in hodiernum diem, cum legitur Moſes, velamen poſitum eſt ſuper cor eorum*, id eſt, Adhuc Iudæi non intelligunt Moſen, quem quotidie legunt, quia non penetrant internum ipſius ſenſum, ſed externa littera contenti ſunt. Vel clarius: Non agnoſcunt Chriſtum, qui in Moſe, ſub externis ceremoniis ac ſacrificiis, tanquam ſub velamine occultatus eſt. Adhuc hęrent in ipſo velamine, & non conſiderant, quid ſub illo lateat reconditum.

9. Quod etiam obiicit illis Chriſtus, Ioan. 5. 39. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: Et illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me;*

me: & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis. Quaſi dicat: Si vultis certò cognoſcere, me eſſe Meſſiam à Deo promiſſum, de quo Moſes & Prophetæ ſcripſerunt, non tantùm debetis legere Scripturas, quoad externam litteram, ſed multò magis ſcrutari internum ſenſum & Spiritum, qui ſub externa littera, quaſi ſub vmbra aut figura, deliteſcit. Hoc hactenus non feciſtis. Tametſi enim perſuaſum vobis ſit, in Scripturis ſitam eſſe vitam æternam, tamen neſcitis, in qua parte ſita ſit: Non eſt ſita in externa littera, in externis ceremoniis & figuris, vt vos putatis; ſed in ſpiritu, in ſenſu, in myſterio. Ibi me quęrite, & inuenietis.

10. Nec ſolos Iudęos, ſed etiam hæreticos littera occidit. Nam multi in ſuis erroribus propterea perierunt, quod relicto Scripturæ ſenſu, quem ſequitur Sancta & Catholica Eccleſia, alium ſenſum ſecundùm externam litteram, amplexi ſunt. Quod aliquot exemplis obiter demonſtrabo.

11. Sabelliani dicebant, non eſſe tres perſonas diuinas, ſed vnam tantùm, quæ tamen haberet tria nomina, propter diuerſa officia ſeu operationes. Eandem enim perſonam vocari Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, ſed diuerſo reſpectu. Patrem, quatenus eſt

eſt author omnium creaturarum: Filium, quatenus aſſumpſit humanam naturam ex Virgine: Spiritum ſanctũ, quatenus ſanctificat nos per ſuam gratiam. Ex eorum ſententia ſequebatur, Patrem eſſe mortuum & paſſum. Nam ſi vna tantùm eſt perſona, quæ dicitur Pater, Filius, & Spiritus ſanctus; ſanè ſi illa perſona mortua & paſſa eſt, neceſſe eſt, Patrem mortuum & paſſum eſſe. Hinc (teſte Auguſtino in libro de hæreſib. capite 41.) Patripaſſiani appellati ſunt. Vnde hic tantus error? Ex littera occidente. Nam ſecundùm externam litteram intelligebant illud Ioan. 10. 20. *Ego & Pater vnum ſumus.* Ex quo inferebant, Patrem & Filium (& conſequenter Spiritum S.) eſſe vnum, quoad perſonam: cum tamen ſecundum ſenſum Eccleſiæ, ſint vnum, quoad eſſentiam; & duo quoad perſonam.

12. Ariani dicebant, Chriſtum non eſſe Deum, ſed inferiorem Deo. Vnde hoc? quia relicto ſenſu Eccleſiæ, ſecundùm litteram explicabant verba Chriſti, Ioan. 14. 28. *Pater maior me eſt*, id eſt, abſolutè maior. At Eccleſiæ ſenſus eſt, Chriſtum, ſecundùm humanitatem, eſſe minorem Deo Patre: ſecundùm diuinitatem, æqualem. Et priori modo intelligendum eſſe illud,

Pater

Pater maior me eſt. Poſteriore illud, *Ego & Pater vnum ſumus.* Et ſic omnia optimè cohærere. Vide Athanaſium orat. 2. contra Arianos, Hilarium lib. 5. & 11. de Trinitate. Auguſtinum libro 3. contra Maximinum cap. 24. & 25. & lib. de Trinitate cap. 7.

13. Macedoniani negabant Spiritum ſanctum eſſe Deum. Ex quo principio? Ex littera occidente. Nam ſecundùm litteram accipiebant illud Apoſtoli, 1. Cor. 2. 10. *Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei*. Vnde ſic concludebant: Qui ſcrutatur, quærit: qui quærit, dubitat: qui dubitat, ignorat: qui ignorat, Deus non eſt: Ergo Spiritus ſanctus non eſt Deus. At Eccleſia locum illum ſic interpretatur: *Spiritus omnia ſcrutatur*, id eſt, omnia penetrat & comprehendit. Quo ſenſu dicitur etiam Deus Pater omnia ſcrutari, 1. Paralip. 28. 9. *Omnium corda ſcrutatur Deus*. Et Pſal. 7. 10. *Scrutans corda & renes Deus.* Et Ierem. 17. 10. *Ego Dominus ſcrutans corda* Vide Theodoretum, Theophylactum, D. Thomam, & alios in commentario illius loci.

14. Manichæi aſſerebant, vetus Teſtamẽtum nouo contrarium eſſe. Quare? quia rem totam æſtimabant ſecundùm externam litteram; quam ſi ſpectes, alterum alteri videtur repugnare.

Nam

Nam vetus dicit, Deum creaſſe omnia. Geneſ. 1. 1. Nouum dicit, Verbum creaſſe omnia. Ioan. 1. 3. Rurſum, vetus dicit, hominem factum eſſe ad imaginem Dei. Gen. 1. 27. Nouum dicit, hominem eſſe ex diabolo. Ioan. 8. 44. Item, vetus dicit, Deum die ſeptimo quieuiſſe ab omni opere. Gen. 2. 2. Nouum dicit, Deum vſque modo operari. Ioan. 5. 17. Contra hos agit D. Auguſtinus in libro cōtra Adimantum Manichæi diſcipulum, & ex ſenſu Catholicæ Eccleſiæ, conciliat inter ſe loca, quæ ſecundùm litteram videntur ſibi aduerſari. Non enim repugnat, Deum feciſſe omnia; & tamen feciſſe per verbum, veluti per ſuam artem ſeu ideam. Nec repugnat, hominem factum eſſe ad imaginem Dei, quoad naturam: & tamen eſſe ex diabolo, quoad malitiam. Denique non repugnat, Deum quieuiſſe die ſeptimo ab opere creationis mundi; & tamen ſemper operari in gubernando & conſeruando mundo.

15. Pelagiani negabant peccatum originale, aſſerentes peccatum Adami nocuiſſe ipſi ſoli, non autem poſteris. Ex quo fundamento? Ex littera occidente; quia ſcriptum eſt, Ezech. 18. 20. *Filius non portabit iniquitatem Patris.* At ſenſus illius loci, ſecundùm men-

tem Eccleſiæ Catholicæ, eſt hic: Filius, qui non eſt particeps peccati patris, non portabit iniquitatem patris: ſi autem particeps eſt, portabit. (Vide Auguſtinum in lib. poſt collationem, cap. 7.) Nunc autem conſtat, poſteros fuiſſe participes peccati primi parentis, iuxta illud Rom. 5. 12. *In quo omnes peccauerunt*. Sed quomodo peccarunt omnes in Adamo? Hoc alibi explicandum eſt.

16. Fuerunt etiam antiquiores hæretici, qui negabant carnis reſurrectionem, quia ſcriptum eſt, Ioan. 6. 63. *Spiritus eſt, qui viuificat: caro non prodeſt quicquam.* Ex quo loco ſecundùm externam litteram intellecto ſic argumentabantur: Quorſum caro, ſi nihil prodeſt, eſſet reſurrectura? (Refert Tertullianus in lib. de Reſurrect. carnis cap. 37.) Ex eodem loco Caluiniſtæ, faciunt hanc ſimilem conſequentiam: Quorſum Chriſtus daret nobis ſuam carnem in Sacramento Euchariſtiæ, ſi nihil prodeſt? Vtrique decepti ſunt ex littera occidente. Alioqui liceret etiam concludere hoc modo: Si caro non prodeſt quicquam, cur Chriſtus eam aſſumpſit? cur Verbum caro factum eſt? cur pro nobis cruci eam affixit? Certè non fecit hæc fruſtra. Vide Maldonatum in cap. 6. Ioannis.

17. At-

17. Atque hæc ſufficiant de priori parte Argumenti, in qua, tum authoritate Apoſtoli, tum variis exemplis demonſtratum eſt, Scripturam, ſi litteram externam ſpectemus, non poſſe eſſe infallibilem Iudicem controuerſiarum, quia littera occidit, & varios errores ac hæreſes parit.

18. Altera Pars eſt. Nec Scripturam, ſi ſenſum ſpectemus, poſſe eſſe Iudicem. Quam ſic probo: Scriptura, quoad verum & legitimum ſenſum, ſæpe eſt obſcura & difficilis intellectu: Ac proinde, ſæpè oritur controuerſia de vero & legitimo ipſius ſenſu. Omnis autem controuerſia requirit aliquem Iudicem: Debet ergo aliquis eſſe Iudex, qui definiat, hunc eſſe legitimum ſenſum, illum non eſſe. At hic Iudex non poteſt eſſe ipſa Scriptura, de cuius mente & ſententiâ, controuerſia mouetur: Ergo aliquis alius diſtinctus à Scripturâ.

19. In hoc diſcurſu ſunt tria principia. Primum eſt, Scripturam, quoad ſenſum, ſæpè eſſe obſcuram & difficilem intellectu. Hoc fusè probatum eſt cap. 1. Alterum, ex hac obſcuritate, neceſſariò naſci multas controuerſias. Hoc non indiget aliâ probatione, quam quotidianâ experientiâ. Conſtat enim, omnibus ſeculis, à tempore Apoſtolorum,

lorum, ad nos vſque, ſemper ortas fuiſſe aliquas controuerſias de legitimo Scripturæ ſenſu. Tertium eſt, Iudicem harum controuerſiarum non poſſe eſſe Scripturam. Quod probo duplici argumento.

20. Primum ſumitur ex dictis, in hunc modum: Iudex debet clarè pronunciare ſententiam, vt ab vtrâque parte litigante intelligi poſſit; alioqui fruſtra illam pronunciaret: At Scriptura, quando ſenſus ipſius obſcurus eſt, non poteſt clarè pronunciare ſententiam, vt ab vtrâque parte litigante intelligi poſſit. Si enim in tali caſu clarè pronunciaret ſententiam, iam ſenſus ipſius non eſſet obſcurus, ſed clarus, quod eſt contra ſuppoſitionem: Ergo in tali caſu non poteſt eſſe Iudex.

21. Dices; Tametſi ſenſus Scripturæ in vno loco aliquando obſcurus ſit, tamen in alio poteſt eſſe clarus; ac proinde Scriptura per illum locum, qui clarus eſt, poteſt ferre ſententiam de alio, qui obſcurus eſt. Reſpondeo. Hoc quidem obtendunt aduerſarij; ſed fruſtra. Nam primò, ſi ita eſt, cur ipſi per hanc viam non finiunt controuerſias, quas inter ſe habent? Cur, inquam, Lutherani & Caluiniſtæ, cum altercantur de aliquo Scripturæ loco, qui

obſcurus eſt, non recurrunt ad alium, qui clarus eſt? Aut ſi id faciunt, cur nullus altercandi apud illos eſt finis? Hic hærent.

22. Deinde, aliud eſt, verba Scripturæ eſſe clara; aliud, ſenſum Scripturæ eſſe clarum. Nam claritas verborum pendet ex cognitione Grammaticæ: claritas autem ſenſus, ex intentione & conſilio Spiritus ſancti: Ergo in tali caſu, verba Scripturæ poterunt eſſe clara, non tamen ſenſus verborum, qui à Spiritu ſancto intenditur, erit clarus. Hoc oſtendam in exemplo. Verba Chriſti in Euangelio ſunt hæc: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus.* Quæ verba, ſi natiuam illorum ſignificationem ſpectes, ſunt clara & perſpicua; & ab omnibus, non modò Chriſtianis, ſed etiam Iudæis, Turcis, & Ethnicis intelligi poſſunt. At de ſenſu illorum, qui à Spiritu ſancto intentus eſt, infinitæ propè apud Chriſtianos controuerſiæ ſunt.

23. Addo, non rarò fieri, vt idem locus Scripturæ, quem vna pars litigantium putat clarum & perſpicuum eſſe; ab alterâ cenſeatur eſſe obſcurus ac intricatus. Quid in tali caſu facto opus eſt? Aut quis Iudex adhibendus? Scriptura certè pro Iudice adhiberi nõ poteſt. Nam de illius ſenſu ac ſen-

tentiâ

tentiâ controuerſia eſt, cùm alij claram, alij obſcuram eſſe contendant: Et ab aliis in hanc, ab aliis in aliam partem diſtrahatur. Quid ergo conſilij? ſine dubio, alius Iudex quærendus eſt. Verbi gratiâ. Lis inter nos & Caluiniſtas eſt de vero ac locali deſcenſu Chriſti ad inferos, quem illi negant, nos aſtruimus. Et vtimur duplici teſtimonio. Altero ex Symbolo fidei, *Deſcendit ad inferos*. Altero ex cap. 2. Act. ℣. 27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Vtrumque dicimus clarum & perſpicuum eſſe. Caluiniſtæ de vtroque negant; & obſcuriſſimâ ſuâ interpretatione, vtrumque faciunt obſcuriſſimum. Ac prius quidem interpretantur hoc ſenſu: *Deſcendit ad inferos*, id eſt, pertulit in cruce diros cruciatus damnati ac perditi hominis, vt coactus fuerit, vrgente anguſtiâ, exclamare; *Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Poſterius autem hoc ſenſu: *Non derelinques animam meam in inferno*, id eſt, Non derelinques cadauer meum in ſepulchro. (Ita Beza in commentario illius loci.)

24. Quid hic agendum? Aut quem Iudicem compellabimus? Si Scripturam conſulimus, nihil aliud ipſa dicet, quàm quod antea dixit: Nullum iota, nullum apicem additura eſt: De eo

autem, quod antea dixit, controuerſia eſt: Ergo per id, quod antea dixit, controuerſia finiri non poteſt. Si ergo poſt ortam controuerſiam, Scriptura nihil noui dicit, ſed manet in antiquis terminis; certè per illam finiri lis non poteſt; ſed neceſſe eſt, vel alium Iudicem adire, vel alteram partem litigantem ſponte cedere, vel denique vtramque in lite perſeuerare.

25. Poſterius argumentum. Multa ſunt teſtimonia Scripturæ, quorum verus ác legitimus ſenſus haberi non poteſt, niſi ex Traditione & authoritate Eccleſiæ (vt probatum eſt cap. 2.) Ergo ſi oriatur controuerſia circa eiuſmodi teſtimonia, ſola Scriptura non poteſt eſſe Iudex, ſed oportebit confugere ad Traditionem & authoritatem Eccleſiæ. V. G. Chriſtus dicit, Matth. 28. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Senſus verus & legitimus eſt, quod in Baptiſmo pronunciari debeant hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*: Et quod Baptiſmus ſine tali verborum pronunciatione non ſit validus. In hoc conſentiunt nobiſcum aduerſarij. At ſi aliquis negaret hunc eſſe ſenſum, & contenderet non opus eſſe pronunciare hæc verba, *In nomine Patris*,

tris, & Filij, & Spiritus ſancti : ſed omnino ſufficere, ſi quis inter baptizandum habeat internam voluntatem & intentionem baptizandi in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis; quomodo illum confutaremus ? An ex ſolis Scripturæ verbis ? Nihil minus. Nam illa verba, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* non dicunt, vocalem Trinitatis inuocationem adhiberi oportere. Vnde ergo cõſtat oportere ? Ex praxi & Traditione Eccleſiæ. Si hanc reſpuis, non habebis vllum præſidium contra aduerſarium, qui negaret vocalem prolationem neceſſariam eſſe.

26. Aliud exemplum. Chriſtus dicit Ioan. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei* Hic locus, ſecundùm verum & legitimum ſenſum, intelligitur de neceſſitate Baptiſmi aquæ, vt nobiſcum fatentur Lutherani. At Caluiniſtæ hoc negant. Quomodo ergo refelli poterunt à Lutheranis ? Non certè ex verbis citatis. Nam tametſi nominetur ibi aqua; non tamen additur expreſsè, quod debeat intelligi de verâ aquâ. Nam & alibi nominatur ignis, vt Lucæ 3. 16. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu & igne* : & tamen non intelligitur verus ignis. Vnde ergo conſtabit in priori loco, veram aquam intel-

ligi oportere? Aut, vnde Lutherani contra Caluiniſtas id probabunt? Non aliunde, quàm ex praxi & Traditione Eccleſiæ.

27. Aliud. Chriſtus in vltima cœna non ſolùm inſtituit Euchariſtiam, ſed etiam lotionem pedum adhibuit. Et quidem in inſtitutione Euchariſtiæ dixit: *Comedite, bibite.* In lotione autem pedum: *Et vos debetis alter alterius lauare pedes.* Hic Aduerſarij dicunt, priora verba continere prçceptum; poſteriora non item: Ac proinde fideles diuino præcepto obligari ad ſumendam Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie; non tamen ad lotionem pedum. Nunc quæro, vnde hoc ipſis conſtet? aut quo prætextu exiſtiment ſe teneri quidem ad ſumptionem vtriuſque ſpeciei, ſed tamen liberos eſſe à lotione pedum: Non poſſunt prætexere Scripturæ verba. Nam illa contrarium potius præ ſe ferunt. Hæc enim, *Comedite, bibite,* non plus videntur ſignificare, quam ſi pater-familias dicat ſuis hoſpitibus: Comedite, bibite, lçti eſtote. At ſi pater-familias ita loqueretur, non cenſeretur illos velle ſub præcepto obligare. Cùm ergo Chriſtus eodem modo locutus ſit, vnde conſtabit, eum voluiſſe nouo præcepto obligare omnes fideles ad vtramque ſpeciem? Hæc autem

autem verba, *Vos debetis alter alterius lauare pedes*, videntur ſignificare pręceptum, non minus, quàm ſi Dominus dicat ſeruo, *Tu debes menſam parare:* Vnde igitur ſciunt, ſe his verbis non obligari ad lauandos pedes, cùm tamen hęc verba obligationem præ ſe ferant? Ex ſola praxi & Traditione Eccleſiæ. Nam Eccleſia nunquam vſurpauit hanc lotionem, tanquam neceſſariam; quod tamen feciſſet, ſi diuino pręcepto putaſſet ſe ad illam obligari.

28. Omitto ſimilia exempla, quæ paſſim occurrunt. Et ex dictis concludo in hunc modum: Scriptura poteſt dupliciter ſpectari. 1. Quoad externam literam. 2. Quoad internum ſenſum, qui à Spiritu ſancto intentus eſt. Neutro modo poteſt eſſe Iudex controuerſiarum. Non priori, quia externa littera ſępè ducit nos in errorem. Nec poſteriori, quia ſenſus Scripturæ ſępè obſcurus & ambiguus eſt, ita vt opus ſit alio Iudice, qui definiat hunc eſſe legitimum & à Spiritu ſancto intentum; illum non eſſe. Atque hæc ſufficiant de ſecundo argumento, quod ex parte Scripturę deſumptum eſt.

Tertium Argumentum ex parte Controuerſiarum.

29. HOc Argumentum ſic propono: Multæ ſunt controuerſiæ circa fidem & religionem, quarum vel nulla fit mentio in Scripturâ; vel certè non ſufficiens ad hoc, vt Scriptura de illis ſententiam ferre poſſit: Ergo in ijs dirimendis, alius Iudex quærendus eſt. Eiuſmodi autem controuerſiæ ſunt hæ:

30. Prima, An libri Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, & Machabæorum ſint canonici, nec ne? Negant Lutherani & Caluiniſtæ. Nos affirmamus. At quis erit Iudex, qui litem dirimat? Scriptura eſſe non poteſt. Nec Lutherani & Caluiniſtæ, quod benè notandum eſt, ad Scripturam prouocant, ſed ad Canonem & Traditionem Iudęorum. Aiunt libros iſtos in Canone Iudæorum non reperiri, ideoq; canonicos non eſſe. Agnoſcunt igitur alium Iudicem in hac cauſâ, præter Scripturam. Et quem illum? Traditionem Iudæorum. Mira res. Pluris Iudæos, quàm Chriſtianos faciunt. Et cùm ipſi Chriſtiani eſſe velint, Chriſti & Apoſtolorum Traditionibus infeſtiſsimi ſunt, & Iudæo-

rum

rum Traditionem in pretio habent.

31. Secunda, Quot ſint Sacramenta nouæ legis? Aduerſarij dicunt eſſe duo. Baptiſmum, & Euchariſtiam: Catholici, ſeptem. Quid autem Scriptura? Nihil de hoc numero definit; ac proinde Iudex in hac cauſâ eſſe non poteſt. Vnde ergo Catholici habent ſeptenarium, ſi ex Scripturâ non habent? Ex Traditione, & conſenſu Eccleſiæ. Vnde Aduerſarij binarium? Hoc ipſi viderint, Certè ex Scriptura non habent. Aut ſi putant ſe habere, ſpeciatim præſtent hæc tria. 1. Oſtendant ex Scriptura, nomen Sacramenti tribui Baptiſmo & Euchariſtiæ, nō item aliis. 2. Eadem Scriptura, definiant Sacramentum. 3. Demonſtrent definitionem conuenire Baptiſmo & Euchariſtiæ; non autem reliquis. Hæc ſi præſtiterint, ſalua res eſt. At nunquam præſtabunt.

32. Tertia, An exorciſmus poſſit adhiberi in Baptiſmo? Aiunt Lutherani, negant Caluiniſtæ. Neutri tamen ex Scriptura ſuam ſententiam poſſunt confirmare. Similis controuerſia eſt inter ipſos Lutheranos, An infantes (quos aiunt habere actum fidei, dum baptizantur) accipiant fidem vi Exorciſmi, vt vult Lutherus; an vi Baptiſmi, vt contendunt ipſius aſſeclæ?

33. Quar-

33. Quarta, An baptizati ab hæreticis ſint rebaptizandi? Affirmauit olim Cyprianus cum quibuſdam aliis. Negabat pòſt Auguſtinus cũ reliquis. Sed nec hi, nec illi poterant ex ſola Scriptura hanc litem decidere. Nam Auguſtinus, qui veram ſententiam tenebat, non aliunde, quàm ex Apoſtolica Traditione, & praxi Eccleſiæ, ſe tuebatur. (lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 7. & lib. 5. cap. 23.) Huic Traditioni ceſſit Cyprianus, quia videbat ſe omni præſidio Scripturę deſtitutum eſſe, teſte Auguſtino ep. 48. ad Vincentium.

34. Sunt & aliæ ſimiles controuerſiæ, quæ ex ſola Scriptura decidi non poſſunt, prę ſertim hæ: 1. An Baptiſmus vna merſione, an trina conferri debeat? 2. An Chriſtiani loco Sabbati debeant colere diem Dominicum? 3. An Symbolum fidei ſit verè Apoſtolicum? 4. An B. Maria manſerit Virgo poſt partum? &c.

Quartum Argumentum ex vſu & praxi veteris Teſtamenti.

35. Certum eſt, in veteri Teſtamento, omnes controuerſias legales, quę erant maioris momenti, deciſas fuiſſe à ſummo Sacerdote ſeu Pon-

Pontifice, vt teſtatur Ioſephus libro 2. contra Apionem. Et expreſsè habetur Deut. 17.8. vbi tria notanda ſunt. *Primò*, quòd variæ fuerint controuerſiæ apud Iudæos: Aliæ oriebantur ex lege Decalogi; aliæ ex mãdatis moralibus, quæ ſunt extra legem Decalogi; aliæ ex præceptis ceremonialibus; aliæ ex iudicialibus. 2. Paralip. 19.16. & Liranus ibidem. *Secundò*, quod in ſingulis ciuitatibus conſtituti fuerint inferiores Iudices, qui ex officio debebant huiuſmodi controuerſias dirimere. Deuter. 16.18. & 2. Paralip. 19.5. *Tertiò*, quòd quando inferiores Iudices non poterant inter ſe conuenire, nec controuerſias ad ſe delatas, propter peculiarem aliquam difficultatem, dirimere; neceſſe fuerit confugere Hieroſolymam ad ſuperiores Iudices, quibus Pontifex præſidebat; & Pontificis ſententiæ, ſub pœna mortis acquieſcere. Deut. 17.8.

36. Hinc colligimus, duplex apud Iudæos fuiſſe Tribunal & Concilium: vnus maius, quod vocabatur Senedrin, vel Sinedrion, vel Concilium ſeniorum; alterum minus. Inter ea multiplex fuit diſcrimen. 1. Quia maius erat tantum Hieroſolymæ; minus in ſingulis ciuitatibus. 2. In maiori iudicabantur maiores controuerſiæ; in mi-

minori faciliores. 3. In maiori præſidebat Pontifex; non item in minori. 4. A minori licebat appellare ad maius; non autem contrà à maiori ad minus. 5. In maiori erant ſeptuaginta perſonæ præter Pontificem; in minori, viginti tres. De maiori ſæpè fit mentio in Euangelio.

37. Vtrumque Concilium habuit ſuam originem ſub Moſe: Et maius quidem inſtitutum eſt mandato Dei, Numer. 11. 16. Minus verò ex conſilio Iethro, Exodi 18. 13. Porrò cum vtrumque progreſſu tẽporis penè collapſum eſſet, iterum reſtitutum & renouatum fuit à Ioſaphat rege Iuda, vt habetur 2. Paralip. 19. 4. Plura de hac re diximus in Analogiâ veteris ac noui Teſtamenti cap. 11. & alibi.

38. Quæres 1. An Pontifex, quem dicimus eſſe Iudicem cõtrouerſiarum in veteri Teſtamento fuerit infallibilis Iudex? Reſpondeo affirmatiuè. Et tripliciter probo. Primò, quia quando aliqua controuerſia erat difficilis & ambigua, volebat Deus, vt partes litigantes deferrent eam ad Pontificem in maiori Concilio præſidentem, cum hac promiſſione, quod ab eo accepturi eſſent *iudicij veritatem.* (Deuter. 17. 9.) Secundò, quia Deus mandabat omnibus ſub pœna mortis, vt acquieſcerent ſen-

ſententiæ Pontificis. (Deuter. 17. 12.) Tertiò, quia ſi Pontifex, quando in Concilio pronunciabat ſententiam, potuiſſet falli; nunquam litigantes, qui illum conſulebant, fuiſſent ſecuri. Cur ergo ſub pœna capitis tenebantur ſequi illius deciſionem?

39. Quæres 2. Quare Pontifex fuerit potius infallibilis in decidendis controuerſiis legalibus, quàm alij Iudices inferiores? Ratio dubitandi eſt, quia fieri poterat, vt non minus alij eſſent periti in lege, quàm Pontifex: Ergo non minus alij potuiſſent eſſe infallibiles, quàm Pontifex. Imò etiam magis, ſi erant peritiores. Reſpondeo. Si ſpectemus induſtriam humanam, certum eſt, non minus alios, quàm Pontificem, potuiſſe legem intelligere & interpretari. Si autem ſpectemus aſſiſtentiam Spiritus ſancti, quæ ſanè potiſſimùm in hoc negotio ſpectanda eſt, ea Pontifici potius, quàm aliis fuit communicata. Exemplum habemus in Moſe. Nam Deus conceſſit illi maiorem aſſiſtentiam, quàm ſeptuaginta ſenioribus, qui illi in hoc officio ſubſeruiebant. Hoc colligitur ex illo, Num. 11. 17. *Dixit Dominus ad Moſen: Auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis vt ſuſtentent tecum onus populi.* Vbi per Spiritum intelligi debet aliquod donum gratiæ,

quod

quod requiritur in iis, qui rectè volũt alios gubernare, & eorum cõtrouerſias dirimere. Eſt ergo hic ſenſus: Auferam de Spiritu tuo, & tradam eis, id eſt, dabo illis donum gratiæ, ſed infra illud donum, quod tu habes. Tibi, qui ſupremus Iudex es, plus dari oportuit, quàm illis, qui tibi ſubiecti ſunt.

Quintum Argumentum, Ex vſu & praxi noui Teſtamenti.

40. SIcut in veteri Teſtamento, vt iam oſtendi, non Scriptura, ſed Pontifex & concilium Seniorum, fuit Iudex controuerſiarum; Sic etiam in nouo hactenus ſeruatũ eſt. Hoc oſtendam breui inductione. Ac primò, tempore Apoſtolorum fuit orta controuerſia de circumciſione: An ſcilicet noui Chriſtiani, qui tunc fidem Euangelij recipiebant, non poſſent ſaluari, niſi etiam circumciderentur, & legalia ſeruarent? Quæ controuerſia potiſſimùm intelligebatur de gentilibus ad fidem conuerſis. Erat autem duplex de hac re ſententia. Vna quorundam, qui ex Iudæis facti erant Chriſtiani; qui dicebant gentiles per fidem Chriſti non poſſe ſaluari, niſi circumciderentur, & ceremonias legis Moſaicæ obſeruarent. Altera Pauli & Barnabæ, qui

qui aſſerebant, non opus eſſe circumciſione, & obſeruatione legalium. Act. 15. 1.

41. At quomodo deciſa & finita eſt hęc controuerſia? An ad ſolam Scripturam tanquam ad communem Iudicem delata eſt? Nihil minus. Sed potius ex conſenſu vtriuſque partis delecti ſunt aliqui, qui Hieroſolymam irent ad Apoſtolos, vt ipſi in ſolemni Concilio de totâ re cognoſcerent, & definitiuam ſententiam pronunciarent. Quod & factum eſt: Nam ex vnâ parte deſignati ſunt Paulus & Barnabas; ex alterâ, alij: qui ſimul Hieroſolymam profecti, Apoſtolos & Seniores adierunt. Hi coacto concilio, & inuocato Spiritu ſancto, reſponderunt his verbis: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Quæ verba per modum Epiſtolæ, miſſa ſunt ad gentiles Chriſtianos, de quibus agebatur. Et ſenſus eſt: Non volumus vobis imponere onus circumciſionis & legalium, quod graue eſt: ſed abſtinere ab iis, quæ iam dicta ſunt, quod graue non eſt.

42. Hic duo, quæ ad rem faciunt, notanda ſunt. Primum eſt, quod hæc con-

controuerſia de circumciſione & legalibus, ſufficienter potuiſſet determinari per Paulum & Barnabam, qui & ambo erant Apoſtoli, & Prophetæ, & Doctores. Act. 13. 1. Ambo à Spiritu S. ſpeciatim delecti, vt Euangelium gentibus prædicarent. Act. 13. 2. Et iam reipsâ illud prædicauerant in multis locis ac prouinciis. Act. 14. 26. Neuter tamen voluit hoc officium vſurpare, vt ſuo exemplo docerent, huiuſmodi cõtrouerſias, quæ fidem ac religionem concernunt, ad ordinarios Eccleſiæ Prælatos, vel ad Concilia Prælatorum deferri oportere.

43. Alterum eſt, quòd in Concilio Apoſtolorum, in quo controuerſia illa propoſita & definita eſt, nullum Scripturæ teſtimonium, quod directè ad circumciſionem pertineret, allatum ſit; cum tamen in vtramque partem, non defutura fuiſſent teſtimonia, ſi ex illis ſolis oportuiſſet litem finire ac terminare. Nam pro circumciſione adduci potuiſſet illud Gen. 17. 10. *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te. Circumcidetur ex vobis omne maſculinum: & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit ſignum fœderis inter me & vos*, &c. *Tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur, & quicunque non fuerit de ſtirpe veſtrâ: Eritque*

Eritque pactum meum in carne veſtrâ in fœdus æternum. At ſi pactum eſt æternum, vt hic dicitur, ſemper ſeruari neceſſe eſt; etiam in lege Euangelicâ. Nec ſolùm à Iudæis, ſed etiam ab aliis qui non ſunt de ſtirpe Iudæorũ. Contrà verò, occurrebat illud Deut. 30. 6. *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui.* Vbi inſinuatur, circumciſionem carnis non duraturam in nouo Teſtamento, ſed ei ſucceſſuram circumciſionem cordis. Sicut etiã Ierem. 4. 4. *Circumcidimini Domino, & auferte præputium cordium veſtrorum:* q. d. Non requiro circumciſionem carnis, ſed cordis, quæ conſiſtit in interna contritione & dolore de peccatis. Hęc & ſimilia vtrimq; adduci poterant ex Scriptura. At factum non eſt: ſed Apoſtoli in concilio congregati, ex directione & aſſiſtentia diuina, quã Chriſtus promiſerat illis & eorum ſucceſſoribus, ſententiam protulerunt.

44. Poſt tempora Apoſtolorum, aliæ atque aliæ controuerſiæ, diuerſis locis & ætatibus exortæ ſunt, quas ſimiliter à Pontifice Romano, vel à Conciliis ab eo approbatis, deciſas ac diremptas eſſe, notum eſt ex hiſtoriis Eccleſiaſticis. Et qui illorum ſententiæ noluerunt acquieſcere, pro hæreticis habiti & damnati ſunt. Producam exempla

aliquot illuſtriora, quæ primùm occurrunt.

45. Prima controuerſia fuit, An Paſcha deberet celebrari cum Iudæis die decimâ quartâ primi menſis, vt volebāt multi in Aſiâ, qui propterea Quartadecimani appellati ſunt: An verò tantùm die Dominicâ, ſicut nunc fit: Hæc tandem poſt multa concilia Epiſcoporum deciſa ac finita eſt à Victore Papa Anno Chriſti 198. Vide Euſebium lib. 5. hiſt. Eccleſ. c. 23. & ſequent.

46. Secunda, An Eccleſia poſſit illos abſoluere à peccatis, qui poſt Baptiſmum lapſi eſſent? Negauit Nouatianus. Sed damnatus eſt in Concilio Romano, ſub Cornelio Papa, Anno Chriſti 255. Vide Baron. circa eundem annum.

47. Tertia, An in Deo ſint tres perſonæ realiter diſtinctæ? Negauit Sabellius, aſſerens vnam tantùm eſſe perſonam, quæ habeat tria officia, creationis, redemptionis, & ſanctificationis. Sed damnatus eſt in Concilio Alexandrino, tempore Syluestri Papæ, Anno Chriſti 319. iuxta Baronium.

48. Quarta, An Chriſtus ſit purus homo, ſicut cæteri mortales, & nihil amplius habeat in naturâ & hypoſtaſi, quam nos habemus? Affirmauit Paulus Samoſatenus. Sed damnatus eſt

in

in Synodo Antiochenâ, tempore Dionyſij Papę Anno 266. iuxta Baronium. Vide Euſebium lib. 7. c. 27.

49. Quinta, An Chriſtus ſit Verbum Patris æternum, & eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ? Negauit Arius, aſſerens eſſe Verbum verbi non ab æterno, ſed in tempore à Deo ex nihilo creatus, & alterius à Deo ſubſtantiæ: ac proinde Deum non ſemper Patrem fuiſſe, ſed tempus aliquando exſtitiſſe, cùm non eſſet Pater. Sed damnatus eſt in generali Concilio Nicæno 1. ſub Sylueſtro Papa, & Conſtantino Imperatore, Anno 323. Vide duas Epiſtolas Alexandri Epiſcopi Alexandrini, quarum vna exſtat apud Socratem libro 1. cap. 3. Altera apud Theodoretum lib. 1. cap. 4.

50. Sexta, An in Chriſto ſint duæ perſonæ, ſicut ſunt duæ naturæ, diuina & humana? Affirmauit Neſtorius Epiſcopus Conſtantinopolitanus. Sed dãnatus eſt in generali Cõcilio Epheſino, ſub Cæleſtino Papa & Theodoſio Imperatore, Anno 434. & priùs à Cyrillo in Concilio Alexandrino, Anno 431. Vide Baronium.

51. Septima, An in Chriſto ſint duæ naturæ? Eutyches & Dioſcorus dixerunt, ante vnionem hypoſtaticam, fuiſſe duas naturas, diuinam & huma-

nam: poſt vnionem, duas in vnam coaluiſſe, & vnã factam eſſe. Sed damnati ſunt in Generali Concilio Chalcedonenſi, ſub Leone Papa & Marciano Imperatore, An. 454. Vide Gabrielem Vaſquez tom. 1. in 3. parte D. Thomæ, diſp. 14.

52. Octaua, An in Chriſto ſit vna tantùm voluntas? Macharius Antiochenus Patriarcha, Cyrus Alexandrinus, Sergius Conſtantinopolitanus, & quidam alij, tametſi agnoſcerent in Chriſto duas naturas, dixerunt tamen vnam tantùm eſſe voluntatem, nempe diuinam, vt refert D. Thomas in 3. p. q. 18. art. 1. Ideóque Monothelitæ appellati ſunt. Eorum ſententia damnata eſt in generali Concilio Conſtantinopolitano 3. ſub Agathone Papa, & Conſtantino 4. Imperatore, An. 679. iuxta Baronium. An autem nomine voluntatis, intellexerint potentiam, an operationem, videri poteſt apud Gabrielem Vaſquez tomo citato, diſp. 73. cap. 1.

53. Nona, An Spiritus ſanctus ſit Deus? Negarunt Macedoniani, de quibus Auguſtinus in libro de Hęreſibus cap. 52. ſic ſcribit: *Macedoniani ſunt à Macedonio Conſtantinopolitane Eccleſiæ Epiſcopo, quos & πνευματομάχους Graci dicunt, eò quòd de Spiritu ſancto liti-*

litigent. Nam de Patre & Filio rectè ſentiunt, quòd vnius ſint eiuſdémque ſubſtantiæ vel eſſentiæ: Sed de Spiritu ſancto hoc nolunt credere, creaturam eum eſſe dicentes. Hi damnati ſunt in generali Concilio Conſtantinopolitano 1. ſub Damaſo Papa, & Theodoſio Imperatore, Anno 383.

54. Decima, An Baptiſmus repeti ſeu reiterari poſſit? Quæ controuerſia dupliciter poteſt intelligi. Primò, an Baptiſmus, ſi ſemel validè collatus ſit, repeti poſſit? Affirmauit Marcion, teſte Epiphanio, hæreſi 42. paulò poſt principium. Secundò, an Baptiſmus, qui ab Hęreticis collatus eſt, repeti poſſit? Affirmarunt Donatiſtæ, qui baptizatos à Catholicis rebaptizabãt, teſte Auguſtino in libro de Hæreſibus cap.69. eò quòd Catholicos haberent pro hæreticis, & Baptiſmum ab hæreticis collatum putarent eſſe inualidũ, vt explicat Vaſquez diſp. 146. cap. 2. Hi damnati ſunt in Concilio Romano ſub Melchiade Papa, Anno 313. apud Baronium.

55. Vndecima, An homo ſine gratia Dei, per ſolas naturæ vires poſſit implere legem, ſi velit? Affirmarunt Pelagius & Cœleſtius. Sed damnati ſunt in Concilio Carthaginenſi & Mileuitano, ſub Innocentio primo, An. 416.

iuxta computum Baronij.

56. Duodecima, An paruuli naſcantur in peccato originali, & ad illud peccatum abolendum indigeant Baptiſmo? Negarunt ijdem authores, Pelagius & Cœleſtius, teſte Auguſtino in lib. de hęreſibus cap. 88. vbi de illis ſic habet: Hic error damnatus eſt in Concilio Mileuitano cap. 2. & poſtea à Zoſimo Papa, vt teſtatur idem Auguſtinus in libro de peccato originali c. 6. & ſequent.

57. In his, & ſimilibus controuerſiis, quas breuitatis cauſa omitto, tria conſideranda ſunt. Primò, quòd altera pars litigantium clarè & perſpicuè damnata ſit. Secundò, quòd hæc condemnatio facta ſit ab Eccleſia Catholica, tanquam à Iudice: quæ aliquando tulit ſententiam per Pontificem, qui eſt Caput ſeu Paſtor Eccleſiæ: aliquando per Concilia, quæ repræſentant Eccleſiã. Tertiò, quòd Lutherani & Caluiniſtæ agnoſcant hanc damnationem legitimè factam eſſe. Fatentur enim Nouatianum, Sabellium, Samoſatenum, Arium, Neſtorium, Eutychen, & Dioſcorum, Monothelitas, Macedonianos, Donatiſtas, Pelagianos meritò damnatos eſſe, & pro hęreticis haberi oportere. Nec aliunde, quàm ex Eccleſiæ Catholicæ deciſione. Quòd ſi ſola

ſi ſola Scriptura eſſet Iudex, & Eccleſia ſuam ſententiam non interpoſuiſſet, in hodiernum vſque diem durarent iſtæ controuerſię, nec adhuc clarè & palàm omnibus conſtaret, ſupradictos authores pro hæreticis habendos eſſe. Nunc cùm ab Eccleſia damnati ſint, res certa & indubitata eſt.

58. Dices, Quid ſi Eccleſia erraſſet in ferenda ſententia? Reſpondeo. Hoc tantundem eſt, ac ſi dicas: Quid ſi Chriſtus, Apoſtoli & Prophetæ mentiti eſſent. Nam illi teſtati ſunt, Eccleſiam errare aut deficere non poſſe. Eſt enim, vt loquitur Chriſtus, fundata ſuper petram; & *portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Matthæi 16.18. *Eſt columna & firmamentum veritatis.* 1. Timoth. 3. 15. *Nunquam confundetur neque erubeſcet.* Iſaiæ 54. 4. *Iaſpis eſt propugnaculum eius.* Ibid. ℣. 12. *Et omnis lingua reſiſtens illi in iudicio, condemnabitur.* Ibid. v. 17. de hac re dixi cap. 3.

Sextum Argumentum *ex* Analogiâ *Iudicis controuerſiarum ciuilium.*

59. HOc Argumentum, quod rem maximè illuſtrabit, proponi poteſt hoc modo: Inter res fidei ac religionis ex vna parte, & inter res ciuiles ac politicas ex altera, poteſt ſpe-

ſtari multiplex Analogia. 1. Sic in politicis ac ciuilibus ſæpe oriunt r lites ac controuerſiæ,quæ requirun aliquem Iudicem , qui ſententiam :rat inter partes litigantes ; ſic etiam t in fide ac religione. 2. Sicut in co :trouerſiis ciuilibus diſtinguũtur hæc ria, Iudex,Lex ſcripta,& Conſuetudo Sic etiam in controuerſiis fidei hæc ria, Iudex , Scriptura vtriuſque Teſtar ienti , & Traditio. 3. Sicut Princeps vel Magiſtratus ſecularis fungitur of icio Iudicis in deciſione controuerſia :um ciuilium : Sic etiam Princeps Eccl eſiæ vel Synodus Eccleſiaſtica fungitur officio Iudicis in deciſione controuerſiarum fidei. 4. Sicut Lex ſcripta eſt quaſi norma quædam ſeu regula, quam ſequitur Iudex ſecularis in decidendis controuerſiis ciuilibus: Sic etiam Scriptura vtriuſque Teſtamenti eſt quaſi norma quædam ſeu regula , quam ſequitur Iudex Eccleſiaſticus in decidendis controuerſiis fidei. 5. Sicut ſola Lex ſcripta non eſt ſufficiens & integra Norma omnium controuerſiarum ciuilium , ſed Lex ſcripta & Conſuetudo ſimul: Sic etiam ſola Scriptura vtriuſque Teſtamenti non eſt ſufficiens & integra Norma omnium controuerſiarum fidei , ſed Scriptura & Traditio ſimul.

60. Hæc

60. Hæc clara ſunt. Nihilominus, nequis dubitet, ſingula breuiter explicabo. Ac primò, quòd Princeps vel Magiſtratus ſecularis fungatur officio Iudicis in controuerſiis ciuilibus, non eget longa probatione. Hoc enim teſtatur quotidiana experientia in omnibus regnis ac prouinciis. Nam vbique contentiones & cauſæ ciuiles deferuntur ad Principem vel Magiſtratum ſecularem, quem partes litigantes agnoſcunt pro legitimo ſuo Iudice. Quod etiam ex vtroque iure, tam ciuili, quàm canonicò, notiſſimum eſt. Nam in vtroque exſtant Tituli, *De officio Iudicis ordinarij & delegati* Nec vllus in hac re tam peregrinus & ſtupidus eſt, vt per Iudicem ordinarium aut delegatum intelligat Legem ſcriptam: cùm conſtet illum eſſe ordinarium, qui ordinariam habet iuriſdictionem & poteſtatem: illum verò delegatum, qui accepta ab ordinario poteſtate, vicem illius gerit.

61. Deinde, quod Lex ſcripta non poſſit eſſe Iudex, facilè probari poteſt. Et quidem in his tribus caſibus. Primò, quando ipſa obſcura aut ambigua eſt. Tunc enim opus eſt alio Iudice ſeu interprete, qui mentem illius explicet. Secundò, quando vna lex videtur alteri repugnare, quod frequentiſſimè

tiſſimè contingit. Tunc etiam Iudex adhibendus eſt, qui eas inter ſe conciliet. Tertiò, quando verba legis, quæ generalia ſunt, reſtringenda eſſent in aliquo caſu, & tamen reſtricta non ſunt. Quod tunc fit, quando occurrit aliquis caſus particularis, quem Legiſlator, cùm legem conderet, non præuidit eventurum; & ſi præuidiſſet, non voluiſſet illum ſub lege ſua comprehendere. In tali igitur caſu, contra verba legis iudicandum eſt. Et quis erit tunc Iudex? Non lex ipſa. Nam illa ſeipſam non deſtruit aut iudicat. Alius ergo diſtinctus à lege.

62. Poſtremò, quòd ſola Lex ſcripta non poſſit eſſe ſufficiens Norma pro deciſione quarumcunque rerum controuerſiarum ciuilium, ſed præter Legem ſcriptam, admittenda ſit etiam conſuetudo, certiſſimum eſt apud Iureconſultos. Ac potiſſimum in duplici caſu. Primò, quando mouetur aliqua controuerſia, de qua nulla exſtat Lex ſcripta. Tunc enim conſuetudo ſi adſit, vim legis obtinet, iuxta illud: *Ea, quæ longa conſuetudine comprobata ſunt, ac per annos plurimos obſeruata, velut tacita ciuium conuentio, non minus quàm ea, quæ ſcripta ſunt iura, ſeruantur.* (L. 35. ff. de Legibus.) Secundò, quando exſtat quidem Lex ſcripta, ſed ambi-

gitur

gitur de mente ac ſenſu illius; nec aliunde, quàm ex conſuetudine & Traditione de ea conſtare poteſt. Tunc enim habet locum illud: *Optima Legum interpres eſt Conſuetudo.* (L. 37. ibidem.)

63. Dices, Quid ſi occurrat aliqua controuerſia, quæ nec ex Lege ſcripta, nec ex conſuetudine finiri poſſit, quæ tunc erit Norma, quam Iudex ſequi debet? Reſpondeo. Tunc ex naturali æquitate debet rem componere. Hoc tunc potiſſimum fit, quando occurrit aliquis caſus, qui comprehenditur quidem ſub verbis Legis, non tamen ſub mente Legiſlatoris, vt ſuprà dictum eſt. Tunc enim Iudex ex æquo & bono debet ſententiam pronunciare. Idem fieri poteſt in controuerſiis fidei aut religionis. Nam ſi occurreret aliqua controuerſia, quæ neque apertè ex Scriptura, neque ex Traditione decidi poſſet, recurrendum eſſet ad auxilium Spiritus ſancti, qui tametſi in omni caſu implorantibus adeſſe ſolet; in hoc tamen ſpeciatim doceret nos omnem veritatem, vt Chriſtus promiſit. Et hoc remedio vſi ſunt Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano, vbi agebatur de circumciſione & obſeruatione legalium. Atque hæc ſunt argumenta, quibus hacte-

hactenus probatum eſt, Iudicem controuerſiarum fidei non poſſe eſſe Scripturam, ſed Eccleſiam. Nunc ſupereſt, vt obiectiones Aduerſariorum diluamus.

I. OBIECTIO.

64. PRima ſumitur ex illo, Iſaiæ 8. 20. *Ad legem magis & ad teſtimonium.* Hinc colligunt Aduerſarij, Iudæos in veteri Teſtamento, quando oriebatur aliqua controuerſia, miſſos fuiſſe *ad legem & teſtimonium*, id eſt, ad Scripturam, tanquam ad Iudicem. Sed valdè errant. Primò, quia iam oſtenſum eſt, Iudicem controuerſiarum in veteri Teſtamento non fuiſſe Scripturam, ſed Pontificem. Secundò, quia illa verba, *Ad legem & teſtimonium*, multò aliter accipienda ſunt, quàm putant Aduerſarij, vt patet ex præcedentibus, quæ ſic habent: *Cum dixerint ad vos: Quærite à pythonibus & à diuinis, qui ſtrident in incantationibus ſuis: Nunquid non populus à Deo ſuo requiret pro viuis à mortuis? Ad legem magis & ad teſtimonium. Quòd ſi non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux.* Vbi diſertè agitur contra illos, qui de futuris euentibus ſolent conſulere pythoniſſas & ariolos. Et remittuntur

partim

partim ad Legem, quæ id prohibebat Deuter. 18. 9. partim ad teſtimonium Prophetarum, qui à Deo conſtituti erant, vt futura prædicerent 3. Regum 22. 7.

65. Igitur ſenſus illorum verborũ, *Ad legem magis & ad teſtimonium*, eſt hic: Si vultis fieri certiores de futuris euentibus, non debetis conſulere pythoniſſas, ſicut fecit Saul 1 Reg. 28. 7. Quia hoc Deus per legem ſuam fieri prohibuit, ad quem vos remitto: Sed conſulite Prophetas Domini, quorum officium eſt de futuris prænunciare. Quid hoc facit ad Iudicem controuerſiarum? Nihil penitus. Niſi Aduerſarij velint hoc modo ratiocinari: De futuris euentibus non licet conſulere pythoniſſas: Ergo ſola Scriptura eſt Iudex controuerſiarum. Ineptiſſimè. Et tamen, quod mireris, pręcipui illorum Rabini ſic ineptiunt.

II. OBIECTIO.

66. SEcunda ſumitur ex illo, Ioannis 5. 39. *Scrutamini Scripturas.* Ecce inquiunt Aduerſarij, Chriſtus remittit nos ad Scripturam, tanquam ad Iudicem controuerſiarum. Hoc certè non dicerent, ſi intelligerent mentem Chriſti. Chriſtus in illo capite diſputat

tat cum Iudæis, qui negabant ipſum eſſe filium Dei. Ipſe autem probat ſe eſſe quatuor teſtimoniis.

Primò, teſtimonio Ioannis Baptiſtæ. *Vos*, inquit, *miſiſtis ad Ioannem, & teſtimonium perhibuit veritati.* Erat autem hoc ipſius teſtimonium. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et iterum: *Ego teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.* Ioan. 1. 34.

Secundò, teſtimonio miraculorum, quæ patrabat. *Ego*, inquit, *habeo teſtimonium maius Ioanne. Opera enim quæ dedit mihi Pater, vt perficiam ea, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me.*

Tertiò, teſtimonio Dei Patris. *Et qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* Nempe cùm dixit de cœlo: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui: ipſum audite.* Matthæi 3. 17. & Lucæ 9. 35.

Quartò, teſtimonio Scripturarum veteris Teſtamenti. *Scrutamini*, ait, *Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illa ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me: & non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.* Quaſi dicat: Si non vultis recipere tria priora teſtimonia, quæ tamen efficaciſſima ſunt (alioqui illa non produxiſſem) ſaltem non poteſtis reijcere teſtimoniũ Scripturarum, de quibus tantopere gloriamini?

mini. Illæ ipſæ, ſi attentè ſcrutemini, perhibent teſtimonium de me, quòd ſim Meſſias à Deo promiſſus. Quare ergo non creditis?

67. Hinc concludo, Aduerſarios ex hoc loco ſcipſos potius, quàm nos oppugnare. Nam ipſi contendunt, ſolam Scripturam eſſe Iudicem controuerſiarum: Et Chriſtum ad ſolam Scripturam nos remittere. At contrarium verum eſt. Nam Chriſtus in controuerſia, quam habebat cum Iudæis, An ipſe eſſet filius Dei, non remiſit illos ad ſolam Scripturam, ſed primò ad teſtimonium Ioannis Baptiſtæ: deinde ad teſtimonium miraculorum, quæ oſtendebant ipſum eſſe Deum: poſtea ad teſtimonium Dei Patris, qui voce de cœlo delapſa idem confirmabat; Denique, vt omnia experiretur, ad teſtimoninm Scripturarum.

68. Nos Catholici in hac re Chriſtum imitamur. Nam in controuerſiis, quas habemus cum Aduerſarijs, non ſolùm vtimur teſtimonio Scripturæ, ſed etiam Sanctorum Patrum, & Matris Eccleſiæ, & miraculorum, quæ ſæpe fiunt pro confirmatione noſtræ fidei. Aduerſarij autem, quaſi Chriſto prudentiores eſſent, nihil volunt audire, niſi ex ſolis Scripturis. In quo ſimiles ſunt Iudæis, contra quos

Chri-

Chriſtus agit. Nam Iudæi, repudiato quocunque alio teſtimonio, ſolam Scripturam admittebant: Et hanc ipſam neque tunc intelligebant, neque adhuc intelligunt, vt teſtatur Apoſtolus 2. Corinth. 3. 14. cùm ait: *Obſcurati ſunt ſenſus eorum.*

III. OBIECTIO.

69. **T**Ertia ſumitur ex illo Act. 17. 11. *Quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent.* Hic iterum clamant Aduerſarij, Beroenſes non temerè crediſſe quæ ab Apoſtolis dicebantur, ſed omnia examinaſſe iuxta Normam Scripturæ. Æquum igitur eſſe vt nos illorum exemplum imitemur, & ſolam Scripturam pro Norma ac Iudice agnoſcamus. Sed fruſtra. Quod facilè conſtabit, ſi conſtet de re ipſa, de qua tunc agebatur. Ea fuit huiuſmodi: Paulus Apoſtolus, vt expreſsè habetur in eodem capite, primùm quidem Theſſalonicæ, deinde apud Beroenſes *diſſerebat ex Scripturis, adaperiens & inſinuans quia Chriſtum oportuit pati. & reſurgere à mortuis: Et quia hic eſt Ieſus Chriſtus, quem ego annuncio vobis.* Quid verò Beroenſes? Sequitur ibidē: *Suſceperunt verbum cum omni auiditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent.*

70. Igi-

70. Igitur hic eſt ſenſus illius loci: Beroenſes, cùm audirent Paulum citare quædam teſtimonia Scripturæ veteris Teſtamenti, quibus aſtruebat Chriſti mortem & reſurrectionem, ſcrutabantur, an iis ipſis teſtimoniis conſentanea eſſent, quæ à Paulo dicebantur. Non quidem eo animo, quaſi dubitarent de morte & reſurrectione Chriſti, quippe quæ ſatis confirmata erat ab Apoſtolo per virtutem miraculorum (2. Theſſ. 1. 5.) ſed vt magis in fide confirmarentur, ſi viderent ea, quæ Paulus prædicabat, multò ante per Prophetas fuiſſe præuiſa & præſignificata.

71. Ex hoc ſenſu, quid obſecro concludent aduerſarij? Nihil ad rem, de qua agitur; niſi fortè ſic velint concludere: Beroenſes ſcrutabantur teſtimonia Scripturæ à Paulo citata: Ergo ſola Scriptura eſt Iudex controuerſiarum. Quod perinde eſt, ac ſi dicas: Lutherani ſcrutantur teſtimonia Auguſtini à Bellarmino citata: Ergo ſolus Auguſtinus eſt Iudex controuerſiarum. Vel ſic. Ruſtici ſcrutantur teſtimonia Lutheri à Prædicante citata: Ergo ſolus Lutherus eſt Iudex controuerſiarum. Vel ſic: Kemnitius in Examine Concilij Tridentini ſcrutatur Traditiones à Catholicis allegatas: Ergo

ſola Traditio eſt Iudex controuerſiarum. Vel denique ſic: Diſcipuli ſcrutantur teſtimonia Ciceronis à Præceptore citata: Ergo ſolus Cicero eſt author latinitatis: Apage cum iſtis conſequentiis. Et tamen apud Aduerſarios, quia meliores non habentur, in pretio ſunt.

Quarta obiectio popularis.

72. PLerique ſimpliciores ſic obiiciunt: Iudex controuerſiarum in rebus fidei debet eſſe infallibilis, qui errare non poſſit; quia ſi ipſe erraret, reliqui etiam errarent, qui illius ſententiam ſequerētur. Iam verò conſtat, ex vna parte, Scripturam eſſe infallibilem, cùm ſit verbum Dei, qui errare non poteſt: & ex altera, homines non eſſe infallibiles, ſed mendaces & errori obnoxios, iuxta illud Roman. 3. 4. *Eſt autem Deus verax; omnis autem homo mendax.* Ergo Scriptura poteſt eſſe infallibilis Iudex; homines cùm ſint mendaces, non poſſunt. At Pontifex eſt homo; & Eccleſia nihil aliud, quam collectio hominum: Ergo Pontifex & Eccleſia ſunt mendaces, & errare poſſunt. Nemo igitur tutus ac ſecurus in negotio fidei, qui illorum ſententiam ſequitur.

73. Hæc

73. Hæc obiectio, ſi quid roboris ac momenti habet,non minus valet contra aduerſarios, quàm contra nos. Nam ſi omnis homo mendax eſt, & errare poteſt, neceſſariò ſequitur, Moſen, Prophetas, Apoſtolos, Euangeliſtas,Lutherum quoque vel Caluinum, itemque omnes Prædicantes Lutheranos & Caluinianos mendaces eſſe & errare poſſe, quia homines ſunt. Nil igitur credendum illis aut fidendum eſſe; ſed omnia, quæ ab illis dicuntur, ſuſpecta & incerta haberi oportere. Vbi ergo fides? Nec refert, ſi dicant ſe non hominis, ſed Dei verbum annunciare: Nam ſi mendaces ſunt, etiam in hoc puncto mentiri poſſunt. Nihil ergo certi eſt.

74. Sed abſit,vt nos ita loquamur aut ſentiamus. Longè aliter res habet. Ac primò quidem fatemur, Scripturam certam ac infallibilem eſſe, quia verbum Dei eſt: Sed addimus, cùm ſæpe obſcura ſit, non facilè vnicuique conſtare poſſe de legitimo illius ſenſu. Itaque alio Iudice opus eſſe, qui infallibiliter decernat, quis legitimus Scripturæ ſenſus ſit. Hic autem Iudex non poteſt eſſe quilibet homo priuatus: quia alioqui tot eſſent diuerſi Iudices, quot diuerſa capita & ſententiæ: Et ſic nulla controuerſia componi

 poſſet.

poſſet. Quiſque enim diceret ſe bene ſentire, reliquos malè. Neceſſe igitur eſt, vt ſit aliquis publicus Iudex, qui cum authoritate decernendi & definiendi, inter partes litigantes poteſtatem habeat.

75. Deinde aſſerimus, homines dupliciter ſpectari poſſe. Primò, quatenus ſunt filij Adam, & obnoxij variis naturæ corruptionibus. Sic ſine dubio proni ſunt ad mendacium & falſitatem. Gen. 8. 21. & Pſal. 38. 6. Secundò, quatenus à Spiritu ſancto diriguntur & gubernantur ad aliorum inſtructionem. Sic infallibiles & ſine mendacio ſunt. Talis in veteri Teſtamento fuit Moyſes cum Senatu ſeniorum. Num. 11. 17. Tales alij Pontifices, qui deinde ſecuti ſunt. Deuter. 17. 9. & Aggæi 2. 12. & Malachiæ 2. 7. Tales Prophetæ, Iſaias, Ieremias, Ezechiel, Daniel, & alij Ierem. 1. 7. Tales in nouo Teſtamento Apoſtoli, quibus dictum eſt, Ioan. 15. 16. *Mittam vobis à Patre Spiritum veritatis.* Et cap. 16. 13. *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* At vbi omnis veritas, ibi nullum mendacium. Talis denique ſemper fuit, & nunc etiam eſt Eccleſia, quæ propter perpetuam Spiritus ſancti aſſiſtentiam & directionem, nunquam hactenus errauit, nec dein-

deinceps errare poterit.

76. Sed, An omnes & ſinguli, qui in Eccleſia ſunt, habent hanc aſſiſtentiam & directionem Spiritus ſancti, vt in fide errare non poſſint? Facilis reſponſio. Singuli quidem habent, ſed dependenter ab ipſa Eccleſia. Quamdiu ergo manent coniuncti cum Eccleſia, errare non poſſunt: ſi diſſentiunt ab Eccleſia, iam errant. Quod duplici ſimilitudine declarari poteſt. Vna ſumitur ex proportione humani corporis. Nam ſi quæras, an ſingula membra, quæ ſunt in humano corpore, habeant in ſe ſpiritus vitales & ſenſitiuos, quibus vita conſeruatur, reſpondendum eſt, ſingula quidem habere, ſed dependenter à capite & corde Nam à capite & corde, tanquam à duplici principio, deriuantur huiuſmodi ſpiritus in reliqua membra. Vnde ſi intercipiantur aut occludantur meatus illi ſeu canales, per quos fit illa ſpirituum deriuatio & diſtributio, neceſſe eſt reliqua membra deſtitui ſpiritibus, & officium ſuum exercere non poſſe. Sin pateant, & aperti ſint, res ſalua eſt. Sic etiam in Eccleſia. Singuli fideles, qui ſunt quaſi membra Eccleſiæ, habent quidem aſſiſtentiam & directionem Spiritus ſancti, ſed dependenter à Pontifice, qui eſt veluti Ca-

put Eccleſiæ; & à Conciliis, quæ ſunt quaſi cor Eccleſiæ. Quamdiu ergo ſinguli manent colligati cum doctrina Pontificis & Conciliorum, participant de aſſiſtentia & gubernatione Spiritus ſancti, nec in fide errare poſſunt. Sin per diſcordiam & pertinaciam diſcedant à capite & corde, iam occludunt ſibi omnes meatus, vt aſſiſtentia & directio diuina ad eos deriuari non poſſit. Et ſic à veritate abducuntur, & erroribus obnoxij ſunt. Quod contigit Ario, Neſtorio, Macedonio, Pelagio, & ſexcentis aliis.

77. Altera ſimilitudo ſumi poteſt à grege ouium, qui optimè repręſentat Eccleſiam, atteſtante Chriſto Ioan. 10. Nam ſicut totus grex in vno ſtabulo vel loco collectus, habet perpetuam aſſiſtentiam Paſtoris, qui furca & canibus defendit illum à ferocia luporum; ſic etiam tota fidelium Eccleſia, in vna fide & ſpiritu collecta, habet perpetuam aſſiſtentiam diuini illius Paſtoris, qui dixit, *Ego ſum Paſtor bonus, & cognoſco oues meas.* Ioan. 10. 14. Et iterum; *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi*. Matth. 28. 20. Item, ſicut ſingulæ ouiculæ, quamdiu manent coniunctæ cum grege ſub cuſtodia Paſtoris, immunes ac tutæ ſunt à morſu luporum; ſic

ſic etiam ſinguli Chriſtiani, quamdiu manent coniuncti cum Eccleſia, id eſt, cum doctrina & conſenſu Eccleſiæ, immunes ac tuti ſunt à periculo erroris & infidelitatis. Denique ſicut ouiculæ, quæ aberrant à grege, deſtituuntur protectione Paſtoris; ac proinde luporum inſidiis expoſitæ ſunt; Sic Chriſtiani, qui diſcedunt à communi ſenſu & doctrina Eccleſiæ, deſtituuntur aſſiſtentia Spiritus S. ideoque erroribus expoſitos eſſe neceſſe eſt.

CAPVT VI.

De Antichriſto.

1. ADuerſarij conantur ſimplici populo perſuadere, Papam eſſe Antichriſtum. Quo conſilio id faciant, facilis coniectura eſt. Nimirum, vt ſuam defectionem à Catholica fide poſſint tegere & excuſare ſub prætextu defectionis ab Antichriſto.

2. Catholici ſic ſentiunt. Nomen Antichriſti ſignificat hoſtem ſeu aduerſarium Chriſti. Et ſumitur dupliciter. Primò, generatim pro quocunque Chriſti aduerſario; cuiuſmodi ſunt omnes hæretici. Et hoc ſenſu dictum eſt ab Apoſtolo, 1. Ioan. 2. 18. *Nunc Antichriſti multi facti ſunt*, id eſt, multi

 hære-

hæretici, male de Chriſto ſenti
de quibus ſequitur: *Ex nobis prod*
ſed non erant ex nobis. Eodem ſen
telligitur illud 1. Ioan. 4. 3. *Omnis*
tus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt,
eſt Antichriſtus, de quo audiſtis qu
venit, & nunc iam in mundo eſt S
dò ſpeciatim pro præcipuo ſeu
cipali Chriſti aduerſario, cuius re
omnes præcurſores ſunt. Et de ho
quitur Paulus 2. Theſſ. 2. 3. *Niſi*
latus fuerit homo peccati, filius perdi
qui aduerſatur, & extollitur ſupra
quod dicitur Deus. Hanc diſtinction
tradit Auguſtinus lib. 2. contra ac
ſarium legis cap. 12. Damaſcenus l.
cap. 27. & alij. Poſita hac diſtincti
duo aſſerimus.

3. Prior aſſertio. Antichriſtus,
tenus ſpeciatim ſumitur pro prim
Chriſti hoſte, nondum venit in h
mundum. Probatur 1. quia non ve
niſi prius euerſum & deſolatum fu
Romanum Imperium; vt paſſim
dunt antiqui Patres, tam Græci, q
Latini. Et confirmant ex cap. 2. &
Danielis, & cap. 17. Apocalypſis. A
Romanum Imperium nondum e
ſum & deſolatum eſt: Ergo &c. Q
tempore Antichriſti venturi ſunt
teſtes, qui amicti ſacco ſeu cilic
prophetabunt diebus mille ducentis ſ
gi

ginta, & habebunt poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum. & poteſtatem conuertendi aquas in ſanguinem &c. Apocal. 11. 3. At hi duo teſtes nondum venerunt: Ergo.

4. Poſterior Aſſertio. Papa non eſt Antichriſtus. Sequitur ex dictis. 1. Quia Antichriſtus nondum venit, nec venturus eſt, niſi euerſo Imperio Romano. At Pontifex pridem venit, florente Imperio Romano. 2. Antichriſtus occidet duos illos Prophetas, de quibus dictum eſt, Apocal. 11. 7. Hoc Pontifex non fecit: Accedunt tria alia argumenta. Primum, Antichriſtus non regnabit, niſi tribus annis cum dimidio, Dan. 7. 25. *Per tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Et Apoc. 11. 2. *Menſibus quadraginta duobus.* Et ibidem v. 3. *Diebus mille ducentis ſexaginta* At Pontifex regnauit iam multis ſæculis. Secundum, Antichriſtus à Iudæis pro Meſſia recipietur, Ioan. 5. 43. & 2. Theſſ. 2. 10. At Pontifex non recipitur ab illis pro Meſſia. Tertium, Antichriſtus faciet ignem de cęlo deſcendere, (Apoc. 13. 13.) Hoc non facit Pontifex. Vide quæ diximus tomo 2. Opuſculorum, opuſc. 3.

5. Obiectio. Notæ Antichriſti conueniunt Papæ. *Prima* eſt, deficere à fide, 2. Theſſal. 2. 3. At Papa defecit à fide, quia

quia defendit Purgatorium, Inuocationem Sanctorum, Sacrificium Miſſæ, & ſimilia. *Secunda*, ſedere in templo Dei. (ibidem.) At Papa ſedet Romæ in Eccleſia Chriſti. *Tertia*, oſtendere ſe tanquam Deum. (ibidem.) Hoc facit Papa, quia exhibet ſe pro viſibili Capite Eccleſiæ. *Quarta*, extollere ſe ſupra omnem Deum. (ibidem.) Hoc facit Papa, quia extollit ſe ſupra omnē eccleſiaſticum & politicum ordinem. *Quinta*, negare Chriſtum. 1. Ioan. 2. 22. Hoc facit Papa, quia corrumpit doctrinam de Chriſto Mediatore. *Sexta*, facere falſa miracula Laureti apud ſtatuam B Virginis. *Septima*, Imprimere ſubditis characterem. Apoc. 13. 16. At Papa hoc facit, quando vnctione chriſmatis ſignat frontes Chriſtianorum, in ſuſceptione Confirmationis.

6. Reſpond. Meræ quiſquiliæ ſunt. Quod oſtendo, per ſingulas Notas diſcurrendo. *At primò*, defendere Purgatorium, Inuocationem Sanctorum, & Sacrificium Miſſæ, non eſt deficere à fide, quia antiqui Patres ea defenderunt. Potius dicam, aduerſarios deficere à fide, qui iſta oppugnant. *Secundò*, Aliud eſt, ſedere in Templo Dei Ieroſolymæ; aliud, in Eccleſia Chriſti Romæ. Antichriſtus ſedebit in Templo Ieroſolymæ, & à Iudæis adorabitur.

tur. Pontifex ſedet Romæ in Eccleſia Chriſti, quam aduerſarij deſeruerunt. *Tertiò*, Exhibere ſe pro viſibili Capite Eccleſiæ, non eſt idem, quod exhibere ſe Deum. Petrus exhibuit ſe priori modo; Antichriſtus exhibebit ſe poſteriori. *Quartò*, etiam Moſes fuit ſupra omnem ordinem Eccleſiaſticum & politicum; & tamen non extulit ſe ſupra Deum. *Quintò*, nondum probarunt aduerſarij, Papam corrupiſſe doctrinam de Chriſto Mediatore. Ipſi potius corruperunt, vt alibi oſtendo. *Sextò*, Papa non facit miracula Lauretana, ſed Deus. Deberent aduerſarij oſtendere, Papam facere ea miracula, quæ Scriptura dicit facturum Antichriſtum. Cuiuſmodi, ſunt hæc duo. 1. Ignem de cælo deducere. 2. Efficere, vt imago beſtiæ loquatur. Apoc. 13. 13. Neutrum adhuc legimus factum à Papa. *Septimò*, character Antichriſti debet habere tres conditiones. 1. Vt ſit communis omnibus, puſillis & magnis, diuitibus & pauperibus, liberis & ſeruis. 2. Vt poſſit imprimi vel in fronte, vel in dextra manu. 3. Vt nemo, niſi habens characterem, poſſit emere aut vendere. Apocalypſ. 13. 16. & cap. 14. 9. At iſtę conditiones non conueniunt vnctioni chriſmatis. Fruſtra ergo litigant aduerſarij.

CAPVT

CAPVT VII.

De Inuocatione Sanctorum.

1. QVæſtio eſt, an liceat inuocare Sanctos in cęlo exiſtentes ſub hac formula, quam vſurpant Catholici, *Sancta Maria ora pro nobis: Sancte Petre ora pro nobis: Omnes Sancti intercedite pro nobis.* Nos affirmamus. Primò, quia antiqui Patres ſuo exemplo id nos docuerunt, vt Nectarius, Ephrem, Nazianzenus, Nyſſenus, Ambroſius, Chryſoſtomus, Hieronymus, Auguſtinus, & quotquot poſtea ſecuti ſunt. Secundò, quia hæc inuocatio totius Eccleſiæ conſenſu approbata eſt. Tota autem Eccleſia errare non poteſt. Tertiò, quotidie fructum inde experimur. Nam multi, inuocatione huius vel illius Sancti, conſequuntur ſanitatem corporis: alij donum caſtitatis: alij illuſtrationem intellectus: alij alia beneficia. Res certa eſt, quæ niſi temerè negari non poteſt. Quartò, conſtat ex Scriptura, pium ac vtile eſſe, inuocare Sanctos in hac vita mortali exiſtentes. Hoc enim fecit Apoſtolus, Coloſſ. 4. 2. *Orationi inſtate, orantes ſimul & pro nobis.* Et 2. Theſſ. 3. 1. *Fratres orate pro nobis, vt ſermo Dei currat & clarifice-*

tur,

tur, ſicut & apud vos. Ergo etiam pium & vtile eſt, inuocare Sanctos cum Chriſto regnantes, præſertim cùm horum interceſſio non minus efficax ſit, quàm iſtorum.

2. Aduerſarij, qui more ſuo contemnunt antiquos Patres, conſenſum Eccleſiæ, & fructum pietatis, multa obiiciunt. Primò, quòd inuocatio Sanctorum ſit iniurioſa Deo, qui ſolus vult adorari. Secundò, quòd ſit iniurioſa Chriſto, qui ſolus eſt Mediator Dei & hominum. Tertiò, quòd ſit ſignum diffidentiæ, quia quando confugimus ad Sanctos, videmur diffidere Deo & Chriſto. Quartò, quòd ſit res inutilis, quia Sancti in cælo non audiunt noſtras orationes, neque ſciunt, quid hic apud nos agatur; ideoque fruſtra illos inuocamus.

3. Sed hæc argumenta nullius momenti ſunt. Et ſanè ſi tria priora valerent contra nos, valerent etiam contra Apoſtolum. Æquè enim oppugnant inuocationem Sanctorum in terra militantium, quam Apoſtolus vſurpauit; ac inuocationem Sanctorum in cælo triumphãtium, quam nos vſurpamus. Nam ſi hæc conſequentia bona eſt; Solus Deus vult adorari: Ergo non licet inuocare Sanctos in cælo, etiam hæc erit; Solus Deus vult adorari:

Ergo

Ergo non licet inuocare Sanctos in terra. Nam particula *Solus*, non minus excludit hos, quàm illos. Item, ſi hæc eſt bona; Solus Chriſtus eſt Mediator: Ergo peccant Catholici, inuocando Sanctos in cælo; etiam hæc erit: Ergo peccant aduerſarij, inuocando Sanctos in terra. Denique ſi ſequitur; Catholici inuocant Sanctos in cælo: Ergo diffidunt Deo & Chriſto; ſequetur etiam; Aduerſarij inuocant Sanctos in terra: Ergo diffidunt Deo & Chriſto.

4. In quarto, ſupponunt, Sanctos in cęlo non audire noſtras orationes; neque ſcire, quid apud nos agatur. Et quomodo id probant? Ineptiſſimè, ex his Scripturæ locis. Iob 14. 21. *Siue nobiles fuerint filij eius, ſiue ignobiles, non intelliget.* Et Eccleſiaſtæ 9. 5. *Viuentes ſciunt ſe eſſe morituros: mortui verò nihil nouerunt amplius.* Et Iſaiæ 63. 16. *Abraham neſciuit nos, & Iſrael ignorauit nos.* Quæ teſtimonia nihil ad rem faciunt. Non enim diſputamus hic de hominibus, qui tempore veteris Teſtamenti erant in Limbo vel in inferno; ſed de Sanctis, qui tempore noui Teſtamenti ſunt in cælo. Eſto, priores ignorauerint, quæ hic fiunt; non ſequitur inde, etiam poſteriores ignorare. Nihil ergo efficiunt aduerſarij.

5. Sed

5. Sed inſtant, quomodo Sancti in cælo poſſunt cognoſcere noſtras orationes, & interna deſideria? Ego viciſſim quæro, quomodo Sancti in hac vita poſſunt cognoſcere arcana aliorũ conſilia & molitiones? Samuel cognouit omnia, quæ erant in corde Saulis. 1. Reg. 9. 19. Eliſęus ſciuit omnia, quæ à famulo abſente erant perpetrata. 4. Reg. 5. 26. Item omnia ſecreta conſilia Regis Syriæ. 4. Reg. 6. 9. Daniel ſciuit occultum ſomnium Nabuchodonoſoris & interpretationem illius. Daniel. 2. 26. Petrus Apoſtolus ſciuit occultam fraudem Ananiæ & Sapphiræ Act. 5. 1. Denique, quæ non cognouerunt Prophetæ, quæ ab oculis hominum erant abſcondita? Si hæc potuerunt fieri in terra, cur ſimilia non poſſint fieri in cælo?

CAPVT VIII.

De Sacramentis.

1. DVplicia diſtingui ſolent Sacramenta: alia vetera ſeu Moſaica; alia noua, ſeu Euangelica. Vetera ſunt hæc. 1. Circumciſio. 2. Agnus Paſchalis. 3. Purificationes ab externis immunditiis. 4. Expiationis à peccatis. 5. Conſecratio Sacerdotum. 6. Eſus panum

panum propoſitionis. Ita D. Thomas in 1. 2. quæſt. 102. artic. 5. Noua ſunt, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, Matrimonium. Vetera fuerunt vmbræ ſeu figuræ nouorum. Ac primo Circunciſio fuit figura Baptiſmi. 2. Agnus Paſchalis & eſus panum propoſitionis, figura Euchariſtiæ. 3. Purificationes & Expiationes, figuræ Pœnitentiæ. 4. Conſecratio Sacerdotum, figura Ordinis. Nulla tamen fuit figura Confirmationis, Extremæ Vnctionis, & Matrimonij. Cauſam aſſignat D. Thomas loco citato. Nos hic agimus de Sacramentis nouis ſeu Euangelicis. Ac 1. de nomine Sacramenti. 2. De definitione. 3. De cauſis. 4. De effectu. 5. De numero. De quibus inter nos & aduerſarios diſceptatio eſt.

De Nomine Sacramenti.

2. NOmen Sacramenti aliter ſumitur apud profanos authores; aliter in Scriptura. In Scriptura idem ſignificat, quod Myſterium. Et ſumitur dupliciter. 1. Pro re arcana ſeu abſcondita. 2. Pro ſigno rei arcanæ ſeu abſconditæ. Priori modo, Incarnatio Verbi, & Vocatio gentium ad fidem, vocantur Sacramenta ſeu myſteria, id eſt, res in arcano

arcano Dei conſilio abſconditæ, quas nemo potuit agnoſcere, niſi quando Deus per Prophetas & Apoſtolos dignatus fuit eas reuelare. Epheſ. 3. 3. & Coloſſ. 1. 26. & 1. Timoth. 2. 16. Poſteriori, Matrimonium Adæ & Euæ, & ſomnium Nabuchodonoſoris dicuntur Sacramenta ſeu myſteria, id eſt, ſigna rerum arcanarum ſeu abſconditarum. Eph. 5. 32. & Dan. 2. 19. Nam matrimonium Adæ & Euæ ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia: Et ſomnium Nabuchodonoſoris, ſucceſſionem quatuor regnorum. Hoc poſteriori ſenſu nos dicimus, Baptiſmum, Euchariſtiam, & reliqua iam recenſita, eſſe Sacramenta ſeu myſteria, id eſt, ſigna rei arcanæ ſeu abſconditæ; non cuiuſcunque, ſed internæ gratiæ ſeu ſanctitatis, vt iam explicabitur.

De Definitione Sacramenti.

3 Catholici ſic definiunt: *Sacramentum eſt ſignum & cauſa gratiæ.* Vel, *Eſt res ſenſibilis, quæ ex Dei inſtitutione, habet vim ſignificandi & efficiendi gratiam.* Quæ definitio conuenit nouis tantum Sacramentis, non veteribus. Nam vetera ſignificabant quidem gratiam, ſed non efficiebant. Noua & ſignificant & efficiunt: non vt cauſæ principales, ſed vt inſtrumentales.

4. Aduerſarij & à nobis, & à ſe mutuò diſcrepant. Nam aliqui ſic definiunt: *Sacramentum eſt promiſſio gratiæ, quæ externo ſigno annexa eſt*, vt Lutherus. Alij è contrario ſic: *Eſt externum ſignũ, cui promiſſio gratiæ annexa eſt*, vt Melanchthon. Alij ſic: *Eſt ſymbolum, ſeu ſigillum, quo applicatur promiſſio*, vt Herbrandus. Alij ſic: *Eſt ſigillum, quo obſignatur promiſſio*, vt Caluinus. Alij aliter. Qui omnes dupliciter refelluntur. Primò, quia nomine gratiæ non intelligunt internam gratiam ſeu iuſtitiam inhærentem, ſicut nos intelligimus; ſed gratuitam peccatorum remiſſionem, quam putant in eo conſiſtere, quòd Deus non imputet nobis peccata noſtra, ſed quaſi pallio tegat & diſſimulet. Quod infra cap. 16. refutabitur. Deinde, nulla iſtarum definitionum conuenit Euchariſtiæ. Hæc enim non eſt inſtituta vt remittat peccata; ſed vt in homine iuſto foueat, conſeruet & augeat gratiam ſeu iuſtitiam inhęrentem. Nam Euchariſtia nihil aliud eſt, quam cibus & potus ſpiritualis, quo anima reficitur & vegetatur. Ioan. 6. 55. Sicut ergo cibus & potus corporalis non prodeſt corpori mortuo, ſed vitam habenti; ita Euchariſtia non prodeſt animæ per peccatum mortuæ, ſed per gratiam viuenti.

De

De Cauſis Sacramentorum.

5 CAtholici agnoſcunt quatuor cauſas, materiam, formam, efficientem, finalem. Materia Sacramentorum eſt res ſenſibilis: forma, eſt vis ſignificandi & efficiendi gratiam, quam ex Dei inſtitutione habet res ſenſibilis, vt ſupra dixi. Efficiens, ſeu principalis author, qui inſtituit Sacramenta, eſt Deus. Finis, ob quem inſtituta ſunt, eſt noſtra ſanctificatio. Ideo enim inſtituta ſunt, vt conferant nobis gratiam ſanctificantem, quam ſignificant. Hoc vltimum negant aduerſarij. Aiunt ideo inſtituta eſſe, vt excitent in nobis fidem, per quam iuſtificemur. Non ita eſt. Nam fides requiritur ante ſuſceptionem Sacramenti, tanquam præuia diſpoſitio. Marci 16. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui vero non crediderit*, etiamſi baptizatus fuerit, *condemnabitur.* Fides præcedit; baptiſmus ſequitur. Et Matth. 28. 10. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris* &c. Prius inſtruendi ſunt homines in doctrina fidei, vt credant in Chriſtum Redemptorem; ac deinde baptizandi.

6. Et confirmatur exemplis Scripturæ. Nam Philippus non voluit bapti-

zare Eunuchum, niſi prius crederet in Chriſtum. Act. 8. 36. *Ait Eunuchus: Ecce aqua: quis prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet.* Et Petrus in concione, quam habuit ad Iudæos in die Pẽtecoſtes, prius excitauit illos ad fidem in Chriſtum, ac deinde ad Baptiſmum ſuſcipiendum cohortatus eſt, Act. 2. 36. Et ratio eſt, quia ſi Baptiſmus ideo inſtitutus eſſet, vt excitaret actum fidei, non prodeſſet infantibus, quia in illis non poteſt excitari actus fidei, propter defectum rationis. Vide infra lib. 2. cap. 2.

Obÿcitur Primò.

7. Scriptura dicit, hominem iuſtificari per fidem: Ergo non iuſtificatur per Sacramenta, niſi quatenus excitant fidem, quæ iuſtificat. Reſpondeo. Non ſequitur, quia poteſt homo iuſtificari per varias cauſas in diuerſo genere. Iuſtificatur enim per fidem, tanquàm per præuiam diſpoſitionem: per gratiam ſeu iuſtitiam inhærentem, tanquam per cauſam formalem: per Deum, tanquam per cauſam efficientem principalem: per Sacramenta, tanquam per cauſas inſtrumentales: per Chriſtum, tanquam per cauſam meritoriam. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7.

Obÿ-

Obijcitur Secundò.

8. APoſtolus docet, Abrahamum non fuiſſe iuſtificatum per Circumciſionem, quæ erat Sacramentum veteris Teſtamenti, ſed per fidem. Rom. 4. 10. Ergo ſimiliter nos non iuſtificamur per Sacramenta noui Teſtamenti, niſi quatenus excitant in nobis fidem. Reſpondeo. In antecedente ſupponitur, Circumciſionem excitaſſe fidem in Abrahamo, quod falſum eſt. Non enim excitauit fidem in illo, ſed fuit ſignaculum fidei iam antea habitæ. Priùs enim Abraham credidit Deo, ac deinde circumciſus eſt. Gen. 15. 6. & Gen. 17. 24. Deinde conſequentia non valet; quia non eſt eadem ratio veterum ac nouorum Sacramẽtorum. Vetera non conferebant gratiam; noua conferunt. Non ergo ſequitur: Abraham non fuit iuſtificatus per Circumciſionem: Ergo neque nos iuſtificamur per Baptiſmum.

De Effectu Sacramentorum.

9. EX dictis conſtat, quid Aduerſarij ſentiant, & quid nos. Illi dicunt, Sacramenta ideo inſtituta eſſe, vt excitent fidem. Ex quo ſequitur, effectum

illorum eſſe fidem. Hoc iam refutaui, quia fides eſt diſpoſitio præuia. Nos dicimus ideo inſtituta eſſe, vt conferant gratiam iuſtificantem. Vnde ſequitur, effectum illorum eſſe gratiam. Quod apertè docet Scriptura, Ioan. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Hinc enim colligimus, per Baptiſmum nos renaſci, ſeu regenerari: quod ſine gratia iuſtificāte fieri non poteſt. Item ex illo Actor. 2. 38. *Baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in remiſſionem peccatorum veſtrorum.* Et Actor. 22. 16. *Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua.* At peccata non remittuntur aut abluuntur niſi per infuſionem gratiæ iuſtificantis. Infra cap. 16.

De Numero Sacramentorum.

10. NOs docemus cum Concilio Tridentino & conſenſu totius Eccleſię, ſeptem eſſe Sacramenta nouæ legis: Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Ordinem, Extremam vnctionem, Matrimonium. Aduerſarij, vt alibi ſemper, ita etiam hic inconſtantes ſunt. Nam aliqui agnoſcunt ſolùm Baptiſmum, vt Lutherus in libro de captiuit. Babylonica circa initium. Alij Baptiſmum

&

& Euchariſtiam, vt Philippus in Locis communibus. Alij Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam, vt multi Lutherani in ſuis Catechiſmis. Alij Baptiſmum, Cœnam, & Matrimoniũ, vt Zvvinglius in libro de vera & falſa religione. Alij Baptiſmum, Cœnam & Ordinationem, vt Caluinus lib. 4. Inſtitut. c. 19. parag. 31. Itaque nihil apud illos certi eſt.

11. Neque ipſi poſſunt vllo modo, vel ex Scriptura, vel ex Traditione ſuas diſcrepantes ſententias confirmare. Nam Traditio, quam reijciunt, pro nobis eſt. Ex Scriptura, quam admittunt, nihil hactenus pro ſe attulerunt. Nec deinceps allaturi ſunt. Nuſquam Scriptura dicit duo vel tria tantũ eſſe Sacramenta. Imò, quod maius eſt, nuſquam vel Baptiſmo, vel Euchariſtiæ tribuit nomen Sacramenti. Nuſquam definit, quid propriè ſit Sacramentum nouę legis. Quid ergo præſidij ex ſola Scriptura ſperare poſſunt? Nihil penitus. Nos perpetua Eccleſiæ Traditione nos tuemur. Semper in Eccleſia traditum & creditum eſt ſeptem eſſe nouæ legis Sacramenta. In hac Traditione acquieſcimus, ſuadente Apoſtolo 2. Theſſ. 2, 14. *Itaque fratres ſtate, & tenete Traditiones, quas didiciſtis.* Stamus & tenemus.

12. Vt autem conſtet de Traditione conſulendi ſunt antiqui Patres. Ego Auguſtinum, qui omnium inſtar eſt, hoc loco conſulam. Is igitur agnoſcit Baptiſmum & Euchariſtiam, lib. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 9. *Pauca*, inquit, *pro multis eadémque factu faciliima, & conſeruatione caſtiſſima, ipſe Dominus & Apoſtolica tradit diſciplina: ſicuti eſt Baptiſmi Sacramentum & celebratio corporis & ſanguinis Domini.* Agnoſcit Confirmationem lib. 2. contra litteras Petiliani, cap. 104. *In hoc vnguento Sacramentum Chriſmatis vult interpretari, quod quidem in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe Baptiſmus.* Agnoſcit Pœnitentiam lib. 1. de adulterinis coniugiis cap. 26. & 28. *Eadem eſt cauſa Baptiſmi & Reconciliationis, ſine quibus Sacramentis homines credunt ſe non debere exire de corpore.* Agnoſcit Ordinem libro 2. contra Epiſtolam Parmeniani cap. 13. *Vtrumque Sacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumque homini datur: Illud, cùm baptizatur: iſtud, cùm ordinatur: Ideoque in Eccleſia Catholica vtrumque non licet iterare.* Agnoſcit Extremam vnctionem, ſerm. 215. de Tempore: *Quoties aliqua infirmitas ſuperuenerit, corpus & ſanguinem Chriſti, ille qui ægrotat, accipiat, ac deinde corpuſculum ſuum vngat, vt illud; quod ſcriptum eſt, impleа-*

impleatur in eo: Infirmatur aliquis? inducat Presbyteros, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo. Agnoſcit Matrimonium, libro 1. de Nuptiis & concup. cap. 10. *Huius Sacramenti res eſt, vt mas & fœmina connubio copulati, quamdiu viuunt, inſeparabiliter perſeuerent.*

13. Obijcit Kemnitius: Scriptura nuſquam dicit, ſeptem eſſe Sacramenta. Reſpondeo. Nuſquam etiam dicit, duo vel tria eſſe. Obijcit 2. Scriptura negat ſeptem eſſe Sacramenta. Nam Apoc. 17. 7. Angelus vocat Sacramentum beſtiam, quæ ſeptem capita habebat: Ergo ſeptenarius Sacramentorum numerus pertinet ad Antichriſtum, qui per illam beſtiam ſignificatur. Reſpondeo. Kemnitius calumniatur; quia ſi ſeptem noſtra Sacramenta ſunt ſeptem capita Antichriſti, neceſſe eſt, etiam Baptiſmum & Euchariſtiam eſſe capita Antichriſti, quod eſt contra ipſum Kemnitium. Deinde, per ſeptem capita, intelliguntur ſeptem Reges, non ſeptem Sacramenta. Videatur textus.

CAPVT IX,

De Communione ſub vtraque ſpecie.

1. ADuerſarij duplici nomine accuſant nos in hoc puncto. Primò, quòd

quòd contra apertam Chriſti inſtitutionem & præceptum porrigamus laicis Euchariſtiam ſub vna tantùm ſpecie. Secundò, quod hac ratione fraudemus illos altera parte hæreditatis à Chriſto ſibi relictæ. Nam Chriſtus in vltima Cœna condidit Teſtamentum, quo omnibus fidelibus, tam laicis, quàm ſacerdotibus, legauit ſuam carnem & ſanguinem per modum hæreditatis, Lucæ 22.20. *Hic eſt calix nouum Teſtamentum in meo ſanguine.* At nos priuamus laicos altera parte huius hæreditatis, quia non damus illis ſanguinem, ſed ſolam carnem. Verum hæc omnia ſunt falſa. Nam primò falſum eſt, extare præceptum Chriſti, quo laici obligentur ad vtramque ſpeciem. 2. Falſum eſt, Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie, eſſe hæreditatem, quam Chriſtus in nouo Teſtamento nobis legauerit. 3. Falſum eſt, nos laicis non dare ſanguinem, ſed ſolam carnem. Hæc omnia probabo per ſequentes concluſiones.

I. CONCLVSIO.

1. NVllum extat præceptum Chriſti, quo laici obligentur ad vtramque ſpeciem: Quod dupliciter probo. Primò, quia Aduerſarij nullum poſſunt

ſunt inuenire in Scriptura. Sunt autem triplices Aduerſarij; Huſſitę, Lutherani, Caluiniſtæ. Omnes quærunt præceptum, ſed nulli inueniunt. Huſſitæ quærunt in illis verbis, Ioan. 6. 53. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam en vobis* At reclamant Lutherani. Negant toto illo capite vel vnum eſſe apicem, qui de Sacramento Euchariſtiæ intelligatur. Ipſi ergo quærunt in illis, Lucæ 22.19. *Hoc facite* Sed repugnat Caluinus. Solis Sacerdotibus, non laicis id dictum eſſe à Chriſto contendit. Caluinus quęrit in iſtis, Matth. 26. 27. *Bibite ex hoc omnes*. Sed ad ſolos Apoſtolos ea pertinere declarat Marcus, cùm addit: *Et biberunt ex illo omnes*. Hinc cõcludo, Aduerſarios non conuenire inter ſe de pręcepto; imò, quod amplius eſt ita diſcrepare, vt vbi alij putant ſe inueniſſe præceptum, alij negent ibi eſſe.

3. Secundò, Nos è contrario ſufficienter conuincimus, vnam ſpeciem licitè vſurpari poſſe. Hoc autem conuincimus authoritate Patrum & conſenſu Eccleſiæ. Patres, qui ita ſentiunt, ſunt iſti. Primò, qui aſſerunt Chriſtum duobus diſcipulis in Emaus porrexiſſe Euchariſtiam ſub vna ſpecie, vt Hieronymus, Chryſoſtomus, Augu-

Auguſtinus, Theophylactus, & multi alij. Secundò, qui aiunt tempore Apoſtolorum vſitatam fuiſſe vnā ſpeciem. Et probant ex illo, Act. 2. *Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus* Vel, vt Syrus vertit: *Communicabant in precibus & fractione Euchariſtia.* Et ex illo Act. 20. 7. *Vna autem Sabbati, cum conueniſſemus ad frangendum panem.* Tertiò, qui dicunt poſt tempora Apoſtolorum, vnam ſpeciem fuiſſe in vſu, vt Tertullianus, Baſilius, Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Hieronymus, Auguſtinus, Sozomenus, Nicephorus, & alij, quos citaui in Manuali.

II. CONCLVSIO.

4. CHriſtus in nouo Teſtamento non reliquit nobis Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie per modum hæreditatis, ſeu Legati teſtamentarij, vt fingunt Aduerſarij. Ratio eſt, quia ſicut Deus in veteri Teſtamento promiſit Hebręis terram Chanaan per modum hæreditatis. (Pſal. 140. 11. & Leuit. 20. 24.) Ita in nouo promiſit nobis vitam æternam per modum hæreditatis, (ad Titum 3. 7. & Heb. 9. 15.) non autem Euchariſtiam. Nec vſquam legimus in Scriptura, nos eſſe hæredes Euchari-
ſtiæ,

ſtiæ, ſeu carnis & ſanguinis Chriſti, ſed hæredes vitæ ęternæ, ſeu regni cęlorum. (Rom. 8. 17. & ad Titum 3. 7. & Iacobi 2. 5.) Et confirmatur, quia Manna fuit figura Euchariſtiæ: At Manna non fuit hęreditas Hebręorum, ſed cibus ſeu viaticum, quo reficiebantur Hebræi, dum irent in terram Chanaan, quæ erat illorum hæreditas: Ergo ſimiliter Euchariſtia non eſt hæreditas noſtra, ſed eſt viaticum, quo reficimur in itinere, dum tendimus ad vitam æternam, quæ eſt hæreditas nobis promiſſa.

5. Nec obſtat, quod obiicitur ab aduerſariis, Lucæ 20. 20. & 1. Corinth. 11. 25. *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine*: Non enim ſenſus illorum verborum eſt iſte: Hic meus ſanguis, qui eſt in hoc calice, eſt nouum Teſtamentum, id eſt, hæreditas teſtamentaria à me relicta; ſed longè alius, quem explicant Matthęus & Marcus, cùm aiunt. *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti*, id eſt, Hic eſt ſanguis meus, quo ſancitur nouum Teſtamentum. Vbi Chriſtus nouum Teſtamentum opponit veteri; & ſuum ſanguinem ſanguini hircorum & vitulorum. Sicut enim vetus Teſtamentum fuit ſancitum ſanguine animalium; ita nouum ſanguine Chriſti. Et ſicut de veteri

teri dixit Moſes, Exodi 24. 8. *Hic eſt ſanguis fœderis*, quod Dominus pepigit vobiſcum: Et Apoſtolus, Hebr. 9. 19. *Moſes accipiens ſanguinem vitulorum & hircorum, dixit: Hic ſanguis Teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus*: Ita Chriſtus de nouo: *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti*. Secundùm aduerſarios ſic dicendum eſſet: Hic ſanguis Chriſti eſt nouum Teſtamentum, id eſt, hæreditas nouo Teſtamento relicta. Item, Hic ſanguis hircorum & vitulorum eſt vetus Teſtamentum, id eſt, hæreditas veteri Teſtamento relicta. Quod abſurdiſſimum eſt.

III. CONCLVSIO.

6. Laici ſub vna ſpecie, non accipiunt ſolam carnem, ſed carnem & ſanguinem ſimul; imò totum Chriſtum. Et hoc ſenſu docent Theologi noſtri, ſub vna ſpecie non minus contineri totum Chriſtum, quàm ſub vtraque. Ratio eſt, quia Chriſtus eſt immortalis, iuxta illud Rom. 6. 9. *Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur.* Ergo caro, ſanguis, anima, & diuinitas Chriſti, ſemper manent coniuncta; ac proinde, cùm ſub ſpecie panis ſit caro Chriſti, neceſſe eſt, etiam ſanguinem, animam, & diuinitatem, atque adeò totum

totum Chriſtum adeſſe. Ex quo vlterius ſequitur, non minorem fructum percipi ex vna ſpecie, quam ex vtraque. Totus enim fructus percipitur à præſentia Chriſti, qui non minus ſub vna, quàm ſub vtraque ſpecie præſens eſt. Cur ergo, inquies, Sacerdotes non ſunt contenti vna ſpecie, ſicut iubent Laicos contentos eſſe? Reſpondeo. Euchariſtia non ſolùm eſt Sacramentum, ſed etiam Sacrificium, vt cap. ſequenti demonſtrabitur. Igitur ratio Sacramenti ſaluari poteſt in vna ſpecie: ratio Sacrificij requirit vtramque ſpeciem. Laici ergo, qui Euchariſtiam accipiunt, quatenus Sacramentum eſt, vna ſpecie contenti ſunt. Sacerdotes autem, qui illum, vt Sacrificium offerunt, vtramque ſpeciem vſurpare debent.

Prima obiectio ex Scriptura.

7. HVſſitæ, vt dixi, obiiciunt illud, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Reſpondeo. Hæc verba continent quidem præceptum de ſumenda Euchariſtia; non tamen de vtraque ſpecie. Nulla enim fit mentio ſpecierum, panis & vini, ſed carnis & ſanguinis. At caro & ſanguis Chriſti

Chriſti poteſt ſumi ſub vna ſpecie.

Lutherani obiiciunt illud, *Hoc facite in meam commemorationem.* Reſpondeo. Hoc dictum eſt poſt ſumptionem panis, non autem poſt ſumptionem calicis. Inde ergo non poteſt colligi præceptum de ſumptione calicis.

Caluiniſtæ obiiciunt illud, *Bibite ex hoc omnes.* Reſpondeo. Hoc ſolis Apoſtolis dictum eſt, qui erant præſentes. Cùm enim Chriſtus diuiſiſſet panem Euchariſticum in varias partes, & ſingulis Apoſtolis ſingulas porrexiſſet; calix autem eo modo diuidi non poſſet; vni ex Apoſtolis integrum porrexit, cum hac cautione, vt non putaret totum ſibi ebibendum eſſe, ſed aliquid inde deguſtandum, ac deinde reliquis ordine porrigendum. Itaque verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, perinde valent, atque illa Lucæ 22. 7. *Accipite, & diuidite inter vos*, id eſt, Vnus non exhauriat totum calicem, ſed ſinguli aliquid bibant. Quod & factum eſt, vt teſtatur Marcus. *Et biberunt ex eo omnes.* Vtique illi omnes ex eo biberunt, quibus dictum erat à Chriſto, *Bibite ex hoc omnes*. Res clara eſt.

Secunda obiectio ex Patribus.

8. PRimò obiicitur Cyprianus, qui in ſermone de cœna Domini, ſic habet:

habet: *Lex eſum ſanguinis prohibet: Euangelium præcipit vt bibatur.* Reſpondeo. Cyprianus, vt probet præceptum bibendi ſanguinem, citat illud: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Hoc autem præceptum, vt ſuprà dixi, non requirit vtramque ſpeciem, ſed manducationem carnis & bibitionem ſanguinis, quæ fieri poteſt ſub vna ſpecie panis. Et hoc inſinuat Cyprianus, cùm addit: *Potus & eſus ad eandem pertinent rationem.* Quaſi dicat; Idẽ eſt manducare Chriſtum, & bibere Chriſtum. Qui ergo manducat illum ſub vna ſpecie, non ſolùm manducat carnem, ſed etiam bibit ſanguinem ipſius: ac proinde ſatisfacit præcepto Euangelico, de quo loquitur Cyprianus.

Secundò, obijcitur Chryſoſtomus hom. 18. in poſteriorem Corinth. vbi ait: *Eſt autem vbi nihil differt Sacerdos à ſubdito, vbi quando fruendum eſt horrendis myſterijs. Similiter enim omnes, vt illa percipiamus, digni habemur. Non ſicut in lege, partem quidem Sacerdos comedebat, partem autem populus: Et non licebat populo participem eſſe eorum, quorum particeps erat Sacerdos. Sed nunc non ſic: verum omnibus vnum corpus proponitur, & vnum poculum.* Reſpondeo. Nulla hîc fit mentio præ-

cepti vtraque ſpecie. Nec Chryſoſtomus diſputat ibi de tali præcepto, ſed ſolùm aſſignat differentiam inter ſacrificia veteris ac nouæ legis. Nam in veteri Sacerdos vnam ſacrificij partem, populus alteram comedebat. In noua, totum ſacrificium, quod ad victimam, quæ offertur, attinet, æquè à populo atque à Sacerdote participatur. Vtrique, tam populo quàm Sacerdoti, totus Chriſtus ſecundùm carnem & ſanguinem, manducandus & bibendus proponitur. Nemo hoc negat. Nec aliud vult Chryſoſtomus. Quod autem addit, *Omnibus vnum corpus proponitur, & poculum vnum*: non debet intelligi de ſpeciebus ſacramentalibus; ſed de carne & ſanguine Chriſti. Non enim ſenſus eſt, omnibus, tam laicis quàm Sacerdotibus, proponi eandem ſpeciem panis, & eandem ſpeciem vini, quia hoc falſum eſt, cùm ſinguli accipiant partes panis & vini conſecrati, inter ſe realiter diſtinctas: ſed omnibus proponi eandem Chriſti carnem, & eundem ſanguinem; ita vt Sacerdos nihil carnis aut ſanguinis percipiat, quod non etiam percipiant laici. Et in hac re ponit diſcrimen inter vtriuſque legis populum & Sacerdotes.

Tertiò objicitur Leo Papa ſerm. 4. de

de Quadrageſima, vbi de Manichæis ita ſcribit: *Ore indigno Chriſti corpus accipiunt: ſanguinem autem redemptionis noſtræ haurire omnino declinant.* Reſpõdeo. Leo non damnat communionem ſub vna ſpecie in Catholicis, qui eam legitimè tunc vſurpabant; ſed in Manichæis, qui ex ſacrilega ſuperſtitione abſtinebant à calice: tum, quia putabant vinum eſſe fel Draconis: tum, quia negabăt Chriſtum eſſe verè mortuum, & verum ſanguinem effudiſſe. Vide quæ diximus in Manuali.

Quartò obijcitur Gelaſius Papa, qui apud Gratianum cap. Comperimus, de conſecrat. diſt. 2. ſic habet: *Comperimus, quod quidam, ſumpta tantummodò corporis ſacri portione, à calice ſacri cruoris abſtineant. Qui procul dubio, quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur obſtringi, aut Sacramenta integra percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuiſio vnius & eiuſdem myſterij, ſine grandi ſacrilegio non poteſt prouenire.* Reſpond. Hæc obiectio eſt ſimilis præcedenti. Gelaſius non reprehendit Catholicos à calice abſtinentes, ſed Manichæos, qui ex ſuperſtitione abſtinebant.

Tertia Obiectio ex ratione.

9. QVæ talis eſt: Omnes Hebræi in deſerto biberunt aquam de

petra, 1. Cor. 10. 4. Ergo etiam omnes Chriſtiani debent bibere de ſanguine Chriſti. Nam aqua illa fuit figura huius ſanguinis. Reſp. Hoc ipſo Argumento conuincam aduerſarios. Nam ſi illa aqua fuit figura Euchariſtiæ, fauet vni ſpeciei, non duabus. Nota, varias fuiſſe figuras Euchariſtiæ. 1. Panem & vinum Melchiſedech. 2. Panes propoſitionis. 3. Panem ſubcinericium Heliæ. 4. Manna. 5. Aquam de petra. 6. Agnum paſchalem. 7. Sacrificia Moſaica. Omnes hæ, excepta prima, repręſentant Euchariſtiam ſub vna ſpecie. Aduerſarij autem non agnoſcunt primam. Ergo ſecundùm ipſos, nulla eſt figura quæ repræſentet vtramque ſpeciem. Cùm autem inferunt: Omnes Hebræi biberunt aquam de petra: Ergo omnes Chriſtiani debent bibere ſanguinem Chriſti; libenter hoc admittimus. At inde non conuincitur neceſſitas vtriuſque ſpeciei. Nam Chriſtiani ſub vna ſpecie poſſunt comedere carnem Chriſti & bibere eius ſanguinem, vt ſæpe dictum eſt.

CAPVT X.

De Sacrificio Miſſæ.

1. SAcrificium eſt externus cultus, qui ex interno affectu ſoli Deo exhi-

exhibetur. Ad hunc cultum requiruntur quinque. 1. Miniſter, qui offert ſacrificium. 2. Materia. 3. Forma. 4. Locus. 5. Finis. Miniſter, eſt Sacerdos. Materia, eſt res ſenſibilis quæ offertur Deo. Forma, eſt conſumptio vel mutatio rei oblatæ. Locus, in quo fit ſacrificium, eſt Altare. Finis, poteſt eſſe quadruplex. 1. Recognitio ſupremi dominij, quod Deus in nos habet. 2. Gratiarum actio pro beneficiis ab eo acceptis. 3. Nouorum beneficiorũ petitio. 4. Expiatio peccati. Hinc ſolet diſtingui quadruplex ſacrificium: 1. Latreuticum, quo teſtamur nos eſſe ſeruos Dei, cui omnia debeamus. 2. Euchariſticum, quo oſtendimus nos gratos pro acceptis beneficijs. 3. Impetratorium, quo petimus noua beneficia. 4. Propitiatorium, quo ſtudemus placare Deum, vt nobis condonet peccata noſtra.

2. Porrò, cùm triplex hominum ſtatus ſpectari poſſit ab orbe condito ad nos vſque, nempe ſtatus naturæ, ſtatus legis Moſaicæ, & ſtatus gratiæ ſeu Euangelij; hinc fit, vt diſtinguantur etiam triplicia ſacrificia: Alia legis Naturæ; alia legis Moſaicæ; alia legis Euangelicæ. In lege Naturæ fuerunt ſacrificia Abel, Noe, Abrahæ, Melchiſedech, Iſaac, Iacob, Iob. In lege Mo-

ſaica, victimæ, libamenta, immolationes. Item, holocauſta, hoſtiæ pro peccato, hoſtiæ pacificæ. In lege Euangelica duplex eſt ſacrificium: Vnum cruentum, quo Chriſtus in ara crucis Deo Patri oblatus eſt pro expiatione peccatorum noſtrorum. Alterum incruentum, quo idem Chriſtus quotidie ſub ſpecie panis & vini offertur in altari. Vtrumque præfiguratum fuit per ſacrificia legis Naturæ & Moſaicæ.

3. His poſitis, quęſtio eſt, An ſacrificium incruentum, quod nos ſacrificium Miſſæ appellamus, ſit propriè & verè ſacrificium? Aduerſarij, qui rem ipſam negare non audent, ſuo more de nomine altercantur. Concedunt celebrationem Euchariſtiæ, quę à Chriſto inſtituta eſt: negant, propriè vocari poſſe ſacrificium. Nos affirmamus. Sententia noſtra variis modis probari poteſt. Primò ex typis ſeu figuris veteris Teſtamenti. 2. Ex vaticinio Malachiæ. 3. Ex colloquio Chriſti cum Samaritana. 4. Ex Apoſtolo Paulo. 5. Ex conſenſu Sanctorum Patrum. Hinc ſumo totidem argumenta.

4. Primum. In veteri Teſtamento fuerunt tres potiſſimum figuræ ſeu vmbræ celebrationis Euchariſtiæ. 1. Oblatio panis & vini à Melchiſedech facta.

facta. 2. Celebratio Agni paſchalis. 3. Iuge ſacrificium. At illæ tres figuræ erant vera ſacrificia: Ergo etiam celebratio Euchariſtiæ eſt verum ſacrificium. Conſequentia probatur, quia vmbra ſeu figura, quâ talis, in ſuo genere imperfectior eſt, quàm id, cuius eſt vmbra ſeu figura: Ergo quidquid perfectionis eſt in vmbra ſeu figura multò eminentiùs debet eſſe in eo, cuius eſt vmbra ſeu figura; ſicut, quicquid perfectionis eſt in rudi delineatione imaginis, multò eminentiùs eſt in ipſa imagine iam perfecta. Iam verò *Eſſe ſacrificium*, eſt quædam perfectio, quæ fuit in vmbra ſeu figura celebrationis Euchariſtiæ: Ergo multò magis debet eſſe in ipſa celebratione Euchariſtiæ.

5. Secundum. Malachias Propheta cap. 1. v. 6. & ſequentibus, prædicit fore, vt in nouo Teſtamento offeratur Deo mundum ſacrificium in omni loco, quod præferendum ſit ſacrificiis Moſaicis, quæ ſæpe erant immunda. Nam de his, in perſona Dei, ſic loquitur: *Offertis ſuper altare meum panem pollutum* Item: *Offertis cæcum, claudum, & languidum ad immolandum*. De illo autem: *In omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*. Quæ illa mũda oblatio? Corpus & ſanguis Chriſti

ſub ſpecie panis & vini, vt interpretantur ſancti Patres.

6. Tertium. Chriſtus in Colloquio cum muliere Samaritana, ait hoc diſcrimen eſſe inter ſacrificium Iudaicũ, Samaritanum, & Chriſtianum, quòd duo priora fuerint certo loco alligata; tertium in omni loco offerri poſſit. Deinde, quod duo priora fuerint vitiata, tertium non item. Loquitur autem de Sacrificio propriè dicto. Ergo Chriſtiani habent aliquod ſacrificium propriè dictum, quod in omni loco offerri poteſt. Hoc autem non eſt ſacrificium crucis cruentum, quod ſemel tantùm & vno loco oblatum eſt: Ergo eſt ſacrificium Euchariſtiæ incruentum, quod quotidie in variis locis offertur, Ioan. 4. 19. Vide Maldonatum ibidem.

7. Quartum. Apoſtolus 1. Cor. 10. 15. agnoſcit triplicem menſam, ſeu triplex Altare. Vnum, in quo gentiles ſacrificant idolis, ſeu dęmonijs. Alterum, in quo Iudæi offerunt Deo victimas ex animalibus. Tertium, in quo Chriſtiani offerunt corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpecie panis & vini. At quorſum? Vt probet Corinthios debere abſtinere ab idolothytis, id eſt, à carnibus, quæ idolis ſeu dæmonijs oblatæ ſunt. Hoc ſic probat: Qui

come-

comedit de victimis, quæ in altari idololatrico immolatæ ſunt idolis, ille eſt particeps altaris & ſacrificij idololatrici, & conſequenter eſt cultor idolorum: ſed vos, cùm ſitis Christiani, non debetis eſſe participes ſacrificij idololatrici, neque cultores idolorum: *Fugite*, inquit, *ab idolorum cultura*. Ergo non debetis comedere de victimis, quæ immolatę ſunt idolis. Maiorem confirmat à ſimili, quia Chriſtiani, qui ſumunt corpus & ſanguinem Chriſti, ſunt participes altaris & ſacrificij Chriſti; & Iudæi, qui comedunt de victimis Moſaicis, ſunt participes altaris & ſacrificij Moſaici: ergo ſimiliter, qui comedunt de victimis idololatricis, participes ſunt altaris & ſacrificij idololatrici. At nemo poteſt ſimul eſſe particeps altaris Chriſti & idolorum: Ergo ſi vultis eſſe participes altaris Chriſti, debetis abſtinere ab altari idolorum.

5. Quintum. Antiqui Patres tam clarè loquuntur de ſacrificio Euchariſtiæ, vt nemo de ipſorum ſententia dubitare poſſit. Quod variis modis oſtendo. Primò, quia vſurpant has voces, *Sacrificium, Oblatio, Hoſtia, Victima, Offerre, Sacrificare, Immolare*. Secundò, requirunt altaria ad celebrandum Euchariſtiam. Altaria autem non eriguntur,

tur, niſi ratione ſacrificij. Tertiò, Miniſtros, qui Euchariſtiam offerunt, vocant Sacerdotes. Proprium autem munus Sacerdotum eſt, offerre ſacrificiũ. Hebr. 5. 1. & Hebr. 8. 3. Quartò, aiunt Melchiſedechum fuiſſe verum Sacerdotem, & obtuliſſe panem & vinum in ſacrificium: Et hoc modo præfiguraſſe incruentum ſacrificium, quod Chriſtus ſub ſpecie panis & vini inſtituit in vltima cœna: eamque ob cauſam, Chriſtum in Scriptura vocari Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech. Deniq; vaticinium Malachiæ, de quo ſuprà dixi, interpretantur de ſacrificio Euchariſtiæ. Teſtimonia Patrum inuenies apud Bellarminum lib. 1. de Miſſa cap. 15. & ſequentibus. Nec opus eſt huc tranſcribere, quia Aduerſarij fatentur, Patres nobiſcum ſentire, prȩſertim Lutherus in lib. de Miſſa priuata, Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 18. parag. 1. & 12. Kemnitius in Examine Conc. Trid. & alij.

Obiectiones Aduerſariorum.

9. PRima. Sacrificium debet offerri Deo, non autem comedi ab hominibus. At Euchariſtia comeditur ab hominibus: Ergo non eſt ſacrificium. Reſpondeo. Maior, quoad poſteriorem partem, falſa eſt. Nam Agnus paſcha-

paſchalis erat verum ſacrificium, & tamen comedebatur ab Hebræis. Similiter hoſtiæ pacificæ erant ſacrificia; & tamen pars earum cedebat in vſum Sacerdotum & offerentium.

10. Secunda. Id, quod eſt ſacramentum, non poteſt ſimul eſſe ſacrificium: At Euchariſtia eſt ſacramentum: Ergo non poteſt ſimul eſſe ſacrificium. Maior probatur, quia ſacramentum & ſacrificium opponuntur. Nam in ſacramento accipimus aliquid à Deo; in ſacrificio damus aliquid Deo. At ratio accepti, & ratio dati non poſſunt ſimul in vna eademque re conſiſtere. Reſpondeo. Maior falſa eſt, etiam Aduerſariorum conceſſione. Nam Pleſſęus Caluiniſta lib. 12. de Euchariſtia cap. 1. expreſsè ait, Agnum paſchalem fuiſſe ſimul ſacramentũ & ſacrificium. Quod etiam ex Scholaſticis docet D. Thomas & alij plures. Nec obſtat, quod in ſacramento accipimus aliquid à Deo, & in ſacrificio aliquid offerimus Deo; quia hæc duo poſſunt ſimul conſiſtere, vt iam oſtenſum eſt in Agno paſchali. Et ſanè, ſi id quod à Deo accipimus non liceret offerre Deo, nullum foret ſacrificium; iuxta illud 1. Paralip. 29. 14. *Tua ſunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

11. Tertia. Chriſtus, quando inſtituit

tuit Euchariſtiam, non dixit, *Offerte*, ſed *Comedite*, *& bibite*. Ergo Euchariſtia ex inſtitutione Chriſti non eſt ſacrificium, ſed Sacramentum tantùm. Reſpondeo. Tametſi non ſit vſus illo vocabulo, *Offerte*, vſus tamen eſt alio æquipollente, cùm dixit; *Hoc facite in meam commemorationem.* id eſt, poſthac celebrate Euchariſtiã, quam nunc inſtituo pro gratiarum actione, in memoriã meæ mortis, quam pro vobis & toto humano genere ſubiturus ſum.

12. Quarta. Chriſtus eſt Sacerdos in æternum: Ergo nullum habet ſucceſſorem aut Vicarium in ſacerdotio. Nulli ergo nunc ſunt Sacerdotes in terris, ac proinde nec ſacrificia. Et confirmatur ex Apoſtolo, Hebr. 7. vbi dicit ideo in veteri Teſtamento fuiſſe plures Sacerdotes, quorum vnus alteri ſuccedebat, quia ſinguli erant mortales. Chriſtus autem eſt immortalis, ideoque non indiget ſucceſſoribus & Vicarijs. Reſpondeo. Aliud eſt, eſſe ſucceſſorem alterius: aliud, eſſe Miniſtrum ſeu Vicarium. Nam ſucceſſor eſt eiuſdem dignitatis & poteſtatis cum eo, cui ſuccedit: non autem Miniſter aut Vicarius cum eo, cuius Miniſter aut Vicarius eſt. Rurſum, ſucceſſor non niſi poſt mortem aut depoſitionem alterius conſtituitur: At Miniſter

niſter ſeu Vicarius ſolet conſtitui, dum adhuc viuit is, cui ſubſeruit. Vtrumq; patet in Rege. Is quamdiu viuit & in officio manet, non habet ſucceſſorem; poteſt tamen habere Miniſtros aut Vicarios, qui ipſi ſubſeruiant. Idem eſt de Chriſto. Non habet ſucceſſorem in ſacerdotio cum pari poteſtate, quia ſemper viuit, vt rectè argumentatur Apoſtolus. Habet tamen Miniſtros ſeu Vicarios, qui ipſi ſubſeruiunt in officio ſacerdotali.

13. Quinta. Sacrificium crucis habet vim infinitam: ergo non indigemus alio ſacrificio: Ergo multiplicare tot ſacrificia Miſſæ, nihil aliud eſt, quã negare virtutem & ſufficientiam ſacrificij crucis. Reſp. Sacrificium crucis habet infinitam vim ſanctificandi homines; nec opus eſt alio ſacrificio crucis aut eiuſdem ſacrificij repetitione. Vel, quod idem eſt, non eſt opus vt alius Chriſtus moriatur pro nobis, aut vt idem Chriſtus ſæpius moriatur. Nam ſemel moriendo ſufficientiſſimè ſatisfecit Deo Patri pro nobis. Hebr. 9. 28. & cap. 10. 14. Duo tamen neceſſaria ſunt Vnum, vt ſimus memores illius tanti beneficij. Alterum, vt fructus illius beneficij nobis applicetur. Vtrumque fit per ſacrificium Miſſæ, & alia media à Deo ordinata.

CA-

CAPVT XI.

De Purgatorio.

1. QVæſtio eſt, An ſit aliquis locus, in quo animæ iuſtorum, quæ in hac vita ſufficienter purgatæ non ſunt, purgentur poſt hanc vitam, antequam ad cœleſtem gloriam admittantur. Lutherani & Caluiniſtæ negant. Catholici aſtruunt. Et probant 4. potiſſimum argumentis. Primum ſumitur ex ſuffragiis viuentium pro mortuis. Alterum ex eo, quod remiſſa culpa mortali, non ſemper remittatur tota pœna illi debita. Tertium ex eo, quod iuſti aliquando moriantur cum peccatis venialibus. Quartum ex Scriptura & Patribus. Singula explicanda ſunt, ac deinde obiectiones Aduerſariorum diluendæ.

2. Primum igitur argumentum eſt tale: Fideles in hac vita rectè & vtiliter orant pro defunctis: at non orant pro illis, qui ſunt in cœlo vel in inferno: Ergo pro illis, qui ſunt in Purgatorio: Ergo datur Purgatorium. Maior probatur dupliciter. Primò ex Scriptura. Deinde ex praxi & conſuetudine Eccleſiæ. Ex Scriptura habemus luculentum teſtimonium libro 2. Machab. cap. 12. v. 43. vbi Iudas Machabæus iuſſit

iuſſit offerri ſacrificium pro defunctis. Et factum eius ibidem approbatur his verbis; *ſancta ergo & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.* De praxi & conſuetudine Eccleſiæ ſcribit Auguſtinus in lib. de cura pro mortuis, cap. 1. *In Machabæorum*, inquit, *libris legimus oblatum pro mortuis ſacrificium. Sed etſi nuſquam in Scripturis veteribus legeretur, non parua tamen eſt vniuerſæ Eccleſiæ, quæ in hac conſuetudine claret, authoritas: vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum ſuum habet etiam commendatio mortuorum.* Et ibidem cap. 4. *Non ſunt prætermittendæ ſupplicationes pro ſpiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Chriſtiana & Catholica ſocietate defunctis ſuſcepit Eccleſia.*

3. Secundum. Sæpe fit, vt homo qui peccauit mortaliter, liberetur à culpa mortali, & conſequenter à reatu pœnę æternæ; & tamen maneat obnoxius alicui pœnæ temporali: Ergo, ſi antequam exſoluat illam pœnam, decedat ex hac vita, debebit illam exſoluere poſt hanc vitam; quod alibi fieri non poteſt, niſi in Purgatorio. Hic diſcurſus fundatur in eo, quòd Deus remittat aliquando peccatum mortale, & reatum pœnæ æternæ; ita tamen, vt velit hominem, cui remiſſio facta

eſt,

eſt, punire aliqua pœna temporali, non ſolùm in cautelam, ſed etiam in vindictam peccati præteriti, vt iuſtitiæ aliquo modo ſatisfiat. Sicut Rex aliquando condonat reo offenſam & pœnam capitis, quam meritus eſt; & tamen ne omnino videatur neglecta iuſtitia publica, vult illum per aliquod tempus exilio vel carcere puniri. Quod varijs Scripturæ exemplis probari ſolet. Primò, quia Moſes & Aaron, propter peccatum incredulitatis, quod illis remiſſum erat, adhuc puniti ſunt morte corporali. Num. 20. 12. & Deut. 33. 48. Sécundò, quia Dauid, poſt impetratam veniam adulterij & homicidij, punitus eſt morte filij. 2. Reg. 12. 13. Tertiò, idem Dauid, cùm rogaſſet Deum pro remiſſione peccati ſuperbiæ, obtinuit quidem remiſſionem, ſed tamen propoſita eſt illi triplex pœna, vt vnam eligeret in vindictam peccati iam antea condonati. 2. Reg. 24. 10. Omitto ſimilia exempla. Vide Auguſtinum tract. 124. in Ioannem, & in enarratione Pſalm. 50. circa illum verſiculum: *Ecce enim veritatem dilexiſti.*

4. Tertium. Aliquando etiam contingit, vt homo iuſtus moriatur cum peccatis quibuſdam venialibus (præſertim ſi ſubitanea morte præueniatur,

tur, neque habeat ſpacium cogitandi aut dolendi de huiuſmodi peccatis) & ſic maneat obnoxius pœnæ temporali, quæ illis peccatis debita eſt. Certè, in tali caſu non poteſt admitti ad cœleſtem gloriã, niſi prius liberetur à peccatis venialibus, & reatu pœnæ temporalis, quæ illis debetur. Apoc. 21. 27. Non liberatur autem in hac vita, ex ſuppoſitione: Ergo poſt hanc vitam: Non in cœlo, nec in inferno: Ergo in Purgatorio.

5. Quartum. Varia ſunt teſtimonia Scripturæ, ex quibus ſancti Patres probant Purgatorium. Primum Matth. 12. 32. *Qui dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Ex quo colligitur aliqua eſſe peccata, quæ remittuntur in futuro ſæculo, vt argumentatur S. Auguſtinus lib. 21. de Ciuitate Dei cap. 24. Secundum Lucæ 23. 42. *Dicebat latro ad Ieſum: Domine memento mei cùm veneris in regnum tuum.* Quod ſanè non dixiſſet, niſi putaſſet Chriſtum poſſe ipſi poſt hanc vitam peccata remittere, vt ait idem Auguſtinus lib. 6. contra Iulianum cap. 15. Tertium 1. Corinth. 3. 15. *Ipſe autem ſaluus erit: ſic tamen quaſi per ignem* Quod de igne Purgatorio interpretatur idem Auguſtinus in Pſ. 37. ſtatim poſt initium, & alibi ſæpius.

pius. Quartum 1. Cor. 15.29. *Alioqui quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt?* Vbi baptizari pro mortuis, idem eſt, quod ſpontaneas afflictiones pro illis ſuſcipere, vt è Purgatorio liberentur, vt explicant magni Authores.

Obiectiones Aduerſariorum.

6. PRima, Scriptura docet duo tantùm eſſe loca animarū poſt hanc vitam: vnum beatitudinis in cœlo; alterum dānationis in inferno, Matth. 25. 46. *Ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam.* Reſpond. Poſt diem iudicij erunt tantùm duo iſta loca pro adultis, vt patet ex citato textu. At nunc, ſicut etiam in veteri Teſtamento plura ſunt. Et certè, ſi duo tantùm eſſent, dicant obſecro Aduerſarij, vbi fuerint animæ eorum, qui poſt mortem iterum reſuſcitati ſunt ad vitam? Quo pacto ab Helia reſuſcitatus eſt filius viduæ Sareptanæ: ab Heliſæo, filius Sunamitidis: à Chriſto filius viduæ in Naim: filia Iairi, Principis Synagogæ: Lazarus in Bethania: ab Apoſtolo Petro, Tabitha: à Paulo, Eutichus adoleſcens: Vbi, inquam, animæ horum fuerunt, antequam ad vitam reuocarentur? Non in inferno,

quia

quia ibi nulla eſt redemptio. Nec in cœlo, quia alioqui non fuiſſet beneficium, ſed pœna, ſi ex cœleſti beatitudine debuiſſent redire ad hanc vitã mortalem. Supereſt ergo fuiſſe in alio loco, qui ab vtroque diſtinguebatur.

7. Secunda Scriptura docet, iuſtos poſt hanc vitam ſtatim admitti ad cæleſtem gloriam, nulla facta mentione Purgatorij. Luc. 23. 43. *Hodie mecum eris in paradiſo.* Et Philip. 1. 23. *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto.* Reſp. Scriptura non loquitur de omnibus iuſtis, ſed de aliquibus. Nam qui nihil purgandum habent, ſtatim poſt hanc vitam admittuntur ad cœlum. Qui autem habent aliquid expiandum, admittuntur ſuo tempore, ſed quaſi per ignẽ, vt ex Apoſtolo & Auguſtino dictum eſt. Nec obſtant teſtimonia ex Scriptura citata. Nam illud, *Hodie mecum eris in paradiſo,* fuit ſingulare priuilegium conceſſum latroni, cui Chriſtus liberaliſſimè condonauit omnia peccata, ſine vlteriori obligatione pœnæ tẽporalis poſt mortem; quod non omnibus conceditur. Ex illo etiam, *Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto,* nihil aliud poteſt colligi, quàm Apoſtolum habuiſſe magnum deſiderium viuendi cum Chriſto, quod & nos habere poſſumus; præſertim ſi cum eodem Apoſtolo veraciter aſſe-

ramus, *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.*

CAPVT XII.

De vocatione Miniſtrorum Eccleſiæ

1. POpulus Dei, tam in veteri quàm in nouo Teſtamento duobus modis regi ac gubernari ſolet. Primò in rebus politicis. Hoc fit per Reges, Principes, & alios Magiſtratus ſæculares. Secundò in rebus Eccleſiaſticis. Hoc fit per Miniſtros Eccleſiæ, de quibus nunc agimus. In vtroque gubernandi genere neceſſaria eſt legitima vocatio. Nam neque in rebus politicis, neque in Eccleſiaſticis poteſt aliquis vſurpare regimen, niſi legitimè ad hoc vocatus & deputatus ſit. Et ſi qui aliter faciant in politicis, appellantur tyranni; ſi in Eccleſiaſticis, fures & latrones, iuxta illud Ioan. 10. 1. *Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, fur eſt & latro.*

2. Hoc loco, relicta Regum ac Principum ſæcularium vocatione, ſolùm agam de Vocatione Miniſtrorum Eccleſiæ, quæ duplex eſt. Vna ordinaria, quæ fit à Deo, mediante conſenſu & cooperatione hominum. Altera extraordinaria, quæ immediatè fit à ſolo Deo. Agam autem 1. de Vocatione Mini-

Miniſtrorum veteris Teſtamenti. 2. de Vocatione Miniſtrorum noui Teſtamenti. 3. Oſtendam Miniſtros Lutheranos & Caluinianos non eſſe legitimè vocatos.

De Vocatione Miniſtrorum veteris Teſtamenti.

3. IGitur Miniſtri veteris Teſtamenti, qui ordinariè vocabantur ad miniſterium Synagogæ, erant triplices. 1. Pōtifex ſeu ſummus Sacerdos. 2. Alij Sacerdotes inferiores. 3. Leuitæ. In illorum Vocatione quinq; ſpectari poterant. 1. Electio ſeu deſignatio certæ perſonæ. 2. Purificatio pręcedens conſecrationem. 3. Ipſa conſecratio. 4. Applicatio ad vſum ſeu exercitiū miniſterij. 5. Poteſtas & officium.

4. *Electio* ſeu deſignatio perſonæ fiebat per carnalem ſucceſſionem. Nam filij ſuccedebant parentibus, vt Aaroni Eleazar, Eleazaro Phinees, & ſic deinceps. Eccleſiaſt. 45. 7. *Purificatio* fiebat certis ritibus à Deo præſcriptis, cuiuſmodi erant aſperſio aquæ luſtralis, raſio pilorum, lotio corporis & veſtium, oblatio ſacrificij pro peccato. Numer. 8. 6. & Exodi 29. 4. *Conſecratio* Pontificis & Sacerdotum erat huiuſmodi. 1. Pontifex ornatu pontificali,

& ſacerdotes ſacerdotali induebantur. 2. Pontifex vngebatur oleo vnctionis in capite; nō item Sacerdotes. 3. Tam Pontifex, quàm Sacerdotes in extremo auriculæ dextræ, & in pollice manus ac pedis dextri tingebantur ſanguine arietis immolati. 4. Veſtes eorū aſpergebantur ſanguine arietis & oleo vnctionis. 5. Ex caniſtro panum, & ex ariete immolato dabantur illis aliqua in manus, vt ea leuarent coram Deo. Quo ſigno non ſolùm dabatur illis poteſtas ſacrificandi, ſed ſimul applicabantur ad vſum miniſterij. Hæc omnia habentur Exodi 29. v.4. & ſequentibus. Cæterum, vt maior eſſet ſolennitas huius actionis, triplex offerebatur ſacrificium; Holocauſtum, hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato. Exodi 29.1. & Leuit.9.2.

5. Supereſt poteſtas & officium. Pontifex habebat quędam officia communia cum aliis Sacerdotibus; quædam propria. Huiuſmodi erant quatuor. Primum, ſemel in anno, nempe in ſolennitate expiationis, introire in ſanctuarium, ſeu in Sancta ſanctorum. Hebr. 9. 7. & inſtituere publicam totius populi expiationem ab omnibus peccatis toto anno contractis. Leuit. 19. Alterum, conſecrare Sacerdotes & Leuitas. Exodi 29. Leuitici 8. &

Num.

Numer. 8. Tertium, in controuerſiis legalibus agere ſupremum Iudicem. Deuteron. 17. 12. & 2. Paralipp. 19. 11. Quartum, in rebus magni momenti conſulere Deum, quid agendum. Num. 27. 21.

6. Hæc de ordinaria Vocatione. Extraordinariè vocabantur illi, quia ſolo Deo, ſine miniſterio aliorum hominum mittebantur ad docendum, reformandum & arguendum populum; quo pacto miſſi ſunt Moſes, Helias, Heliſæus, & alij Prophetæ. Erat autem neceſſe, vt qui hoc modo dicebant ſe miſſos eſſe à Deo, certis ac euidentibus ſignis confirmarent ſuam miſſionem; alioqui populus non crediſſet ipſis, ſed pro impoſtoribus habuiſſet. Quod fatetur Moſes de ſeipſo. Cùm enim Deus dixiſſet illi: *Veni, & mittam te*; reſpondit Moſes: *Non credent mihi, neque audient vocem meam: ſed dicent, Non apparuit tibi Dominus.* Exodi 3. 10. & cap. 4. 1.

7. Dupliciter antem probabant, ſe à Deo miſſos eſſe. Primò per miracula. Sic probauit Moſes, quando virgam in ſerpentem mutauit, & aquam in ſanguinem conuertit. Sic Samuel, Helias, Heliſæus, & alij. Secundò per veracem prædictionem futurorum, quæ breui erant euentura. Quo pacto

Helias prædixit, tribus proximis annis non fore pluuiam. (3. Reg. 17. 1.) Michæas regem Achab infæliciter pugnaturum in Ramoth Galaad. (3. Reg. 22. 27.) Eliſęus poſt vnum diem fore magnam annonæ vilitatem. (4. Reg. 7. 1.) Iſaias, proximo anno fore abundantiam frugum: ſequenti, pomorum copiam: tertio, plenam meſſem & vindemiam. (cap. 27. 30.) Et quia hæc omnia euenerunt eo modo, quo Prophetæ prædixerant; ideo magnam authoritatem apud populum ſibi conciliabant; & ſe verè à Deo miſſos eſſe perſuadebant. Sicut è contrario, quia non eueniebant ea, quæ à falſis Prophetis prædicebantur, nulla illis fides habebatur. Et hoc ſigno diſcernendum eſſe inter veros & falſos Prophetas, conſtat Deu. 18. 21.

De Vocatione Miniſtrorum noui Teſtamenti.

8. PRęcipui Miniſtri noui Teſtamenti ſunt Pontifex, Epiſcopi, Presbyteri ſeu Sacerdotes, quorum nomine intelliguntur etiam Paſtores ſeu Parochi. Igitur, quod ad ordinariam eorum vocationem attinet, eadem ferè in ea ſpectari debent, quæ in vocatione Miniſtrorum legis Moſaicæ. 1. Electio ſeu deſignatio certę perſonæ, quæ fit

fit per ſuffragium Cleri, cuius eſt idoneas perſonas eligere ad miniſterium Eccleſiaſticum. 2. Purificatio, quæ potiſſimum conſiſtit in puritate animi, in probitate vitæ, in doctrina fidei, & aliis virtutibus, quas Apoſtolus requirit in Epiſcopis. 3. Conſecratio ſeu ordinatio, quæ fieri debet ab Epiſcopo per manuum impoſitionem, ſicut ſemper in Eccleſia fuit vſitatum. 4. Applicatio ad vſum miniſterij, quam nos in noua lege vocamus Miſſionem. Hæc fit à Prælatis Eccleſiæ, qui Miniſtris iam conſecratis aſſignant ſubditos, quos gubernent. 5. Poteſtas & officiũ. Et quidem Epiſcopi habent quædam officia communia cum Sacerdotibus, vt baptizare, Euchariſtiam conficere, abſoluere à peccatis, Extremã vnctionem dare, Euãgelium prædicare: quædam propria, vt Sacramentum Confirmationis conferre, Miniſtros Eccleſiæ ordinare, & ſimilia.

9. Extraordinariè vocati ſunt Apoſtoli ad prædicandum Euangelium, & Sacramenta adminiſtrãda. Qui etiam, vt ſuprà dixi de Moſe & Prophetis, ſuam vocationem multis ſignis ac miraculis, toti mundo debuerunt conteſtari, Marci 16.20. *Prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Imò, quod amplius eſt,

eſt, nec Chriſtus potuit aliter perſuadere, à Deo Patre ſe miſſum eſſe, niſi per miracula. Habebat quidem pro ſe vaticinia Prophetarum, Lucæ 24. 27. Habebat teſtimoniū Ioannis Baptiſtæ: *Ecce Agnus Dei* Habebat vocem Patris cœleſtis: *Hic eſt filius meus dilectus.* Et tamen inter tot miſſionis ſuæ præſidia, adhuc opus erat miraculis. Ioan. 10. 37. *Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite,* &c.

Quod Lutherani & Caluiniani Miniſtri non ſint legitime vocati.

10. HOc primò oſtendam de ipſo Luthero, qui eſt quaſi parens omnium Miniſtrorum aduerſæ partis. Deinde de aliis, qui illum ſecuti ſunt, & adhuc ſequuntur. Igitur de Luthero ſunt diſcrepantes ſententiæ. Aliqui aſſerunt ordinariè vocatum à Deo, mediante poteſtate & conſenſu Prælatorum Eccleſiæ. Alij extraordinariè à ſolo Deo, Alij, partim ordinariè, partim extraordinariè. Ordinariè quidem, ad prędicationem Euangelij: Extraordinariè autem, ad reformationem Eccleſiæ. Hinc triplex emergit quæſtio.

11. Prima, An Lutherus ordinariè voca-

vocatus ſit? Aliqui Lutherani affirmant, quia in Eccleſia Catholica fuit legitimè ordinatus in Sacerdotem, & admiſſus ad prædicationem Euangelij; quæ duo ſufficiunt ad ordinariam vocationem. Hi ſupponunt, Eccleſiam Catholicam habere legitimam poteſtatem ordinandi veros Sacerdotes, & mittendi ad executionem miniſterij. Hoc accipimus. Nam inde ſequitur, Eccleſiam Catholicam eſſe veram Eccleſiam, in qua eſt verum ſacerdotium, & cui à Chriſto data eſt poteſtas ordinandi & mittendi. Ego de Luthero ſic ſtatuo; ordinariè & legitimè vocatum eſſe ad miniſterium, quod exercuit in Eccleſia Catholica ante defectionem; non tamen ad miniſterium, quod exercuit in Eccleſia Lutherana poſt defectionem. Tunc enim cœpit oppugnare Eccleſiam Catholicam, in qua antea vixerat: cœpit aliter docere, quam antea docuerat: cœpit abrogare feſta, ieiunia, vota monaſtica, orationem pro defunctis, ſacrificium Miſſæ, quæ antea approbauerat. Hæc non potuit facere per poteſtatem, quã acceperat in Eccleſia Catholica, quia Epiſcopus non dedit illi poteſtatem in deſtructionem Eccleſiæ, in qua erat Epiſcopus. Ergo vel non habuit talem poteſtatem; vel ſi habuit,

aliunde

aliunde debuit accipere. At à quo? Explicent hoc Lutherani, qui volunt ordinariam ipſius vocationem defendere.

12. Secunda quæſtio, An Lutherus extraordinariè vocatus ſit? Aliqui affirmant, quia vident ordinariam ipſius vocationem defendi non poſſe. Sed contrà. Nam qui hactenus in veteri vel nouo Teſtamento extraordinariè à ſolo Deo vocati & miſſi ſunt, debuerunt ſuam miſſionem euidenti ſigno vel miraculo apud populum comprobare, ſicut fecerunt Apoſtoli & Prophetæ; & qui id facere non potuerunt, pro falſis Prophetis & impoſtoribus habiti ſunt, vt ſuprà oſtenſum eſt. At Lutherus nunquam potuit euidenti miraculo probare, ſe extraordinariè à ſolo Deo miſſum eſſe: Ergo &c.

13. Aliqui reſpondent, non opus eſſe nouis miraculis, quando non adfertur noua doctrina: Lutherum non attuliſſe nouam doctrinam, ſed antiquam & Apoſtolicam. Ergo fuiſſe neceſſarium, vt illam nouis miraculis confirmaret. Sed fruſtra. Primò, quia nec Chriſtus adferebat nouam doctrinam, quando proponebat Iudæis doctrinã Moſis & Prophetarum de Meſſia; & tamen ad eam populo perſuadendam

dendam opus erat nouis miraculis. Idem dico de Helia, Ieremia, & aliis Prophetis. Nihil noui adferebant, ſed reuocabant populum ab idololatria ad verum Dei cultum, qui erat antiquiſſimus. Secundò falſum eſt, Lutherum nihil noui attuliſſe. Attulit nouam Eccleſiæ reformationem, vt Lutherani fatentur. Attulit noua dogmata, quæ tempore Eccleſiæ primitiuæ fuerunt inaudita. Certè nouum eſt affirmare omnes Traditiones repudiandas eſſe, cùm dicat Apoſtolus, *Tenete Traditiones.* Nouum eſt, duo tantùm eſſe Sacramenta; Non eſſe orãdum pro mortuis; infantes in Exorciſmo habere actum fidei; corpus & ſanguinem Chriſti eſſe vbique, totam Eccleſiam iam multis ſæculis erraſſe; antiquos Patres multa falſa docuiſſe; Lutherum ſuam doctrinam habere de cœlo; liberum arbitrium eſſe titulum ſine re. Hæc noua ſunt, non Apoſtolica. Ad ea populo perſuadenda, nouis miraculis opus eſt.

14. Alij reſpondent, ſufficiens miraculum eſſe, quod ſtatim à principio, infiniti propè homines Lutheri doctrinam amplexi ſunt. Hinc enim colligi poſſe, doctrinam fuiſſe efficacem, & à Deo inſpiratam. Nihil minus. Nã etiam infiniti propè homines olim ſecuti

cuti ſunt doctrinam Arij. An ideo efficax fuit, & à Deo inſpirata? Non certè. Nota, ex triplici capite prouenire poſſe, quod aliquis Doctor habeat multos ſectatores. Primò, quia doctrina ipſius eſt diuina, & miraculis confirmata. 2. Quia grata eſt carni & ſanguini. 3. Quia eſt ſubtilis & ingenioſa. Ex primo capite, Prophetæ & Apoſtoli traxerunt ad ſe homines. Ex ſecundo, Lutherus. Ex tertio, Arius & Caluinus.

15. Tertia quæſtio, An Lutherus partim ordinariè, partim extraordinariè vocatus ſit; Ordinariè quidem ad prædicationem Verbi; extraordinariè verò ad reformationem Eccleſiæ. Ita ſentit Meiſnerus Lutheranus. Sed iam oſtenſum nec ordinariè, nec extraordinariè vocatum eſſe. Deinde hic Author ſibi ipſi contradicit. Nam Lutherus non alio modo putauit ſe reformare Eccleſiam, niſi prædicatione Verbi. Si ergo ordinariè vocatus eſt ad prædicandum, etiam ordinariè vocatus eſt ad reformandum. Aut, ſi ad hoc extraordinariè, etiam ad illud extraordinariè vocatus eſt.

16. Hæc de Luthero. Reliqui Miniſtri ſunt duplices. Nam aliqui ante defectionem fuerunt legitimè ordinati Sacerdotes in Eccleſia Catholica: alij non. De prioribus idem dicendum,

dum, quod de Luthero nec ordinariè, nec extraordinariè vocatos eſſe. Nõ extraordinariè, quia nullo miraculo probare id poſſunt. Nec ordinariè, quia qui ordinariè vocantur in Eccleſia Catholica non vocantur ad miniſterium, quod eidem Eccleſiæ contrarium eſt. De poſterioribus ſic ſtatuo. Primò, non eſſe extraordinariè vocatos à ſolo Deo, propter rationem ſæpe allatam, quæ ſumitur ex defectu miraculorum. Secundò, nec ordinariè, mediante conſenſu & cooperatione hominum. Quod tripliciter probo. Primò, ex conceſſione eorum Lutheranorum, qui docent ordinariam Lutheri vocationem conſiſtere in ſacerdotio, quo in Eccleſia Catholica initiatus eſt. Ex quo ſequitur, qui tali ſacerdotio initiati non ſunt, ordinariè vocatos non eſſe. At Miniſtri, de quibus ſermo eſt, non ſunt initiati tali ſacerdotio, vt ſupponimus: Ergo nec ordinariè vocati.

17. Deinde ex perpetua praxi Eccleſiæ. Nam à tempore Apoſtolorum vſque ad ortũ Lutheri, nullus ordinariè vocatus & ordinatus eſt niſi ab Epiſcopo, per manuum impoſitionẽ. Act. 14.22. & 1.Tim.4.14. & 2.Tim.1.6. & alibi. At Miniſtri, de quibus agimus, non ſunt ita ordinati. Ergo:

18. De-

18. Denique ex conſenſu eorum, contra quos agimus. Nam ipſi, velint nolint, fateri debent, ſe non eſſe vocatos eo ritu, qui in Eccleſia Catholica vſitatus eſt, ſed alio longe diuerſo. Si ergo noſter ritus legitimus eſt, vt fateantur Lutherani, qui defendunt ordinariam Lutheri vocationem, alterum ſubreptitium eſſe, neceſſe eſt. Aut ſi noſter ſubreptitius eſt, quomodo Lutherus, qui noſtro ritu ordinatus eſt, potuit legitimè vocatus eſſe? Dicant Lutherani.

CAPVT XIII.

De Cœlibatu Miniſtrorum Eccleſiæ.

1. QVæſtio eſt, an Miniſtri Eccleſiæ obligentur ad cœlibatum? Negant Aduerſarij. Nos ſic ſtatuimus. Primò, Sacerdotes veteris Teſtamenti diuino iure obligatos fuiſſe ad continentiam, non quidem perpetuam, ſed pro ijs diebus, quibus in templo vel tabernaculo miniſtrabant. Hoc ex Scriptura & Patribus fusè probatum eſt in Analogia veteris ac noui Teſtamenti cap. 7. quæſt. 7.

2. Secundò, Apoſtolos ſeruaſſe perpetuam continentiam, & eandem aliis ſuaſiſſe. Matth. 19. 27. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?*

nobis? Ieſus autem dixit illis: Amen dico vobis. Et infra: *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Ex quo loco conſtat, Apoſtolos reliquiſſe omnia quæ habebant: Ac proinde, qui habebant vxores, reliquiſſe illas, & ſeruaſſe continentiam. Ad quam Paulus hortatur omnes 1. Cor. 7. 7. *Volo vos omnes eſſe ſicut meipſum.* Et ibidem: *Dico autem non nuptis & viduis: Bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego.* Nempe in ſtatu continentiæ.

3. Tertiò, ſucceſſores Apoſtolorum ſeruaſſe etiam continentiam, eamque poſtea, non ſemel, ſed potius Eccleſiaſtica lege præſcriptam eſſe. Et quidem dupliciter. Primò, vt non liceret ipſis vxores ducere, poſt ſuſceptos ordines. Secundò, vt ſi ante ſuſceptos ordines duxiſſent vxores, & poſtea ſuſcepiſſent ordines, non liceret vti vxoribus, ſed deberent perpetuam ſeruare continentiam. Huiuſmodi lex conſtituta eſt prima à Concilio Elibertino, can. 33. *Placuit in totum prohibere Epiſcopis, Preſbyteris, Diaconis & Subdiaconis, poſitis in miniſterio, abſtinere ſe à coniugibus ſuis.* Deinde à Conc. Carthaginenſi can. 2. *Omnibus placet, vt Epiſcopi, Presbyteri &*

Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, etiam ab vxoribus ſe abſtineant: vt quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus. Similia habent Siricius Papa in epiſtola ad Himerium Tharaconenſem Epiſcopum cap. 7. Innocentius I. in epiſt. ad Exuperium cap. 1. Concilium Agathenſe can. 9. Conc. Aurelianenſe 3. can. 7. & ita deinceps.

4. Quartò, hanc legem Eccleſiaſticam de cœlibatu, ſemper viguiſſe in Eccleſia occidentali (niſi quod in quibuſdam locis particularibus aliquantulum fuerit neglecta) non tamen in Orientali. Nam Græci, tametſi poſt ſuſceptos Ordines non ſoliti ſint vxores ducere; tamen ſi antea duxerint, poſſunt Ordines ſuſcipere, & ſimul vxores retinere. Nec tenentur ab earum conſortio abſtinere, niſi tempore vicis ſuæ; ſicut in veteri Teſtamento factum eſt. Vide Vaſquez 3. parte, diſp. 248. cap. 2.

5. Dices, Eccleſia non poteſt ſtatuere legem, quæ certo hominum ſtatui generatim adimat libertatem contrahendi matrimonium. Reſpondeo. Verum quidem eſt, quod abſolutè loquendo non poſſit hoc facere: ſed falſum, quod non poſſit hoc facere eo modo, quo nunc facit; nempe ſub hac con-

conditione, vt ſi quis velit eſſe Sacerdos aut Epiſcopus, debeat ſeruare continentiam. Nam per huiuſmodi legem non cōgit quenquam ad cōtinentiam, ſed relinquit vnicuique liberum, vt poſſit, ſi velit, amplecti ſtatum Eccleſiaſticum, cum hoc tamen onere, vt ſi illum amplectatur, ſeruet cœlibatum.

CAPVT XIV.

De peccato originali, mortali, veniali.

1. DVplex eſt controuerſia. Vna, quid ſit peccatum originale? Aduerſarij docent eſſe concupiſcentiā, quod nos negamus. Altera, an peccatum mortale & veniale ex natura ſua inter ſe diſtinguantur? Aduerſarij negant, aſſerentes omnia peccata ex natura ſua eſſe mortalia; nullum veniale. Nos contrà, quędam ex natura ſua eſſe mortalia, quædam venialia.

I. CONCLVSIO.

2. PEccatum originale, quod ex Adamo contrahimus, non eſt concupiſcentia ſeu pronitas & inclinatio ad malum, quam nos vocamus concupiſcentiam in actu primo; ſed eſt priuatio iuſtitiæ originalis. Prior pars patet, quia quidquid habet rationē pec-

cati, hoc tollitur per Baptiſmum, (infra cap. 16.) Concupiſcentia non tollitur per Baptiſmum, quia ſentimus in nobis pronitatem & inclinationem ad malum, iuxta illud Rom. 7. 23. *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Poſterior etiam patet, quia omne malum conſiſtit in priuatione alicuius boni: ſed peccatum originale eſt malum: Ergo conſiſtit in priuatione alicuius boni. Non autem conſiſtit in priuatione alicuius boni, quàm iuſtitiæ originalis, qua priuati ſunt poſteri Adami propter ipſius transgreſſionem. Ergo.

3. Obijciunt Aduerſarij 1. Apoſtolus concupiſcentiam vocat peccatum, Rom. 6. 12. *Non regnet peccatum in corpore veſtro mortali.* Reſpondeo. Nomen peccati ſumitur 4. modis in Scriptura. Primò, propriè, pro peccato. Ioan. 1. 29. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Secundò, impropriè, pro cauſa peccati. Et ſic concupiſcentia loco citato vocatur peccatum, quia incitat ad peccatum. Tertiò, impropriè, pro effectu vel pœna peccati, Zach. 14. 19. *Hoc erit peccatum Ægypti*, id eſt, pœna. Quartò, impropriè, pro ſacrificio, quo expiatur peccatum. Sic Chriſtus vocatur peccatum, 2. Cor. 5. 21. *Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit.*

Vbi

Vbi bis ponitur nomen peccati; ſemel propriè, & ſemel impropriè, hoc ſenſu: Deus Pater voluit filium ſuum qui non peccauerat, eſſe hoſtiam pro peccato.

Obijciunt Secundò.

4. QVidquid non eſt ex Deo, peccatum eſt: ſed concupiſcentia non eſt ex Deo, 1. Ioan. 2. 16. *Omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex Patre.* Ergo. Reſp. Concupiſcentia ſeu pronitas ad malum non eſt à Deo creante, ſed à Deo puniente: Deus enim, quando creauit primos parentes, creauit illos in iuſtitia originali, ſine omni concupiſcentia ſeu pronitate ad malum. Quando verò primi parentes peccarunt, tunc priuauit illos iuſtitia originali; qua ablata, cœpit concupiſcentia inſurgere per modum pœnæ. Gen. 3. 7.

II. CONCLVSIO.

5. PRæter peccata mortalia, quę mortem animæ adferunt, & æterna pœna per ſe digna ſunt, Rom. 6. 25. & Galat. 5. 21. dantur aliqua venialia, quæ nec mortem animę adferunt, nec æterna pœna digna ſunt. Prou. 24. 16. *Septies in die cadit iuſtus.* Quod intelligitur de

venialibus, quæ non tollunt iuſtitiam & charitatem ab homine. Sicut & illud, Iacobi 3. 2. *In multis offendimus omnes* Et confirmatur 1. ex illo, Lucæ 6. 41. *Quid vides feſtucam in oculo fratris tui: trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non conſideras?* Vbi peccatum mortale comparat cum trabe, quæ extinguit oculum: Veniale cum feſtuca, quæ leuiter tantum afficit, non extinguit. Deinde ex illo, Matth. 5. 22. *Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio: qui dixerit fratri ſuo, Racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Vbi diſtinguuntur tria peccata iracundiæ; quorum tertium æterna pœna dignum eſt ac proinde mortale; reliqua duo non item.

6. Sunt autem duplicia peccata venialia. Alia ſunt talia ex ſuo genere, vt verbum otioſum. Alia ex imperfectione operis, cuiuſmodi ſunt partim illa quæ fiunt ex ſubreptione, vt ſubiti & non omnino deliberati motus concupiſcentiæ, iræ, odij, ſuperbiæ: partim illa quæ cenſentur venialia ex paruitate materiæ, vt furtum vnius oboli, quod neminem notabiliter lædit.

7. Obijcitur 1. illud Ezech. 18. 4. *Anima, quæ peccauerit, morietur.* Et Rom. 6. 23. *Stipendium peccati, mors.* Vtrumque generatim aſſeritur de quouis peccato,

quia

quia nulla ſit exceptio: Ergo quoduis peccatum eſt mortale. Reſpond. Neutrum generatim aſſeritur. Nam Ezechiel expreſsè loquitur de certis tantùm peccatis, nempe de idololatria, adulterio, homicidio, vſura & rapina, quæ ex genere ſuo mortalia ſunt. Apoſtolus verò de immunditia & iniquitate, v. 19.

8. Obijcitur 2. illud Iacobi 2. 10. *Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus.* Ergo homo per quoduis peccatum incurrit reatum æternæ mortis: Ergo quoduis peccatum eſt mortale. Reſp. Iacobus loquitur de peccato contra legem Decalogi, ac nominatim de adulterio & homicidio, quæ ex natura ſua mortalia ſunt. Sic enim ait: *Quicunque totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit & Non occides. Quod ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor legis.* Quaſi dicat: Qui committit vnum peccatum mortale contra legem Decalogi, etiamſi plura non committat, reus eſt mortis. Sicut qui accipit vnũ vulnus lethale, etiamſi plura non accipiat, obnoxius eſt morti corporali.

9. Obijcitur 3. Omne peccatum offendit Deum, qui eſt infinita bonitas: Ergo omne peccatum dignum eſt

infinita pœna: Ergo mortale. Reſpon. Duplex eſt offenſio. Vna grauis, quæ eſt contra charitatem & amicitiam, de qua loco citato: *Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus.* Altera leuis, quæ nõ diſſoluit charitatem & amicitiam, de qua alibi: *In multis offendimus omnes.* Et iterum; *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.* Itaque non omne peccatum offendit Deum tam grauiter, vt diſſoluat amicitiam cum Deo.

CAPVT XV.

De Libero arbitrio.

1. VSus liberi arbitrij conſiſtit in his tribus. 1. Vt poſſis agere vel non agere. 2. Vt poſſis bene vel male agere. 3. Vt ex duobus poſſis alterum præ altero eligere. Eccleſ. 15. 14. Hunc vſum habuit homo in ſtatu innocentiæ. Quæſtio, an etiam nunc habeat? Lutherus & Caluinus abſolutè negant. Sic enim ſcribit Lutherus in aſſert. art. 36. *Liberum arbitrium eſt figmentum in rebus ſeu titulus ſine re: quia nulli eſt in manu ſua quippiam cogitare mali aut boni, ſed omnia ſub Deo ſunt, contra quem nihil poſſumus. Quod & Poëta voluit, quando dixit: Certa ſtant omnia lege.* Similiter Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 23. parag. 8. ponit hæc duo principia. Vnum, nihil fieri

fieri Deo permittente; ſed quæcunque fiunt, fieri Deo volente. Alterum, voluntatem Dei eſſe rerum neceſſitatem. Vnde infert, omnia fieri neceſſariò, nihil liberè. Lutherani hoc tempore moderatiores ſunt.

2. Nos vtimur diſtinctione. Sunt enim duplices actiones hominis, de quibus diſputari poteſt. Aliæ morales ſeu politicæ, quæ pendent à viribus naturæ; vt comedere, ambulare, mercari, matrimonium contrahere, bellum gerere, agros colere, litteris operam dare. Aliæ ſupernaturales, quæ pendent à viribus gratiæ; vt credere myſteria fidei, ſperare vitam æternam, diligere Deum ex toto corde. Igitur in prioribus actionibus habemus vſum liberi arbitrij, vt experientia docet. Habemus etiam in poſterioribus ſuo modo. Vt hoc intelligatur, hæc tria diſtinguenda ſunt. *Primò*, nos nihil boni operis, quod conducat ad vitam æternam, facere poſſe ſine gratia Dei. Ioan. 15. 5. & 2. Cor. 3. 5. *Secundò*, nec eſſe in noſtra poteſtate vt habeamus gratiam Dei præuenientem, qua excitemur ad bene operandum. Rom. 9. 16. *Tertiò*, eſſe tamen in noſtra poteſtate, vt quando habemus gratiam Dei, cum illa cooperemur. Hoc tertium eſt, quod hic aſſerimus, & infra lib. 3. cap. 5. contra

tra Caluinum demonſtrabimus.

3. Obijcit Lutherus illud Iſaiæ 41. 22. *Bene aut male, ſi poteſtis, facite.* Vnde colligit, non eſſe in noſtra poteſtate bene vel male operari? Sed nimis craſsè id colligit. Nam Iſaias non loquitur de hominibus, ſed de idolis gentiũ, quibus exprobrat imbecillitatem, quod cum Dij habeantur à ſtultis hominibus, non poſſint tamen bene aut male facere, id eſt, non poſſint cultoribus ſuis prodeſſe, nec contemptoribus nocere. Quid hoc ad liberum arbitrium hominis euertendum? Non magis quàm ſi dicam; Idola non habent cerebrum: ergo nec Lutherus.

CAPVT XVI.

De Iuſtificatione.

1. MVtatio illa, qua quis ex peccatore fit iuſtus, vocatur Iuſtificatio: ſicut mutatio, qua ex ægroto fit ſanus, vocatur ſanatio: & qua ex frigido calidus, calefactio. Eſt igitur queſtio, quomodo fiat hæc mutatio? id eſt, quomodo, qui antea erat peccator, fiat iuſtus? Vel, quomodo ex ſtatu peccati & poteſtate tenebrarum, transferatur in ſtatum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei? Hoc poteſt explicari exana-

ex analogia & ſimilitudine ſanationis corporalis.

2. Igitur nos ſic explicamus. Sit pauper aliquis plenus ſcabie, vlcere & putredine, qui Medicum adeat, vt ſanari poſſit. Quid Medicus? Tria faciet. 1. Preſcribet illi quaſdam præparationes ad faciliorem morbi curationem; vt ſectionem venæ, vel purgationem corporis, vel balneationem, vel aliquid ſimile, prout morbus exigit. 2. Dabit illi ſalutarem & viuificam medicinam, qua & vires redintegrentur, & priſtina ſanitas recuperetur. 3. Adiunget præſeruatiuum, ne iterum in morbum incidat. Ita fit in iuſtificatione ſeu ſanatione animi. Circa ſanationem peccatoris, qui animo æger eſt, Deus tria facit. 1. Præſcribit illi quaſdam diſpoſitiones ad ſanandum animum; vt fidem, ſpem, timorem, contritionem, dilectionem, & propoſitum emendandi vitam. 2. Infundit illi gratiam ſeu iuſtitiam inhærentem, qua & verè peccata tolluntur, & animus intrinſecè renouatur. 3. Adiungit præſeruatiuum, vt deinceps inſiſtat pijs operibus & obſeruationi mandatorum Dei, ne ſi aliter faciat, amittat gratiam & ſanitatem, quam adeptus eſt.

2. Aduerſarij aliter explicant, in hunc modum: Sit pauper aliquis plenus

nus ſcabie, vlcere, & putredine, qui à Medico ſanari cupiat. Quid Medicus? Hortabitur illum, vt manu apprehendat pulchrum & elegans pallium alicuius diuitis,idq; corpori ſuo circumponat, ſcabiem tegat, ac deinde magna ſecuritate in conſpectum Principis ſui veniat, quippe qui fœditatem corporis tam eleganti pallio obductam aduertere non poſſit. Sic etiam in iuſtificatione. Sit homo peccator, qui propter ſcelerum ſuorũ horrorem ac turpitudinem non audeat venire in conſpectum Dei, & à Chriſto, tanquam Medico ſpirituali ſubſidiũ petat. Quid Chriſtus? Offert illi ſuam iuſtitiam & ſatisfactionem, tanquam pretioſam chlamidem. Hortatur vt fide illam apprehendat, eaq; ſua flagitia, quaſi velo quodam tegat; ac deinde confidenter in conſpectum Dei ſe ſiſtat; à quo ſine dubio innocens ac mundus declarabitur, etiamſi reuera non ſit.

4. Ex hac Aduerſariorum ſententia ſequuntur hæc tria. Primò, in iuſtificatione hominis peccatoris non tolli peccata, ſed tantùm tegi ſeu occultari, ne in conſpectum Dei veniant. 2. Nec infundi illi gratiam ſeu iuſtitiam inhęrentem, qua interiùs renouetur & ſanetur; ſed ſolùm imputari illi iuſtitiam Chriſti, qua non in ſe, ſed extra

ſe, iu-

ſe iuſtus appareat, etiamſi interiùs maneat peccator, immundus & impius. 3. Vt autem hæc iuſtitia illi imputetur, opus eſſe ſola fide, quæ illam apprehendat; & hoc ſenſu ſolam fidem iuſtificare. Quæ omnia abſurda ſunt. Et quidem duo priora hic refutabo per duas concluſiones: tertium in ſequenti capite refelletur, vbi de fide iuſtificante agendum eſt.

I. CONCLVSIO.

5. IN iuſtificatione hominis peccatoris, verè tolluntur peccata, & non tantũ teguntur. Hoc patet ex manifeſtis Scripturæ teſtimoniis, Ioan. 1. 19. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et Act. 3. 9. *Pœnitemini & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* Et Heb. 9. 28. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Et Micheæ 7. 19. *Proijciet in profundum maris omnia peccata noſtra.* Ex quibus ita concludo: Id quod tollitur, deletur, exhauritur, & longiſſimè proijcitur ab homine, certè non manet in homine: ſed in iuſtificatione peccatum tollitur, deletur, exhauritur, & longiſſimè proijcitur ab homine. Ergo non manet in homine.

6. Accedit efficax ratio ex metaphoris, quibus natura & fœditas peccatorum in Scriptura explicatur. Sunt autem

tem tres metaphoræ. Prima, qua peccata vocantur maculæ, ſordes inquinamenta, quibus homo maculatur, inquinatur, & ſordibus efficitur. Ioſue 22 17. & Ierem. 2. 22. & Apoc. 22. 11. & Matth. 11. 11. Altera, qua vocantur vincula, funes & compedes, quibus homo ligatur, conſtringitur, & captiuus detinetur. Pſal. 115. 7. & Prouerb. 5. 22. Tertia, qua vocantur vulnera, liuores, & plagę, quibus homo ſauciatur, vulneratur, & æger efficitur. Iſa. 30. 26. & Micheæ 1. 9. Iam verò conſtat, in iuſtificatione peccatoris, maculas ablui, vincula diſrumpi, vulnera ſanari. Pſal. 50. 9. *Aſperges me hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor* Et Ezech. 36. 25. *Mundamini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Et 1. Cor. 6. 11. *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis.* Et 1. Ioan. 1. 7. *Sanguis Chriſti emundat nos ab omni peccato.* Et Pſ. 115. 7. *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.*

7. Obijciunt Aduerſarij illud Pſ. 31. 1. *Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Ex quo inferunt peccata tegi, non tolli. Reſpondeo. Hoc poſterius non rectè infertur. Nos dicimus, tegi & tolli. Et vtrumque dicit Scriptura. Quod pulchrè explicat Auguſtinus enarrat. 2. in Pſal. 31. ex proportione vulnerum corporis. Nam

Nam huiuſmodi vulnera, inquit, duobus modis tegi poſſunt. 1. ab ipſo vulnerato, 2. à Medico. Vulneratus tegit ea pallio, non tollit. Medicus emplaſtro tegit, & tollit. Idem fit in peccatis. Tegi poſſunt & ab ipſo peccatore, & à Deo. Peccator tegit, quando diſſimulat. Deus tegit, quando infuſiòne gratiæ ſanat, & tollit. Quinam ergo beati ſecundùm Pſalmiſtam? Illine, quorum peccata priori, an quorum poſteriori modo tecta ſunt? Videant Aduerſarij quomodo beati eſſe velint. Nos certè poſteriori modo eſſe cupimus: vt etiam Auguſtinus loco citato, cùm ait: *Deus ergo tegat, non tu. Nam ſi tu tegere volueris, erubeſces, Medicus non curabit. Medicus tegat & curet: emplaſtro enim tegit. Sub tegmine Medici ſanatur vulnus: ſub tegmine vulnerati celatur vulnus.*

II. CONCLVSIO.

8. DEus in iuſtificatione infundit homini gratiā ſeu iuſtitiā inhærentem, qua homo interiùs renouatur, & ſanctus, mundus, & iuſtus éfficitur. Epheſ. 4. 24. *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ.* Et 1. Cor. 3. 16. *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis,* nempe per ſanctitatem, iuſtitiā, & charitatem, iuxta illud: Rom. 3. 5. *Cha-*

Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Porrò hæc charitas ſortitur varia nomina, ratione diuerſorum effectuum. Ac primò vocatur gratia, quia nos Deo gratos & acceptos facit. Epheſ. 1. 16. Secundò vocatur iuſtitia, quia per eam reddit homo vnicuiq; quod ſuum eſt: Deo cultum & obediētiam; proximo, amorem & obſequium; ſibi ipſi, excluſionem vitiorum, & virtutum incrementa. Rom. 6. 18. Tertiò vocatur imago & ſimilitudo Dei. 1. Cor. 15. 49. & Rom. 8. 29. Quartò vocatur pignus hæreditatis, quia videlicet ſanctitas, quā in nobis Spiritus Dei operatur, certam ſpem futuræ hæreditatis nobis facit. 2. Cor. 1. 22. Quintò vocatur ſemen Dei, quia ſicut ex ſemine proueniunt arbores fructuoſæ; ita ex charitate opera fructuoſa in vitam æternam. 1. Ioan. 3. 9. & Ioan. 4. 14.

9. Præter hanc iuſtitiam inhærentem, agnoſcimus etiam iuſtitiā Chriſti, quæ nobis imputatur; ſed non eo modo, quo agnoſcunt Aduerſarij. Nam illi putant, hominem ſola iuſtitia Chriſti iuſtum eſſe, nec admittunt iuſtitiam inhęrentem. Nos contrà, hominem iuſtum eſſe iuſtitia inhærente, & hanc iuſtitiam inhærentem illi dari propter iuſtitiam Chriſti, id eſt, pro-

propter ipſius paſſionem & mortem, quam pro humano genere ſuſtinuit.

10. Multa obijciunt Aduerſarij pro iuſtitia imputatiua, quæ nullius momenti ſunt. Primò illud Roman. 4. 5. *Credenti in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam*. Reſpond. Hoc nihil ad rem. Nam aliud eſt, fidem quæ in nobis eſt, imputari nobis ad iuſtitiam: aliud, iuſtitiam Chriſti, quæ extra nos eſt, imputari nobis ad iuſtitiam. Illud prius aſſerit Apoſtolus; hoc poſterius non aſſerit.

11. Secundò obijciunt illud Rom. 5. 19. *Per vnius obeditionem, iuſti conſtituuntur multi*. Hinc confici putant, ipſam Chriſti obedientiam, noſtram eſſe iuſtitiam, quia per illam iuſti conſtituimur. Reſpond. Fatemur quidem nos meritoriè iuſtos conſtitui per obedientiam Chriſti, non tamen formaliter. Et hoc ſentit Apoſtolus. Opponit enim obedientiam Chriſti inobedientiæ Adami: Et ſicut per hanc iniuſtos, ita per illam iuſtos conſtitui nos aſſerit. At verò per inobedientiam Adami, non formaliter ſed meritoriè conſtituimur iniuſti: ergo ſimiliter per obedientiam Chriſti, non formaliter ſed meritoriè conſtituimur iuſti. Sicut enim Adam per ſuam inobediẽtiam meritus eſt poſteris, vt in ſeipſis

contraherent peccatum originale, quo in ſe iniuſti fiunt: ita è contrario, Chriſtus per ſuam obedientiam meritus eſt, vt in ſeipſis haberent gratiam ſeu iuſtitiam inhærentem, qua in ſe iuſti ſunt. Vide Auguſt. lib. 1. de peccat. meritis & remiſſ. cap. 9. Omitto ſimiles obiectiones.

CAPVT XVII.

De Fide iuſtificante.

1. TRia docent Aduerſarij. Primò ſolam fidem iuſtificare. 2. Hanc fidem iuſtificantem in eo conſiſtere, vt certò credas; peccata omnia tibi remitti propter merita Chriſti. 3. Diſtingui autem à fide hiſtorica & miraculorum. Addunt Caluiniſtæ alia tria. 1. Fidem iuſtificantem donari ſolis prædeſtinatis. 2. Et ſemel habitam amitti non poſſe. 3. Et facere hominem certum ac ſecurum de ſua iuſtitia, perſeuerantia, prædeſtinatione, & vita æterna. Hinc emergunt variæ quæſtiones.

I. QVÆSTIO.

2. An ſola fides iuſtificet? Primò certum eſt, fidem non iuſtificare formaliter; quia forma, à qua homo formaliter eſt iuſtus, non eſt fides, ſed iuſtitia. Secundùm nos, iuſtitia inhærens;

rens; ſecundùm Aduerſarios, iuſtitia imputatiua. Secundò certum eſt, non ſolam fidem iuſtificare diſpoſitiuè, ſed etiam timorem, ſpem, charitatem, pœnitentiam. Nam ſicut de fide ſcriptum eſt, Roman. 3. 28. *Arbitramur hominem iuſtificari per fidem*: ita de aliis Eccleſ. 1. 28. *Qui ſine timore eſt non poterit iuſtificari.* Et Prouerb. 28. 25. *Qui ſperat in Domino, ſanabitur.* Et 1. Ioan. 3. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Et Act. 2. 28. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum.* Tertiò dubium manet, an ſola fides dici poſſit iuſtificare, quia ſola apprehendit iuſtitiam Chriſti? Affirmant Aduerſarij. Ego diſtinguo. Verum eſt, ſolam fidem apprehendere iuſtitiam Chriſti: falſum eſt, nos iuſtificari per ſolam iuſtitiam Chriſti fide apprehenſam; ac proinde falſum, ſolam fidem hoc ſenſu iuſtificare.

3. Obijcitur 1. illud Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iuſtificari per fidem ſine operibus legis.* Et Epheſ. 2. 5. *Saluati eſtis per fidem, non ex operibus.* Hinc colligunt Aduerſarij, ſola fide hominem iuſtificari; quia Apoſtolus opponit fidem operibus. Cùm ergo dicit, hominem iuſtificari fide ſine operibus, excludit omnia opera præter fidem: ergo etiam excludit actum timoris,

ſpei, dilectionis, & pœnitentiæ. Reſp. Duplicia ſunt opera: alia præcedunt fidem; alia ſequuntur. Priora excludit Apoſtolus, non poſteriora. Cùm ergo actus timoris, ſpei, dilectionis, & pœnitentiæ ſequantur fidem, & in fide fundati ſint, certum eſt non excludi. Hanc autem eſſe mentem Apoſtoli inde conſtat, quia vult oſtendere nec Iudæos ex nuda obſeruatione legis Moſaicæ, nec gentiles propter bona opera ante fidem ſuſceptam patrata, iuſtitiam à Deo conſequi potuiſſe, aut conſecutos eſſe, ſed ex fide in Chriſtum: fidem eſſe initium ſalutis & iuſtificationis; nec dari ex præcedentibus operibus, ſed eſſe donum Dei. Vide Auguſtinum libr. de Prædeſtinatione Sanctorum c. 7. & in Præfatione Pſalmi 31. & alibi.

4. Obijcitur 2. ex eodem Apoſtolo, hominem iuſtificari gratis, ac proinde ſola fide. Rom. 3. 24. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius* Reſpondeo. Iuſtificatio dicitur gratuita, non quia fit ſola fide, ſed quia non meremur illam per vlla opera ſiue fidei, ſiue fidem præcedentia. Concil. Trid. ſeſſ. 6, c. 8.

5. Obijcitur 3. Scripturam ſolius fidei mentionem facere, quando ait de iuſtificatione & remiſſione peccatorum, Lucæ 7. 50. *Fides tua te ſaluam fecit.*

fecit. Et Ioan.1.12. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius.* Et Ioan.3.36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.* Reſpondeo. Sicut Scriptura aliquando meminit ſolius fidei, ita aliquando meminit ſolius charitatis, Lucæ 7.47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

ALTERA QVÆSTIO.

6. An fides iuſtificans in eo conſiſtat, vt quis certò credat, peccata omnia ſibi eſſe remiſſa propter merita Chriſti? Affirmant Aduerſarij. Sed male. Primò, quia ipſi docent, nihil fide credendum eſſe niſi quod habetur in Scriptura: At ibi non habetur, Luthero aut Caluino remiſſa eſſe peccata; ergo id fide credendum non eſt. Secundò, quia ſi certò credunt, peccata ſibi remiſſa eſſe, fruſtra orant, *Dimitte nobis debita noſtra.* Tertiò, teſtimonia Scripturæ, quæ ipſi adferunt pro fide iuſtificante, ſunt hæc ferè. Matth.9.2. *Videns* IESVS *fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et infrà v. 22. *Confide, filia, fides tua te ſaluam fecit.* Et Lucæ 17.19. *Vade, quia fides tua te ſaluum fecit.* Hæc & ſimilia importunè nobis obijciunt aduerſarij pro ſola fide iuſtificante, & tamen nullo modo intelligi debent de fide, qua

quis credit, peccata ſibi remiſſa eſſe, ſed de fide, qua paralyticus & alij ęgroti credebant, ſe à Chriſto ſanari poſſe, vt ex contextu patet.

7. Obijci poteſt illud ex Symbolo, *Credo remiſſionem peccatorum*, ſed fruſtra: Nam ſenſus illius articuli non eſt: Credo mihi remiſſa eſſe peccata; ſed, Credo & profiteor, in Eccleſia Catholica eſſe donum remiſſionis peccatorum, quod per Baptiſmum & alia Sacramenta percipitur. Vnde, quod in Symbolo Apoſtolico dicitur, *Credo remiſſionem peccatorum*, in Conſtantinopolitano explicatur; *Confiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum.* Et Catechumeni, qui ante Baptiſmum recitant & credunt totum fidei Symbolum non iam habent, ſed expectant remiſſionem per Baptiſmum obtinendam.

III. QVÆSTIO.

8. An fides iuſtificans differat à fide hiſtorica & miraculorum? Aduerſarij diſtinguunt triplicem fidem. Vnam hiſtoricam, qua credimus vera eſſe, quæ narrantur in Scripturis. Alteram miraculorum, qua credimus nihil eſſe, quod à Deo fieri non poſſit. Tertiam promiſſionum, qua credimus veras eſſe promiſſiones Dei de gratuita peccato-

rum

rum remiſſione per merita Chriſti. Addunt, Nos nec prima, nec ſecunda, ſed ſola tertia iuſtificari. Hanc iterum aiunt duplicem eſſe: Vnam generalem, qua generatim credimus promiſſam eſſe remiſſionem peccatorum ijs omnibus, qui in Chriſtum credunt. Alteram ſpecialem, qua vnuſquiſque in particulari promiſſionem illam ſibi applicat, credendo omnia peccata ſibi remiſſa eſſe. Hanc ſpecialem propriè eſſe illam, qua iuſtificamur.

9. De hac triplici fide ſic ſcribit noſter Maldonatus in cap. 9. Matthæi: *Iſta triplex fides, quam iſti nuper inuenerunt, figmentum eſt, ſomnium eſt, portentum eſt, chimera eſt: Si vnam haberent fidem, omnem haberent: quia triplicem habent, nullam habent.* Aptiſſimè. Primò, quia fides illa ſpecialis iam exploſa eſt. Oſtendi neminem poſſe certò credere, ſibi remiſſa eſſe peccata, niſi à Deo id ſpeciatim reuelatum ſit. Secundò, falſum eſt, fidem miraculorum non iuſtificare. Certè fides illa, de qua loquitur Chriſtus Marci 16. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit,* fides iuſtificans eſt; & tamen eſt fides miraculorum, vt patet ex verbis ſequentibus: *Signa autem eos, qui crediderint,* hæc ſequētur: *In nomine meo Dæmonia eijcient.* Falſum quoq; eſt, fidē hiſto-

ricam non iuſtificare. An non fides hiſtorica eſt, qua credimus Chriſtum eſſe crucifixum, mortuum, ſepultum, deſcendiſſe ad inferos, reſurrexiſſe à mortuis, & ad cœlos aſcendiſſe? Nemo dubitat. Et tamen eadem illa fides iuſtificans eſt, vt patet ex Symbolo fidei, & ex Scriptura. Rom. 10.9. *Si in corde tuo credideris, quod Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris.* Et 1. Cor. 15. 1. *Notum facio vobis Euangelium, per quod ſaluamini: quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die, &c.*

QVARTA QVÆSTIO.

10. An fides detur ſolis prædeſtinatis? Affirmat Caluinus libro 3. Inſtit. cap. 22. parag. 10. Sed falsò: Nam etiam Iudas Proditor, & Simon Magus, & Nicolaus Antiochenus aliquando crediderunt, & tamen non erant prædeſtinati. De Iuda conſtat, Ioan. 6.70. *Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis Diabolus eſt?* De Simone, Act. 5. 12. *Cùm verò credidiſſent Philippo euãgelizanti de regno Dei, & in nomine IESV Chriſti baptizarentur viri ac mulieres, tunc Simon & ipſe credidit, & cùm baptizatus eſſet, adhærebat Philippo.* De Nicolao, Act. 6. 3. *Conſiderate viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto & ſapientia.*

Et elegerunt Stephanum, & Philippum, & Frocorum, & Nicanorem, & Simonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum.

QVINTA QVÆSTIO.

11. An fides amitti poſſit? Caluinus lib. 3. c. 2. parag. 11. aſſerit, amitti non poſſe. Sed apertè contra Apoſtolum 1. Tim. 1. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt, ex quibus eſt Hymeneus & Alexāder.* Et cap. 4. 1. *In nouiſſimus temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris.* Et ratio eſt, quia ſi fides amitti non poteſt, vnde tot ſunt hæretici in mundo? *Oportet hæreſes eſſe,* inquit Apoſtolus. Hoc autem intereſt inter hæreticos & paganos; quod hi fidem nunquã habuerunt: illi habuerunt & amiſerunt. Et iam ante oſtendi, Simonem Magum, & Nicolaum Antiochenum habuiſſe fidem, qui tamen poſtea hæretici facti ſunt.

SEXTA QVÆSTIO.

12. An fides faciat hominem certum de ſua iuſtitia, perſeuerantia, & prædeſtinatione? Affirmat Caluinus in Antidoto Concil. Trident. ſeſſ 6. cap, 10. 13. & 14. Et apertè ſequitur ex ipſius fundamentis, quæ ſunt hæc. Primum, fidem dari ſolis prædeſtinatis.

2. Eam

2. Eam non amitti. 3. Sola fide hominem iuſtificari. 4. Qui fidem habet, certum eſſe de ſua fide. Hinc ſequitur, ſi is qui fidem habet, certus eſt de ſua fide, certum quoque eſſe de ſua iuſtitia, quia ſola fides iuſtificat: certum de ſua perſeuerantia, quia fides iuſtificans non amittitur: certum de ſua prædeſtinatione, quia fides datur ſolis prædeſtinatis. Hæc Caluini opinio refellitur ex iiſdem principiis, quibus innititur. Nam tria priora manifeſtè falſa ſunt, vt probatum eſt. Quartum verò, ſiue verum, ſiue falſum ſit, nihil ad rem facit. Nam etſi is, qui fidem habet, certus eſſet de ſua fide, non tamen certus eſſet de ſua iuſtitia, ſi ſola fides non iuſtificat; nec certus de perſeuerantia, ſi fides amitti poteſt; nec certus de prędeſtinatione, ſi fides communis eſt reprobis & prædeſtinatis.

CAPVT XVIII.

De Obſeruatione Legis.

1. CONtrouerſia eſt, an homo iuſtus in hac vita, non quidem ſuis viribus, ſed cum auxilio diuinæ gratiæ, poſſit obſeruare legem Decalogi? Affirmant Catholici, negant Aduerſarij; quia nec illud præceptum, *Non concupiſces*,

piſces, nec illud: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, nec reliqua ſeruari poſſunt. Hinc inferunt, iuſtum non obligari ad ſeruandam legem: tum, quia ſeruari non poteſt: tum, quia Chriſtus liberauit illum ab obſeruatione legis. 1. Tim.1.9. *iuſto non eſt lex poſita*. Et Galat. 3.13. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis*.

I. CONCLVSIO.

2. Illud præceptum, *Non concupiſces*, ſeruari poteſt in hac vita ab homine iuſto, cum auxilio diuinæ gratiæ. Ratio eſt, quia illo præcepto non prohibetur motus concupiſcentiæ indeliberatus, ſeu conſenſum præueniens, ſed ipſe conſenſus, qui eſt in noſtra poteſtate. Hoc conſtat ex Scriptura. Quod enim vno loco ait, *Non concupiſces*, alibi explicat Eccleſiaſt. 5.2. *Ne ſequaris in fortitudine tua concupiſcentiam cordis tui*. Et cap.18.30. *Poſt concupiſcentias tuas non eas*. Et Rom.6.12. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, vt obediatis concupiſcentijs eius*. Vnde Auguſtinus lib.1. de Nuptiis & concupiſc. cap. 23. *Concupiſcentia*, inquit, *in renatis non eſt peccatum, quando illi ad illicita opera non conſentitur*. Et lib.5. contra Iulianum cap 3. *Aliud eſt habere mala deſideria carnis: aliud tradi eis conſentiendo*.

3. Di-

3. Dices, In duobus illis præceptis Decalogi, *Non mœchaberis*, & *Non furtum facies*, prohibetur conſenſus in concupiſcentiam vxoris & rei alienæ: Ergo in hoc præcepto, quod in eodem Decalogo ſequitur, *Non concupiſces*, prohibetur motus concupiſcentiæ ſine conſenſu; alioqui idem bis prohibetur. Reſpondeo. In duobus prioribus prohibetur adulterium & furtũ, quod externo opere committitur; in alio, quod ſolo conſenſu perficitur. Voluit enim Deus ſignificare, non ſolùm peccari externo opere, ſed etiam interno conſenſu, vt explicat Chriſtus Matth. 5. 22.

II. CONCLVSIO.

4. Etiam illud præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, ſeruari poteſt. Certè Dauid & alij ſeruarunt, Pſalm. 118. 10. *In toto corde meo exquiſiui te*. Et 3. Reg. 14. 8. *Non fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid, qui cuſtodiuit mandata mea, & ſecutus eſt me in toto corde ſuo*. Et 4. Reg. 23. 25. de Ioſia. *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum toto corde ſuo, & in tota anima ſua, & in vniuerſa virtute ſua, iuxta omnem legem Moyſi* Idem dici poteſt de Abrahamo, Moyſe, Samuele, Elia, Ieremia, & alijs Prophetis. Idem de B. Virgine,

gine, Apoſtolis, Stephano, Timotheo, Tito, & multis aliis, de quibus prædictum eſt Deut. 30.6. *Circumcidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui, vt diligas eum in toto corde, & in tota anima, vt poſſis viuere.*

5. Dices, Diligere Deum ex toto corde, nihil aliud eſt, quàm totum cor noſtrum quantum eſt, in eo ſolo diligendo occupari. Hoc autem in hac vita fieri non poteſt. Reſpondeo. Alius eſt ſenſus illius præcepti; nimirum vt diligamus Deum ex toto corde, id eſt, vt diligamus eũ ſuper omnia; vt præferamus illum rebus aliis; vt nullius ei amorem, Dei amori anteponamus; vt nullius creaturæ amore vel timore velimus Deum offendere, & ab illius amore recedere. Hic verus ac germanus ſenſus eſt: Hunc expreſſit Apoſtolus Roman. 8.39. *Nulla creatura poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Et Chriſtus Matth. 10.37. *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non eſt me dignus.*

III. CONCLVSIO.

6. Tota lex Decalogi ſeruari poteſt à homine iuſto. Primò, quia ſi duo præcepta, quæ videbantur omnium difficillima, ſeruari poſſunt, cur non etiam reliqua? Secundò, qui diligit Deum ex toto corde, præfert illum omni-

omnibus creaturis, nec intuitu vllius creaturæ vult illum offendere: Ergo ſeruat omnia illius præcepta, quia ſi vel vnum non ſeruaret, iam illum offenderet. At homo iuſtus poteſt illum diligere ex toto corde, vt probatum eſt: Ergo poteſt omnia illius præcepta ſeruare. Imò, ſi propriè loquamur, hæc duo, *amare Deum ex toto corde*, & *mandata Dei cuſtodire*, vel reipſa idem ſunt; vel certè alterum cum altero neceſſario connexum. Fieri enim non poteſt, vt quis diligat Deum ex toto corde, & non ſeruet omnia eius præcepta. Hinc in Scriptura ferè ſemper coniunguntur, vt Exodi 20.6. Deut.10.12. Ioſue 22.5. Ioan. 15.10. & alibi.

7. Obijci ſolet illud, Actor. 15.10. *Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus?* Reſpondeo. Apoſtolus ibi non loquitur de lege Decalogi, de qua hic diſputamus, ſed tantùm de ceremoniali. Contendit enim Chriſtianos non eſſe obligandos ad circumciſionem & ſimiles ceremonias Iudaicas, duplici ex cauſa. 1. quòd ſint iugum graue, & importabile. 2. quòd ſint inutiles ad iuſtificationem. Non intelligit autem iugum abſolutè importabile, ſed quod ægrè ac difficulter portari poſſit. Nam ſi omnino portari

tari non potuiſſet, falſum eſſet, quod ſcriptum eſt de Zacharia & Eliſabetha Lucæ 1.6. *Erant ambo iuſti ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.*

IV. CONCLVSIO.

8. Homo iuſtus non eſt liber ab obligatione legis Decalogi, vt fingunt Aduerſarij. Nam Chriſtus expreſsè dicit Matthæi 11. 29. *Tollite iugum meum ſuper vos.* Et cap. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Et Ioan. 15. 14. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.* Et Apoſtolus Iacobi 2. 8. *Si tamen legem perficitis regalem.* An hic dicent Aduerſarij? Non tollimus iugum tuum ſuper nos, quia importabile eſt. Volumus ad vitam ingredi, ſed per ſolam fidem, non per obſeruationem mādatorum. Sumus amici tui, etiamſi non facimus, quod præcipis. Nolumus perficere legem legalem. Planè nouum Euangelium.

9. Obijcitur illud Gal. 3. 13. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis.* Reſpondeo. Aliud eſt, Chriſtum liberaſſe nos ab obſeruatione legis, quod meritò negamus: aliud, redemiſſe nos de maledictio legis, quod cum Apoſtolo aſſerimus. Nam per ſua merita obtinuit nobis

nobis gratiam, per quam poſſimus legem implere, & maledictionem euadere.

10. Obijcitur & illud 1. Tim. 1. 9. *Iuſto non eſt lex poſita, ſed iniuſtis & non ſubditis.* Reſpondeo. Duplex eſt vis & poteſtas legis, vt rectè docet D. Thomas in 1.2. quæſt 96. art. 5. & alij paſſim. Vna directiua; altera coactiua. Lex ergo poſita eſt omnibus, tam iuſtis, quàm iniuſtis, quoad vim directiuam; quia ſcilicet dirigit & præſcribit omnibus, quid agere vel non agere debeant. At quoad vim coactiuam, non eſt poſita iuſtis, ſed tantùm impiis; quia iuſti ſponte, libenter, & alacriter ex inſtinctu charitatis faciunt ea, quæ à lege præſcribuntur; nec opus eos eſt cogere ad legis obſeruationem. Impij contrà, ſæpe recalcitrant, & à legis obedientia ſe ſubducunt, ideoq; quodammodo cogi ad obſequium debent.

CAPVT XIX.

De Merito bonorum operum.

1. QVæſtio eſt, An homo iuſtus, cum gratia Dei, poſſit facere bona opera, quæ apud Deum meritoria ſint vitæ æternæ? Negant Aduerſarij, quia putànt peccatum originale manere in hominibus iuſtis, & eius contagione inſici

infici & contaminari omnia ipſorum opera, ita vt potius mortem mereantûr, quàm vitam æternam. Vide Caluinum lib. 2. Inſtitut. cap. 1. parag. 9. Et libro 3. cap. 15. parag. 3. Nos contra aſſerimus. Primò, quædam iuſtorum opera eſſe bona, honeſta, & Deo grata. Secundò, eadem eſſe meritoria vitæ æternæ.

2. Prior pars aſſertionis probatur ex contrario fundamento. Nam ex fide certum eſt, omnia peccata tolli in iuſtificatione, & infundi gratiam ſeu iuſtitiam inhærentem, quæ facit hominem Deo gratum, iuſtum & ſanctum, vt cap. 16. probatum eſt. Vnde ſequitur, ſicut ab homine iniuſto procedunt opera mala, ita à iuſto procedere bona & Deo grata. Quò ſpectat illud Chriſti, Matthæi 7. 18. *Non poteſt arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.* Et Ioa. 15. 5. *Ego ſum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum.* Hinc colligo duo argumenta. Vnum: Arbor bona non poteſt facere malos fructus: ſed homo iuſtus eſt bona arbor, Pſal. 91. 13. Ergo homo iuſtus non poteſt facere malos fructus. Alterum: Omnis palmes, qui eſt in fœcunda vite poteſt facere bonum fructum: ſed Apoſtoli erant palmites in Chriſto, tan-

quam in fœcunda vite; Ergo poterant facere bonum fructum. Idem eſt de aliis iuſtis.

3. Obijcitur illud Iſaiæ 64. 6. *Et facti ſumus vt immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.* Reſpondeo. Non loquitur Propheta de iuſtis, ſed de impiis: nec de omnibus, ſed tantùm de Iudæis: nec de omnibus illorum operibus, ſed ſolùm de ſacrificiis & neomeniis, in quibus illi maximè ſuam iuſtitiam collocabant; quæ tamen Deus execrabatur, iuxta illud Iſaiæ 1. 13. *Ne offeratu vltra ſacrificium fruſtra: incenſum abominatio eſt mihi, &c.*

4. Deinde obijcitur illud Eccleſiaſtę 7. 21. *Non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet* Reſpond. Hoc non debet intelligi de peccatis mortalibus, quia de illis ſcriptum eſt 1. Ioan. 3. 9. *Omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit,* ſed de venialibus, iuxta illud Prouerb. 24. 16. *Septies in die cadit iuſtus, & reſurget.* Et Iacobi 3. 2. *in multis offendimus omnes.*

5. Poſterior pars probatur, quia vita æterna in Scripturis vocatur merces, ſeu præmium bonorum operum, Matthæi 5. 12. *Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.* Et cap. 20. 8. *Voca operarios, & redde illis mer-*

mercedem. Et Rom. 2. 6. *Deus reddet vnicuique ſecundum opera ſua: ijs quidem, qui ſecundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam &c.* Et 1. Cor. 3. 8. *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem.* Et Galat. 6. 8. *Qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.* Et 2. Tim. 4. 7. *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.*

I. OBIECTIO.

6. Vita æterna eſt hæreditas: ſed hæreditas debetur filiis, non ex merito, ſed ex iure: Ergo &c. Reſpondeo. Eſt hæreditas, reſpectu infantium, qui cum Baptiſmo moriuntur. Eſt hæreditas & merces ſimul, reſpectu adultorum, iuxta illud Coloſſ. 3. 23. *Quodcunque facitis, ex animo operamini, ſicut Domino, & non hominibus: ſcientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis.* Nec hoc mirum videri debet. Primò, quia adulti non ſunt filij Dei per naturam, ſed per adoptionem. Deus autem adoptauit illos cum hac conditione, vt non adirent hæreditatem, niſi vellent mandatis Dei obtemperare, & obtemperando hæreditatem promereri. Deinde, ſimile eſt

de Chriſto. Nam iure hæreditatis, (ſuppoſita vnione hypoſtatica) debebatur illi gloria corporis & exaltatio nominis; & tamen ſuis meritis eam obtinuit. Philip. 2. 8.

II. OBIECTIO.

7. Scriptura dicit, nos eſſe ſeruos inutiles. Lucæ 17. 10. *Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus.* Quid ergo meremur? Nihil. Reſpondeo. Hinc apparet, quomodo aduerſarij abutantur Scripturis. Paulò ante obiecerant, nos eſſe filios, & vitam æternam deberi nobis titulo hæreditatis, ſine vllo noſtro labore. Nunc obijciunt, nos eſſe ſeruos inutiles, quibus nihil debeatur. Nimirum hoc agunt, vt veritatem oppugnent, quocunq; modo id fiat. Deinde, quæro ex ipſis, an Chriſtus vocet illos ſeruos inutiles, qui ſeruant omnia præcepta, an eos, qui non ſeruant? Si prius, ergo ſerui Dei poſſunt omnia præcepta ſeruare; quod eſt contra Aduerſarios. Si poſterius, nihil contra nos concluditur. Fatemur enim eos, qui non ſeruant præcepta, ſeruos eſſe inutiles, & non mereri vitam æternam; cuiuſmodi ſunt Lutherani & Caluiniſtæ.

8. Sed ad rem. Verba Chriſti poſ-
ſunt

ſunt habere triplicem ſenſum. Primus eſt, nos ex nobis eſſe ſeruos inutiles; quia tametſi faciamus omnia, quæ præcepta ſunt, non tamen noſtris viribus, ſed gratia Dei facimus. Ita explicat Ambroſius lib. 8. in Lucam. Vnde dupliciter poſſumus nos ipſos conſiderare. Primò, quoad noſtras vires, quatenus ex Adamo naſcimur; & ita ſumus ſerui inutiles. Secundò, quoad cooperationem diuinæ gratiæ, quatenus in Chriſto renaſcimur; & ita ſumus ſerui vtiles. 2.Tim.2.21.

9. Secundus ſenſus eſt, nos eſſe ſeruos inutiles, reſpectu Dei, etiamſi omnia præcepta ſeruemus, quia nullam vtilitatem Deo præſtamus, nec ipſe bonorum noſtrorum indiget. Ita exponit Beda in Commentario. Hinc etiam patet, nos poſſe vocari ſeruos vtiles & inutiles: Vtiles, reſpectu noſtri, quia quidquid boni facimus per obſeruationem mādatorum, cedit in noſtrum commodum & vtilitatem: nobis ſerimus & metimus. Inutiles, reſpectu Dei, quia nihil vtilitatis illi accedit ex noſtro labore & induſtria.

10. Tertius ſenſus eſt, nos eſſe ſeruos inutiles, etiamſi omnia præcepta exequamur; quia niſi Deus liberali pacto nobiſcum conuenire voluiſſet, nullam mercedem ex iuſtitia potuiſſe-

 mus

mus à Deo petere. Ita exponit Auguſtinus ſerm. 3. de verbis Domini. Vnde rurſum apparet, quomodo dicamur vtiles, & quomodo inutiles. Nam quidquid facimus, inutiles ſumus ad mercedem vitę æternæ, ſecluſo diuino pacto, & promiſſione: Vtiles interueniente pacto & promiſſione.

11. Ex his ſenſibus eligant Aduerſarij, quem velint & facile aduertent, ſe nihil contra merita bonorum operum efficere. Hoc miror, cùm tam diligenter inquirant teſtimonia Scripturæ, quibus vocamur ſerui inutiles, cur diſſimulent ea, quibus vocamur vtiles. Matthæi 25.22. *Euge ſerue bone & fidelis: quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudiū Domini tui.*

III. OBIECTIO.

12. Apoſtolus ait Roman. 8. 18. *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam.* Vnde ſequitur, nullam eſſe proportionem inter noſtra opera & vitam æternam. At inter meritum & præmium debet eſſe proportio. Reſpondeo. Idem Apoſtolus ait 2. Theſſ. 1. 5. *Vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini.* Vbi videtur agnoſcere proportionem. Igitur explicandum eſt quomodo vtrumque verum ſit. Ac primò,

mò, ſi ſpectemus durationem temporis, nulla eſt proportio inter opera præſentia, & futuram gloriam. Nam hæc æterna eſt, illa momentanea ſunt. Si verò ſpectemus gratiam, à qua procedunt opera meritoria, iam inter illa & gloriã cœleſtem eſt proportio, quia gratia eſt ſemen gloriæ, vt loquuntur Theologi. Sicut ergo ſufficiens eſt proportio inter ſemen & arborem; ita inter gratiam & gloriam. Quod autem hæc proportio ſufficiat, licet nulla ſit proportio durationis, patet ex illo 2. Corinth. 4. 17. *Id quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis,* Hic vtrumque, quod diximus, fatetur Apoſtolus. Alterum, quòd opera noſtra ſint momentanea; gloria verò æterna. Alterum, quòd nihilominus opera momentanea operentur ſeu mereantur æternam gloriam. Hæc autem vis merendi eſt à gratia.

CAPVT XX.

De Ieiunio & abſtinentia.

1. NOs in Eccleſia Catholica ſolemus ſeruare varia ieiunia, præſertim ieiunium Quadrageſimæ, Quatuor temporum, vigiliarum, & abſtinentiam

nentiam à carnibus feria ſexta & Sabbato. Idque propter præceptum Eccleſiæ, quod antiquiſſima conſuetudine introductum eſt. Sicut enim in veteri Teſtamento ſæpe indicta ſunt ieiunia, ac nominatim à rege Saule, 1. Reg. 14. 24. & à Ioſaphat, 2. Paralip. 20. 3. & à rege Niniuitarum, Ionæ 3. 5. & ab Eſdra, 1. Eſdr. 8. 21. & ab Eſther, Eſth. 4. 16. Sic etiam ſtatuit Eccleſia, vt Chriſtiani certis anni temporibus ieiunarent; tum ad Deum placandum, tum ad exercitium temperantiæ, & obedientiæ. Quod futurum prædixit Chriſtus, Matthæi 9. 15. *Venient autem dies, cùm auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt.*

2. Aduerſarij contemnunt præceptum Eccleſiæ, & hoc ſolùm faciendum aiunt, quod à Deo præcipitur. Ieiunium autem non præcipitur à Deo. Mira res! Vrgent præceptum Dei, & illud ipſum contemnunt. Deus præcipit vt audiamus Eccleſiam, & illi obtemperemus. Aduerſarij non volunt. Audiant ſaltem, quid fecerint Rechabitæ, quibus à parente ſuo Ionadab mandatum fuit, vt & ipſi, & vxores eorum, & omnes poſteri perpetuò abſtinerent à vino. Non obiecerunt, quod noſtri Aduerſarij obijciunt, nihil faciendum eſſe niſi quod Deus præcipit; ſed

ſed dixerunt: *Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab, pater noſter, præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum, vos, & filij veſtri in ſempiternum.* Et propterea à Deo laudati ſunt, & peculiari benedictione affecti. Verba benedictionis ſunt hæc: *Non deficiet vir de ſtirpe veſtra, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.* Ierem. 35. Hinc diſcant Aduerſarij, Catholicos non minus rectè ac laudabiliter facere, ſeruando præceptum Eccleſiæ, quam Rechabitæ fecerunt, ſeruando præceptum parentis ſui Ionadab. Non enim minus laudabile eſt obedire cõmuni matri Eccleſiæ, quàm obedire priuato homini.

LIBER SECVNDVS.

De Controuerſijs Lutheranorum.

TRIA ſunt propria dogmata Lutheranæ religionis. Primum, quod corpus, & ſanguis Chriſti ſit vbique. Hinc vocantur Vbiquiſtæ ſeu Vbiquetarij. Alterum, quod infantes, dum baptizantur, habeant internum actum fidei,

ſidei, quo credant in Chriſtum. Tertium, quod in Euchariſtia maneat ſubſtantia panis & vini, cum ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti. De quibus hoc libro diſputandum eſt.

CAPVT I.

De Vbiquitate.

1. LVtherani docent, Chriſtum ſecundum humanitatem eſſe vbique in cœlo, in terra, in inferno; in pane, vino, cereuiſia, lacte, oleribus, carnibus: in culina, macello, foro. Diſcrepant tamen inter ſe. Nam aliqui dicunt, illum eſſe vbique ab inſtanti cōceptionis; alij poſt reſurrectionem; alij poſt aſcenſionem: alii poſt ſeſſionem ad dexteram Dei Patris.

2. Sed errant; quia conſtat ex Euangelio, Chriſtum, cùm in terris eſſet, non fuiſſe vbique. Marci 16. 6. *Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum ſurrexit, non eſt hic* Et Ioan. 6. 24. *Cùm vidiſſet turba, quod Ieſus non eſſet ibi.* Similiter conſtat, ſæpe locum mutaſſe. Ac primò fuiſſe in vtero materno: deinde extra vterum in ſtabulo: mox in Ægypto: iterum ex Ægypto rediiſſe in Nazareth, & ſic deinceps. Quæ omnia declarant, non fuiſſe vbique. Nam ſi ſecundum

cundum humanitatem fuiſſet vbique, non potuiſſet de loco in locum migrare; ſicut nec Deus, quia ſecundum diuinitatem vbique eſt; de loco in locum migrare poteſt.

3. Dupliciter reſpondent Lutherani. Aliqui dicunt, non fuiſſe vbique localiter & viſibiliter; fuiſſe tamen vbique illocaliter & inuiſibiliter. Sed fruſtra. Primò, quia inde ſequitur, corpus & ſanguinem Chriſti, in inſtanti conceptionis fuiſſe localiter in vtero materno, & illocaliter in toto mundo; ac proinde Chriſtum in vtero conceptum fuiſſe localiter, & in toto mundo illocaliter. Item, in cruce paſſum eſſe viſibiliter & localiter: in toto mundo inuiſibiliter & illocaliter. Imò duplici modo paſſum eſſe in cruce; ſemel viſibiliter & localiter, & ſemel inuiſibiliter & illocaliter. Nam ſi eo tempore, quo fuit viſibiliter & localiter in cruce, fuit vbique inuiſibiliter & illocaliter; neceſſe eſt, fuiſſe etiam in cruce inuiſibiliter & illocaliter. Quæ omnia inaudita & abſurda ſunt.

4. Deinde diſtinctio illa non habet locum in anima Chriſti, quando in triduo mortis fuit ſeparata à corpore. Tunc enim nuſquam fuit localiter & viſibiliter; ſed vbicunque tunc fuit, ibi fuit illocaliter & inuiſibiliter.

At

At certum eſt, non fuiſſe tunc vbique, quia quando deſeruit corpus, & deſcendit ad inferos, non manſit in corpore. Et ſimiliter, quando ab inferis redijt ad corpus, non manſit apud inferos. Non ergo fuit vbique. Si enim inuiſibiliter & illocaliter diſceſſit à corpore, non potuit inuiſibiliter & illocaliter manere in corpore. Et rurſum, ſi inuiſibiliter & illocaliter rediji ad corpus, non potuit inuiſibiliter & illocaliter manere apud inferos.

5. Denique hæc diſtinctio non ſoluit difficultatem, quæ ſumitur ex motu locali. Nam ſi humanitas Chriſti ſecundùm ſubſtantiam ſuam eſt vbique, certum eſt, quod ſecundùm ſubſtantiam ſuam non poſſit de loco in locum migrare. Subſtantia enim, quæ vbique eſt, locum mutare non poteſt. Nec ſatis eſt dicere, non poſſe locum mutare, quatenus vbique eſt inuiſibiliter & illocaliter; poſſe tamen, quatenus alicubi eſt viſibiliter & localiter. Non enim diſputo de modis & accidentibus humanitatis Chriſti, cuiuſmodi ſunt, eſſe viſibile vel inuiſibile; eſſe locale vel illocale; ſed de ipſa ſubſtantia. Nam hæc ſi reipſa vbique eſt, non poteſt reipſa moueri de loco in locum: Quod manifeſtè patet in ſubſtantia Dei, quæ cùm reipſa ſit vbique

que, nullo modo nec viſibiliter, nec inuiſibiliter poteſt de loco migrare in locum.

6. Alij ergo reſpondent, Chriſtum non fuiſſe vbique tempore ſuæ mortalitatis, & hoc bene hactenus probatum eſſe; nihilominus cœpiſſe eſſe vbique poſt reſurrectionem. Hęc etiam reſponſio non valet. Primò, quia conſtat ipſum poſt reſurrectionem aſcendiſſe ad cœlos, ac proinde locum mutaſſe. Similiter in die iudicij venturum ex cœlo ad nos, & ſic iterum locum mutaturum. Secundò, quia plerique Lutherani docent, humanitatem Chriſti eſſe vbique, vel vi vnionis hypoſtaticæ, vel per realem communicationem diuinæ immenſitatis ſeu omnipræſentiæ, quam aiunt factam eſſe in inſtanti vnionis hypoſtaticæ. Si ergo nunc eſt vbique, neceſſe eſt fuiſſe vbique ab inſtanti conceptionis. Tunc enim hypoſtaticè vnita fuit perſonæ Verbi: Et tunc, vi iſtius vnionis, vt Lutherani contendunt, communicata eſt illi immenſitas diuinitatis. Eſt autem impoſſibile, communicari alicui omnipræſentiam ſeu immenſitatem, & non eſſe omnipræſentem: ſicut impoſſibile eſt, communicari alicui albedinem, & non eſſe album.

Obie-

Obiectiones Lutheranorum.

7. Prima, quando duæ res inter ſe vnitæ ſunt, tunc vbi eſt vna, neceſſe eſt & alterā eſſe: At humanitas Chriſti vnita eſt perſonæ Verbi: Ergo vbi eſt perſona Verbi, ibi eſt humanitas Chriſti. Iam verò perſona Verbi eſt vbique: ergo & humanitas Chriſti eſt vbique. Reſpondeo. Quando duæ res totaliter & adæquatè inter ſe vnitæ ſunt, tunc vbi eſt vna, ibi eſt altera. Quando autem non totaliter & adæquatè vnitæ ſunt, tunc vna poteſt eſſe alicubi vbi altera non eſt. Priori modo vniuntur ſuperficies chartæ & albedo; materia & forma Solis; materia & forma aquæ; intellectus & voluntas Angeli. Poſteriori, caput hominis & anima; Sol & orbis ſolaris; clauus & rota; humanitas Chriſti, & perſona Verbi.

8. Secunda, per vnionem hypoſtaticam, non ſolum perſona & diuinitas Verbi, ſed etiam attributa diuinitatis, omnipotentia, omnipræſentia, & omniſcientia communicata ſunt humanitati Chriſti: Ergo humanitas per communicatam ſibi omnipræſentiam facta eſt vbique præſens, & ſic de aliis. Antecedens patet ex illo Coloſſ.

2. 9.

2. 9. *In ipſo,* id eſt in Chriſto, *inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* At plenitudo diuinitatis cōplectitur omnia attributa diuina. Item ex illo Matthæi 11. 27. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo.* Si omnia, ergo etiam omnipręſentia. Reſpond. Tripliciter intelligi poteſt, quod attributa diuina communicata ſint humanitati Chriſti. Primò, quod communicata ſint illi, non in ſe, ſed in perſona Verbi. Sic verum eſt. Nam humanitati datum eſt, vt ſubſiſtat in perſona Verbi, quæ eſt omnipotens, omniſcia, vbique præſens. Secundò, quod communicata ſint illi, etiam in ſeipſa: non tamen proximè, immediatè & formaliter; ſed mediatè, conſequenter, & identicè. Sic etiam verum eſt. Nam ſola ſubſiſtentia Verbi proximè, immediatè & formaliter communicata eſt humanitati in ſe, & per illam proximè, immediatè, & formaliter ſubſiſtit humanitas. Sed quia illa ſubſiſtentia reipſa idem eſt cum eſſentia & attributis diuinis; ideo conſequenter & identicè, eſſentia & attributa diuina communicata ſunt humanitati: non vt humanitas per illa ſit omnipotens, omniſcia, & vbique præſens; ſed vt per illa, quatenus identificantur cum ſubſiſtentia, ſubſiſtat. Tertiò, quod communicata ſint ipſi

ipſi humanitati in ſe proximè, immediatè & formaliter, ſicut ſubſiſtentia illi communicata eſt: ac proinde ſicut rectè dicitur, humanitatem Chriſti ſubſiſtere ſubſiſtentia diuina; ſic etiam rectè dici, omnipotentem eſſe omnipotentia diuina; & omniſciam omniſcientia diuina, & vbique præſentem omnipræſentia diuina; Sic intelligunt Lutherani: & hoc ſenſu nos illos impugnamus. Nam ſi illa tria attributa diuina hoc modo communicata eſſent humanitati, etiam hęc tria eſſent communicata, Eſſe actum purũ, Eſſe æternum, Eſſe independentem, cùm ſit par ratio omnium & teſtimonia Scripturæ à Lutheranis allata, æquè dę omnibus intelligi poſſint. At hæc tria poſteriora non ſunt communicata humanitati in ſe proximè & formaliter: Ergo nec illa tria priora. Minor patet, quia humanitas non eſt in ſe formaliter actus purus, cùm ſit ens in ſe compoſitum: Nec in ſe eſt ab æterno, cùm ſit creata in tempore: Nec eſt independens, cùm dependeat à Deo.

9. Illud autem Apoſtoli, quod obijcitur à Lutheranis, *In ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*: non intelligitur de humanitate Chriſti, de qua hic diſputamus; ſed de ipſo Chriſto. Cùm enim Chriſtus ſit verus Deus,

Deus, & verus homo; neceſſe eſt, vt ſicut in eo eſt plenitudo humanitatis, ſic etiam ſit plenitudo diuinitatis. Vel quod idem eſt, ſicut in eo eſt natura humana cum ſuis proprietatibus & attributis; ſic etiam ſit natura diuina cum ſuis proprietatibus & attributis. Similiter illud, *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo*: dictum eſt de Chriſto, non de humanitate Chriſti. Poteſt autem dupliciter intelligi. 1. Quod omnia ſint illi tradita per æternam generationem. Et ſic non eſt ad propoſitum. 2. Quod omnia ſint illi tradita per vnionem hypoſtaticam: non tamen in ipſa humanitate, ſed in perſona Verbi.

III. OBIECTIO.

10. Apoſtolus diſertè ait, Chriſtum poſt aſcenſionem fuiſſe vbique, ſeu impleuiſſe omnia loca, Epheſ. 4. 10. *Ipſe eſt, qui aſcendit ſupra omnes cælos, vt impleret omnia.* Reſpondeo. Senſus eſt, Chriſtum priùs deſcendiſſe ad inferos, ac deinde per aërem aſcendiſſe ſupra omnes cœlos, vt omnia loca, infima, media, ſumma, ſucceſſiuè impleret per ſuam præſentiam, gloriam, victoriam, triumphum: Et ſic caperet poſſeſſionem ſui imperij in omnes creaturas, & tanquam Rex ſolenni pompa

inauguraretur. Vnde S. Bern. ſerm. 2. de Aſcenſione Domini ait: *Iam enim cum ſe Dominum vniuerſorum, quæ ſunt in terra, & in mari, & in inferno probaſſet, non reſtabat niſi vt aëris, & cælorum ſe eſſe Dominum approbaret.*

IV. OBIECTIO.

11. Chriſtus ſecundum humanitatem ſedet ad dexteram Dei (Coloſſ. 3. 1. & Heb. 1. 13.) ſed dextra Dei eſt vbique: Ergo Chriſtus ſecundum humanitatem eſt vbique. Reſpondeo. Senſus eſt, Chriſtum ſedere ad dexteram Dei, id eſt, æqualem eſſe Deo in potentia, gloria & maieſtate: non quòd hæc æqualitas data ſit Chriſto homini in humanitate, ſed in perſona Verbi. Non enim factum eſt, vt humanitas in ſeipſa ſit æqualis Deo in potentia, gloria, & maieſtate; ſed vt ſit humanitas perſonæ Verbi, quæ habet æqualem potentiam, gloriam, & maieſtatem cum perſona Patris. Dices, Hoc factum eſt in inſtanti incarnationis, quando humanitas Chriſti vnita fuit perſonæ Verbi. Apoſtolus autem loquitur de ſeſſione ad dexteram Dei Patris, quæ contigit poſt Aſcenſionem. Reſpond. In illa ſeſſione duo ſpectari debent. 1. Æqualitas Chriſti cum Deo

Patre.

Patre. Hęc illi data eſt in inſtanti incarnationis. 2. Manifeſtatio illius æqualitatis. Hæc facta eſt in aſcenſione: quando Chriſtus, tanquam victor & triumphator cũ ſolenni pompa aſcendit ad cœlum, & cœpit agnoſci ac honorari tanquam Deus. Phil. 2. 9.

V. OBIECTIO.

12. Chriſtus ait Matth. 18. 20. *Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Et cap. 28. 20. *Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Reſpond. Chriſtus non loquitur de præſentia corporali, ſed de pręſentia per ſuam gratiam & directionem.

CAPVT II.

De Fide infantium.

1. DIcam 1. quid ſentiat Lutherus. 2. quid Lutherani. 3. quid Catholici. 4. ſoluam obiectiones Lutheri, & Lutheranorum. Igitur Lutherus docet, infantes habere fidem actualem, qua credant in Chriſtum, & per quam iuſtificentur. Hanc autem fidem gigni in infantibus, partim vi Exorciſmi, partim orationibus Eccleſiæ, quæ adhibentur in Exorciſmo,

que & veram fidem, qua credant in Chriſtum; & pios motus ſeu inclinationes in Deum, vt Dauid Chythræus in Catecheſi anni 1589. cap. 7. de Baptiſmo. Omnes tamen diſſentiunt à Luthero in eo, quod dicant huiuſmodi fidem vel pios motus non gigni infantibus per Exorciſmum, ſed in Baptiſmo per virtutem & operationem Spiritus ſancti.

3. Catholici tria ſtatuunt. Primò, infantes in Baptiſmo non habere propriam fidem actualem, qua credant in Chriſtum. Hoc enim ex Scripturis colligi non poteſt, vt conſtabit ex ſolutione obiectionum. Et Auguſtinus expreſsè ait, eos qui putant infantes credere in Chriſtum, quando baptizantur, iniuriam facere humanis ſenſibus. (ep. 57. ad Dardanum quæſt. 2.) Videmus enim infantes, partim vocis eiulatu, partim motu corporis reluctari, quando aqua Baptiſmi aſperguntur; quod non facerent, ſi crederent ſe per illam aquam regenerari, & filios Dei effici. Et lib. 4. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 24. ait: *Infantes baptizati, non ex impia voluntate, ſed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iuſtitiam poſſunt, nec ore confiteri ad ſalutem.*

4. Secundò, infantes in Baptiſmo

non habere pios motus ſeu inclinationes in Deum. Vel enim Lutherani, qui aſſerunt huiuſmodi motus, volunt eos diſtingui à fide iuſtificante, vel non diſtingui. Si hoc poſterius, iam refutati ſunt; quia oſtenſum eſt, infantes non habere actum fidei iuſtificantis. Si prius, iam refutant ſeipſos. Nam alibi ex communi conſenſu docent, hominem ſola fide iuſtificari. Hic docent, infantes iuſtificari per pios motus, qui iuxta ſuppoſitionem, à fide diſtincti ſunt.

5. Tertiò, infantes in Baptiſmo non iuſtificari ſine fide. Tametſi enim non habeant propriam fidem actualem, aut pios motus in Deum, vt iam dixi; acquirunt tamen habitum fidei, ſicut etiam habitum ſpei & charitatis. Deinde pręter hunc habitum, dicuntur etiã actu credere, duplici ſenſu. Primò, quatenus actu baptizantur. Secundò, quatenus credunt aliena fide. De priori ſenſu loquitur Auguſtinus libro 1. de peccat. meritis & remiſſ. cap. 27. *Quis neſciat*, inquit, *credere infantibus eſſe baptizari? Non credere autem, non baptizari?* De poſteriori, ſerm. 10. de verbis Apoſtoli. *Iortantur ad Eccleſiam; &, ſi pedibus illuc currere non poſſunt, alienis pedibus currunt, vt ſanentur. Accommodat illis mater Eccleſia aliorum pedes, vt veniant:*

niant: aliorum corda, vt credant: aliorum linguam, vt fateantur: Vt, quoniam quod ægri ſunt, alio precante prægrauantur: ſic cùm ſani ſunt, alio pro illis confitente ſaluentur.

Obiectiones Lutheranorum.

6. Prima, Nemo poteſt iuſtificari ſine fide: at infantes in Baptiſmo iuſtificantur: Ergo fidem habent. Maior patet ex illo, Marci 16.15. *Qui non crediderit, condemnabitur.* Et Heb.11.6. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Reſpondeo. Nemo adultus poteſt iuſtificari ſine propria fide actuali, vt rectè colligitur ex teſtimonijs citatis. At infantes ſaluari poſſunt partim fide aliena, partim propria habituali, vt dictum eſt.

7. Secunda, Chriſtus diſertè ait, infantes habere actum fidei, Matth.18.6. *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis illis, qui in me credunt.* Reſpondeo. Chriſtus non loquitur de infantibus, qui non ſunt capaces ſcandali, ſed de pueris grandioribus, qui vocati accedebant Chriſtum, vt ex contextu patet.

8. Tertia, Ioannes Baptiſta exiſtens in vtero materno, habuit fidem in Chriſtum: Ergo &c. Reſpond. Exemplum Ioannis Baptiſtę non facit regu-

lam generalem, ſicut nec exemplum aſinæ Balaam, vt rectè notat Auguſtinus epiſt. 57. ad Dardanum quæſt. 2. Non enim ſequitur: Aſina Balaam locuta eſt: ergo omnes aſinæ loquuntur. Nec item: Ioannes Baptiſta credidit in Chriſtum: ergo omnes infantes credunt in Chriſtum. Deinde, Scriptura non dicit Ioannem credidiſſe, ſed exultaſſe, vt bene aduertit idem Auguſtinus loco citato.

9. Quarta, ſi infantes non credunt, iam aſtantes mentiuntur, quando reſpondent pro infante baptizando, *Credo*. Reſpondeo. Non mentiuntur, quia non ſignificant illum credere actu proprio, ſed alieno, vt rectè notat D. Thomas in 3. parte, quæſt. 68. art. 9. ad 3. Quomodo autem fides aliena poſſit illi prodeſſe, ex S. Auguſtino explicatum eſt. Prodeſt illi fides aliena, ſicut obeſt peccatum alienum.

CAPVT III.

De Impanatione.

1. LVtherani nobiſcum ſentiunt cõtra Caluiniſtas, Chriſtum verè præſentem eſſe in Euchariſtia. Sed quo modo ſit præſens, in eo diſſentiunt. Nos docemus fieri præſentem per trãſſubſtantiationem, id eſt, per conuer-

ſionem

ſionem ſubſtantiæ panis & vini, in ſubſtantiã corporis & ſanguinis Chriſti; ſicut ſubſtantia aquæ, in nuptijs Canę Galileæ, conuerſa eſt in ſubſtantiam vini. Ioan. 2.9. Hanc conuerſionem negant Lutherani, aſſerentes ſubſtantiam panis & vini ſimul manere cum ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti. Itaque Chriſtum non fieri pręſentem in Euchariſtia per conuerſionem vnius ſubſtantiæ in alteram, ſed alio modo. Quis autem ille modus ſit, in eo diſcrepant. Plerique putant pręſentem fieri per Vbiquitatem. Alij per vnionem hypoſtaticã Chriſti cum pane & vino. Alij per ſimplicem coniunctionem vnius cum altero. Omnes tamen in eo conueniunt, quòd hæc propoſitio ſit vera. *Panis eſt corpus Chriſti, Vinum eſt ſanguis Chriſti.* Item; *Corpus Chriſti eſt in pane, cum pane, ſub pane.* Atque hinc ortum eſt vocabulum Impanationis. Hæc omnia examinanda ſunt.

I. QVÆSTIO.

2. An Chriſtus ſit præſens in Euchariſtia per Vbiquitatem? Plerique Lutherani affirmant cum Luthero. Sed malè. 1. Quia Vbiquitas iam exploſa eſt. 2. Multi Lutherani docent, Chriſtum non fuiſſe vbique pręſentem niſi

poſt

poſt aſcenſionem : ergo ante aſcenſionem vel non fuit præſens in Euchariſtia ; vel ſi fuit, nō potuit eſſe per Vbiquitatem, ſed per tranſſubſtantiationem, quod nos docemus. 3. Quod vbique eſt, non mouetur de loco in locū, vt ſuprà demonſtraui : ſi ergo corpus Chriſti eſt vbique, non mouetur de loco in locum. Ergo Miniſter Lutheranus, quando alicui porrigit hoſtiam, non porrigit corpus Chriſti, ſed nudū panem. Nam id, quod porrigit, mouetur ex manu ipſius in os & ſtomachum communicantis. Corpus autem Chriſti ſi vbique eſt, non poteſt ita moueri.

II. QVÆSTIO.

3. An Chriſtus ſit præſens in Euchariſtia per vnionem hypoſtaticam? Hoc poteſt dupliciter intelligi. Primò. vt ſit præſens per vnionem perſonæ Verbi cum pane & vino. Secundò, vt ſit præſens per vnionem corporis Chriſti cum pane, & ſanguinis Chriſti cum vino. Hoc poſterius videtur aſſerere Lutherus in li. de capt. Babyl. cap. de Euchariſtia. Sed non rectè. Nam vnio hypoſtatica non fit in natura, ſed in perſona ſeu hypoſtaſi: (Inde enim vocatur hypoſtatica, ſeu perſonalis.) At in Chriſto non eſt vlla perſona, niſi Verbi:

Verbi: Ergo nulla poteſt fieri vnio hypoſtatica niſi in perſona Verbi. At vnio illa, quam fingit Lutherus, non fit in perſona Verbi: Ergo non eſt hypoſtatica.

III. QVÆSTIO.

4. An Chriſtus ſit præſens in Euchariſtia per ſimplicem coniunctionem? Hoc putantur ſentire Kemnitius, & aliqui recentiores Lutherani. Quos refello ex duobus ipſorum principiis. Vno, quod verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, propriè intelligantur, & non metaphoricè; in quo nobiſcum ſentiunt. Altero, quod per pronomen (*Hoc*) deſignetur panis; in quo ſentiunt cum Caluiniſtis. Igitur volunt hunc eſſe ſenſum verborum: *Hic panis eſt proprie corpus Chriſti.* Nihil abſurdius. Quando enim duæ res diſtinctæ ac diſparatæ, non aliter quam per ſimplicem coniunctionem vniuntur, tunc vna propriè non poteſt dici altera Non enim dicimus, *Aer eſt panis*, tametſi aër ſit in pane & cum pane; Neque *Angelus eſt homo*, licet poſſit eſſe in homine & cum homine. Ergo, ſi corpus Chriſti per ſimplicem tantùm coniunctionem eſt in pane & cum pane; non licebit dicere, *Corpus Chriſti proprie eſt panis*, aut contrà.

IV.

IV. QVÆSTIO.

5. An Chriſtus ſit præſens in Euchariſtia per tranſſubſtantiationem, ſeu per conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem Chriſti? Affirmant Catholici cum Concilio Trident. ſeſſ. 13. cap. 4. & cum antiquis Patribus. Ex multis citabo paucos. Igitur Ambroſius in lib. de iis, qui myſteriis initiãtur, cap. 9. diſertè ait, naturam ſeu ſubſtantiam panis mutari in corpus Chriſti. Et tripliciter probat hanc mutationem non eſſe impoſſibilem. Primò, quia Deus potuit facere vt naturæ rerum exiſterent, quæ antea non exiſtebant: Ergo etiam poteſt facere vt cùm exiſtunt, vna mutetur in aliam. 2. Potuit facere vt virga Moſis mutaretur in ſerpentem: Ergo. 3. Potuit multa alia facere, quę ſupra naturam ſunt, nimirũ, vt aqua Ægypti mutaretur in ſanguinem; vt amara fieret dulcis; vt ferrum ſecuris nataret ſupra aquam; vt ignis deſcenderet de cœlo; vt Chriſtus naſceretur ex Virgine. Cur ergo non poſſit facere, vt ſubſtantia panis mutetur in carnẽ? Addo ego, id quotidie fieri in humano corpore. Panis, quem comedimus, conuertitur in carnem & ſubſtantiam noſtram. Quis dubitat?

9. Idem

6. Idem Ambroſius lib. 4. de Sacramentis c. 4. ſic habet: *Panis iſte, panis eſt ante verba Sacramentorum: vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.* Et Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 4. myſtagogica: *Aquam olim in vinum conuertit in Cana Galileæ: & non erit dignus, cui credatur, quod vinum in ſanguinem transſmutarit:* Et infra ibidem: *Sub ſpecie panis datur tibi corpus; & ſub ſpecie vini datur tibi ſanguis.* Et Cyprianus in ſerm. de Cœna Domini. *Panis iſte, non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus eſt caro.* Et Hilarius lib. 8. de Trinitate: *De veritate carnis & ſanguinis, non eſt relictus ambigendi locus.* Et Gregorius Nyſſenus orat. catechetica cap. 37. *Recte nunc quoque credo, Dei verbo ſanctificatum panem, in Dei Verbi corpus transſmutari.* Hæc teſtimonia clara ſunt.

7. Obijci poteſt illud 1. Cor. 10. 16. *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* Et cap. 11. 26. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc* Ex quo videtur ſequi, panem manere in Euchariſtia, & nullam fieri tranſſubſtantiationem. Reſpondeo. Apoſtolus loquitur de pane mutato: Sicut Chriſtus, cùm ait: *Cæci vident*, id eſt, qui antea erant cæci, nunc vident.

LIBER TERTIVS.

De Controuerſijs Caluiniſtarum.

CAluiniſtæ ſortiuntur varia nomina, vt alibi dixi. In Anglia vocantur Puritani: in Gallia, Hugonottæ: in Hollandia, Geuſij: in Bohemia, Picarditæ: in Heluetia, Sacramentarij, & Zuingliani: in Germania, Caluiniſtæ. Capita controuerſiarum, in quibus ſpeciatim à nobis diſſident, ſunt hæc ferè. 1. De attributis diuinis. 2. De Chriſto. 3. De imagine Chriſti. 4 de prædeſtinatione. 5. De Gratia. 6. De Authore peccati. 7. De Baptiſmo infantium. 8. De Exorciſmo. 9. De reali præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia. 10. De Circulo Caluiniſtico.

CAPVT I.

De Attributis diuinis.

1. IN hoc capite nominatim diſputandnm eſt contra Conradum Vorſtium Caluiniſtam, qui in tractatu de

de diuinis attributis ſic ſentit. 1. Deum ſecundum eſſentiam, & eſſentialem perfectionem, non eſſe infinitum. 2. Nec vbique præſentem in hoc mundo, ſed tantum in cœlo. 3. In Deo eſſe accidentia. 4. Decreta Dei non eſſe ab æterno. 5 Æternitatem Dei non eſſe indiuiſibilem & totam ſimul, ſed diuiſibilem & ſucceſſiuam. Hi quinque Atheiſmi refutandi ſunt. Atheiſmos voco, quia qui ita de Deo ſentit, non agnoſcit verum Deum. Atheus ergo eſt.

I. CONCLVSIO.

2. Deus ſecundùm eſſentiam, ſeu eſſentialem perfectionem, eſt ſimpliciter infinitus. Patet ex Scriptura, Pſal. 144. 3. *Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non eſt finis.* Et Baruch 3. 25. *Magnus eſt, & non habet finem.* Quæ teſtimonia non poſſunt intelligi de magnitudine molis ſeu quantitatis, quæ in Deo nulla eſt; ſed de magnitudine virtutis ſeu perfectionis. Eſt ergo hic ſenſus: Deus ita magnus eſt in virtute & perfectione, vt non habeat finem ſeu terminum ſuæ virtutis & perfectionis. Vnde ſic argumentor: Sicut illud eſt finitum in virtute & perfectione quod habet

habet finem ſeu terminum ſuæ virtutis & perfectionis; ita è contrario, illud eſt infinitum in virtute & perfectione, quod non habet finem ſeu terminum ſuæ virtutis & perfectionis. At Deus non habet: Ergo infinitus eſt.

3. Obijcit Vorſtius, ſubſtantiam Dei videri ab Angelis, & ideo infinitam non eſſe. Sed conſequentia hæc nulla eſt. Docent enim Theologi, rectè cohærere hæc duo, Dei ſubſtantiam infinitam eſſe, & tamen videri poſſe ab intellectu finito: non quidem per ſolas naturæ vires, ſed accedente auxilio Dei ſupernaturali.

4. Obijcit 2. Nulla creatura eſt infinita: Ergo nec Deus. Ineptiſſimè profectò. Perinde, ac ſi dicam: Nulla creatura fuit ante mundum conditum: Ergo nec Deus. Boni authores colligunt contrarium ex creaturis, hoc modo: Ideo creaturæ finitæ ſunt in genere entis, quia deeſt illis aliqua perfectio in genere entis. Nulla enim eſt, quæ contineat omnes perfectiones in latitudine entis. Ergo è contrario, ideo Deus eſt infinitus in genere entis, quia nulla deeſt illi perfectio in genere entis.

5. Obijcit 3. Potentia Dei non extenditur ad impoſſibilia: Ergo non eſt infinita. Non minus ineptè. An putat Vor-

Vorſtius, infinitam fore potentiam, ſi ad impoſſibilia ſe extenderet? Imò potentia non eſſet, ſi id fieret. Sicut enim ſcientia non dicitur, niſi reſpectu ſcibilium; ſic neque potentia, niſi reſpectu poſſibilium. Impoſſibilia enim nõ cadunt ſub potentiam. Et ſi caderent, impoſſibilia non eſſent.

II. CONCLVSIO.

6. Deus ſecundum ſubſtãtiam ſuam vbique præſens eſt in hoc mundo, & non tantùm in cœlo. Patet ex illo Ierem. 23. 24. *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus.* Et 3. Reg. 8. 27. *Cœli cœlorum te non capiunt.* Idem docent Patres: Cyprianus in lib. de vanitate idolorũ. *Dei templum totus eſt mundus.* Et ibidem: *Deus eſt totus vbique diffuſus.* Et Auguſtinus epiſt. 57. ad Dardanum: *Deus ſubſtantialiter vbique diffuſus eſt.* Et lib. 7. de Ciuit. Dei cap. 30. *Deus vbique totus, implens cælum & terram, præſente potentia, non abſente natura.* Et ratio eſt, quia ſi Deus ſecundùm ſubſtantiam non eſſet alibi, quàm in cœlo, ſequeretur, Chriſtum cùm in terris verſabatur, non fuiſſe verum Deum ſecundùm ſubſtãtiam. At hoc impium eſt: ergo & illud, ex quo ſequitur.

7. Obijcit Vorſtius illud Pſal. 113. 16.

Cælum cæli Domino: terram autem dedit filijs hominum. Pſalm. 122. 1. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis.* Reſpond. Deus quidem eſt vbique ſecundum ſubſtantiam, vt dictum eſt; ſed tamen ſpeciali quodã modo eſt in cælo, nempe per maieſtatem & gloriam: ſicut in inferno per iuſtitiam vindicatiuam; & in humanitate Chriſti per vnionem hypoſtaticam; & in Eccleſia per aſſiſtentiam & directionem.

III. CONCLVSIO.

8. In Deo non ſunt vera accidentia realiter diſtincta à ſubſtantia Dei. Ratio eſt, quia quod in ſe infinitè perfectum eſt, non poteſt vlterius in ſe perfici: At ſubſtantia diuina in ſe infinitè perfecta eſt, vt paulò ante probaui: ergo non poteſt vlterius in ſe perfici. At perficeretur in ſe, ſi reciperet in ſe accidentia realia. Maior patet, quia quod in ſe infinitè perfectum eſt, hoc in ſe continet omnes perfectiones poſſibiles, vel formaliter, vel eminenter: ergo vlterius perfici non poteſt. Deinde excludit à ſe omnem defectum & imperfectionem: ergo etiam omnem potentiam paſſiuam ſeu receptiuam, cum talis potentia ſupponat carentiam eſſe defectuum; ergo non poteſt in ſe recipere

pere vlteriorem perfectionem: ergo nec accidentia.

9. Obijcit Vorſtius: Decreta Dei ſunt multa, cùm aliud ſit decretum creandi, aliud prædeſtinandi, aliud reprobandi: At ſubſtantia Dei eſt vnica: ergo decreta non ſunt ſubſtantia, ſed accidentia. Reſpond. 1. Negatur conſequentia, quæ non legitimè infertur. Quod patet in hoc ſimili ſyllogiſmo: Perſonæ diuinæ ſunt multæ: At ſubſtantia Dei eſt vnica: ergo perſonæ diuinæ non ſunt ſubſtantia, ſed accidentia. Deinde maior propoſitio apertè falſa eſt. Non enim in Deo ſunt multa decreta, eo ſenſu, quo id aſſerit Vorſtius, id eſt, non ſunt multi actus voluntatis, quorum vno decernat Deus creare mundum; alio prædeſtinare quoſdam ad vitam; alio reprobare ad mortem: ſed eſt vnus ſimplex actus, quo hæc omnia decernit. Simile eſt in ſcientia Dei. Non enim ſunt multæ ſcientiæ in Deo, id eſt, non ſunt multi actus intellectus, quorum vno cognoſcat Petrum, alio Paulum, alio Ioannem: ſed eſt vna ſimplex ſcientia, ſeu vnus ſimplex actus intellectus, quo omnia, tam creaturas, quàm ſeipſum intelligit. Et ratio eſt, quia actus intelligendi & volendi in Deo, nihil eſt aliud, quam ipſa eſſen-

tia ſeu ſubſtantia Dei, quatenus per modum actus ſignificatur. Hoc ſenſu dicunt Patres & Scholaſtici, nō diſtingui in Deo hæc tria, *Eſſe, Poſſe, Operari*, ſeu eſſentiam, potentiam, & operationem. Vnde ſicut eſſentia Dei eſt vna & ſimplex; ſic etiā vna & ſimplex ſcientia; vnum & ſimplex decretum. Et hæc omnia, vna & ſimplex Deitas.

IV. CONCLVSIO.

10. Decreta Dei ſunt ab æterno, ſeu, quod idem eſt, ſunt Deo coæterna. Sequitur ex dictis, quia decreta Dei ſunt ipſa Dei eſſentia ſeu ſubſtantia: hæc eſt ab æterno: ergo & illa. Obijcit Vorſtius: omnis cauſa libera antecedit ſuū effectum ordine temporis ſeu durationis. At Deus eſt cauſa libera, reſpectu liberorum decretorum: Ergo tempore vel duratione antecedit ſua decreta. Non ergo decreta Dei ſunt æterna. Reſpondeo. 1. Maior falſa eſt. Nam Angeli in primo inſtanti creationis, habuerunt liberum actū dilectionis Dei; Et Chriſtus ſecundum humanitatem, in inſtanti conceptionis, liberè acceptauit mortem pro humani generis redemptione. 2. Minor etiam falſa eſt, quia decreta Dei nō ſunt effectus Dei; nec Deus illorum cauſa eſt. Nam, vt dixi,

dixi, decreta Dei ſunt ipſa eſſentia diuina, quatenus terminatur ad res decretas per modum operantis, volentis, decernentis.

V. CONCLVSIO.

11. Æternitas Dei non eſt diuiſibilis & ſucceſſiua, ſed indiuiſibilis, & tota ſimul. Hoc etiam ſequitur ex dictis, quia æternitas Dei non eſt accidens (cùm in Deo nulla ſint accidentia) ſed eſt ſubſtantia Dei: At hæc eſt indiuiſibilis & tota ſimul, in qua nullæ ſunt partes ſibi inuicem ſuccedentes; alioquin eſſet mutabilis & corruptibilis: Ergo etiam æternitas eſt indiuiſibilis & tota ſimul, in qua nullæ ſunt partes ſibi inuicem ſuccedentes: Ergo tota coexiſtit omnibus temporum differentijs.

12. Obijcit Vorſtius: Si tota æternitas coexiſtit omnibus temporum differentiis ſeu partibus, ſequitur primò, omnes partes temporis, id eſt, præteritum, præſens & futurum ſimul inter ſe coexiſtere. 2. Deum poſſe efficere, vt præteritum non ſit verè præteritum, & futurum non ſit verè futurum, quia vtrumq; in æternitate præſens eſt. 3. Primum annum mundi conditi, eſſe hunc ipſum annum præſentem. 4. Res in æternitate nunquam

oriri aut interire, quia ſemper æternitati præſentes ſunt. Reſpond. Prima conſequentia, à qua reliquæ dependent, neganda eſt. Non enim ſequitur, ſi tota æternitas coexiſtit omnibus partibus temporis, ipſas etiam partes ſimul inter ſe coexiſtere. Nam tota æternitas non coexiſtit omnibus partibus ſimul ſumptis, & exiſtentibus, vt ſupponit Vorſtius: ſed ſingulis diuiſim ſumptis, & ſibi mutuò ſuccedentibus. Verbi gratia. Hodie tota æternitas coexiſtit hodierno diei; & cras tota coexiſtet craſtino diei, & perendie perendino; & ſic deinceps. Hinc non ſequitur, hodiernum, craſtinum, & perendinum ſimul exiſtere; ſed potius vnum alteri ſuccedere. Hæc ſolutio facilè accommodabitur ad reliquas conſequentias, quæ ex Vorſtio allatæ ſunt.

CAPVT II.

DE CHRISTO.

1. VArij ſunt errores Caluiniſtarum de Chriſto. Primus, Chriſtum non eſſe mortuum pro omnibus, ſed pro ſolis prædeſtinatis. 2. Chriſtum in cruce deſperaſſe. 3. Non verè ac propriè, ſed tantùm metaphoricè deſcendiſſe ad inferos. 4. Chriſtum ſua morte

morte ac paſſione nihil ſibi meruiſſe. 5. Chriſtum eſſe Mediatorem ſecundùm vtramque naturam, diuinam & humanam. 6. Chriſtum ab initio multa ignoraſſe, quæ paulatim didicerit. Quatuor priores ſunt proprij Caluiniſtarum; reliqui duo communes Lutheranis & Caluiniſtis. Omnes ordine refutandi.

I. QVÆSTIO.

2. An Chriſtus pro omnibus mortuus ſit? Hæc tria connexa ſunt. 1. An pro omnibus mortuus ſit? 2. An mors & meritum ipſius omnibus proſit? 3. An Deus det omnibus fidem & gratiã ex merito Chriſti? Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap. 22. parag. 10. & cap. 24. parag. 13. docet, Chriſtum pro ſolis prædeſtinatis mortuum eſſe: meritum ipſius prodeſſe ſolis prædeſtinatis: Deum ſolis prædeſtinatis dare fidem & gratiam ex merito Chriſti.

3. Catholici non conſtringunt mortem, merita, & beneficia Chriſti ad paucos. Sentiunt omnibus eſſe communia. Hoc enim Scriptura diſertè teſtatur 2. Cor. 5. 15. *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus.* Et 1. Tim. 2. 6. *Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Et 1. Ioan. 2. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed*

etiam pro totius mundi Et Ioan. 1. 9. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Hinc D. Ambroſius ſerm. 8. in Pſal. 118. *Sol iuſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, & omnibus reſurrexit.* Hæc doctrina tribus propoſitionibus explicari poteſt. Prima eſt, Chriſti meritum fuiſſe ſufficiens ad totum genus humanum redimendum & ſaluandum. In hac conueniunt nobiſcum Caluiniſtæ. Et rectè, quia ipſius meritum fuit infiniti valoris, propter infinitam dignitatem perſonæ, cui humanitas eſt vnita. Altera eſt, Chriſti meritum reipſa non eſſe efficax reſpectu reproborum, quoad vitam æternam. Neque hic diſſentimus; quia reprobi reipſa non perueniunt ad vitam æternam. Si enim venirent, non eſſent reprobi, ſed prædeſtinati. Tertia eſt, Chriſti meritum reipſa eſſe efficax reſpectu reproborum, quoad dona gratiæ in hac vita. Hoc negant Caluiniſtæ. Nos aſſerimus. Conſtat enim multos reprobos habuiſſe fidem, & alia dona à Deo per merita Chriſti, vt Iudam proditorem, Simonem magum, & omnes illos, qui ex Catholicis facti ſunt hæretici, de quibus Apoſtolus 1. Tim. 1. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt.* Et 2. Tim. 2. 17. *Ex quibus eſt Hymeneus & Philetus, qui à veritate exciderunt.*

runt. Vnde Auguſt. in lib. de corrept. & gratia cap.13. *Credendum eſt,* inquit, *quoſdam de filijs perditionis non accepto dono perſeuerantiæ vſque in finem in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere, viuere, & aliquamdiu fideliter ac iuſtè viuere, & poſtea cadere.*

II. QVÆSTIO.

4. An Chriſtus in cruce deſperauerit? Affirmat Caluinus in Harmonia Euangelica ad cap. 27. Matthæi, & lib. 2. Inſtit. cap. 16 parag. 10. & 11. Probat autem dupliciter: Primò ex illo, *Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Secundò, quia Chriſtus ſuſtinebat perſonam omnium noſtrum, qui propter peccata eramus obnoxij æternæ damnationi: Ergo debebat perſoluere omnes pœnas, quæ homini damnato debebantur inter quas erat deſperatio.

5. Hæc mera blaſphemia eſt. Primò, quia deſperatio eſt peccatum. Eſt autem blaſphemum, aſſerere, Chriſtum peccaſſe. Secundò, quando Chriſtus dixit, *Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* dixit etiam, *Pater, in manus tuas commendo Spiritum meum.* Quod non dixiſſet, ſi deſperaſſet. Tertiò, Chriſtus iam tum erat in ſtatu beatitudinis, & promittebat latroni eundem ſtatum, *Hodie mecum eris in paradiſo.* At

in ſtatu beatitudinis non poteſt eſſe deſperatio.

6. Nec obſtat illud, *Vt quid dereliquiſti me?* Non enim eſt vox deſperantis, ſed admirantis. Admiratur Chriſtus, cur in tanto corporis cruciatu derelictus ſit, ſed mox tollit admirationem: *Longe à ſalute mea verba delictorum meorum.* Quaſi dicat: Non eſt mirum, mi Pater, quod relinquas me in his anguſtiis, quia delicta totius mundi, quæ in me ſuſcepi, non poſſum aliter expiare, niſi luendo hanc pœnã. *Verba delictorum meorum,* id eſt, peccata humani generis, quæ mea ſunt, quatenus ea in me ſuſcepi, *longe ſunt à ſalute mea,* id eſt, non poſſunt coniungi cum ſalute corporis mei. Debeo pati in corpore, vt illa poſſim expiare. Quò ſpectat illud 1. Petri 2. 24. *Peccata noſtra ipſe portauit in corpore ſuo ſuper lignum.* Vide Bellarminum in Commentario Pſal. 21.

7. Deinde falſum eſt, Chriſtum pertuliſſe omnes pœnas damnatorum. Præcipua illorum pœna eſt, priuatio æternæ beatitudinis. At Chriſtus nec in morte, nec poſt mortem priuatus fuit æterna beatitudine. Nam ante paſſionem dixit, Ioan. 17. 24. *Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam, quam*

dediſti

dediſti mihi. Quid eſt hoc, *Vbi ego ſum?* id eſt,in ſtatu beatitudinis. Igitur ſenſus eſt: Opto vt mei miniſtri veniant ad illum ſtatum beatitudinis, in quo ego nunc ſum. At ſtatus beatitudinis eſt immutabilis. Ergo ſi Chriſtus ante paſſionem fuit in illo ſtatu, ſemper in eo manſit. Non ergo pœnam damni expertus eſt; & conſequenter nec omnes damnatorum pœnas.

III. QVÆSTIO.

8. An Chriſtus verè deſcenderit ad inferos? Caluinus lib. 2. Inſtit. cap. 16. parag. 10. 11. & 12. tria docet. Primò, Chriſtum deſcendiſſe ad inferos,id eſt, omnes pœnas damnatorum in anima perpeſſum eſſe. Quæ explicatio & noua, & falſa eſt. Noua,quia omnes antiqui Patres aliter explicāt. Aiunt Chriſtum poſt mortem, ſecundùm carnem iacuiſſe in ſepulchro: ſecundùm animam deſcendiſſe ad inferiores partes terræ, vt inde animas Sanctorum veteris Teſtamenti liberaret. Aug. epiſt. 57. ad Dardanum, Hieronymus in Pſal. 15. Ambroſius de myſterio Paſchæ cap 4. & alij. Falſa, quia iam oſtenſum eſt, Chriſtum non pertuliſſe omnes pœnas damnatorum.

9. Secundò docet, Chriſtum cœpiſſe deſcen-

deſcendere ad inferos, id eſt, cœpiſſe pati pœnas damnatorum, quando in horto dixit: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Deinde profundius deſcendiſſe, quando clamauit in cruce, *Deus Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Tertiò profundiſſimè, quando poſt mortem coram ſeuero Dei tribunali, tanquam reus æternæ mortis cōparuit. Hæc mera figmenta ſunt. Vbi obſecro vel Scriptura, vel Patres aſſerunt, Chriſtum poſt mortem pertuliſſe pœnas damnatorum? Nuſquam.

10. Tertiò docet, corporalem Chriſti mortem nihil nobis fuiſſe profuturam, ſi non etiam poſt mortem perpeſſus fuiſſet pœnas damnatorum. Qui error directè pugnat contra Scripturam, ex qua habemus hæc duo principia. Primò, quod Chriſtus ſua paſſione & morte perfecerit ſeu conſummauerit opus noſtræ redemptionis. Secundò, quod poſt mortem in illo triduo, nihil amplius perpeſſus ſit. Prius habetur Hebr. 2. 10. *Decebat eum, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum per paſſionem conſummare.* Poſterius Lucæ 23. 43. *Hodie mecum eris in paradiſo.* Caluinus interpretabitur, Non hodie, ſed poſt triduum mortis, mecum eris in paradiſo. Nam in iſto triduo, ſtabo coram ſeuero Dei tribu-

tribunali, & ſuſtinebo omnes pœnas damnatorum.

11. Obijcit Caluinus illud Act. 2. 24. *Quem Deus ſuſcitauit, ſolutis doloribus inferni* Ex quo infert, Chriſtum in inſtanti reſurrectionis fuiſſe ſolutum ſeu liberatum à doloribus inferni, ac proinde toto triduo mortis perpeſſum eſſe illos dolores. Reſpondeo. Textus non dicit, Chriſtum fuiſſe ſolutum ſeu liberatum à doloribus inferni, quibus antea tenebatur; ſed ne illis teneretur. Sicut ſi dicerem, Leonem fuiſſe ſolutum ſeu liberatum à laqueis venantium; non quod antea illis fuiſſet captus; ſed eos rupiſſe ſeu perfregiſſe, ne caperetur. Et hoc ſignificat textus, cùm ait: *Quem Deus ſuſcitauit, ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſsibile erat teneri illum ab eo.* Vide Auguſtinum epiſt. 99. ad Euodium.

IV. QVÆSTIO.

12. An Chriſtus ſua paſſione ac morte aliquid ſibi meruerit? Caluinus lib. 2. Inſtitut. cap. 17. parag. 6. docet, nobis tantùm meruiſſe, non ſibi. Nos contrà aſſerimus, etiam ſibi aliquid meruiſſe, nimirum gloriam corporis, exaltationem nominis, & quædam alia, quæ ei data ſunt poſt paſſionem.

nem. Quod apertè colligitur ex Scriptura, Philip 2. 8. *Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen* Et Hebr. 2. 9. *Videns Ieſum propter paßionem mortis, gloria & honore coronatum.* Vbi particula (*Propter*) ſignificat cauſam meritoriam.

13. Obijcit Caluinus: Quid opus fuit deſcendere Filium Dei, vt ſibi acquireret aliquid noui? Reſpon. Aliud eſt loqui de Filio Dei, quatenus eſt homo. Nos non dicimus, Filium Dei deſcendiſſe de cælo, vt ſibi tanquam Deo, aliquid noui acquireret per meritum: Sed Chriſtum hominem ſuſcepiſſe voluntariam mortem, vt ſibi, tanquam homini acquireret gloriam corporis, & exaltationem nominis.

V. QVÆSTIO.

14. An Chriſtus ſit Mediator ſecundùm vtramque naturam? Affirmant Aduerſarij. Nos dicimus, Mediatorem eſſe ſecundùm humanitatem, non ſecundùm diuinitatem, iuxta illud 1. Timoth. 2. 5. *Vnus Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Vbi particula (*Homo*) addita eſt, vt conſtaret, ſecundùm quam naturam eſſet Mediator, vt notauit Auguſtinus libro 2. de

pec-

peccato originali cap.28.& ſerm.11.de verbis Apoſtoli. Et ratio eſt, quia fuit Mediator, quatenus per mortem & paſſionem ſuam recóciliauit nos Deo. Hoc autem fecit ſecundùm humanitatem, quia ſecundùm diuinitatem non potuit pati aut mori.

15. Obijcies, ſolus Deus poteſt renouare corda, & dare Spiritum ſanctum: Hæc autem ſunt opera Mediatoris, teſte Auguſt. in Enchir. c.33. Ergo ſolus Deus eſt Mediator. Reſpondeo. Solus Deus effectiuè renouat corda, & dat Spiritum ſanctum. At Mediator facit vtrumque meritoriè.

VI. QVÆSTIO.

16. An Chriſtus ab initio multa ignorauerit, quæ progreſſu temporis didicerit? Fuit enim hæreſis Agnoitarum, qui docebant Chriſtum ignoraſſe diem iudicij, iuxta illud Marci 13. 32. *De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius hominis, niſi Pater* Idem nunc docent Lutherani & Caluiniſtæ, qui etiã addunt Chriſtũ multa alia ignoraſſe, quæ paulatim didicerit. Nos contra aſſerimus. Primò, ſciuiſſe omnia, quæ ad ipſius ſtatum & officium pertinebant; cuiuſmodi erant omnia præterita, præſentia & futura circa Angelos, homines, & ſeip-

ſeipſum. Hęc enim triplici ex cauſa ad ipſius officium pertinebant. Primò, quia erat caput hominum, & Angelorum. 2. Erat magiſter & præceptor Apoſtolorum, qui docturi erant totum mundum. 3. Futurus erat omnium iudex. Huc ſpectat illud Ioan. 2. 24. *Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes. Et quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.*

17. Secundò aſſerimus, Chriſtum in hac vita quædam ſciuiſſe, tanquam Iudicem, quæ tamen neſciebat, tanquam præceptor Apoſtolorum. Hoc modo ſciebat diem iudicij, quia cum ipſe eſſet futurus Iudex, non debebat illum ignorare. Et tamen dicebat Apoſtolis, ſe neſcire illum diem, quia ſciebat illum ſub ſecreto, non autem vt aliis reuelaret. Sicut Confeſſarius, qui ſcit aliquid ſub ſecreto confeſſionis, poteſt dicere, ſe neſcire. Non enim ſcit cum poteſtate aliis reuelandi: Non ſcit vt homo, ſed vt Miniſter Dei. Ita exponunt Origenes, Chryſoſtomus, Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius, Beda, Theophylactus apud Maldonatum in cap. 24. Matthæi v. 16. Eodem ſenſu intelligitur illud, Ioan. 15. 15. *Omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Vbi Chriſtus loquitur non

de

de omnibus ſimpliciter, quæ audiuetat à Patre: ſed de illis omnibus, quæ debebat illis reuelare, tanquam magiſter & præceptor. Vnde cap. 16. 12. ait: *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo.* Non ergo omnia dixerat illis, ſed quæ pro eo tempore dicenda erant.

18. Obijcitur illud, Lucæ 2. 52. *Ieſus autem proficiebat ſapientia.* Non poterat autem proficere, ſi omnia ſciebat. Reſpondeo. Opponi poteſt illud Coloſſ. 2. 3. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Vtrumque verum eſt, quia vtrumque à Spiritu ſancto reuelatum. Chriſtus erat plenus ſapientia & ſcientia; & tamen proficiebat oſtenſione ſapientiæ, quia quotidie magis magiſque apparebat ipſius ſapientia; ſicut etiam potentia & authoritas.

19. Secundò obijcitur illud Hebr. 2. 17. *Debuit per omnia fratribus aſſimilari.* Et cap. 4. 15. *Tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.* Habuit ergo ignorantiam ſicut & nos, ſed ſine peccato. Reſpondeo. Debuit per omnia aſſimilari nobis, quoad humanam naturam; non quoad ſingulas humanæ naturæ imperfectiones. Et tentatus eſt per omnia abſque peccato, id eſt, expertus eſt omnia aduerſa, quæ ſolent

homines perpeti, & tamen non peccauit per impatientiam.

CAPVT III.

De imagine Chriſti.

1. CAluiniſtæ ſunt hoſtes imaginis Chriſti: certè Beza in colloquio Mompelgartenſi auſus eſt dicere: *Fateor me ex animo crucifixi imaginem deteſtari.* Horribilis blaſphemia. Et Dauid Paræus in cap. 1. epiſt. ad Romanos dub. 18. diſertè ſcribit omnes eſſe idololatras, qui tuentur imaginem Chriſti, non minus, quam qui colunt imagines ſerpentium, & aliarum beſtiarum. Nos dicimus, imaginem Chriſti tripliciter ſpectari poſſe. 1. quatenus eſt aurea, vel argentea, vel lignea, vel ex alia materia. 2. quatenus artificiosè facta eſt. 3. quatenus Chriſtum, & eius beneficia nobis repræſentat. Hoc tertio modo religiosè retinendam, colendam, ac honorandam eſſe. Ratio eſt, quia imago Chriſti non eſt deterioris conditionis, quam olim in veteri Teſtamento fuerint imagines Angelorũ & ænei ſerpentis: At hæ iuſſu Dei factæ ſunt & in honore habitæ.

2. Et quidem de imaginibus Angelorum ſcriptum eſt Exodi 25. 18. *Dixit Domi-*

Dominus ad Moſen: Facite duos Cherubim aureos, & productiles, ex vtraque parte Oraculi. Cherub vnus ſit in latere vno, & alter in altero. Vbi per duos Cherubim aureos intelliguntur duæ ſtatuæ ſeu imagines aureæ, repræſentantes duos Angelos Cherubinos, quę poſitę erant in Tabernaculo ſuper Arcam fœderis, & expanſis alis tegebant Arcam. Erant autem in magno honore, quia erant præcipua pars, & quaſi ornamentum Arcæ. At tota Arca honorabatur à Iudæis. Primò, quia ponebatur in Sancto Sanctorum, tanquam in loco honoratiſſimo, Hebr. 9. 4. Secundò, quando tranſlata fuit de domo Abinadab in domum Obededon, Dauid cum vniuerſo populo eam honorauit, pſallendo & cantando citharis, & aliis muſicis inſtrumentis. 2. Reg. 6. 5. Tertiò, quia laicis non licebat eam portare, ſed tantùm Leuitis & Sacerdotibus, propter venerationem illi debitam. Ideoque Oſa morte punitus eſt, quod auſus fuiſſet eam attingere, tametſi bona intentione id feciſſet. 3. Regum 6. 8. Quartò Philiſthæi, quia ſine debito honore apud ſe illam retinebant, variis plagis à Deo attriti ſunt. 1. Reg. 5. & 6. E contrario, Obededon qui illam tribus menſibus in ſua domo honorificè detinuerat, Dei benedictio-

nem conſecutus eſt, 2. Reg. 6. 11.

3. Similiter de imagine ſerpentis æneí ſcriptum eſt Numer. 21. 8. *Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, viuet.* Hoc factum eſt in deſerto ſeu ſolitudine, vbi multi è populo mordebantur ab ignitis ſerpentibus, & moriebantur. Deus, vt occurreret huic malo, mandauit fieri ſtatuam ſeu imaginem ſerpẽtis ex ære, quam ſi morſi aſpicerent, ſanabantur. Erat hæc imago in magna veneratione. 1. ob cauſam iam dictam. 2. quia erat figura Chriſti in cruce pendentis. Nam ſicut morſi à ſerpentibus ſanabãtur ex aſpectu in ſerpentem æneum; ita morſi à Diabolo ſanantur ex fide in Chriſtum crucifixum, Ioan. 3. 14.

4. Vnde ſic concludo: Figura eſt minoris pretij, quam res figurata; quo pacto Moſes, qui erat figura Chriſti, minoris erat pretij, quàm Chriſtus; & Agnus paſchalis, quàm Euchariſtia; & Circumciſio, quàm Baptiſmus. Si ergo imago ſerpentis ænei fuit honorata, multò magis imago Chriſti honoranda eſt. Nemo ſanus dubitat. Imò imago ſerpentis non fuiſſet honorata, niſi fuiſſet figura ſeu vmbra imaginis Chriſti: nec ſanaſſet morſos à ſerpentibus, niſi virtute Chriſti, qui ſanat morſos à Diabolo.

5. Di-

5. Dices, Ezechias Rex confregit imaginem ſerpentis æneι, 4 Reg. 18. 4. Ergo & imago Chriſti confringenda eſt. Reſpond. Hæc conſequentia Caluiniſtica non valet. Primò, quia imago ſerpentis ænei, vt iam inſinuaui, facta fuit in eum finem, vt morſi ab ignitis ſerpentibus illam aſpicerent & ſanarentur. Itaque durante illo fine, durabat imago: ceſſante, confringebatur. Durauit autem finis ille, quamdiu Iudæi erant in ſolitudine, vbi erant ſerpentes venenati. Ceſſauit, quando ingreſſi ſunt terram promiſſionis, vbi non erat periculum ab huiuſmodi ſerpentibus. At imago Chriſti crucifixi in eum finem ſolet fieri, vt repræſentet nobis Chriſtum Saluatorem, & eius beneficia in memoriam reuocet. Hic finis durabit vſque ad finem mundi: Semper enim memoria Chriſti & beneficium eius ante oculos ponenda eſt: Semper igitur imago illius retinenda, & in pretio habenda. Deinde, ſerpens æneus, ceſſante fine, propter quem erat factus, cœpit eſſe occaſio idololatriæ, 4. Reg. 18. 4. Et ex hac etiã parte debuit confringi. Imago autem Chriſti non eſt occaſio idololatriæ apud nos Catholicos, quia non alium ob finem eam retinemus, quàm vt nobis Chriſtum Saluatorem & bene-

ficia eius repræſentet.

6. Si Caluiniſtæ hæc non capiunt, agnoſcant ſaltem, quid ipſi facere conſueuerunt. Ipſi magno ſumptu ac artificio curant formari, depingi, exornari & conſeruari ſtatuas Principum, imagines vxorum, filiorum, parentum, auorum, prædicantium. Quæ ergo inſania eſt, imaginem Chriſti conſpuere, abolere, & exterminare? Nimirum, pluris illos faciunt, quàm Chriſtum. *Cæci ſunt & duces cæcorum.*

CAPVT IV.

De Prædeſtinatione.

1. CAluinus duo docet: Primò, Deũ æterno ſuo decreto quoſdam homines ad vitam æternam, alios pleroſque ad mortem & damnationẽ prædeſtinaſſe, ſine vllo ipſorum merito aut culpa, ſolùm quia ipſi ita placuit. Lib. 3. inſtit. cap. 21. parag. 1. *Palam eſt, Dei nutu fieri, vt alijs vltro offeratur ſalus; alij ab eius aditu arceantur.* Et cap. 23. parag. 1. *Minimè conſentaneum eſt, præparationem ad interitum alio transferre, quàm ad arcanum conſilium Dei.* Et ibidem parag. 2. *Homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortem prædeſtinantur.* Et parag. 5. *Dico*

eſſe

eſſe à Deo creatos, quos ad exitium ituroſ fine dubitatione præſciebat: idque ita factum, quia ſic voluit.

2. Secundò, hoc Dei decretum adeo fixum ac immutabile eſſe: vt tollat omnem arbitrij noſtri libertatem in negotio prædeſtinationis; nec vllo modo in noſtra ſit poteſtate aut ſaluari, aut damnari; ſed ineuitabili quadã neceſſitate hi ſaluentur, illi pereant. Lib. 3. cap. 21. paragr. 71. *Dicimus æterno & immutabili conſilio Deum ſemel conſtituiſſe, quos olim aſſumere vellet in ſalutem, quos rurſum exitio deuouere.* Et cap. 23. parag. 8. *Non dubitabo ſimpliciter fateri, voluntatem Dei eſſe rerum neceſſitatem, atque id neceſſario futurum eſſe, quod ille voluerit.*

3. Certè hæc tam atrocia ſunt, vt hominem ad deſperationem adigant. Nam quo animo ſis, ſi ex Caluino audias, homines nudo Dei arbitrio in æternam mortem prædeſtinari? nihil prodeſſe bona opera, nihil obeſſe peccata? ſolo Dei nutu omnia fieri? Atque hinc oritur hoc dilemma hominum deſperatorum: Vel ab æterno ſum prædeſtinatus, vel reprobatus. Si prædeſtinatus, neceſſariò ſaluabor, etiamſi peſſimè vixero. Si reprobatus, neceſſariò damnabor; etiamſi velim bene viuere. Quo dilemmate miſerè cru-

cruciantur miſeri, dum ſe expedire nequeunt. Et refert Auguſtinus libro de bono perſeuerantiæ cap. 15. quendam Monachum ſui monaſterij, eò fuiſſe adductum hac argumentatione, vt tandem deſerta vita religioſa, ad ſæculi voluptates reuerteretur, ac periret. Is eſt fructus doctrinæ Caluiniſticæ.

4. Addo hiſtoriam ex Cęſario, quæ ſic habet. Ludouicus Landgrauius, propter deploratam viuendi licentiam à viris religioſis correptus, ac grauiter monitus, vt ad bonam frugem rediret, antequam inopia morte præueniretur: pro excuſatione hoc adferebat: *Si prædeſtinatus ſum, nulla peccata poterunt mihi regnum cœlorum auferre: Si reprobus, nulla bona opera conferre.* Itemq; illud: *Cùm venerit dies mortis meæ, certò moriar. Illum nec bene viuendo potero extendere, nec male viuendo præuenire.* Quid factum? Incidit in grauem morbum: Medicum ad ſe vocat. Is, vt erat vir prudens, & verborum Landgrauij memor: Domine mi, inquit, fruſtra me vocas. Nam ſi venit hora mortis tuæ, certò morieris, nec poſſum te iuuare. Si non venit, non indiges mea ope. Quid ita verò, ait Landgrauius? Quin iuua me, antequam mors adrepat. Tum Medicus: Si putas vitam corpo-

ris

tis conſeruari poſſe, adhibita medicina; cur ſimiliter non credis, vitam animæ iuuari poſſe pœnitentia & contritione? Hoc verbo vicit Medicus, & Landgrauio perſuaſit.

5. Porrò, dilemma illud ſic explicandum eſt. Si prædeſtinatus ſum, id eſt, ſi à Deo ordinatus ſum ad vitam æternam per certa media, quæ in mea ſunt poteſtate, conſequendam; certò conſequar vitam æternam, ſi illa media adhibuerim. Rurſum, ſi ſum reprobatus, id eſt, ſi à Deo ordinatus ſum ad infernum propter mea peccata, quæ liberè commiſſurus ſum; certò damnabor, ſi illa peccata committam, & ab ijs non abſtineam. Hæc explicatio reddit animum tranquillum & pacatum. Neque eum, qui in peccatis eſt, facit deſperare: nec ei, qui iuſtus eſt, ſecuritatem promittit. Quin potius vtrumque monet, vt cum timore ac tremore ſalutem ſuam operentur.

CAPVT V.

De Gratia.

1. CAluinus ſic ſentit. Primò, Chriſtum, non omnibus, ſed ſolis prædeſtinatis dare gratiam. 2. Et his non dare gratiam habitualem & ſancti-

ctificantem, ſed tantùm actualem. 3. Eamque dare tam parcè, vt non ſufficiat ad ſeruandam legem Decalogi. 4. Imò cum hoc onere, vt qui illam accipiunt, non poſſint ea liberè vti. Tria priora puncta refutata ſunt. Quartum hoc loco refutandum eſt.

2. Docet ergo Caluinus, per gratiam actualem tolli vſum liberi arbitrij; nec eſſe in noſtra poteſtate, cum illa cooperari, vel non cooperari. Sic enim habet l. 2. Inſtit. c. 3. parag. 10. *At voluntatem mouet, non qualiter multis ſæculis traditum eſt & creditum, vt noſtræ poſtea ſit electionis, motioni aut obtemperare aut refragari, ſed illam efficaciter afficiendo. Illud ergo toties à Chryſoſtomo repetitum repudiari neceſſe eſt: Quem trahit, volentem trahit.* Hic apertè reprehendit Chryſoſtomum, & totam antiquitatem, quæ multis ſæculis tradidit, & credidit, gratiam Dei præuenientem ita mouere & excitare noſtram voluntatem, vt liberum nobis ſit vel conſentire, vel diſſentire.

3. Sed Caluinus potius reprehendi debet, qui opponit ſe non ſolùm antiquis Eccleſiæ Doctoribus, ſed etiam ſcripturis ipſis. Antequam hoc oſtendo, breuiter explicanda eſt illius ſententia. Poteſt enim duobus modis intelligi. Primò, vt voluntas noſtra à Deo

Deo mota & excitata, conſentiat quidem diuinæ motioni, non tamen liberè, ſed neceſſario, ita vt non poſſit non conſentire. Secundò, vt mota & excitata, nihil ipſa agat, ſed totum quidquid fit, à ſola gratia procedat, & voluntas ſolùm paſſiue ſe habeat. Hoc poſteriori ſenſu aſſeritur à Caluino. Nam lib. 2. cap. 3. parag. 7. ſic ait: *Erunt fortaſſe, qui concedent, voluntatem à bono ſuopte ingenio auerſam, [illegible] Dei virtute conuerti, ſic tamen, vt præparata, ſuas deinde in agendo partes habeat.* Et paulò poſt: *Hoc perperam illi tribuitur. Ideo non rectè à Chryſoſtomo ſcriptum eſt, nec gratiam ſine voluntate, nec voluntatem ſine gratia quicquam poſſe operari.* Hic iterum reprehendit Chryſoſtomum, & apertè docet, voluntatem à Deo excitatam & præparatam, non habere ſuas partes in agendo, ſed totum quod fit, à ſola gratia effici.

4. Vnde patet, duos eſſe Caluini errores. Vnus eſt, quod voluntas non cooperetur gratiæ, ſed omnino nihil agat. Alter, quod non ſit in poteſtate voluntatis, conſentire aut refragari. Prior refellitur ex illo 1. Corinth 15. 10. *Gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui: non ego autem, ſed gratia Dei mecum.* Quæ verba ſic explicat Auguſtin. in lib. de gratia

&

& lib.arbit.c.5. *Non ego autem ſed gratia Dei mecum; id eſt, non ego ſolus, ſed gratia Dei mecum: ac per hoc, nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo.* Hoc vnicum teſtimonium tam clarè explicatum ſufficeret. Addam tamen plura Pſalm.29.6. *Adiutor meus eſto, ne derelinquas me.* Et Pſal.69.1. *Deus in adiutorium meum intende.* Si Deus adiuuat nos, ſanè & nos aliquid agimus, vt rectè argumentatur Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Apoſtoli. *Nomen,* inquit, *Adiutoris præſcribit tibi, quia & tu ipſe aliquid agis.* Eodem ſpectat illud 2. Corinth. 6. 1. *Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Et Philipp.4.13. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.*

5. Hinc rectè colligunt Theologi, duplex eſſe officium gratiæ actualis: Vnum, præuenire, mouere, præparare & excitare voluntatem noſtram ad cõſenſum: Alterum, voluntatem iam præparatam adiuuare, & cum ea cooperari ad conſenſum eliciendum. Vnde Auguſtinus in Enchiridio cap. 31. *Hominis voluntatem Deus præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Et lib. 2. de peccat. meritis cap. 18. *Quod ad Deum nos conuertimus, niſi ipſo excitante & adiuuante non poſſumus.* Et D. Bernardus libr. de gratia & lib. arbitrio: *Conatus noſtri caßi ſunt, ſi non adiuuantur;*

&

& nulli, ſi non excitantur.

6. Poſterior refellitur ex illo, Act. 7. 51. *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.* Loquitur de Iudæis, qui tametſi per gratiam & inſpirationem Spiritus ſancti ſæpe excitarentur ad fidem & pœnitentiam, nolebant tamen inſpirationi locum dare, ſed ſponte ac plena libertate reſiſtebant. Cur alioqui fuiſſent reprehenſi? Eodem ſpectat illud, Pſal. 94. 8. *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra*: id eſt, ſi internam vocem Spiritus ſancti perceperitis, nolite illi reſiſtere, ſed acquieſcite. Vbi ſupponit, in eorum eſſe poteſtate, vel obtemperare monitioni diuinæ, vel reluctari. Et illud Apoc. 3. 20. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum.* Conſentit Auguſtin. lib. de Spiritu & litt. cap. 34. *Conſentire*, inquit, *vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, propria voluntatis eſt.* Et in libro de gratia Chriſti cap. 14. *Quis non videat venire quemquam, aut non venire arbitrio voluntatis?* Et in titulum Pſal. 71. prope finem: *Non erat in poteſtate tua vt non naſcereris ex Adamo: Eſt in poteſtate tua vt credas in Chriſtum.*

7. Accedit efficaciſſima ratio. Conſtat enim ex Scriptura, alios conſentire diuinæ vocationi; alios reſiſtere.

Con-

Conſenſerunt Matthæus in telonio, Zachęus in arbore, Latro in cruce, Paulus in itinere. Reſtiterunt Iudæi, de quibus Stephanus: *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis.* Vel ergo vtrique id liberè fecerunt, vel neceſſariò aut coactè. Si liberè, vicimus. Si neceſſariò aut coactè, duo ſequuntur abſurda. Vnum, quod nec illi laudandi, nec hi vituperandi ſint. Alterum, quod Deus det quibuſdam ſuam gratiam, & per eam ipſos cogat ad reſiſtendum; quod planè à diuina bonitate alienũ eſt. Quid enim hoc aliud eſſet, quam Deum eſſe authorem peccati, & conferre ſuam gratiam in noſtram perniciem & condemnationem? Quod tamen, vt iam videbimus, concedit Caluinus.

CAPVT VI.

De Authore peccati.

1. DE hac materia ſunt hæ Caluini propoſitiones, vel potius blaſphemiæ. Prima. Deus ab æterno efficaciter voluit, ordinauit, & prædeſtinauit vt Adam peccaret, & totam poſteritatem in ruinam ſecum pertraheret. Secunda. Similiter ab æterno voluit, ordinauit, & prædeſtinauit, vt alia peccata fierent, quæ quotidie fiunt ab

ab hominibus. Tertia. Vt hæc voluntas & ordinatio executioni mandetur. Deus quotidie mandat, vrget, & impellit Diabolum, vt maleficia concipiat, & homines ad peccandum inducat. Quarta. Neque eo contentus eſt, ſed ipſe quoque per ſe, occulta quadam vi incitat, mouet, & neceſſitat miſeros mortales ad omnia flagitiorum genera perpetranda. Quinta. Imò ipſe nobiſcum peccata noſtra operatur; eoq; magis ipſe quàm nos, quòd ipſe ſit principale agens & operans; nos mera duntaxat inſtrumenta. Sexta. Quare ſimpliciter aſſerendum eſt, Deum propriè eſſe cauſam & authorem omnium peccatorum. Omnia enim fiunt ipſo volente, ordinante, prædeſtinante, iubente, impellente, operante.

2. Hanc eſſe mentem Caluini, ex clariſſimis ipſius verbis alibi demonſtraui. Nec opus eſt longa cõfutatione. Horret animus, qui audit. Ex Scriptura diſertè ait Pſal. 5. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Et ibid. *Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem.* Et Sap. 14. 9. *Similiter autem odio ſunt* Deo *impius, & impietas eius* Et Ierem. 19. 5. *Ædificauerunt excelſa Baalim, ad comburendos filios ſuos igni in holocauſtum Baalim: quæ non præcepi, nec locutus ſum, nec aſcen-*

aſcenderunt in cor meum Omitto ſimilia teſtimonia. Sed addo hanc efficaciſſimam rationem: Deus non poteſt efficaciter id velle fieri, quod ſeriò ac ſeuerè prohibet fieri? ſed ſeriò ac ſeuerè prohibet fieri peccata, vt patet ex decurſu totius Scripturæ: Ergo non poteſt efficaciter velle, vt fiant peccata. Nihil certius.

CAPVT VII.

De Baptiſmo infantium.

1. CAluiniſtæ docent hæc duo. Primò, omnes fideles fidelium ab vtero materno naſci ſanctos, & hæredes vitæ æternæ, ac proinde ſaluari poſſe ſine Baptiſmo. Filios autem infidelium, etiamſi baptizentur, non ſaluari, nec Baptiſmum illis prodeſſe. Secundò, filios illegitimos æternæ damnationi obnoxios eſſe, nec ad Baptiſmum admittendos.

2. Prius punctum docet Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 5. & lib. 2. Inſtit. cap. 6. parag. 24. Et probat, quia illa promiſſio Abrahæ facta, Gen. 17. 7. *Ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te*, pertinet ad omnes parentes fideles, & eorum filios: Ergo omnes filij fidelium, vi illius promiſſionis,

nis, ſunt ſancti & hęredes vitę æternæ: ergo ſi decedant ſine Baptiſmo, nihilominus ſaluantur, vi promiſſionis. Hic error poteſt refelli ex tribus principiis. Primum eſt, quod omnes infantes, tam fidelium, quàm infidelium naſcantur in peccato originali, Roman. 5. 12. & Eph. 2. 3. Alterum, quòd ratione peccati originalis, ſint filij mortis, iræ, damnationis. ibid. Tertium, quòd non poſſint effici filij Dei, niſi renaſcantur per Baptiſmum. Ioan. 3. 3. Vnde Auguſt. epiſt. 28. ad Hieronymũ: *Quiſquis dixerit, quòd in Chriſto viuificabuntur etiam paruuli, qui ſine Sacramenti eius participatione, de vita exeunt; hic profectò & contra Apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam, vbi propterea cum baptizandis paruulis feſtinatur, & curritur, quia ſine dubio creditur, aliàs in Chriſto viuificari non poſſe.*

3. Nec obſtat promiſſio Abrahæ facta. Imò ex illa ſumo argumentũ contra Caluinum. Poteſt enim dupliciter explicari. 1. In ſenſu litterali. 2. In ſenſu myſtico. Si explicetur in litterali, nihil ad rem Caluini facit. Non enim Deus, ſecundùm litteram, promiſit Abrahæ & ſemini eius vitam æternam, ſed poſſeſſionem terræ Chanaam. Verba promiſſionis ſunt hæc: *Dabo tibi & ſemini tuo terram peregrina-*

 tionis

tionis tua, omnem terram Chanaam in poſſeſſionem æternam. Si autem explicetur in ſenſu myſtico, tunc quidem poteſt intelligi de vita æterna, non tamen deſcendit ad filios per carnalem generationem, vt ſupponit Caluinus, ſed per fidem in Chriſtum, vt docet Apoſtolus Rom. 9. 6. *Non enim omnes, qui ex Iſraël ſunt, ij ſunt Iſraelitæ; neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt, non qui filij carnis, hi filij* Dei: *ſed qui filij ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine.* Et Galat. 3. 7. *Cognoſcite ergo, quia qui ex fide ſunt, ij ſunt filij Abrahæ.* Et ibidem v. 9. *Qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.* Et ratio eſt manifeſta, quia poſt promiſſionem Abrahæ factam, Iacob & Eſau ex parentibus fidelibus nati ſunt: Et tamen Eſau ab vtero materno non fuit ſanctus & hæres vitæ æternæ, vt patet ex illo Roman. 9. 13. *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.*

4. Poſterius punctum, quod filij ex illegitimo thoro nati, ſint obnoxij æternæ damnationi, nec ad baptiſmum admittendi, docuerunt Caluiniſtæ in Synodo Vilnenſi, anno 1589. vt refert Adrianus Iunius lib. 3. de doctrina & moribus Euangelicorum cap. 17. Sed facilè refelluntur. Primò, quia Iephte ex muliere meretrice natus eſt, vt con-

conſtat Iudic. 11. 1. Et tamen Apoſtolus recenſet illum inter Sanctos veteris Teſtamenti, qui per fidem ſaluati ſunt. Hebr. 11, 32. Deinde ex Euangelio certum eſt, Chriſtum æquè pro omnibus, tam legitimis, quàm illegitimis mortuum eſſe. Hos enim nuſquam legitur excluſiſſe; Cur ergo Caluiniſtæ excludunt?

CAPVT VIII.

De Exorciſmo.

1. INter ceremonias Baptiſmi, vna eſt Exorciſmus, quo ab homine baptizando expellitur Diabolus, ne vel Baptiſmum, vel fructum illius impediat. Eſt autem duplex pars Exorciſmi. Exſufflatio, & Adiuratio. Nam Sacerdos antequam baptizat aliquem, ſolet exſufflare & adiurare Diabolum vt exeat ab eo, qui baptizandus eſt. Et quidem, quando exſufflat, vtitur his verbis: *Exi ab eo immunde ſpiritus, & da locum aduenienti Spiritui ſancto, da honorem Deo viuo & vero.* Quando autem adiurat, vtitur iſtis: *Exorcizo te immunde ſpiritus, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vt exeas & recedas ab hoc famulo Dei N.*

2. Nunc quæſtio eſt, an hæc ceremonia toleranda & vſurpanda ſit? Negant

gant Caluiniſtæ cum antiquis Pelagianis. Nos affirmamus cum Auguſtino, Chryſoſtomo, & aliis Patribus. Primò, quia ſemper in Eccleſia Catholica fuit vſurpata, vt fatetur Caluinus libro 4. cap. 15. parag. 19. Secundò, quia ab initio in bonum ac laudabilem finem fuit inſtituta, teſte Auguſtino libro 6. contra Iulianũ Pelagianum cap. 2. vbi ſic habet: *Verùm eſt quod antiquitus veraci fide Catholica prædicatur & creditur per totam Eccleſiam, quæ filios fidelium nec exorcizaret, nec exſufflaret, ſi non eos de poteſtate tenebrarum, & à principe mortis erueret, &c.* Et lib. 2. de nuptijs & concupiſc. cap. 18. *Accuſat Eccleſiam in toto orbe diffuſam, in qua vbique omnes baptizandi infantuli non ob aliud exſufflantur, niſi vt ab eis princeps mundi eijciatur foras, &c.*

I. OBIECTIO.

3. Nec Chriſtus inſtituit Exorciſmum, nec Apoſtoli vſurparunt: Ergo &c. Reſpond. Duo ſpectari debent in Exorciſmo. Vnum eſt, poteſtas eijciendi dæmonem. Hanc Chriſtus dedit Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus. Marci 3. 15. Alterum, externa ceremonia, quę adhibetur ad eijciendum dæmonem. Hanc Eccleſia inſtituit, partim exemplo Chriſti, partim ſuo iure & authoritate.

ritate. Quod ſic oſtendo. Illa externa ceremonia conſiſtit in duobus. Primò, in exſufflatione. 2. in pronunciatione horum verborum: *Exi ab eo, immunde ſpiritus.* Item: *Exorcizo te immunde ſpiritus, vt exeas ab eo.* Vtroque vſus eſt CHRISTVS. Priori quidem Ioan. 20.22. *Hoc cùm dixiſſet, inſufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum.* Sicut enim Chriſtus per inſufflationē ſignificabat, Spiritum ſanctum ingredi in Apoſtolos; ita Eccleſia per exſufflationem ſignificat, ſpiritum immundum exire ab infantibus. Poſteriori verò Marci 1.25. *Et comminatus eſt ei* IESVS *dicens: Obmuteſce, & exi de homine.*

II. OBIECTIO.

4. Dæmon non expellitur ab infantibus per Exorciſmum, ſed per Baptiſmum. Reſpondeo. Per vtrumque expellitur, ſed diuerſo modo. Per Baptiſmum expellitur ab anima: per Exorciſmum, à corpore & ſenſibus. Nota. Dæmon habet poteſtatem in homines non baptizatos, ratione peccati originalis, vt rectè notat D. Thomas 3. p. quæſt.71.artic.2. ad 1. Hanc autem poteſtatem habet tribus modis. Primò in anima, quæ per peccatum à Deo auerſa eſt, & Diabolo ſubiecta. 2. In cor-

corpore quod Diabolus poteſt vexare, agitare, ſtrangulare. 3. In phantaſia aliiſque ſenſibus internis, & externis, quos poteſt afficere per illuſiones, deceptiones, terrores. Hinc ſequitur tribus modis expelli poſſe. 1. ab anima, quod fit per Baptiſmum. 2. à corpore, ne noceat, quod fit per Exorciſmum. 3. à ſenſibus, ne ludificet aut terreat, quod etiam fit per Exorciſmum.

CAPVT IX.

De Præſentia Chriſti in Euchariſtia.

1. Caluiniſtæ negant, corpus & ſanguinem Chriſti verè, realiter, & ſubſtantialiter præſentem eſſe in Euchariſtia. Nos aſſerimus cum Scriptura & Patribus. Ex Scriptura habemus verba Chriſti, quæ clara ſunt: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur.* Hinc Cyrillus Hieroſolymitanus catech. 4. myſtagogica: *Cùm Chriſtus ipſe dicat, Hoc eſt corpus meum, quis deinceps audeat dubitare?* Et infra: *Aquam aliquando mutauit in vinum, & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in ſanguinem tranſmutauit?* Plura Patrum teſtimonia citaui lib. 2. cap. 3. quo Lectorem remitto.

CAPVT X.

De Circulo Caluiniſtico.

1. DAuid Paræus Caluiniſta obijcit nobis circulum, quod Scripturam probemus per Eccleſiam, & rurſum Eccleſiam per Scripturam. Cùm enim quæritur, Vnde ſcis Scripturam eſſe diuinam? Reſpondemus, quia Eccleſia ſua infallibili authoritate id dicit. Cùm iterum quæritur, Vnde ſcis Eccleſiam, quæ id dicit, habere infallibilem authoritatem? reſpondemus, quia Scriptura id dicit.

2. Ego viciſſim quæro ex illo, Vnde ſcis Scripturam eſſe diuinam? reſpondet, quia priuatus meus Spiritus hoc dicit. Sed vnde ſcis, priuatum tuum ſpiritum eſſe infallibilem, & diuinũ? quia Scriptura hoc dicit. Certè & hic circulus eſt, mi Paręe. Nam Scripturam probas per priuatum Spiritum, & rurſus priuatum Spiritum per Scripturã. Perinde ac ſi aſſeras, Mater eſt proba, quia filius dicit; & filius eſt probus, quia mater dicit.

3. Res ſic habet. Philoſophi docent, committi circulum, quando hoc per illud, & illud per hoc probamus apud eum, qui neutrum concedit; & æquè de vtroque dubitat. Verbi gra-

tia. Si negem & matrem & filium eſſe probum; circulum committes, probando matrem eſſe probam, quia filius dicit; & filium probum, quia mater dicit: Quare? quia vtrumque mihi æquè ignotum & incertum eſt. Probatio autem debet procedere à notis ad ignota, vel à conceſſis ad inconceſſa; vt ex Ariſtotele, & aliis Philoſophis manifeſtum eſt. Hinc colligo, circulũ fore, ſi quis Chriſtianus apud Ethnicum, qui nec Eccleſiam, nec Scripturam admittit, probare vellet, Scripturam eſſe infallibilem, quia Eccleſia dicit; & Eccleſiam infallibilem, quia Scriptura dicit. Nam vtrumque illi æquè ignotum, æquè incertum eſt. E contrario, non fore circulum, ſi vnum per alterũ probes apud eum, qui alterum admittit, alterum negat. Verbi gratia. Caluiniſta admittit Scripturam; negat Eccleſiæ infallibilitatem. Rectè ergo conuincam illum hoc modo: Scriptura, quam tu admittis, dicit Eccleſiam eſſe infallibilem: ergo reuera infallibilis eſt. Similiter, ſi quis idiota admittit iudicium Eccleſiæ, & tamen neſciat in particulari, libros Machabæorum eſſe canonicos; facilè perſuadebo illi ſine circulo, ſi ſic dicã: Eccleſia, cuius tu authoritatem agnoſcis, aſſeuerat libros Machabæorum eſſe

eſſe canonicos : ergo non debes de hac re amplius dubitare.

4. Et hic modus probandi vſitatus eſt in Scripturis, & Patribus. Oſtendam vno vel altero exemplo. Phariſæi admittebant Moyſen, negabant Chriſtum. Conuicit eos Chriſtus his verbis, Ioan. 5. 36. *Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi : de me enim ille ſcripſit.* Contra, Manichæi admittebant Chriſtum & Euangelium; negabant Moyſen & Prophetas. Conuicit eos Auguſtinus ſimili argumentandi modo in libris contra Fauſtum Manichæum, & lib. 1. de moribus Eccleſiæ Catholicæ cap. 1. & ſequentibus. Idem nos facimus. Nam rudes Catholicos, qui dubitant de aliqua Scripturæ parte, conuincimus iudicio Eccleſiæ, cui ſe ſubmittunt. Hæreticos vero, qui negant Eccleſiam, conuincimus ex Scripturis, quas non negant. Et ſic nullum committimus circulum.

5. Paræus hoc modo excuſari non poteſt. Nam ſpiritus priuatus, quem ipſe fingit, à nemine admittitur. Neminem ergo ex priuato ſpiritu poteſt conuincere. Quod ſic oſtendo. Nomine priuati ſpiritus intelligit internam teſtificationem Spiritus ſancti, quam quis in ſe experitur. Hic ſpiritus habet tria priuilegia. 1. quòd reperiatur

in ſolis prædeſtinatis. 2. quòd ſolos prædeſtinatos, qui legunt vel audiunt Scripturas, infallibiliter faciat certos de diuina earum authoritate: ita vt ſtatim cùm audiunt vel legunt aliquid, infallibiliter norint diſcernere inter Scripturas diuinas, & non diuinas. 3. quòd eadem infallibiliter faciat eos certos de præſenti iuſtitia, futura perſeuerantia, & vita æterna. Hæc priuilegia colligit Paræus ex illo Ioan. 10. 27. *Oues meæ vocem meam audiunt.* Vbi per oues ait intelligi prædeſtinatos; & per vocem Dei, diuinam Scripturam.

6. Hoc poſito, videamus, an Paræus poſſit ſe expedire à circulo. Igitur quæro, Vnde probas, Paræe, Euangelium Ioannis eſſe verbum Dei? Ex priuato meo ſpiritu, inquis. Sed vnde probas, hunc tuum ſpiritum eſſe à Deo? Ex Euangelio Ioannis: *Oues meæ vocem meam audiunt.* Sed vnde ſcis, hoc Euangelium eſſe verbum Dei? Ex priuato meo ſpiritu. Sed vnde conſtat, hunc tuum ſpiritum eſſe à Deo? Ex Euangelio Ioannis. Sed ſi negem hoc Euangelium eſſe diuinum, vnde probabis? Ex priuato ſpiritu, qui mihi hoc teſtificatur. Sed cùm ille ſpiritus ſuſpectus ſit, vnde probas à Deo eſſe? Iam ſæpe dixi; Quid mihi moleſtus es? Noli

iraſci,

iraſci, bone vir. Non vides te in Circulo oberrare.

7. Magis conſtringam te. Vnde ſcis te habere internam teſtificationem Spiritus ſancti? Ex Euangelio Ioannis; *Oues mea vocem meam audiunt.* At vnde ſcis te eſſe ouem Chriſti? Ex interna teſtificatione Spiritus ſancti. Sed vnde ſcis hanc teſtificationem eſſe à Spiritu ſancto? Quia ſum ouis Chriſti. Iterũ oberras in Circulo. Nec facilè elaberis. Poteris quidem ſic argumentari: Oues Chriſti audiunt vocem ſui Paſtoris: ſed Paræus eſt ouis Chriſti: ergo Paræus audit vocem ſui Paſtoris. Maior vera eſt. Sed minor vnde probatur? Quid ſi dicam te hædum eſſe, non ouem; quid ages? An probabis te ouem eſſe, quia ſpiritum priuatum habes? At volebas probare, te ſpiritum priuatum habere, quia ouis es. En nouum circulum, quem tibi ſic inculco: Vnde conſtat tibi, Paræe, quod habeas priuatum ſpiritum teſtificantem? quia ſum ouis Chriſti. Et vnde conſtat, quod ſis ouis Chriſti? quia habeo priuatum ſpiritum, qui id teſtificatur. Apage cum iſto Circulo.

LIBER

LIBER QVARTVS, DE CONTROVERSIIS *Anabaptiſtarum.*

VAria ſunt genera Anabaptiſtarum. Aliqui vocantur Cathari, id eſt, puri ab omni peccato. Hi omittunt illum verſiculum orationis Dominicæ, *Dimitte nobis debita noſtra.* Alij Tacentes, qui interrogati de religione, non reſpondent; ſed quaſi attoniti hærent in ſuis phantaſijs. Alij Enthuſiaſtæ, qui iactant ſe cum Deo loqui, & cæleſtibus viſionibus illuſtrari. Alij Libertini, qui putant Chriſtianam libertatem in eo conſiſtere, vt nulli Principi aut Magiſtratui politico ſubiecti ſint. Alij Mennoniſtæ, à quodam Mennone Friſio ſic dicti. Alij aliis nominibus appellantur. Horum dogmata ſeu communia omnibus, ſeu aliquorum propria, ſunt hæc ferè. 1. Nullum eſſe peccatum originale. 2. Infantes non eſſe capaces Baptiſmi. 3. Apud Chriſtianos nō debere eſſe Magiſtratum politicum. 4. Bellum Chri-

ſtianis eſſe prohibitum. 5. Etiam iuramentum eſſe prohibitum. 6. Polygamiam eſſe licitam. 7. Matrimonium diſſolui poſſe ob diuerſitatem religionis. 8. Animas iuſtorum poſt hanc vitam extingui. Quæ omnia falſa ſunt, vt patebit ex ſequentibus.

CAPVT I.

De peccato Originali.

1. ANabaptiſtæ, cum Pelagiani negantes infantes in conceptione contrahere peccatum originale ex Adamo & cum illo naſci. Sed manifeſtè contra Scripturam, Pſal. 50. 7. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Et Rom. 5. 12. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: Et ita in omnes homines mors pertranſijt, in quo omnes peccauerunt.* Et Epheſ. 2. 3. *Eramus & nos natura filij iræ, ſicut & cæteri.* Natura, id eſt, ex naturali natiuitate ſeu propagatione ex Adamo.

2. Obijcitur illud Ezech. 18. 20. *Filius non portabit iniquitatem patris.* Tametſi ergo Adamus peccauerit, non debet hoc poſteris ipſius imputari. Reſpondeo. Filius non portabit iniquitatem patris, niſi ſit particeps peccati patris. Poteſt autem duobus modis eſſe

eſſe particeps. Primò, ſi imitetur peccatum patris. Quo ſenſu dictum eſt, Exodi 20. 5. *Ego ſum Dominus Deus tuus, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me.* Secundò, ſi ipſius voluntas conſtituatur in voluntate patris, tanquam Capitis ſeu principij totius poſteritatis. Hoc modo ſumus participes peccati Adæ, iuxta illud: *In quo omnes peccauerunt* Vide Auguſtinum libro 3. de peccat. meritis & remiſſ. cap. 7.

3. Obijcitur & illud Rom. 4. 15. *Vbi non eſt lex, nec præuaricatio.* Sed infantibus non eſt lex, aut cognitio legis: ergo nec præuaricatio. Reſpondeo. Illa lex, qua data eſt Adamo in paradiſo *De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas*, fuit etiam data poſteris ipſius. Et quia, ille tranſgreſſus eſt hanc legem, omnes quoque poſteri in illo tranſgreſſi ſunt, teſte Apoſtolo, *In quo omnes peccauerunt.*

CAPVT II.

De Baptiſmo infantium.

1. Anabaptiſtæ docent, infantes non eſſe capaces Baptiſmi, ideoque baptizandos non eſſe. Quod ſic probant: Illi ſoli ſunt capaces Baptiſmi,

qui

qui ſunt capaces doctrinæ, & fidei: Vult enim Chriſtus, eos, qui Baptiſmum ſuſcepturi ſunt, prius doceri & credere, antequam baptizentur. Matth. 28. 19. *Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Et Marci 16. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* At infantes, propter defectum ætatis, non ſunt capaces doctrinæ, & fidei: Ergo nec Baptiſmi.

2. Nos contra aſſerimus, eſſe capaces Baptiſmi, & legitimè baptizari poſſe. Primò, quia ſunt capaces gratiæ iuſtificantis, vt patet exemplo Ioannis Baptiſtæ, qui in vtero materno ſanctificatus eſt. Lucæ 1. 15. Ergo poſſunt per gratiam ſanctificantem liberari à peccato originali: Ergo ſunt capaces remedij contra peccatum originale: Ergo & Baptiſmi. Secundò, conſtat ex Scriptura, integras familias fuiſſe baptizatas, in quibus probabile eſt, fuiſſe aliquos infantes. Act. 16. 15. & infra v. 33. & 1. Corinth. 1. 16. Tertiò, certum eſt, ſemper vſitatum fuiſſe in Eccleſia, vt infantes baptizarentur. Vnde Auguſtin. lib. 10. de Geneſi cap. 23. *Conſuetudo*, inquit, *Matris Eccleſiæ in baptizandis paruulis nequaquam ſpernenda eſt, nec vllo modo ſuperflua deputanda, nec omnino credenda, niſi Apoſtolica eſſet Traditio* Et lib. 1. de peccat. meritis

&

& rem. cap. 26. expreſsè ait, Pelagianos non fuiſſe auſos negare Baptiſmum paruulorum, quod viderent in tota Eccleſia vſitatum eſſe.

3. Nec obſtat, quòd non ſint capaces doctrinæ & fidei; quia Chriſtus locutus eſt de ſolis adultis, cùm dixit: *Euntes, docete omnes gentes.* Et præſcripſit hunc ordinem Apoſtolis. 1. Vt inſtruerent illos in fide. 2. Vt baptizarent. 3. Vt docerent ſeruare præcepta Dei. Qui ordo in infantibus ſeruari non poteſt. Obijcies. Reprobi non ſunt baptizandi: ſed multi ex infantibus ſunt reprobi: Ergo non ſunt baptizandi. Reſpondeo. Eodem argumento probaretur, nec adultos eſſe baptizandos, quia etiam multi ex adultis ſunt reprobi.

CAPVT III.

De Magiſtratu politico.

1. ANabaptiſtæ docent, non licere Chriſtianis gerere Magiſtratum politicum, erigere tribunalia, exercere iudicia, punire gladio. Primò, quia Chriſtus id prohibet Lucæ 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum: vos autem non ſic.* Deinde Apoſtolus ait Epheſ. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma.* Si vnus Dominus, non ergo plures.

res. Faceſſant igitur Reges, Principes, Magiſtratus.

2. Hic error refellitur à Chriſto & Apoſtolo. Nam Chriſtus ait Matth 22. 21. *Redde quæ ſunt Cæſaris Cæſari: quæ autem ſunt Dei, Deo.* Et Apoſtolus Rom. 13.1. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non enim eſt poteſtas niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Et infra: *Non ſine cauſa gladium portat. Dei enim Miniſter eſt: vindex in iram ei, qui male agit.* Et 1. Tim.2.1. *Obſecro itaque orationes fieri pro Regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt.* Et ad Titum 3. 1. *Admone ipſos Principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe* Et 1. Petri 2. 27. *Deum timete, Regem honorificate.* Quid clarius dici potuit?

3. Cùm autem dixit Chriſtus, *Vos autem non ſic*: non prohibuit Magiſtratum politicum, ſed inſtruxit Apoſtolos, vt ipſi, tanquã futuri Paſtores animarum, non tractarent ſæcularia, nec more ſæcularium dominarentur, ſed potius eſſent humiles. Similiter cùm dixit Apoſtolus; *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma*, non excluſit Reges & Principes, ſed pluralitatem Deorũ. Vnus eſt enim Deus, *qui eſt Rex regum, & Dominus dominantium*, cuius alij Reges & dñi miniſtri ſunt. Rom.13.6.

CAPVT IV.

De Bello.

1. Anabaptiſtæ concedunt, bellum ex natura ſua licitum eſſe, & olim licitum fuiſſe Iudæis; negant tamen licitum eſſe Chriſtianis, quia Chriſtiani debent eſſe manſueti & pacifici. Sed errant. Nam & Chriſtianis licitum eſt, vt docent Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum cap. 74. & epiſt. 5. ad Marcellinum, & epiſt. 50. ad Bonifacium Comitem, & Ambr. lib. 1. de officiis cap. 40. & Gregorius lib. 1. epiſt. 72. & alij paſſim.

3. Et probatur ex Euangelio. Nam Ioannes Baptiſta rogatus à militibus, *Quid faciemus & nos?* non diſſuaſit illis militiam, ſed dixit: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris.* Lucæ 3. 14. Similiter Chriſtus rogatus à Phariſæis, an liceret Cæſari dare cenſum ſeu tributum pro ſtipendiis militaribus, reſpondit: *Reddite Cæſari quæ Cæſaris ſunt.* Vide Auguſtinum libr. 22. contra Fauſtum cap. 7. Et ratio duplex eſt. Vna, quia Principes Chriſtiani poſſunt vti gladio in puniendis priuatis malefactoribus. Rom. 13. 4. Ergo etiam in vindicāda publica iniuria. Altera, quia bellum

bellum ex natura ſua licitum eſt, vt ſupponitur: Ergo etiam licitum eſt Chriſtianis, modò non ſit illis peculiari mandato prohibitum: At non eſt prohibitum.

3. Dices, prohibitum eſt à Chriſto Matth. 5. 39. *Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dextram maxillam, præbe illi & alteram.* Et Matth. 26. 52. *Conuerte gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Reſpondeo. Prius teſtimonium poteſt dupliciter intelligi. Primò, vt nunquam reſiſtas malo, ſed quotieſcunq; te aliquis percutit in vnam maxillam, præbeas illi & alteram. Hoc neceſſe non eſt. Nam neque Chriſtus, neque Apoſtolus hoc fecit. Chriſtus enim cùm percuteretur in vnam maxillam coram Pontifice, non præbuit alteram, ſed reſtitit increpando: *Si bene locutus ſum, quid me cædis? ſi autem male, teſtimonium redde de malo.* (Ioan. 18. 23.) Similiter Paulus, cùm ex mandato Pontificis iuberetur percuti, reſpondit: *Percutiet te Deus paries dealbate.* (Act. 23. 3.) Secundò poteſt intelligi, vt non reſiſtas malo, id eſt, vt non quæras priuatam vindictam, ſed potius paratus ſis alteram maxillam præbere, id eſt, alteram iniuriam accipere, quàm

acceptam vlciſci. Hoc Chriſtus vult. Nec inde ſequitur, bellum eſſe illicitum. Nam etiã qui bellum infert, non debet hoc facere ex priuato affectu vindictæ, ſed ex recta intentione boni publici, vt rectè notat Auguſtinus lib.22. contra Fauſtum cap.74. D. Thomas in 2.2. quæſt.40. art.1. Molina de iure & iuſt. diſp.107. & alij.

4. In altero teſtimonio ſunt duæ partes. Vna, *Conuerte gladium tuum in locum ſuum*. Vbi Chriſtus non loquitur de bello, ſed modeſtè reprehendit Petrum, ob has cauſas. Primò, quòd cùm omnes Apoſtoli interrogaſſent; *Domine, ſi percutimus in gladio?* ipſe ſolus non exſpectato Chriſti reſponſo, ſtrinxiſſet gladium, & ſeruum Pontificis vulneraſſet. 2. quòd temerarium eſſet, vnum hominem contra integram militum cohortem inſurgere. 3. quòd, ſi opus fuiſſet, Angeli Chriſtum defendiſſent. *An putas*, inquit; *quia non poſſum rogare Patrem, & exhibebit mihi modò pluſquam duodecim legiones Angelorum?* 4. quòd non vellet ſuam mortem impediri. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum?* Hæc non obſtant, quò minus bellum ſit licitum, ſeruatis iuſti belli conditionibus.

5. Altera pars eſt: *Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Vbi

non

non vult ſignificare, omnes gladio perituros, qui gladium acceperint, quia conſtat hoc falſum eſſe; ſed allegat veterem legem, quæ iubebat homicidam occidi. Gen. 9. 6. *Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius.* Et Leuit. 24. 17. *Qui percuſſerit, & occiderit hominem, morte moriatur.* Ex eo autem, quod homicidæ ſecundum legem debeant occidi, non ſequitur, bellum eſſe illicitum; alioqui fuiſſet etiam illicitum in veteri Teſtamento, quia ibi lex illa lata eſt contra homicidas. Et ratio eſt, quia bellum ſuſcipitur pro defenſione publicæ iuſtitiæ, & ad publicam iniuriam propulſandam aut vindicandam; quod rectè fieri poteſt. Homicidium autem cõmittitur contra publicam legem Decalogi, & contra iuſtitiam; quod rectè fieri non poteſt.

CAPVT V.

De *Iuramento.*

1. IVrare nihil aliud eſt, quàm Deum qui mentiri non poteſt, in teſtem vocare. Quod dupliciter fit. Vel enim vocamus eum in teſtem, quando aliquid aſſerimus; vel quando aliquid promittimus. Vnde duplex ſolet diſtingui iuramentum, aſſertorium &

promiſſorium. In priori vocamus eum in teſtem, quod aſſertio noſtra ſit vera: in poſteriori, quod promiſſio noſtra ſincerè facta ſit.

2. Nunc quæſtio eſt, an Chriſtianis licitũ ſit iurare? Negant Anabaptiſtæ, quia dicunt Chriſtum prohibuiſſe Matth. 5. 33. vbi dedit nobis hanc legem: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non periurabis. Ego autem dico vobis, non iurare omnino neque per cælum, quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius: neque per Ieroſolymam, quia ciuitas eſt magni Regis: neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum. Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt, Non, non: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.* Quã legem repetit Iacobus Apoſtolus in epiſtola ſua canonica, cap. 5. 12. *Ante omnia autem, fratres mei, nolite iurare neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt, Non, non.*

3. Nos contra aſſerimus, non iuramentum, ſed abuſum iuramenti à Chriſto prohibitum eſſe. Prior pars patet; quia Apoſtolus Paulus ſæpe legitur iuraſſe, quod non feciſſet, ſi à Chriſto fuiſſet abſolutè prohibitum. Rom. 1. 9. *Teſtis mihi eſt Deus.* Et 2. Corinth. 1. 23. *Teſtem inuoco Deum in animam*

mam meam. Et Philip.1.8. *Teſtis mihi eſt Deus, quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chriſti.* Et 1.Tim.5.21. *Teſtor coram Deo & Chriſto Ieſu.* Et in epiſt. ad Hebræos cap.6. v.16. affirmat, omnem controuerſiam finiri per iuramentum. Quod etiam confirmari poteſt ex quotidiana praxi, quæ viget apud Chriſtianos in iudiciis & tribunalibus. Quando enim reus ſuam innocentiam non poteſt probare per teſtes, iubetur illam interpoſito iuramento atteſtari. Et ſic ceſſat lis & controuerſia.

4. Poſteriorem ſic explico. Abuſus iuramenti in eo conſiſtit, quòd aliqui ſoleant facilè, etiam in rebus parui momenti, & ſine vlla neceſſitate Deũ in teſtem vocare, quod eſt contra reuerentiam Deo debitam. Hunc abuſum prohibet Chriſtus; *Ego autem dico vobis, non iurare omnino* Vbi particula (*omnino*) non ſignificat, quod nullo caſu liceat iurare; ſed quod nulla forma, neque per Deum, neque per creaturas licitum ſit iurare abſque neceſſitate. Quod alibi aliis verbis exprimitur Exodi 20. 7. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Et Deut.5.10. *Non vſurpabis nomen Domini Dei fruſtra.* Vbi iſtæ duæ particulæ, *fruſtra,* & *in vanum*, idem valent ac ſi dicas, temerè, & ſine neceſſitate. Vide Auguſt.lib. de mendacio cap.15.

CAPVT VI.

De Polygamia.

1. ANabaptiſtæ docent licitam eſſe polygamiam, id eſt, licitum eſſe homini Chriſtiano plures ſimul habere vxores; quod damnatum eſt in Cõcilio Tridentino ſeſſ. 24. can. 2. Nos tria tempora diſtinguimus. Primum ab initio mundi vſq; ad Abrahamum. Secundum ab Abrahamo vſque ad Chriſtum. Tertium à Chriſto vſque ad finem mundi. In primo fuerunt primi parentes cum proximis ſuis poſteris. In ſecundo Iudæi cum ſuis progenitoribus, Abrahamo, Iſaac & Iacob. In tertio ſunt Chriſtiàni.

2. Igitur in primo viguit ſola monogamia, ex Dei inſtitutione. Gen. 1. 27. *Maſculum & fœminam creauit eos.* In ſecundo conceſſa eſt polygamia. In tertio reducta eſt monogamia, & exploſa polygamia. Matthæi 19. 4. *Qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos.* Et 1. Corinth. 7. 2. *Vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & vnaquaque ſuum virum habeat.*

CAPVT

CAPVT VII.

De vinculo Matrimonij.

1. ANabaptiſtæ docent, vinculũ Matrimonij apud Chriſtianos diſſolui poſſe propter hæreſim alterius coniugis, quod etiam damnatum eſt in Trident. ſeſſ. 24. can. 5. Et meritò. Nam Chriſtus Matth. 19. 6. generatim dicit; *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.*

2. Nec obſtat, quod olim Iudæis conceſſum ſit, dato libello repudij, dimittere vxores ſuas, & alias ducere; quia hoc factum eſt propter duritiem cordis eorum, iuxta illud Matth. 19. 8. *Moſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic.* Vnde & Chriſtus generatim dixit, Marci 10. 11. *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.* Et Apoſtolus Rom. 7. 2. *Quia ſub viro eſt mulier, viuente viro, alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri. Igitur viuente viro, vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro.*

3. Loquor de Chriſtianis; quia aliud eſt de infidelibus. Nam ſi duo infideles contrahant matrimonium, & poſtea alter coniugum fiat Chriſtianus,

nus, & alter perſiſtat in infidelitate, poteſt Chriſtianus infidelem dimittere, & cum alia Chriſtiana contrahere, vt docet Apoſtolus, 1. Corinth. 7.15. Quod Chriſtianis non licet. In nullo enim caſu poteſt maritus Chriſtianus vxorem chriſtianam dimittere, & cum alia contrahere. Dices, Poteſt id facere ob fornicationem ſeu adulterium, vt fatetur Chriſtus Matth. 5.32. *Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* Reſpondeo. Aliud eſt, dimittere vxorem ſuam propter fornicationem; aliud, illa dimiſſa ac viuente, aliam ducere. Prius conceſſum eſt à Chriſto, non poſterius. Sic explicat Apoſtolus 1. Corinth. 7.10. cùm ait: *iis autem qui matrimonio iuncti ſunt præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit* (ob fornicationem) *manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Vbi duo conſideranda ſunt: Vnum, quod aliquando vxor poſſit diſcedere à viro, ex legitima cauſa. Alterum, quòd viuente viro, non poſſit alium virum accipere, ſed debeat vel manere innupta, vel priori viro reconciliari.

CAPVT

CAPVT VIII.

De animabus iuſtorum poſt hanc vitam.

1. ANabaptiſtæ, prę ſertim qui Libertini dicti ſunt, docent animas iuſtorum poſt hanc vitam dormire, id eſt, extingui, vt refert Caluinus in pſychopannychia, & noſter Bellarminus lib. 4. de Chriſto cap. 7. Poteſt autem dupliciter hoc intelligi. 1. quòd dormiant ſeu extinguantur in perpetuum. 2. quòd non quidem in perpetuum, ſed vſque ad extremum iudicij diem.

2. Priori ſenſu manifeſtè falſum eſt, quia tollit immortalitatẽ animæ. Nam ſi animæ iuſtorum extinguuntur poſt hanc vitam in perpetuum, certè immortales non ſunt, ſed æquè mortales ac animæ brutorum animalium: Nec poſt hanc vitam habent vllam mercedem laborum ſuorum: Nec vlla datur Eccleſia triumphantium hominum in cælis. Quæ omnia abſurda ſunt.

3. Poſteriori etiam falſum eſt. Primò, quia anima Chriſti poſt hanc vitam non fuit extincta vſque ad diem iudicij. Secundò, nec animę Abraham, Iſaac, & Iacob, iuxta illud Matthæi 22.32. *Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac,*

Iſaac, & Deus Iacob. Non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium. Tertiò, nec anima Samuelis. 1. Reg. 28. 12. Quartò, nec anima Oniæ Pontificis 2. Machab. 15. 12. Quintò, nec anima Latronis, cui dictum eſt: *Hodie mecum eris in paradiſo.* Denique nec animæ eorum, ad quas deſcendit Chriſtus in triduo mortis. 1. Pet. 3. 19.

LIBER QVINTVS,

DE CONTROVERSIIS Politicorum.

POlitici non pertinent ad peculiarem aliquam ſectam, ſed cum quauis religione permixti ſunt. Nam & apud Catholicos, & apud Lutheranos & Caluiniſtas reperiuntur aliqui, qui vel pluris faciunt politiam, quàm fidem Chriſti; vel certè, qui mouent quæſtiones aliquo modo ad politiam pertinentes. Porrò capita, quæ ab ipſis diſputantur, initio huius operis recenſita ſunt. Ea nunc ordine perſequar.

CAPVT

CAPVT I.

An quilibet in ſua fide ſaluari poſſit?

1. MVlti politici putant, Catholicos in Catholica, Lutheranos in Lutherana, Caluiniſtas in Caluiniſtica fide ſaluari poſſe. Quod dupliciter explicari poteſt. Primò, omnes & ſingulos ſaluari poſſe in ſua fide, modò credant in Chriſtũ, iuxta illud Ioan. 3.15. *Vt omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Ratio eſt. Qui tenet fundamentum fidei, ſaluari poteſt: At Chriſtus eſt fundamentum fidei, teſte Apoſtolo, 1. Corinth. 3.11. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus* IESVS. Ergo qui tenet hoc fundamentum, id eſt, qui credit in Chriſtum, ſaluari poteſt. Iam verò Catholici, Lutherani, & Caluiniſtæ credunt in Chriſtum: Ergo per fidem in Chriſtum ſaluari poſſunt.

2. Secundò, omnes & ſingulos ſaluari poſſe in ſua fide, modò credant 12. articulos fidei, qui in Symbolo Apoſtolorum comprehenſi ſunt. Ratio eſt, quia in illis articulis continetur ſumma ſeu regula totius fidei Chriſtianæ, vt rectè notat D. Auguſtinus

ſerm.

ſerm. 13.5. de tempore, cùm ait: *Symbolum eſt regula fidei veſtræ breuis & grandis. Breuis, numero verborum: grandis, pondere ſententiarum.* Et ſerm. 181. *Apoſtoli certam regulam fidei tradiderunt, quam ſecundùm numerum Apoſtolorum duodecim ſententiis comprehenſam, Symbolum vocauerunt: per quam credentes Catholicam tenerent vnitatem, & hæreticam conuincerent prauitatem.* Nunc autem Catholici, & Lutherani, & Caluiniſtæ credunt 12. articulos fidei, qui in Symbolo cõprehenſi ſunt. Ergo per hanc fidem ſaluari poſſunt.

Prior explicatio diſcutitur.

3. Prior explicatio poteſt 2. modis intelligi. Primò, omnes ſaluari poſſe, qui confusè credunt in Chriſtum, etiamſi non credant in particulari præcipua myſteria de Chriſto. Secundò, omnes ſaluari poſſe, qui diſtinctè credunt in Chriſtum, credendo Chriſti diuinitatem, humanitatem, natiuitatem ex Virgine, paſſionem, mortem, reſurrectionem, & alia myſteria, quæ in Symbolo Apoſtolorum conſignata ſunt. Si intelligatur hoc ſecundo modo, iam coincidit cum poſteriori explicatione, de qua paulò poſt. Si autem intelligatur primo modo, falſum eſt.

eſt. Non enim ſufficit ad ſalutem, ſi confusè tantùm credas in Chriſtum. Primò, quia alioqui omnes hæretici ſaluari poſſent, vt Ariani, Donatiſtæ, Pelagiani, & ſimiles alij. Omnes enim vt minimum confusè credunt in Chriſtum. At conſequens eſt contra Euangelium, in quo zizania iubentur alligari in faſciculos ad comburendum. Matth. 23. 25. Hęretici autem ſunt zizania. Secundò, ſi Catholici in Catholica, Lutherani in Lutherana, & Caluiniſtæ in Caluiniſtica ſaluari poſſent, eo quòd omnes ſaltem confusè credant in Chriſtum; quid neceſſe eſſet tot lites & controuerſias inter ipſos excitare? Aut cur Lutherani excluderent Catholicos & Caluiniſtas, & hi viciſſim illos? Si enim quiſque per fidem in Chriſtum ſaluari poteſt; maneat quiſque in ſua fide; ceſſent perſecutiones & anathemata; ſeruetur pax & tranquillitas. Hoc autem non fit.

4. Nec obſtant teſtimonia Scripturæ, quæ pro priori explicatione allata ſunt. Non enim intelliguntur de Chriſto inconfuſo, ſed diſtinctè & in particulari, quoad præcipua myſteria, quæ nobis reuelata ſunt. Verbi gratia. Cùm Chriſtus de ſe ipſo dixit, *Vt omnis qui credit in ipſum non pereat*, locutus eſt ſpeciatim de ſua diuinitate, vt

patet

patet ex contextu, qui ſic habet : *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in ipſum non pereat.* Et infra : *Qui credit in eum, non iudicatur : qui autem non credit, iam iudicatus eſt; quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei.* Itaque non ſufficit ſi credas in Chriſtum confusè, ſed neceſſe eſt vt credas in Chriſtum, quatenus eſt Vnigenitus Dei filius.

5. Similiter, cùm Apoſtolus dixit, Chriſtum eſſe fundamentum fidei, locutus eſt de præcipuis Chriſti myſteriis, vt alibi ſe explicat. Nempe de Chriſti diuinitate, Rom. 1. 4. *Qui prædeſtinatus eſt filius Dei.* De humanitate, Gal. 4. 4. *Miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere.* De paſſione, 1. Corinth. 1. 23. *Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum.* De morte, ſepultura, & reſurrectione, ibidem cap. 15. 3. *Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecundum Scripturas : & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die.* Et infra v. 14. *Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra : inanis eſt & fides veſtra.* De aſcenſione, Epheſ. 4. 8. *Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem.* De ſeſſione ad dexteram Dei Patris, Coloſſ. 3. 1. *Quæ ſurſum ſunt ſapite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens.* Et de aliis

aliis ſimilibus, quæ ſigillatim complexus eſt Athanaſius in Symbolo, & tandem ita concludit: *Haec eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter firmitérque crediderit, ſaluus eſſe non poterit.*

Poſterior diſcutitur.

6. In poſteriori explicatione ſumitur hoc principium, Omnes ſaluari poſſe, qui credunt 12. articulos fidei in ſymbolo Apoſtolorum comprehenſos. Quod verum eſt cum his limitationibus. 1. Si explicitè credas 12. articulos ſecundum verum & legitimum ſenſum. 2. Si reliquos articulos, qui non ſunt in Symbolo, vt minimum credas implicitè, id eſt, ſi generatim credas, quod Eccleſia credit; & paratus ſis in particulari credere quidquid ab Eccleſia credendum proponitur. 3. Si nullum habeas errorem veræ fidei contrarium. 4. Si ſerues mandata Dei. Hinc ita concludo: Illi non poſſunt ſaluari in ſua fide, qui neque explicitè credunt 12. articulos Symboli iuxta legitimum ſenſum; neque parati ſunt alios credere, qui ab Eccleſia credendi proponuntur; neque deponunt errores veræ fidei contrarios: neque ſeruant mandata Dei. At Lutherani & Caluiniſtæ ſunt tales: ergo in ſua fide

ſaluari non poſſunt.

7. Minorem probo per ſingulas partes. Primò, quia vt taceam de aliis articulis, non credunt hunc, *Sanctam Eccleſiam Catholicam*. Secundò, nec parati ſunt credere alios articulos, qui à ſancta Eccleſia Catholica ad credendum proponuntur. Imò, parati potius ſunt Eccleſiam calumniari, quaſi à vera fide defecerit, & adultera facta ſit. Tertiò, neque deſerunt errores veræ fidei contrarios, de quibus libris ſuperioribus actum eſt. Denique, tantum abeſt, vt ſeruent præcepta Decalogi, vt etiam doceant, ſeruari non poſſe: in quo partim ſuæ malitiæ prætextū quærunt; partim accuſant Deum quaſi impoſſibile à nobis exigat.

CAPVT II.

An liceat negare fidem Chriſti ad vitandam mortem?

1. REfert Euſebius libro 6. hiſtoriæ Eccleſiaſt. cap. 37. fuiſſe olim hæreticos, qui docerent, non peccare eos, qui in perſecutionibus negant Chriſtum externa voce, modò cum corde confiteantur. Idem hoc tempore ſentiunt multi Politici. Sed malè. Primò, quia eſt contra confeſſionem fidei, quæ nos

nos obligat, vt fidem Chriſti non negemus. Quod ipſemet Chriſtus affirmat, Matthæi 10. 32. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt.* Vnde Auguſtinus tract. 36. in Ioannem. *Quanta vita eſt confiteri Chriſtum, tanta mors eſt negare Chriſtum.*

2. Deinde eſt contra virtutem veritatis. Nam veritas obligat nos, vt non mentiamur. Mentiremur autem, ſi externa voce negaremus fidem Chriſti, quam interno corde confitemur. Hinc ſequitur, eaſdem ob cauſas, non licere negare, te eſſe Catholicum, ſi Catholicus es. Primò, quia hoc eſſet negare fidem Chriſti, quod eſt contra obligationem confeſſionis fidei. Secundò, eſſet mendacium, quod eſt contra obligationem veritatis. Quæres, an etiam peccaret, qui negaret ſe Lutheranum aut Caluiniſtam eſſe, ſi reuera talis eſſet? Reſpondeo. Peccaret quidem contra veritatem, quia mentiretur; non tamen contra confeſſionem fidei, quia illa non obligat illum ad confitendam falſam fidem, qualis eſt Lutherana & Caluiniſtica.

CAPVT III.

An aliquando liceat tacere aut diſsimulare fidem Chriſti.

1. ALiud eſt negare fidem, quod non licet, vt dixi: aliud tacere, diſſimulare, occultare, de quo hic diſputamus: Et poteſt eſſe duplex quæſtio. Vna, an aliquis poſſit tacere aut diſſimulare fidem, quãdo rogatur à Iudęis, Turcis, aut Gentilibus, an ſit Chriſtianus? Vel ab hæreticis, an ſit Catholicus? Reſpond. Si interrogatur à perſona publica, non poteſt tacere aut ambiguè tergiuerſari, ſed tenetur apertè confiteri quod res eſt, etiam cum periculo vitæ. Si autem interrogatur à priuata perſona, poteſt tacere aut eludere, dicendo, Quid ad te? quorſum me rogas? Ratio eſt, quia publica perſona habet poteſtatem interrogandi, quam priuata non habet. Vide Sanchez lib. 2. Moral. cap. 4. num. 6. & alios ibidem.

2. Altera eſt, an aliquis exiſtens apud gentiles vel hæreticos tempore perſecutionis, poſſit fugere vel ſe occultare, ne cogatur reſpondere de rebus fidei, vt ſic periculum mortis euadat? Reſpondeo. Poteſt, iuxta illud Matth.

Matth. 10. 23. *Cùm autem perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam.* Quod etiam Paulus ſuo exemplo approbauit. Cùm enim cuſtodirentur portæ ciuitatis, per murum in ſporta dimiſſus eſt, vt fuga ſe ſaluaret. Act. 9. 25. & 2. Corinth. 11. 13. Videatur S. Athanaſius in Apologia pro ſua fuga.

3. Poteſt tamen fieri, vt huiuſmodi fuga propter aliquam circumſtantiam ſit illicita; præſertim in Paſtore vel Epiſcopo, qui ratione ſui officij tenetur manere apud ſuos ſubditos, tempore communis perſecutionis, etiam cum periculo vitæ: idque ex duplici cauſa. Primò, ne ſubditi fideles qui manent in perſecutione, relinquantur ſine Paſtore, cuius præſentia tunc maximè neceſſaria eſt, cap. Sciſcitaris, 7. quæſt. 1. Secundò, ne infideles contemnant noſtram religionem, quando vident eam à propriis Paſtoribus in caſu neceſſitatis non defendi. D. Thomas in 2. 2. quæſt. 3. art. 2. ad 2.

CAPVT IV.

An aliquando liceat ſimulare alienam fidem?

1. DIctum eſt, quomodo Chriſtianus debeat ſe gerere circa confeſſio-

feſſionem propriæ fidei. Nunc videndum eſt, an poſſit aliquando ſimulare alienam ſectam aut religionem. Quod dupliciter fieri poteſt. Primò externis verbis, vt ſi dicat ſe Arianum, aut Iudæum, aut Turcam, aut Gentilem eſſe, cùm non ſit. Hoc nunquam licet, vt ſuprà oſtendi: tum quia hoc eſt negare fidem Chriſti: tum quia eſt apertum mendacium. Secundò externis ſignis, vt ſi cum Gentilibus, adoret idolum, aut cum hæreticis publicè oret, conciones audiat, & quæ ſimilia ſunt. Eſt ergo quæſtio, an liceat homini Chriſtiano & Catholico, apud hæreticos vel alios infideles vſurpare huiuſmodi ſigna, vt occultet ſe Chriſtianum & Catholicum eſſe, ne fortè cognitus occidatur?

2. Aliqui generatim putant licere, modò fiat animo ſimulandi tantùm, abſque interna voluntate profitendi falſam religionem. Ita Adrianus in 4. quæſt. 1. de Baptiſmo in reſponſ. ad 5. argumentum. Et videtur eſſe ſententia D. Hieronymi in cap. 2. ad Galatas, vbi ait vtilem eſſe ſimulationem, & aſſumendam in tempore. Et excuſat Apoſtolos, qui per ſimulationem vſurparunt ceremonias Moſaicas, quæ iam erant abrogatæ & illicitæ.

3. Alij vtuntur diſtinctione. Nam exter-

externa ſigna, quibus ſimulari poteſt falſa religio, poſſunt reuocari ad duo capita. Quædam propriè ac ſpeciatim inſtituta ſunt ad cultum falſæ religionis: alia verò, tametſi propria ſint infidelium, non tamen inſtituta ſunt ad cultum falſæ religionis, ſed alium finem. Putant igitur priora eſſe illicita, & confeſſionem fidei; non item poſteriora. Ita Alexander, Antoninus, Nauarrus, Bannes, & alij apud Valentiam tomo 3. quæſt. 3. p. 2. dub. 4. Vt hæc doctrina melius examinetur, ad particularia ſigna deſcendendum eſt, hoc modo & ordine.

CAPVT V.

An liceat per ſimulationem idola colere?

1. Non licet. Primò, quia Apoſtolus damnat huiuſmodi cultum, 2. Corinth. 6. 14. Secundò, conſtat Marcellinum Pontificem grauiter peccaſſe, quòd ob metum mortis, idolis ſacrificauerit, vt patet ex Pontificali Damaſi. Tertiò, multi Martyres per ſimulationem potuiſſent euadere mortem, & tamen noluerunt, quia iudicabant non licere. Quartò, qui per ſimulationem adorat idola, committit mendacium, non quidem verbo,

ſed facto; quia ſignificat ſe eſſe idololatram, cùm non ſit: At mendacium nullo modo licitum eſt. (infra c. 20.) 1

2. Solent obijci aliquot exempla in contrarium. Primò exemplum Iehu regis Iſrael, qui ſimulabat ſe velle ſacrificium offerre idolo Baal, vt haberet occaſionem occidendi ſacerdotes Baal, qui erant in templo congregati. 4. Reg. 10. 19. Quam ipſius ſimulationem approbauit Deus, cùm dixit: *Studioſè egiſti quod rectum erat, & placebat in oculis meis.* ibid. v. 30.

3. Deinde exemplum Heliſæi Prophetæ, qui etiam approbauit ſimulationem in cauſa religionis. Cùm enim Naaman Syrus, vt ſatisfaceret Regi ſuo gentili, vellet per ſimulationem adorare idolum in templo Remmon, petiuit ab Heliſæo vt pro ſe oraret Deum pro condonatione huius peccati. Reſpondit Heliſæus: *Vade in pace* 4. Reg. 5. 19. Quaſi diceret; Poteris hoc bona conſcientia facere, ſi non habes animũ adorandi falſum Deum, ſed tantùm ſimulandi adorationem.

4. Tertiò exemplum Dauidis, qui immutando faciem ſuam coram rege Achis, ſimulabat ſe ſtultum eſſe, vt euaderet periculum mortis, quod putabat ſibi imminere. 2. Reg. 21. 13. His exemplis vtitur Adrianus loco citato

ad

ad ſuam ſententiam confirmandam, quam præcedenti cap. recenſui.

5. Reſpond. Hæc exempla non obſtant noſtræ reſolutioni. Primò, quia Iehu per illam ſimulationem verè peccauit, vt docet D. Auguſtinus libro contra mendacium cap. 2. vbi id confirmat ex illo 4. Reg. 10. 31. *Iehu non cuſtodiuit, vt ambularet in lege Domini Dei Iſraël, in toto corde ſuo.* Nec verum eſt, quod Deus illam approbauerit. Solùm laudauit factum Iehu in eo, quòd omnes ſacerdotes Baal occiderit, & domum Achab funditus deleuerit, vt ex contextu patet.

6. Adoratio Naaman Syri non fuit ceremonia religioſa, ſed politica & licita. Non enim flectebat genua in templo Remmon vt coleret idolum, ſed vt Regi ſuo præſtaret ſeruitium politicum. Pro quo notandum eſt, fuiſſe morem Regis Syriæ, vt inniteretur humeris alicuius famuli, ſiue in templo, ſiue in foro; ideoque famulum, cuius humeris innitebatur, ex officio debuiſſe hoc obſequium illi præſtare vbicunque Rex eſſet. Si ergo vel ſtaret, vel ambularet, vel genu flecteret; neceſſe erat famulum etiam ſtare vel ambulare, vel genu flectere, non intuitu religionis, ſed ratione obſequij ciuilis, quod quilibet ſeruus tenetur exhibere

bere ſuo Domino. Vnde magna erat differentia inter Naaman & Regem. Nam adoratio Regis fiebat intuitu religionis. Cùm enim eſſet homo gentilis, colebat idolum adoratione ſeu genuflexione. Adoratio autem Naamā fiebat intuitu ciuilis obſequij. Cùm enim flecteret genu, non alio animo faciebat, quàm vt ſuo Regi genu flectenti, famulandi ſtudio, ſubſeruiret. Ita Abulenſis in libro 4. Reg. cap. 5. q. 25. Liranus ibid. circa textum, Azor. lib. 8. Moralium cap. 27. q. 7. & nonnulli alij.

7. Dauid coram Rege Achis non ſimulauit falſam religionem, de qua ſimulatione hic agimus; ſed ſtultitiam & morbum. An licite, quæſtio eſt, quæ huc non pertinet. Videatur D. Thomas in 2. 2. quæſt. 111. art. 1. ad 2.

CAPVT VI.

An liceat cum hæreticis publicè orare?

1. SI naturam rei ſpectes, non eſt per ſe malum ſed indifferens, ire ad templa hęreticorum aut gentilium. Poteſt enim, ratione circumſtantiarum vel bene, vel male fieri. Male quidem, ſi fiat vel animo profitendi falſam religionem; vel cum aliorum offenſione & ſcandalo; vel denique, cum

noſtro

noſtro vel alieno periculo. Bene,ſi his omnibus ſeclusis, bona intentione oremus Deum; & aliunde ſit aliqua rationabilis neceſſitas, cur ibi potius, quàm alibi opus ſit id præſtare.

2. Quod duplici exemplo declarari poteſt. Primò,exemplo Catholicorum, qui habitant inter hæreticos. Nam ſi Princeps illorum ſit hæreticus, & mãdet vt omnes ſubditi cuiuſcunque ſint fidei, orationis tempore ad vnum templum conueniant, poterunt Catholici id præſtare: modò Princeps non mandet hoc in odium religionis, ſed ob alium finem licitum & honeſtum. Ita Azor.lib 8.moral.cap.27.quæſt.5. Deinde exemplo ſerui Chriſtiani, qui apud Turcas vel Gentiles captus eſt. Nam ſi Dominus illius velit vti ipſius ſeruitio, non ſolùm domi, ſed etiam in templo poteſt ſeruitium illi præſtare, & dum præſtat, ſimul animum orandi ſtudio, ad Deum attollere. Sicut de Naaman dictum eſt. Vide Azorium ibid. quæſt. 7.

CAPVT VII.

An liceat conciones hæreticorum audire?

1. HOc intellige, in illis locis, vbi Catholici cũ hæreticis permixti ſunt,

ſunt, vt in Germania, Polonia, Belgio.
Ratio dubitandi eſt, quia talis ceremonia eſt inſtituta ad cultum falſæ religionis: ergo ſemper eſt illicita, iuxta regulam Alexandri, Antonini, & aliorum, qui cap. 4. §. 3. citati ſunt. Contrà verò eſt, quòd multi boni viri ſine ſcrupulo audiant conciones hæreticas, quos damnare non poſſumus.

2. Reſpond. Aliud eſt, habere conciones hæreticas; aliud, audire. Prius ex ſe malum eſt, quia nunquam licet docere hæreſim. Poſterius ex ſe indifferens eſt; & poteſt bene vel male fieri. Male quidem, ſi fiat vel animo diſcendi hæreſim, vel cum ſcandalo aliorum, vel cum periculo ſubuerſionis. Bene, ſi, his malis excluſis, fiat in eum finem vt hæreticorum errores faciliùs & ſecuriùs refutentur. Igitur tametſi actio docendi hæreſim ex ſe inſtituta ſit ad cultum falſæ religionis, & ideo ſemper illicita, tamen actio audiendi eiuſmodi conciones non eſt determinata ad vnum finem, ſed ad varios ordinari poteſt. 1. ad cultum falſæ religionis. Sic illicita eſt. 2. ad confutationem erroris. Sic licita eſt, ſi abſit ſcandalum & periculum. Idem fit in contrario. Nam etiam audire fidem CHRISTI, poteſt referri ad duos diuerſos fines. 1. ad eam diſcendam.

2. ad

2. ad oppugnandam. Priori modo audiebant illam multi Iudæi & Gentiles tempore Chriſti; poſteriori Phariſæi.

CAPVT VIII.

An liceat Sacramenta cum hæreticis participare?

1. LVtherani & Caluiniſtæ agnoſcunt duo tantùm Sacramenta, Baptiſmum & Euchariſtiam. Dico ergo primò, non licere Baptiſmum ab illis petere, extra caſum neceſſitatis. Ratio eſt, quia licet ipſi verum Baptiſmum adminiſtrent, adhibita legitima materia & forma cum intentione baptizandi; tamen, cùm eundem Baptiſmum poſſimus petere à Catholicis, impium & ſcandaloſum eſt confugere ad hæreticos. Adieci, *Extra caſum neceſſitatis.* Nam ſi eſſet vrgens neceſſitas & non adeſſet Catholicus, qui Baptiſmum conferret, liceret accipere ab hæretico.

2. Dico 2. Non licere etiam cum Lutheranis aut Caluiniſtis Euchariſtiam participare; quia ipſi vel non habent verum Sacramentum Euchariſtiæ, ex defectu Sacerdotum conſecrantium; Vel ſi aliquando habent, quod rarum eſt, profitentur peculia-

rem

rem errorem circa idem Sacramētum. Nam Caluiniſtæ negant corpus & ſanguinem Chriſti realiter adeſſe in Sacramento. Lutherani concedunt quidem adeſſe, ſed ſimul aſſerunt, manere ſubſtantiam panis & vini cum ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti. Si ergo Catholici cum illis communicarent, viderentur ſauere ipſorum errori.

CAPVT IX.

An liceat Matrimonia cum hæreticis contrahere?

1. CErtum eſt, generatim loquendo, non licere. Primò, quia eſt contra prohibitionem Eccleſiæ, can. *Caue*, & can. *Non oportet*, 28. quæſt. 3. Deinde, eſt ſcandaloſum. Tertiò eſt periculoſum, quia Catholicus, qui accipit hæreticam, ſe, & filios ſuos exponit periculo ſubuerſionis. Quartò, committit ſacrilegium, prophanādo ſacramentum Matrimonij, dum illud hæreticæ perſonæ adminiſtrat. Quæ omnia fusè proſequitur noſter Serarius in libello de Catholicorum cum hæreticis matrimonio.

2. Solet tamen ſpeciatim diſputari, An Catholici in Germania poſſint cōtrahere cum hæreticis, præſertim cùm

iam

iam vſu id receptum ſit? Affirmant Azorius libro 8. moralium cap. 15. q. 5. & Sanchez lib. 7. de Matrimonio, diſp. 17. nu. 5. qui citant pro ſe Nauarrum. Alij contrarium tenent. Ego exiſtimo, Catholicos in Germania ſæpe excuſari poſſe. Primò, quia Canones illi, qui prohibent talia matrimonia, vel non ſunt recepti in Germania, vel certè per contrariam conſuetudinem abrogati. Secundò, in Germania ceſſat ſcandalum. Tertiò, fieri poteſt vt Catholicus ſit tam firmus in fide, vt non ſit periculum ſubuerſionis: Et ab initio contractus poteſt excipere, vt proles catholicè educetur. Quartò, ignorantia poteſt illum excuſare à peccato ſacrilegij. Multi enim Catholici inculpabiliter ignorant, contractum matrimonij cum hæreticis eſſe ſacrilegum. Imo Nauarrus, Sanchius, & Azorius, qui aiunt in Germania licitum eſſe, negarent eſſe ſacrilegum.

CAPVT X.

An liceat, comitari Hæreticos ad ſepulturam?

1. ALiqui putant licere, quia nihil mali apparet in eo, quod quis ſepeliat mortuos, aut funera eorum

eorum proſequatur. Alij, non licere, quia, qui hoc facit, videtur illorum hæreſim approbare. Sed diſtinguẽdum eſt. Nam in ijs locis, vbi Catholici cum hæreticis promiſcuè viuunt, & quotidie ſine prohibitione aut excommunicationis periculo cum illis conuerſantur; licitum eſt Catholicis proſequi & comitari funera hęreticorum, ſi præciſè ſpectetur ſepultura. 1. quia in eiuſmodi locis, vbi nulla eſt prohibitio, nullum poteſt eſſe ſcandalum: ergo ſaltem ex hac parte licitum eſt. 2. Sepelire mortuos, eſt opus miſericordiæ: ergo ex affectu miſericordiæ honeſtè fieri poteſt. 3. Catholicus poteſt ducere vxorem hæreticam, vt ex magnis Authoribus dictum eſt: ergo poteſt illam poſt mortem ſepelire. Hic enim minus mali apparet, quam ibi.

2. At in aliis locis, vbi prohibitum eſt Catholicis conuerſari cum hæreticis, ſub pœna excõmunicationis; non licitum eſt funera hæreticorum comitari. 1. quia talis prohibitio, cùm iuſta ſit, obligat in conſcientia: Ergo contra conſcientiam faceret, qui illam prohibitionem trãſgrederetur. 2. quia tametſi ſepelire mortuos, ſit opus miſericordiæ, quando ſit ex interno miſericordiæ affectu, non tamen eſt laudabile, ſi fiat contra prohibitionem

Eccle-

Eccleſiæ. Habemus ſimile exemplum in Scriptura. Offerre Deo holocauſtũ, erat opus pium ac religioſum in lege Moſaica: Et qui illud offerebat ex affectu diuini cultus, laudabiliter faciebat. At Saul, qui illud obtulit contra prohibitionem Samuelis, grauiter peccauit, &, in pœnam peccati, regno priuatus eſt. 1. Reg. 13. 9. & cap. 15. 22.

CAPVT XI.

An liceat libros hæreticorum legere?

1. AFfirmant Politici. Nos diſtinguimus. Iure naturali ac diuino prohibitum eſt legere libros hæreticorũ, quando eſt periculum defectionis à fide: licitum, quando non eſt tale periculum. Iure humano, variæ factæ ſunt prohibitiones. Hoc tempore duæ extant generales, Vna in Bulla cœnæ Domini, cum adiuncta excommunicatione, reſeruata Pontifici. Altera in Indice librorum prohibitorum, cum adiuncta excommunicatione, non reſeruata Pontifici. Vnde ſequitur, 1. legentem libros hæreticorum ſine facultate & diſpenſatione, incurrere duplicem excommunicationem: Vnam Bullæ; alteram Indicis: Et ab vna poſſe abſolui à proprio Confeſſario; ab al-

tera, non niſi à Pontifice, aut habente priuilegium à Pontifice. 2. Poſſe aliquem incidere in excommunicationem Indicis, ita vt non incidat excommunicationem Bullæ, ſi nimirum legat libros qui prohibiti ſunt in Indice, & non ſunt prohibiti in Bulla. Nam in Bulla tantùm prohibiti ſunt libri manifeſtè hæretici; in Indice plures alij.

2. Dices 1. Aliquando neceſſe eſt legere libros hæreticorum, præſertim quādo errores illorum refutandi ſunt, qui aliunde quàm ex eorum libris integrè, & certò cognoſci non poſſunt. Ergo generales illæ prohibitiones non ſunt iuſtæ & rationabiles. Reſpondeo. Non ſequitur, quia quando neceſſe eſt legere libros hæreticorum ad eos confutandos, tunc petenda eſt diſpenſatio ſeu facultas legendi, quæ non negabitur, ſi is qui petit, videatur idoneus ad confutandum.

3. Dices 2. Libri hæreticorum continent multa vera & vtilia: ergo non debent prohiberi, quia ſtultum eſt, propter aliqua falſa & inutilia, priuare ſe etiam veris & vtilibus. Reſpondeo. Hinc potius ſequitur, non debere legi hæreticorum libros, eo quod vera falſis, & bona malis permiſceant. Sic enim decipiunt Lectorem. Nam ſi

ſola

ſola falſa & mala dicerent, ſtatim ab omnibus reijcerentur: ſi ſola vera & bona, hæretici non eſſent. Itaque de induſtria omnia miſcent, vt ex malis bona inficiant; & per bona, mala ſua abſcondant. Vnde Hieronymus epiſt. 7. ad Lætam: *Venena*, inquit, *non dantur, niſi melle circumlita.* Deinde ſi bona & vera volumus cognoſcere, faciliùs & ſecuriùs ex Catholicorum, quàm hæreticorum libris cognoſcemus, iuxta illud eiuſdem Hieronymi, epiſt. 10. ad Furiam: *Eorum duntaxat tractatus lege, quorum fides nota eſt. Non neceſſe habes, aurum in luto quærere.*

CAPVT XII.

An liceat cum hæreticis diſputare de Fide.

1. CErtum eſt, aliquando licere, aliquando non licere. Non licet in his caſibus. Primò, quando Catholicus, qui diſputat cum hæreticis de fide non habet rectam intentionem; vt ſi diſputet, tanquam dubitans de fide. (D.Thomas in 2.2. quæſt.10. artic.7.) Tunc enim cõnijcit ſe in periculum deficiendi à fide. Secundò, quando eſt Laicus, quia cùm Laici vt plurimum ſint indocti; ſub pœna excommunicationis interdicta eſt illis huiuſmodi

diſputatio, (cap. Quicunque, de hæreticis in 6.) Tertiò, quando eſt periculum ex parte Auditorum, qui adſunt, ne peruertantur. D. Thomas ſuprà. Quartò, quando hæreticus, cum quo diſputatur, eſt pertinax, & aliunde nulla vtilitas ex diſputatione ſperari poteſt.

2. Dices 1. Sæpe fit, vt aliquis Laicus ſit doctior, quàm Clericus aut religioſus: ergo tunc ſaltem poteſt diſputare. Reſpond. Non ſequitur, quia leges, quæ feruntur generatim pro aliqua communitate, non ſolent ſpectare, quid aliquando fieri poſſit in hoc vel illo caſu particulari, ſed quid fiat, vt plurimum. At Laici, vt plurimum ſunt indocti, licet aliquando contingat hunc vel illum eſſe doctum. Ergo omnes tenentur legem inhibitionis ſeruare. Ita Nauarrus, & alij citati à Sanchio lib.2.Moral.cap.6. num.5.

3. Dices 2 Hinc ſequitur, omnes Laicos, quantumuis doctos, qui in Germania diſputant cum hæreticis de fide, non ſolùm peccare, ſed etiam excommunicatos eſſe, quod eſt abſurdum, & contra communem hominum opinionem. Reſpondeo. Non ſequitur, quia in Germania, vbi Catholici & hæretici permixti ſunt, non eſt in vſu ſupradicta inhibitio, ſed per contrariam

trariam conſuetudinem eſt abrogata, ac proinde non obligat: Ita Valentia tom. 3. quæſt. 10. aſſertione 2.

4. Dices 3. Si Laicus, quia indoctus eſt, peccat diſputando de fide, etiam Clericus peccabit, ſi indoctus ſit. Et ſic erit par ratio vtriuſque. Reſpōdeo. Clericus non peccat contra inhibitionem Eccleſiaſticam, de qua ſermo eſt, quia illa comprehendit ſolos Laicos; ſed peccat contra ius naturale, quia exponit ſe periculo erroris. Hinc ſequitur, tam Laicum, quàm Clericum indoctum peccare: ſed Laicum contra legem naturalem & Eccleſiaſticam, Clericum contra naturalem tantùm. Item, Laicum excommunicari, non Clericum.

CAPVT XIII.

An liceat paciſci cum Hæreticis?

1. CVm hæreticis non facile ineundi ſunt contractus, conuentiones, fœdera, pacta, ſiue publica, ſiue priuata (etiamſi alias licita & honeſta ſint) propter tres cauſas. Primò, propter periculum ſubuerſionis. Nam ſæpe periculum eſt, ne Catholici, qui paciſcuntur cum hæreticis, deficiant à vera fide. Exodi 34. 15. & Deut. 7. 3. Secundò,

cundò, propter ſcandalum, quia aliquando fit vt infirmi ſcandalizentur, quando vident Catholicos cum hæreticis inire pacta & conuentiones. 2. Machab. 6. 24. Tertiò, propter perfidiã hæreticorum. Non enim facile paciſcendum eſt cum ijs, qui non ſeruant fidem. Hęretici nec Deo, nec hominibus ſeruant fidem.

2. Quod Deo non ſeruent, probo exemplo Lutheri. Is triplici titulo fuit perfidus in Deum. Primò, quia fidem Catholicam, quam in Baptiſmo ſuſceperat, & multis annis profeſſus fuerat, tandem abiecit; quæ ſumma perfidia eſt. In qua imitatus eſt Hymeneum & Alexandrum, de quibus Apoſtolus 1. Timoth. 1. 19. *Circa fidem naufragauerunt, quos tradidi Satanæ.* Secundò, quia cùm eſſet Monachus, ſolenni voto promiſit Deo perpetuam caſtitatem. Non ſeruauit; ſed monialem ſimili voto obſtrictam, ſacrilego connubio ſibi adiunxit. Similis mulierculis, dę quibus idem Apoſtolus 2. Timoth. 5. 11. *Cum luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Tertiò, quia cùm publico ritu in Academia Catholica Doctor Theologiæ promoueretur, iuramento ſe obſtrinxit, defenſurum ſe illam doctrinam, quæ tunc

tunc multis ſæculis vſu erat recepta. Nec hoc præſtitit. Nouam doctrinam eſt commentus, quæ tertia perfidia eſt. Lutherum ſecuti ſunt Lutherani, Caluiniſtæ, Anabaptiſtæ. Plerique, ſi non triplici, vt Lutherus, certè vel vno, vel duplici titulo perfidi in Deum.

3. Hinc infero, ſi tam improbi ſunt vt pro nihilo ducant, fidem Deo promiſſam violare, neque nobis promiſſam ſeruaturos. Res ipſa loquitur. Extant exempla vetera & noua. Vetera taceo. Noua omnibus nota ſunt.

CAPVT XIV.

An ſi paciſcaris cum Hæreticis, fides ſeruanda ſit?

1. DIxi, non facile paciſcendum cum illis eſſe; ſi tamen pactus es, & nihil aliud obſtat quàm hæreſis, fides ſeruanda eſt, non minùs, quàm ſi cum Catholicis pactum inijſſes: ratio eſt, quia obligatio pacti ſeu mutuæ promiſſionis oritur ex triplici virtute, nempe Veritatis, fidelitatis, & iuſtitiæ. Veritas ad hoc obligat, vt ſincerè & non fictè promittas, id eſt, vt quod verbo promittis, etiam animo promittas, ne mendax ſis. Fidelitas ad hoc, vt opere præſtes, quod promiſſum

eſt, ne perfidus ſis: Iuſtitia ad hoc, vt alteri, cum quo pactus es, tribuas ius ſuum, quod illi debetur ratione pacti, ne iniurioſus ſis. At hæ virtutes æquè te obligant, ſiue cum Catholicis, ſiue cum hæreticis paciſcaris. Nunquam enim licet mentiri, nunquã perfidum eſſe, nunquam alterius ius violare, ſeu iniuriam facere. Et ſanè ſi ſemel concederes, hæc ideo licere, quia hęretico mentiris, hæretico perfidus es, hæretico iniuriam facis; conſequenter dandum eſſet, licere tibi hæreticum occidere, furto res eius auferre, odio eum proſequi. Quæ omnia abſurda ſunt, & diuinæ legi repugnantia.

2. Excipio tamen tres caſus, (quos boni Authores excipiunt) in quibus non teneris ſeruare fidem, ſiue Catholico, ſiue hæretico promiſſa ſit. Primus eſt, quando promiſſio vel pactum eſt de re turpi & illicita; vt ſi paciſcaris cum aliquo de committendo furto, homicidio, adulterio, mendacio, vſura. Huiuſmodi enim pactum non obligat, cùm nemo obligari poſſit ad peccatum. Quo ſpectat illud vulgare: *In malis promiſſis reſcinde fidem.* Secundus eſt, quando pactum vi aut metu cadente in conſtantem virum, iniuſtè extortum eſt. Tunc enim poteſt reſcindi pro arbitrio eius, qui iniuſtè

metum

metum aut vim paſſus eſt, cap. 2. & 4. De his, quæ vi. & l. vltima, eodem tit. Et rectè, quia qui iniuſtè metum aut vim incuſſit, fecit alteri iniuriam: ergo tenetur illum in priorem ſtatum reſtituere. Tertius eſt, quando is, cum quo pactus es, non ſeruat tibi fidem. Tunc enim nec illi teneris ſeruare, reſpectu eiuſdem pacti iuxta illud: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.* Et regula iuris eſt: *Fruſtra quis fidem poſtulat ſibi ſeruari ab eo, cui fidem à ſe præſtitam ſeruare recuſat.* Hæc omnia accommodari poſſunt ad particulares caſus, qui quotidie occurrunt.

CAPVT XV.

An Hæretici propter hæreſim puniri poſſint?

1. AGimus ſolùm de pœna Capitis. Et quæſtio eſt, an Princeps vel Magiſtratus poſſit hæreticos, propter ſolam hęreſim, pœna Capitis punire? Affirmant Caluiniſtæ; negant Lutherani. Nos diſtinguimus. Duo enim ſpectari poſſunt in hæreſi. 1. quod ſit peccatum. Et hoc illi cōmune eſt cum omnibus aliis peccatis. 2. quod turbet pacem & tranquillitatem Reipublicæ. Hoc non eſt illi commune cum omnibus,

bus, ſed tantùm cum aliquibus, vt cum homicidio, furto, rapina, adulterio, rebellione, & ſimilibus. Priori modo non punitur à Magiſtratu pœna capitis, ſed poſteriori. Et quidem iuſtè.

2. Primò, quia in V. T. pœna mortis affecti ſunt idololatræ, falſi Prophetæ, blaſphemi, & qui ſimilia peccata, quæ rempublicã turbare ſolent, perpetraſſent. Moſes iuſſit occidi multa millia Iſraelitarum, eo quod adoraſſent idolum Vituli, & à reliquo populo ſeceſſionem feciſſent. Exodi 32. 27. Helias interfecit Baal. 3. Reg. 18. 40. Idem fecit Iehu, 4. Reg. 10. 25. Matathias trucidauit quendam Iudæum ſacrificantem Idolis, 1. Mach. 2. 24. Neque ſolùm vſitata fuit hæc pœna, ſed etiam à Deo præcepta, Leuit. 20. 2. & cap. 24. 16. & Num. 25. 5. & Deut. 13. 6. & alibi.

3. Secundò, in N. T. pœna mortis afficiuntur homicidæ, fures, adulteri, rebelles: At hæretici non minus turbant pacem & tranquillitatem reipublicæ, quàm illi: ſi ergo illi iuſtè merentur hanc pœnam, merentur etiam hæretici. Dices, Non eſt par ratio. Nam homicidæ, fures, adulteri, rebelles turbant pacem politicam, & ideo puniuntur à Magiſtratu politico. At hæretici non turbant pacem politicam, ſed eccleſiaſticam; & ideo non debent puniri

niri à Magiſtratu politico pœna corporali, ſed ab Eccleſiaſtico pœna ſpirituali. Reſp. Hæretici turbant vtramque pacem. Primò quidem, ac per ſe, pacem Eccleſiæ, quæ conſiſtit in vnitate fidei. Epheſ. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.* Deinde, cõſequenter pacem reipublicæ, quæ ſine vnitate fidei conſeruari non poteſt. Vbi enim eſt publica animorum diſſenſio, ibi publica pax eſſe non poteſt. Hoc teſtatur Chriſtus, cùm ait: *Omne regnum in ſe diuiſum, deſolabitur.* Teſtantur exempla vetera & noua. Ariani turbarunt totum Orientem; Macedoniani, Græciam; Donatiſtæ & Circumcelliones, Africam; Iconomachi & Albigenſes, Romanum Imperium; Huſſitæ, Bohemiam; Caluiniſtæ Angliam, Galliam, Belgium, Poloniam. Et his proximis annis, qui obſecro excitarunt rebellionem contra Pientiſſimum noſtrum Imperatorem Ferdinandum Secundũ? Res nota eſt omnibus.

4. Nec mirum. Nulla vnquam familia fuit, in qua diſſentiens religio pacem non turbarit. Exemplo ſit diſcordia inter Iſaac & Iſmaelem in familia Abrahæ: inter Iacob & Laban in Meſopotamia; inter Moſen & vxorẽ eius Sephorã dum irent in Ægyptum. Quomodo ergo in toto regno, Prouincia,

uincia, ciuitate pax ſperari poteſt, vbi religionis ac fidei ſumma eſt diſcordia? Certè non poteſt. Nam vbi hæreſis, ibi ſuperbia; vbi ſuperbia, ibi diſſenſio. Cùm ergo hæretici ſuperbi ſint, cùm in Eccleſia diſſenſionem excitent, cùm altaria noſtra euertant, cùm ſacrificia, ieiunia, & feſta noſtra execrentur, Clerum abigant, ceremonias contemnant, imagines deſtruant; quomodo in politicis pacem & concordiam nobiſcum ſeruaturi ſunt? Vix ſperari id poteſt. Qui olim coniunctiores, quàm Iudæi & Iſraelitæ? Fratres erant. At poſtquam altare contra altare, templum contra templum erectum eſt; mox inexpiabili odio diſſociati ſunt.

5. Nunc repeto argumentum, quod poſui, ſub hac forma: Hæretici magis perturbant pacem Chriſtianam, quàm homicidæ, fures, adulteri: At hi iuſtè puniuntur pœna Capitis: ergo multò magis illi. Maior probata eſt, quia pax Chriſtiana eſt duplex: Vna Eccleſiaſtica, quæ conſiſtit in vnitate fidei & Sacramentorũ: altera politica, quæ conſiſtit in externa iuſtitia & tranquillitate. Vtramque turbant hæretici; alteram tantùm homicidæ, fures, adulteri. Ergo illi pernicioſiores ſunt, quàm hi. Magis igitur pœna Capitis plectendi.

6. Ob-

6. Obijci ſolet parabola zizaniorum Matthæi 13. 29. vbi ſerui quærebant à Domino, an deberent eradicare zizania, quę in medio tritici ſuccreuerant. Et reſpondit illis: *Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul & triticum. Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem, & in tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primùm zizania, &c.* Vbi per zizania intelliguntur hæretici; per triticum, Catholici; per meſſem, dies iudicij; per meſſores, Angeli. Vult ergo Chriſtus per hanc parabolam ſignificare, hæreticos non eſſe eradicandos, id eſt, non interficiendos, ſed ſimul cum Catholicis in eodem agro, id eſt, in eadem Eccleſia, vſque ad diem iudicij relinquendos.

7. Reſpondeo. Chriſtus per zizania non intelligit ſolos hæreticos, ſed omnes malos, ſiue ſint Catholici, ſiue hæretici: ſicut per triticum vel bonum ſemen, intelligit omnes bonos. Sic ipſemet explicat, cùm ait: *Bonum ſemen ſunt filij regni: zizania autem, filij nequam.* Nec tamen intelligit omnes bonos & malos pro quocunque tempore, ſed omnes, qui tales perſeuerant vſque ad finem vitæ, id eſt, omnes prædeſtinatos & reprobos. Igitur qui ad tempus mali ſunt, & poſtea bene moriuntur, non ſunt zizania, ſed triticũ.

Et

Et viciſſim, qui ad tempus boni ſunt, & poſtea male moriuntur, non ſunt triticum, ſed zizania. Quod etiam explicat Chriſtus verbis iam citatis, cùm ait per triticum intelligi *filios regni*, id eſt prædeſtinatos; & per zizania, *filios nequam*, ſeu Diaboli, id eſt reprobos. De his ſubdit; *Et mittent eos in caminum ignis.* De illis verò; *Fulgebunt ſicut Sol in regno Patris eorum.* Cùm ergo in hac vita non poſſit nobis conſtare, qui ſint bene vel male morituri, ſeu, qui ſint prædeſtinati, & qui reprobi; non poteſt etiam conſtare, qui ſint triticum, & qui zizania: Ac proinde nec poſſumus, nec debemus zizania ſeparare à tritico, ne erremus. Hoc primum fiet in die iudicij, quando Angeli ſeparabunt malos à bonis, hædos ab ouibus, reprobos à prædeſtinatis. Quo etiam ſenſu dixit Apoſtolus 1. Corinth. 4. 5. *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus* (in die iudicij) *qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium.* Timoth. 2. 19. *Cognouit Dominus, qui ſunt eius.* Quaſi dicat; Alij in hac vita non cognoſcunt.

8. Hinc patet, aliud eſſe in hac vita eradicare zizania; aliud, in hac vita occidere hæreticos, fures, homicidas, adulteros. Hoc licet; illud non licet.

Nam

Nam Reges & Principes acceperunt à Deo ius gladij, vt puniant huiuſmodi malefactores, quando conſtat tales eſſe quod conſtare poteſt. Rom. 13. 4. At nemo noſtrum accepit à Deo ius ſeu poteſtatem colligendi zizania de medio tritici, id eſt, ſeparandi reprobos à prædeſtinatis, quia nemini conſtat, quinam illi ſint.

CAPVT XVI.

An Princeps Catholicus poßit Hæreticos in ſua prouincia tolerare?

1. HÆc duo diſtincta ſunt. 1. Princeps Catholicus concedit ſuis ſubditis, vt fiant hæretici; vel, introducit hereſim; vel introductam confirmat & ratam habet; vel alio quocunque modo poſitiuè in eam conſentit, & cooperatur. 2. Princeps Catholicus ſolùm permittit ſeu tolerat hæreticos in ſua prouincia. Prius nullo modo licitum eſt, quia hæreſis eſt peccatum, & quidem maius peccatum, quàm furtum, homicidium, adulteriũ: At Princeps nullo modo poteſt concedere ſuis ſubditis vt fiant fures, homicidæ, adulteri; neque poteſt introducere huiuſmodi peccata in ſuam prouinciam; neque introducta confirmare

mare & rata habere; neque alio quocunque modo poſitiuè in ea conſentire & cooperari: Ergo idem de hæreſi dicendum eſt. Nemo dubitat.

2. De poſteriori quæſtio eſt, quam hoc loco diſputamus, an ſcilicet Princeps in aliquo caſu poſſit permittere ſeu tolerare hæreſim in ſua prouincia, in qua Catholici & hæretici permiſti ſunt? Aliqui abſolutè negant. Primò, quia nullo modo licet fauere hæreticis; & qui fauent, incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini. At tolerare ſeu permittere hæreſim in ſua prouincia, eſt fauere hæreticis: ergo non licet. Secundò, non ſunt facienda mala vt eueniant bona, teſte Apoſtolo Rom. 3. 8. At hæreſis ſine dubio mala eſt: ergo non licet eam tolerare, etiamſi aliquid boni inde euenturum ſit. Tertiò, Reges Hebræorum, qui olim in ſuo regno permittebant idololatriam, grauiſſimè à Deo reprehenſi ſunt; vt Ieroboam, Ioram, & alij plures: Ergo ſignum eſt huiuſmodi permiſſionem Deo diſplicere.

3. Alij rectiùs ſentiunt, Principem in quibuſdam caſibus poſſe permittere hæreſim; in quibuſdam non poſſe. Ac primò certum eſt, poſſe permittere, quando non poteſt impedire; vt ſi in aliqua Ciuitate vel prouincia ſint

multo

multo plures & potentiores hæretici, quàm Catholici: Et ſint tam pertinaces, vt non poſſint niſi vi coacti ab exercitio cohiberi. Quid faciat tunc Princeps? Non poteſt eos vi cogere, quia non eſt ſatis potens. Nec alius occurrit impediendi modus, cùm ſint pertinaces. Igitur tolerãdi ſunt, quandiu aliter fieri non poteſt.

4. D. Thomas in 2. 2. quæſt. 20 art. 11. addit alios duos caſus. Vnus eſt, quãdo ex permiſſione ſperatur maius bonum. Et hoc modo etiam Deus permittit non ſolùm hæreſim, ſed alia omnia peccata, quæ in hoc mundo fiunt; quia poteſt inde maius bonum elicere, iuxta illud Gen. 50. 20. *Vos cogitaſtis de me malum* (inquit Ioſeph ad fratres ſuos) *ſed Deus vertit illud in bonum vt exaltaret me, & ſaluos faceret multos populos.* Vnde Auguſt. in Enchiridio cap. 27. *Melius iudicauit de malis bene facere, quàm mala nulla eſſe permittere.*

5. Alter eſt, quando ex permiſſione euitatur maius malum, quod aliter euitari non poteſt; vt ſi Princeps Catholicus vellet quidem impedire vel coërcere hæreticos in ſua prouincia; ſed ſi tentaret, ipſi cum vicinis populis & Principibus hæreticis, & impetu facto Catholicos opprimerent, & eorum exercitium abolerent. Tunc enim

conſultus eſſet permittere ſeu tolerare hæreticos permixtos cum Catholicis, quàm cum tanto diſpendio & iactura illos irritare.

6. Extra hos caſus non poteſt Princeps permittere hæreticos in ſua prouincia vel ciuitate. Itaque peccant illi, qui ex mera negligentia permittunt illos ſenſim irrepere: vel qui ſpe lucri temporalis libenter non tolerant, vt fieri ſolet in quibuſdam magnis emporiis, vbi hæretici, Iudæi, Turcæ, Gentiles tolerantur ratione mercaturæ: Vel qui ob cognationem, affinitatem, aut alium reſpectum humanum non volunt eos offendere, aut impedire: quod vitium latè patet.

7. Quæres, An Princeps non ſolùm poſſit permittere ſeu tolerare hæreticos, ſed etiam promittere ſeu paciſci ſe permiſſurum ſeu toleraturum? Reſpondeo. Hæc regula ſeruanda eſt. Quandocunque permiſſio ſeu tolerantia alicuius mali licita eſt, tunc etiam promiſſio talis permiſſionis ſeu tolerantiæ licita eſt. Quando autem permiſſio ſeu tolerantia eſt illicita, tunc etiam promiſſio illius eſt illicita. Patet in ſimili. Nam ſi matrimonium inter Petrum & Catharinam poteſt eſſe licitum, etiam promiſſio talis matrimonij poteſt eſſe licita. Si autem matri-

matrimonium, ratione alicuius impedimenti, non poteſt eſſe licitum, nec promiſſio poteſt eſſe licita. Ratio philoſophica eſt, quia honeſtas vel turpitudo actionis pendet ab honeſtate vel turpitudine obiecti: ſed promiſſio eſt quædam actio: Ergo honeſtas vel turpitudo illius pendet ab honeſtate vel turpitudine rei promiſſæ, quæ eſt illius obiectum. Si igitur res promiſſa honeſta & licita eſt, etiam promiſſio honeſta & licita eſt. Et è contrario, ſi illa eſt illicita, etiam hæc illicita eſt.

8. Argumenta contraria, quæ initio allata ſunt, facile diluuntur. Primum eſt: Non licet fauere hæreticis: ſed qui permittit hæreſim, fauet hæreticis. Ergo: Reſpondeo. Maior vera eſt hoc ſenſu; Non licet fauere hæreticis, quoad hæreſim. Minorem diſtinguo. Qui permittit hæreticos ſine legitima cauſa, fauet illis: ſecus, ſi ex legitima cauſa.

9. Secundum eſt: Non ſunt facienda mala vt eueniant bona: at hæreſis mala eſt: Ergo non licet eam tolerare. Reſpondeo. Negatur conſequentia. Nam aliud eſt, facere malum; aliud, permittere ſeu tolerare malum. Verum eſt, non eſſe facienda mala vt eueniant bona: falſum, non eſſe permittenda

mala, vt eueniant bona. Poteſt igitur fieri duplex ſyllogiſmus. Prior. Non ſunt facienda mala vt eueniant bona: ſed hæreſis eſt mala; ergo non eſt facienda vt inde eueniat bonum. Totum concedo. Poſterior. Non ſunt permittenda mala vt eueniant bona: ſed hæreſis eſt mala; ergo non eſt permittenda vt inde eueniat bonum. Maior falſa eſt. Nam Deus permittit omnia mala quæ fiunt in hoc mundo, vt eueniant bona; & tamen non peccat.

10. Tertium eſt, Reges Hebræorum, qui olim in ſuo regno permittebant idololatriam, à Deo reprehenſi ſunt: Ergo. Reſpondeo. Aliqui ex illis Regibus fuerunt idololatræ, qui non ſolùm permittebant, ſed etiam approbabant & promouebant idololatriam, vt omnes Reges Iſrael, & nonnulli ex Regibus Iuda. Hi meritò reprehenſi ſunt. Alij non erant idololatræ, ſed fideles ex quibus aliqui permittebant idololatriam, vel ex negligentia, vel ex reſpectu humano: qui etiã digni erant reprehenſione. Alij ex timore periculi, vt Ioſaphat, qui initio regni non auſus fuit auferre excelſa. 3. Reg. 22. 24. Poſtea tamen factus audacior, abſtulit. 2. Paralip. 17. 6. Quo nomine fuit commendatus.

CAPVT

CAPVT XVII.

An Princeps vel Magiſtratus poſſit Iudæos tolerare in ſua Ciuitate, vel prouincia?

1. TRia ſpectari debent in Iudæis. 1. Secta & exercitium Iudaicum. 2. Vſura. 3. Odium in Chriſtianos. Hæc omnia mala & prohibita ſunt. Eſt ergo quæſtio, an Princeps vel Magiſtratus poſſit hæc mala permittere ſeu tolerare? Et quæ poſſit eſſe legitima cauſa permittendi ſeu tolerandi? Reſpondeo per ſequentes concluſiones.

I. CONCLVSIO.

2. Magiſtratus poteſt permittere ritus & exercitium Iudæorum, ſi adſit ſufficiens cauſa. Hoc facit Pontifex Romæ, & multi Principes in ſuis prouincijs. Cauſa triplex aſſignari poteſt. Prima, vt per ritus Iudaicos, verbi gratia, per circumciſionem & Agnum paſchalem, adumbretur & confirmetur veritas Chriſtiana de Baptiſmo & Euchariſtia. Hanc cauſam approbat D. Auguſtinus lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 46. & D. Thomas in 2. 2. quæſt. 10. art. 11. Altera, vt Iudæi, qui exercent ſuos ritus, & intelligunt à Chriſtianis

inter quos habitant, ritus illos fuiſſe tantùm vmbras & figuras Chriſtianæ religionis, faciliùs conuertantur ad fidem Chriſti. Hanc etiam approbat D. Thomas loco citato. Tertia, vt Principes vel Magiſtratus Chriſtiani, ſub prætextu permiſſionis, poſſint accipere pecunias & alia munera à Iudæis, quibus permittunt exercitium. Hoc non licet. Nam peccata publica, quibus offenditur Deus, non poſſunt permitti propter ſolum lucrũ temporale, quod ex permiſſione ſperatur.

II. CONCLVSIO.

3. Magiſtratus poteſt permittere vſuras Iudæorum, ſi adſit ſufficiens cauſa. Hoc etiam facit Pontifex, & multi Principes Chriſtiani. Cauſa poteſt eſſe duplex. Vna, ad impediendum maius malum. Si enim non remitterentur vſuræ, multa fierent furta, rapinæ, oppreſſiones pauperum, deſperationes, & his ſimilia incommoda. Igitur ad hæc euitanda permitti poſſunt vſuræ, tanquam minus malum. Altera, vt Principes & Magiſtratus Chriſtiani, qui permittunt vſuras, ſint participes lucri. Hoc non licet; quia certum eſt, vſuras iure naturali ac diuino prohibitas eſſe; & lucrum, quod per vſuras acquiritur, eſſe merum furtum. Sicut ergo

ergo peccant Iudęi contra iuſtitiam, accipiendo lucrum vſurarium; ita peccant Chriſtiani, qui ſunt participes illius lucri. Cenſentur autem eſſe participes, quando eo fine permittunt vſuras, vt poſſint inde aliquid lucri decerpere.

4. Hæc concluſio dupliciter limitanda eſt. Primò, quòd permitti poſſint vſuræ communes, quæ non excedunt lucrum, quod lege vel conſuetudine permiſſum eſt: non autem vſurę exorbitantes, de quibus paulò poſt. Secundò, quòd Magiſtratus non poſſint participes eſſe lucri vſurarij, propter ſolam permiſſionem vſurarum; tametſi alio titulo poſſint. Et quidem duplici. 1. Titulo punitionis; quia poteſt punire Iudæos propter vſuras; & lucrum, quod ex vſuris iniuſtè acquiſitum eſt, vel reſtituere ſuis dominis; vel, ſi incerti ſint domini, in publicam vtilitatem conuertere. 2. Titulo exactionis; quia poteſt exigere à Iudæis annuum tributum ſeu vectigal, non ratione permiſſionis vſurarum, ſed ratione conceſſæ habitationis in loco Chriſtiano.

III. CONCLVSIO.

5. Magiſtratus vel Princeps Chriſtianus non poteſt bona conſcientia per-

mittere, aut impunitum relinquere odium Iudęorum in Chriſtianos. Nota. Duplex eſt odium: Vnum internum, quòd cùm occultum ſit, à Magiſtratu puniri non poteſt. Alterum externum, quod erumpit in apertam iniuriam. Hoc à Magiſtratu coërceri poteſt ac debet. Dicimus ergo huiuſmodi odium, quãdo à Iudæis in Chriſtianos exercetur, nullo modo tolerandum eſſe, ſed ſeuerè puniendum: Et Principem grauiter peccare, ſi delinquentes non puniat. Ratio eſt, quia Princeps ex officio tenetur punire omnem iniuriam publicã, vt iuſtitia conſeruetur: ergo etiam tenetur punire iniuriam, quam Iudęi committunt in Chriſtianos.

6. Quæ ſanè iniuria multiplex eſt. Primò, quia apertè blaſphemant Chriſtum. Secundò, infantes Chriſtianorum occultè ſurripiunt, mactant, & ſanguine eorum, neſcio qua ſuperſtitione ſatiantur. Tertiò, exigunt intolerabiles vſuras à ciuibus, ruſticis, militibus, pauperibus. Quidquid autem exigunt vltra ſortem, furtum eſt, intolerabile ergo furtum committunt. Quartò, exigendo huiuſmodi vſuras, plurimum nocent reipublicæ ſeu communitati. Non enim poteſt ſtare aut florere reſpublica, quando populus

vſuris

vſuris oppreſſus & exhauſtus eſt. Quintò, præter vſuras accedit alia iniuria. Nam quidquid in foro venale eſt, hoc Iudæi præripiunt Chriſtianis, offerendo maius pretium venditoribus, quàm alij emptores offerre ſolent. Ac poſtea, quod iniquiſſimum eſt, coguntur Chriſtiani duplex pretium dare Iudæis, ſi velint emere, quæ ad familiam alendam neceſſaria ſunt. Sextò, vt hæc omnia impunè faciant, diſtribuunt munera officialibus Principum, vt ab ipſis protegantur. Hinc fit, vt populus, qui ægrè fert huiuſmodi iniurias, pronus ſit ad concitandum ſeditionem, tum in ipſos Iudæos, tum in eorum patronos ac defenſores. In illos quidem, quia fures & expilatores ſunt: in hos verò, quia ſunt ſocij furum & expilatorum.

7. Hæc tanta mala, vt reliqua diſſimulem, ſi Princeps aut Magiſtratus non impedit vel punit, particeps eſt peccati, & ad reſtitutionem tenetur. Poteſt autem tripliciter impedire. 1. Si Iudæos expellat ex ſua prouincia vel ciuitate. 2. Si non expellat quidem, ſed cogat eos ad agriculturam, vel artes mechanicas, vel ad alia opera ſeruilia exercenda; nec patiatur eos in otio & luxu viuere, ſicut iam viuunt. 3. Si priuet eos omnibus pecunijs ac diui-

diuitiis per vſuram acquiſitis, & in bonum publicum conuertat. Vtinam hæc in praxim deducantur.

8. Obijcies, Si Iudæi vel expellantur, vel vſuras non accipiant, ſequentur duo incommoda. 1. Quia Principes, tempore neceſſitatis non habebunt pecuniam pro bello. Hanc enim ſolent petere à Iudæis. 2. Subditi Principum, qui egent pecunia, non poterunt mutuò accipere. Reſpondeo. Quòd hæc incommoda non ſequantur, conſtat in ijs regnis & prouincijs, vbi nulli Iudæi ſunt; & tamen Principes & ſubditi non queruntur. Addo, contrarium potius ſequi. Primò, quia expulſis Iudæis plus præſidij conferre poterunt ciues, quàm Iudæi ſolent. Nam quidquid Iudæi conferunt, hoc per iniuſtas vſuras accipiunt à ciuibus. Neque hoc ſolùm, ſed quidquid ipſis vel ad vitam alendam, vel ad corrumpendos Officiales neceſſarium eſt. Accipiunt igitur à ciuibus tres portiones. Vnam, quam dant Principi; alteram, quam dant Officialibus; tertiam, qua ſe alunt. Certè, ſi ciues expulſis Iudæis retinerent has tres portiones, parati eſſent plus dare ſuo Principi, quàm Iudæi dant. Hi enim dant vnam portionem ex tribus; illi duas darent. Et nihilominus vnam

vnam pro ſe retinerent, qua nunc carent.

CAPVT XVIII.

An Reges & Principes habeant Primatum Eccleſiæ?

1. HÆc quæſtio diſputatur propter Regem Angliæ, qui vſurpat ſibi Primatum ſeu ſupremam gubernationem Eccleſiæ Anglicanæ: & vocat ſe Caput eiuſdem Eccleſiæ; quod etiam ante ipſum fecerunt Eliſabetha, Edouardus, & Henricus Octauus. De qua re ſcripſi libellum ante plures annos, in quo oſtendi, Regem Angliç nec iure naturali, nec diuino, nec humano, nec conſenſu doctorum hominum, nec titulo prçſcriptionis, nec ſecundùm principia ſuç doctrinç, habere huiuſmodi Primatum.

2. Nunc idem breuiſſimè oſtendo. Primò, quia Chriſtus, qui fuit primarium Eccleſiæ Caput, non dixit Herodi Regi, ſed Petro Apoſtolo, *Paſce oues meas.* Ergo huic, non illi commiſſa eſt gubernatio Eccleſiæ. Similiter Paulus, non Regibus, ſed Epiſcopis tribuit hoc officium, Actor. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiã Dei.* Et

Et confirmatur ex praxi, quæ tempore Apoſtolorum ſeruata eſt. Quis tunc Eccleſiam gubernauit? Apoſtoli. Quis primam Synodum indixit? Apoſtoli. Actor. 15. 6. Quis huic Synodo præſedit? Apoſtoli. Quis legem eccleſiaſticam de abſtinētia ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato ſanciuit? Apoſtoli. Quis Corinthium inceſtuoſum excommunicauit? Paulus Apoſtolus, 1. Corinth. 5. 3. Quis accuſationem aduerſus Presbyteros, tanquam legitimus Iudex admiſit? Timotheus Epiſcopus 1. Timoth. 7. 19. Nullæ hic partes Regum; nullum veſtigium.

3. Hęc homini prudenti ſufficiunt. Addo tamen, ipſos Angliæ Theologos, qui hoc tempore ſcribunt de Primatu ſui Regis, adeo inter ſe diſſentire, vt magis deſtruant Primatum, quàm aſtruant. Hoc patet ex his quæſtionibus. *Prima*, an Rex Angliæ habeat aliquem Primatum in Eccleſia? Pleriq; aſſerunt. At Richardus Thomſonius malit Suprematum, quàm Primatum appellare. *Secunda*, an Primatus ille, quem Rex habet, ſit Eccleſiaſticus & ſpiritualis? Aliqui ſic vocant: At Thomſonius, & Burillus non audent ſic vocare, ſed potius Primatum quoad Eccleſiaſtica & ſpiritualia. *Ter-*

tia,

tia, an Rex ab hoc Primatu poſſit vocari Primas Eccleſiæ? Henricus Salcolbrigiẽſis ſimpliciter affirmat. Tokerus & Burillus ſimpliciter negant. *Quarta*, an Rex à ſuo Primatu poſſit vocari ſupremum Caput Eccleſiæ? Hunc titulum vſurparunt Henricus Octauus, Edouardus, & Eliſabeta. Hoc tempore admittit illum Sacellanus; ſed Tokerus & Burillus repudiant. *Quinta*, an Primatus Regis conſiſtat in aliqua iuriſdictione eccleſiaſtica fori exterioris? Affirmant Tokerus & Salcolbrigienſis. Negant Thomſonius & Burillus. Vide plura in libello noſtro, qui inſcribitur, Diſſidium Anglicanum de Primatu Regio.

CAPVT XIX.

An qui iurauit ſe manſurum in Lutheraniſmo, teneatur præſtare.

1. Hoc tempore reperiuntur multi Lutherani in Germania, qui quidem bene affecti ſunt erga fidem Catholicam, ſed non audent illam profiteri, quia iurarunt ſe in Lutheraniſmo vſque ad mortem perſeueraturos; & hoc iuramento putant ſe obligatos eſſe. Sed errant. Quando enim iuramentum eſt de re turpi & illi-

illicita, nec obligat, nec ſeruandum eſt: At iuramentum, quo quis promittit ſe permanſurum in ſua fide ac religione (qualis eſt Lutherana) eſt de re turpi, & illicita: ergo nec obligat, nec ſeruandum eſt. Maior patet ex vtroque iure. Ex ciuili, quia Iuſtinianus Imperator L. Imperialis, de Nuptiis, ſic decernit: *Legibus expreſſum eſt, illicita rei iuſiurandum ſeruari non oportere.* Ex canonico, quia apud Gratianum 22. quęſt. 4 per varia capitula habentur hæ regulæ. 1. Tolerabilius eſt, iuramentum non implere, quàm turpiter facere. 2. Iuramenta illicita laudabiliter ſoluuntur, damnabiliter obſeruantur. 3. Iuramentum non eſt vinculum iniquitatis. 4. Tolerabilius eſt, non implere ſacramentum, quàm permanere in ſtupri flagitio.

2. Quod etiam multis exemplis confirmatur. Primò, exemplo Herodis, qui peccauit ſeruando illicitum iuramentum (cap. Eſt etiam, ibid.) Deinde, exemplo Dauidis, qui laudatur quod non ſeruauerit iuramentum, quo promiſerat ſe interfecturum Nabal, (cap. Si aliquid, ibidem.) Tertiò, exemplo mulieris adulteræ, quę iurauerat ſe adultero adhæſuram; & quia hoc non præſtitit, cenſetur prudenter feciſſe. (cap. Mulier, ibidem.) Quartò, exem-

exemplo cuiuſdam Hubaldi, qui iurauerat ſe concubinam ſuam ductutum in vxorem; & propriam matrem cum fratribus è domo expulſurum, nec vllam eis alimoniam daturum. Cui ſuaſum fuit, vt poſteriorem partem iuramenti, vtpote illicitam, non ſeruaret, (cap. Inter cætera, ibidem.) Quintò, exemplo mulierum ſcenicarum, quæ iurauerant, ſe permanſuras in ſuo peccato & libidinis infamia. Quibus reſponſum eſt ab Imperatore, tali iuramento eas non obligari. (L. citata, C. de Nuptiis.) Et rectè. Nemo enim obligatur ad peccatum.

3. Eſt & alius caſus, quo iuramentum ſeruari non debet, nempe, quando legibus aut canonibus contrarium eſt, L. Si quis inquilinos, ff. de Legatis & fideicommiſſis, parag. finali: *Diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt, iuſiurandum contra vim legum & authoritatem iuris in Teſtamento ſcriptum, nullius eſſe momenti.* Et cap. Si diligenti, de foro competenti. *Nec iuramentum licitè ſeruari potuit, quod contra canonica ſtatuta illicitis pactionibus informatur.* Et ratio eſt, quia maior eſt obligatio publicæ legis, quàm priuati iuramenti: ergo ſi priuatum iuramentum repugnat legi publicæ, huic tanquã fortiori inſiſtendum eſt. Hoc ſenſu dicit Innocentius

centius loco iam citato: *Pactione priuatorum, iuri publico minime derogatur.* Et Papinianus l. Ius publicum, ff. de pactis; *Ius publicum, priuatorum pactis mutari non poteſt.* Et regula iuris eſt, l. Neque pignus, ff. de diuerſis regulis iuris: *Priuatorum conuentio iuri publico non derogat.*

CAPVT XX.

An in aliquo caſu liceat mentiri?

1. NOſtri Theologi diſtinguunt triplex mendacium; iocoſum, officioſum, & pernicioſum. Iocoſum vocant, quod tantùm ioci ſeu recreationis cauſa profertur. Officioſum, quod alicui prodeſt. Pernicioſum, quod iniuſtè nocet. Quod dupliciter fieri poteſt: 1. quatenus eſt iniurioſum Deo cuiuſmodi eſt omne mendacium in rebus fidei, in Sacramento confeſſionis, & in iuramento. 2. quatenus eſt iniurioſum proximo; vt contingit in detractione, in falſo teſtimonio, in contractibus.

2. Hoc poſito, duo certa ſunt. Primò, omne mendacium eſſe peccatum ex prohibitione. Deus enim prohibet omne mendacium, Leuitici 19. 11. & Pſal. 5. 7. & Sap. 11. & alibi. Secundò,

non

non ſolùm ex prohibitione, ſed etiam ex natura ſua peccatum eſſe. Nam ex natura ſua cõtinet triplicem malitiam ſeu deformitatem rectæ rationi repugnantem, nempe abuſum ſermonis, deceptionem proximi, & violationem amicitiæ humanæ. Qui enim mentitur, primò quidem abutitur lingua & ſermone; quia vſus linguæ ac ſermonis ideo datus eſt homini ab authore naturæ, vt per illum manifeſtet proximo, quod in animo ſentit. At contrà facit, qui mentitur. Deinde decipit proximum, cui mentitur. Ipſe enim putat ſentire illum in corde, quod ore loquitur. Denique violat naturale ius amicitiæ, quantum in ſe eſt. Nam decipiendo proximum, dat illi occaſionem renunciandi amicitiæ. Vide Auguſtinum in Enchir. cap. 22.

3. Idem confirmatur ex illo 1. Ioan. 2. 21. *Quoniam omne mendacium ex veritate non eſt.* Ex quo loco diſputat Auguſtinus lib. contra mendacium, cap. 18. Qui docet aliquod mendacium eſſe licitum, vel verum docet, vel falſum. Si falſum, non eſt ei credendum. Si verum, iam aliquod mendacium ex veritate eſt, quod negat Apoſtolus. Et ibidem cap. 19. ſic: Nemo diſcit à caſtitate, eſſe adulterandum: nemo diſcit à pietate, Deum eſſe offendendum:

nemo diſcit à benignitate, proximo eſſe nocendum: Ergo ſimiliter nemo diſcit à veritate, eſſe mentiendum. Et concludit his verbis: *Si hoc non docet veritas, non eſt verum: ſi non eſt verum, non eſt diſcendum: ſi non eſt diſcendum, nunquam igitur eſt mentiendum.*

4. Eodem ſpectat, quod Chriſtus aſſerit de Diabolo, Ioan. 8. 44. *Cum loquitur mendacium, ex propria loquitur, quia mendax eſt, & pater eius.* Vnde ſic concludo: Id, cuius primus author eſt Diabolus, non poteſt eſſe, niſi malum: ſicut è contrario, Deus eſt primus author omnis boni. At Diabolus eſt primus author mendacij, quia nemo docet ipſum mentiri, ſed ipſe ſuo exemplo alios docuit in paradiſo, cùm dixit, *Nequaquam moriemini.* Ergo mendacium non poteſt eſſe, niſi malum. Eleganter Auguſt. tract. 42 in Ioannem: *Quomodo Deus Pater genuit Filium veritatem: ſic Diabolus genuit quaſi filium mendacium.*

5. Hinc ſequitur contra Origenem, Caſſianum, Priſcillianiſtas, & noſtri temporis Politicos, in nullo caſu licitum eſſe mendacium; ne tunc quidem quando mentiendo nemini obeſſes, & tamen alicui prodeſſes. Quod etiam docet Auguſtinus in Enchiridio cap. 13. cùm ait; *Nec ideo vllum mendacium putan-*

putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando aliquando alicui prodeſſe, ſi pauper, cui palam datur, ſentit commodum: & diues, cui clam tollitur, non ſentit incommodum: nec ideo tale furtum quiſquam dixerit non eſſe peccatum. Poſſumus & adulterando prodeſſe, ſi aliqua, niſi ad hoc ei conſentiatur, appareat amando moritura, & ſi vixerit, pœnitendo purganda: nec ideo peccatum negabitur tale adulterium. Si autem meritò nobis placet caſtitas, quid quæſo offendit Veritas, vt propter alienam vtilitatem illa non violetur adulterando, & violetur iſta mentiendo? Plura habet idem Auguſtinus in libro de mendacio cap. vltimo.

6. Et ratio eſt, quia quæ intrinſecè & ex natura ſua mala ſunt, nunquam bene fieri poſſunt, etiamſi ob bonum finem fiant: ſed mendacium intrinſecè & ex natura ſua malum eſt, vt ſuprà oſtendi: ergo nunquam bene fieri poteſt, etiamſi fiat ob bonum finem. Maior patet, quia quod intrinſecè & ex natura ſua malum eſt, per hoc nullam circumſtantiam extrinſecam poteſt fieri bonum. Nam circumſtantiæ extrinſecæ, & accidentales, non mutant intrinſecam rei naturam & eſſentiam. Rectè Auguſt. lib. contra mendacium cap. 7. *Intereſt quidem plurimum,*

qua cauſa, quo fine, qua intentione quid fiat: ſed ea, qua conſtat eſſe peccata, nullo bonæ cauſæ obtentu, nullo quaſi bono fine, nulla velut bona intentione facienda ſunt. Eodem ſenſu dixit Apoſtolus Rom. 3. 8. non eſſe facienda mala vt eueniant bona.

7. Ex dictis conſtat, duplicia eſſe peccata ſeu mala: Alia ex ſola prohibitione Dei vel Superioris: alia intrinſece, & ex natura ſua. v. g. Comedere ex ligno ſcientiæ boni & mali, veſci carnibus die Veneris, contrahere clandeſtinum matrimonium, ſunt quidem mala, non tamen ex natura ſua, ſed ſolùm quia prohibita. Alioqui ex natura ſua ſunt indifferentia; & poſſunt bene fieri, ſi non prohibeantur; male, ſi prohibeantur. At furari, adulterari, mentiri, ex natura ſua mala ſunt, & nunquam bene fieri poſſunt.

CAPVT XXI.

An liceat vti Æquiuocatione?

1. SEnſus eſt, an liceat alios fallere, decipere, aut eludere per æquiuocationes? Caluiniſtæ ſtrenuè vtuntur hac arte, & quod ipſi faciunt, nobis per calumniam impingunt. Certè Theodorus Beza in hac palæſtra fuit exer-

exercitatus. Is anno 1556. ſcripſit confeſſionem,in qua aſſeruit,corpus Chriſti verè ac realiter eſſe pręſens in cœna, atque ita ſecum ſentire Heluetios & Geneuenſes. Hoc ideo fecit, vt Lutheranos, qui idem docent, dolo ad Caluiniſmum pertraheret,quaſi eadem eſſet Caluiniſtarum & Lutheranorum ſententia. Sed quid factum? Lutherani cœperunt triumphare de Zuinglianis, & proclamare ipſos, Beza teſte, mutaſſe ſectam, & cum Luthero ſentire. Tum Heluetij, qui Zuinglio adhærebant;grauiter in Bezam inuecti ſunt, quòd de mutata ipſorũ ſententia falsò id ſparſiſſet. Beza ad Æquiuocationis aſylum confugiens, reſpondit ſe quidem vera ſcripſiſſe, ſed à Lutheranis male intellecta. Non enim ſelocutum eſſe de cœna Domini, quæ celebratur in terra (de qua tamen erat quæſtio) ſed de cœna, quæ celebratur in cœlo, vbi Chriſtus verè & realiter præſens eſt. Refert hanc hiſtoriam Claudius Sanctes in reſponſione ad Apologiam Bezæ, & Bellarminus lib. 1. de Euchariſtia cap. 2.

2. En ſpecimen Æquiuocationis Caluiniſticæ. Quid agas cum hoc hominum genere? Nam hoc artificio eludent omnia: Dicent ſe credere,Pontificem eſſe Caput Eccleſiæ; ſed occultè

intelligent, non Pontificem Romanũ qui in terris eſt, ſed Pontificem Chriſtum, qui in cœlis eſt. Dicent ſe heri non fuiſſe in cœna; ſed intelligent cœnam cæleſtem. Dicent Eccleſiam errare non poſſe; ſed intelligent Eccleſiam in cælis triumphantem. Dicent ſe iuraſſe Regi ſuo fidelitatem; ſed intelligent Regem regum, & Dominum dominantium. Et ſic in alijs.

3. Iam, quod deterius eſt, hanc labem conantur ipſi nobis aſpergere, quaſi doceamus, licitum eſſe æquiuocationibus vti. Non ita eſt. Docemus; in omni congreſſu, pactione, cõtractu, ſincerè & ſine fuco agẽdum eſſe. Vnus caſus eſt, de quo ſolet diſputari, An ſcilicet reus, quando in iudicio rogatur de crimine, poſſit negare vel eludere Vtuntur autem Theologi noſtri hac diſtinctione. Si iudex iuridice, id eſt, ſeruato ordine iuris interroget, reum teneri ad fatendam veritatem; non autem teneri, ſi iuridice non procedatur. (cap. Qualiter & quando, & cap. Cum oporteat, & cap. Inquiſitionis, de Accuſationibus.) Ratio prioris eſt, quia quiſque tenetur obedire Superiori legitimè præcipienti. Ratio poſterioris, quia Iudex non habet ius interrogandi, niſi ſeruato ordine iuris. Si ergo non ſeruat illum ordinem,

non

non poteſt reo vllam obligationem imponere ad crimen aperiendum, cùm ius non concedat illi hanc poteſtatem. Cenſetur autem non ſeruare ordinem iuris, quando interrogat de occulto crimine, de quo neque eſt fama contra reum, neque indicia competentia, neque ſemiplena probatio.

4. Quid ergo faciet reus in tali caſu, quo non tenetur fateri crimen à ſe perpetratum? Reſpondet D. Thomas in 2.2. quæſt. 69. art. 1. poſſe eum vel per appellationem, vel alio modo licite ſubterfugere, ſed ſine mendacio. Sed quid, ſi apertè neget, ſe crimen perpetraſſe, eritne mendax? Multi putant non fore, quamdiu crimen occultum eſt. Nam Iudex non præſumitur interrogare niſi de crimine, quod aliquo modo in publicam notitiam deductū eſt. Si ergo reus neget tale crimen à ſe perpetratum, non mentitur, ſi adhuc crimen occultum eſt. Nulla hic æquiuocatio Caluiniſtica.

CAPVT XXII.

An Duellum ſit licitum?

1. DVellum eſt ſingulare duorū certamen, ex pacto ſeu condicto initum. Monomachiam vocant. Quę-

ritur, quando licitum, & quando illicitum ſit? Et quæ ſint pœnæ illiciti duelli?

I. CONCLVSIO.

2. Duellum in tribus caſibus licitum eſt. *Primò*, quando neceſſarium eſt ad euitandam iniuſtam mortem, certò alioqui imminentem. Ita Valentia tomo 3. quęſt. 17. puncto 1. cum Nauarro, & Caietano. Ratio eſt, quia ſemper licitum eſt ſubire minus malum, & exponere ſe periculo mortis per duellum, quàm incurrere certam mortem per iniuſtam occiſionem. *Secundò*, licitum eſt, quando Princeps, qui iuſtum bellum gerit, videt ſe imparem eſſe, ac probabiliter timet ſuccumbere, niſi bellum mutet in duellum. Ita Sanchius lib. 2. c. 29. nu. 16. & alij ab eo citati. Ratio eſt, quia in tali caſu ceſſat malitia duelli, quæ in eo conſiſtit, quòd vterque, inter quos duellum eſt, conijciat ſe in periculum mortis ſine ſufficienti cauſa. At hoc non fit in propoſito reſpectu illius, qui gerit iuſtum bellum. Tametſi enim conijciat ſe in periculum mortis, hoc tamen facit ex ſufficientiſſima cauſa, quia per periculum priuatę mortis, vult totum exercitum liberare à maiori periculo publicæ cladis ac internecionis. Nam maius

maius periculum eſt, quando debilior exercitus confligit cum fortiori in bello, quàm quando par pugnat cum pari in duello. *Tertiò*, licitum eſt, quando miles noſtrę partis in bello iuſto prouocat militem alterius partis eo animo, vt ſi alter recuſet, noſtri milites fiant alacriores ad bellum. Tunc enim ſuſcipitur duellum ad iuſtum bellum promouendum. Item, quando miles contrarię partis prouocat noſtrum militem, ſicut Goliath prouocauit vnum ex Hebræis. Tunc noſter, qui iuſtam cauſam fouet, poteſt acceptare duellum eo animo, vt oſtendat noſtros milites non timere hoſtem, ſed paratos eſſe ad certamen, quandocunque hoſti viſum eſt. Hoc etiam prodeſt ad promouendum bellum, & ad hoſtem deterrendum. Hi caſus ad duos generales reuocari poſſunt. Vnus eſt, quando quis videt ſe iniuſtè occidendum, niſi acceptet duellum. Alter, quando bonum commune id poſtulat. Vide Toletum lib. 5. Inſtruct. Sacerd. cap. 6. circa finem.

II. CONCLVSIO.

3. Duellum non eſt licitum in his caſibus. *Primò*, quando ſuſcipitur ad oſtentationem virium, vel oblectationem ſpectantium. (cap. 1. de Torneamentis)

mentis.) Ratio, quia ſtultum ac temerarium eſt, exponere ſe periculo vitæ præſentis & futuræ, pro inani oſtentatione vel oblectatione. *Secundo*, quādo ſuſcipitur ad vindicandam iniuriam. (Valentia q.17.p.1.) Ratio, quia priuata perſona non poteſt vindicare iniuriam ſibi factam.(Matth.5.39.& cap. 26.52. & Rom. 12. 17. Publica poteſt quidem, ſed per viam iuris aut belli vindicatiui. Niſi fortè neceſſe ſit, bellum reſoluere in duellum. (ſupra §. 2.) *Tertio*, quando ſuſcipitur ad indagandam veritatem & iuſtitiā alterius partis. (cap. Monomachiam, 2. quæſt. 5. & cap. Significantibus, de Purgatione vulgari.) Ratio, quia duellum, quod ſuſcipitur ad teſtimoniū veritatis, vel proprij iuris ac innocentiæ, ex ſe fallax eſt; quia ſæpe contingit, innocentem in duello ſuccumbere. (cap. Significantibus, citato.) *Quartò*, quando ſuſcipitur ad defenſionem proprij honoris, ne lędatur. (Caietanus, Sotus, Nauarrus, Valentia, & alij apud Sanchium nu.9.) Ratio, quia quando agitur de vero honore & ignominia, non oportet ſpectare quid dicant homines improbi & mundani; ſed quid probi & ſapientes. Mundani putant viro nobili ignominioſum eſſe, recuſare oblatum duellum, ſcortationem, potatio-

nem,

nē, & ſimilia, quibus improbi delectā-tur. Sapientes e contrario cenſent honorificum eſſe, re pucre quidquid diuinę legi aduerſatur. *Quinto*, quando ſuſcipitur ad defenſionem bonorum temporalium. (ex communi ſententia.) Ratio, quia ſunt alia duo media aptiora ad hunc finem. Vnum, per ſimplicem defenſionem extra duellū. Poſſum enim, non ex pacto, vt in duello fit, ſed ex bona occaſione, ſi offertur, inuaſorem repellere, &, ſi neceſſe ſit, interficere, vt res meas mihi conſeruem, præſertim ſi ſint magni pretij. Alterum, per viam iuris; quia ſi ſimplici defenſioni non eſſet locus ob periculum proprię vitę (vt ſi inuaſor eſſet fortior, quàm ego) poſſum illum accuſare de iniuria, & per ſententiam Iudicis compellere ad reſtitutionem. Ex his duobus mediis alterum poteſt eligi. Nam ſi aduertam me fortiorem eſſe inuaſore, poſſum vi illum repellere: Sin minus, ad ſententiam Iudicis recurrendum eſt. Vtrobique ceſſat periculum propriæ vitę. At in duello tam mea, quàm inuaſoris vita, periculo expoſita eſt.

III. CONCLVSIO.

4. Antiquo iure, pœna ſuſpenſionis ſtatuta eſt in Clericos duellū exercentes,

centes, ſiue ipſi duellum obtulerint, ſiue acceptauerint. (cap. 1. de Clericis pugnantibus in duello.) Nouo iure variȩ pœnȩ conſtitutæ ſunt, tum à Concilio Trid. ſeſſ. 25. cap 19. de Reformatione; tum à tribus Pontificibus, Pio IV. Gregorio XIII & Clemente VIII. Quas copioſè perſequitur Sanchius libro 2. cap. 39. nu. 18. Summa earum eſt hæc: 1. Excommunicantur omnes, qui duellum exercent. 2. Excommunicantur Imperatores, Reges, Principes, qui concedunt locum pro duello exercendo. 3. Excommunicantur omnes, qui prȩbent conſilium, fauorem, auxilium ad duellum, & qui præſentes aſtant, vel interſunt. 4. Morientes in duello priuantur ſepultura Eccleſiaſtica. Deniq; Clerici præter excommunicationem priuantur etiam dignitatibus, beneficiis, & officiis Eccleſiaſticis, ſi aliquo modo ad duellum cooperentur.

FINIS.

ROMA

INDEX.

INDEX.

A.

Altaria ſunt triplicia. 248
Allegoricus ſenſus S. Scripturæ quis ſit. 37
Anabaptiſtæ quotuplices, & eorum dogmata. 380. & ſeq.
Anagogicus ſenſus S. Scripturæ quis ſit. 37
Animæ iuſtorum poſt hanc vitam non dormiunt. 395
Antichriſtus quis dicatur, 215. non eſt Papa. 218
Notæ Antichriſti non conueniunt Papæ. ibid.
Apoſtoli ſeruarunt perpetuam continentiam. 272
Æquiuocationes an ſint licitæ. 452

B.

Baptiſmus quomodo ex Scriptura probandus, 69. forma verborum ex Traditione habetur, 68. an repeti poſſit, 197. eius ceremoniæ ex Traditione habentur. 71.
Baptizatos ab hæreticis non eſſe rebaptizandos ex Traditione habetur. 67. 186

Bellum

Bellum Chriſtianis eſt licitum. 385
Bona opera ſunt meritoria vitæ æternæ, 304. obiectiones ſoluuntur. 308

C.

Caluiniſtæ pertinaces, zeloſi, frigidi, dubij, 15. non habent veram Scripturam, 16. non poſſunt ex Scriptura diſputare, 57. nihil credendum aiunt aut faciendum, quam quod in Scriptura præcipitur, 74. Eccleſiam periiſſe dicunt, 112. dubij ſunt de fide, 137. 139. Caluiniani miniſtri non ſunt legitimè vocati, 266. ſunt ſerui inutiles, 308. varia ipſorum nomina, 334. de infantibus vt ſentiant, 368. æquiuocationibus vtuntur, 452. fraudulentia eorum. 454
Caluiniſtarum atheiſmi quinque de Deo, 335. de Chriſto errores & blaſphemiæ, 342. hoſtes ſunt imaginis Chriſti. 354
Caluini error de prædeſtinatione, 367. de gratia, 361. blaſphemia de authore peccati. 366
Canon S. Scripturæ quid ſignificet, 24. canonici S. Scripturæ libri qui ſint. 21
Caput duobus modis accipitur. 141
Caput Eccleſiæ viſibile ac inuiſibile fuit Chriſtus, 143. nunc eſt inuiſibile, 144. S. Petrus fuit Caput, 148. duo poſ-

poſſunt eſſe capita vnius corporis, 153
Catholici ſunt ſecuri, & circa fidem errare non poſſunt, 23.137. quomodo non errent. 213
Catholicus Princeps poſſitne tolerare hæreticos, 431. caſus duo quibus poſſunt, 433. quomodo non poſſint, ib. poſſitne paciſci ſe permiſſurum hæreticos. 434
Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, 143. non eſt purus homo, 194. eiuſdem eſt ſubſtantiæ cum Patre, 195. vna perſona, & duæ naturæ in eo, ibid. pro omnibus eſt mortuus, 343. in cruce non deſperauit, vt Caluinus ait, 346. non perpeſſus pœnas omnes dānatorum in anima, 347. paſſione ſua ſibi meruit aliquid, 349. mediator fuit ſolùm ſecundum humanitatem, ibid ab initio non ignorauit aliqua, 351. ſecundum humanitatem non eſt vbique. 352
Chriſtiani in diſſenſionibus fidei, Romano Pontifici adhęrere debent: 160
Circulus philoſophicus quis, 376. Caluiniſtæ committunt, ibid. & ſeq.
Circumciſionis controuerſia tempore Apoſtol. quomodo deciſa ſit. 190
Cœlibes fuerunt Apoſtoli. 272
Communio ſub vtraq; ſpecie non eſt præcepta, 234. ſub vna licitè vſurpatur,

patur, 236. non eſt relicta per modum hæredita[illegible], 237. laici totum Chriſtum ſub vna ſpecie accipiunt, 238. obiectiones ſoluuntur. 239
Concilium Iudæorum duplex, eorumque diſcrimina. 187
Concilia varias controuerſias fidei deciderunt, 193. & ſeq.
Conciones hæreticorum an audiendæ. 412
Conſecratio Pontificis vet. Teſt. 262
Contradictiones apparentes S. Scripturæ. 47
Controuerſiarum norma quæ, 165. Iudex quis. ibid.
Controuerſiæ de quibus in Scriptura nulla mentio fit, 184. in veteri Teſtamento à quibus deciſę, 186. infallibilis fuit Iudex, 188. de circumciſione Apoſtoli definierunt, 193. variæ controuerſiæ à Conciliis deciſæ, 194. & ſeq. Chriſtus in controuerſiis non mittebat ad Scripturã. 207
Conuerſio hæreticorum quomodo inſtituenda. 21
Controuerſiæ huius temporis de fide ſunt quintuplices. 9

D.

DÆmon quomodo habeat poteſtatem in non baptizatos, 373. & quomodo expellatur. ibid.

Deca-

Decalogi lex ſeruari poteſt cum auxilio diuinæ gratiæ, 298. obligat iuſtum, 303. ſoluuntur contraria argumenta. ibid.
Decreta Eccleſię Pontifice conſeptiente ſtatuuntur. 160
Deus eſſentialiter eſt ſimpliciter infinitus, 335. vbique præſens in hoc mundo, 337. non habet accidentia realiter diſtincta à ſua ſubſtātia, 338. decreta eius ſunt ab æterno, 339. æternitas eius eſt indiuiſibilis tota ſimul. 341
Diſputarine liceat cum hæreticis de fide. 419
Diſſimulare fidem quomodo licitum. 404
Doctores Eccleſiæ in quo S. Scripturæ ſenſu excellant. 39
Dubij hæretici qui ſint, 17. ſimiles Nicodemo, 18. quomodo cum ipſis agendum. 20
Duellum licitum eſt tribus caſibus, 455. illicitum quando, 456. pœna quæ. 459

E.

ECcleſia Chriſti in terris eſt viſibilis, 93. 98. cadit partim ſub externos oculos, partim ſub internam fidem, 97. comparatur reipubl. 99. eſt vna, 100. ſancta, 101. Catholica, ibidem. Apoſtolica, 102. ſponſa Chriſti, ibid.

domus Dei, 104. columna veritatis, ibid. 112. extra eam nemo poteſt ſaluari, 105. non poteſt tota deficere aut errare in fide, 108. & ſeq. authoritas eius magna eſt, 118. iudicium eius ſecurè & tutò ſequimur, 119. obiectiones circa defectionem Eccleſiæ ſoluuntur, 120. & ſeq. tempore Antichriſti pars deficiet, 127. non eſt ſimilis Lunæ in defectione, 130. ſed alijs, 132. non eſt alia quā Romana, ibid. non fuit in ſolis infantibus, 134. nec in vno alteróue cordato viro, 135. caput quod, 142. S. Petro commendata eſt ſingulari modo, 154. eſt Iudex controuerſiarum. 164

Eccleſię primatum non habent Reges. 444

Epiſcopi totius orbis ad Romanum Pontificem confugiunt. 159

Euchariſtiæ figuræ, 244. Chriſtus in ea verè præſens eſt, 228. non per vbiquitatem, 332. nec per vnionem hypoſtaticam, 331. nec per ſimplicem coniunctionem, ibid. ſed per tranſſubſtantiationem. 332. 375

Exorciſmus quid, & quotuplex, 371. vſurpandus, 372. ex Traditione probatur. 69

F.

Fides ſola non iuſtificat, 290. fides iuſtificans in eo non conſiſtit, vt

quis credat peccata ſibi eſſe remiſſa, 293. non differt à fide hiſtorica & miraculorum, 294. non datur ſolis prędeſtinatis,296. poteſt amitti,297. non facit hominem certum de ſua iuſtitia, ibid. An quilibet poſſit ſaluari in ſua fide. 397

Fides non eſt neganda ad vitandam mortem, 402. diſſimulari quomodo poſſit. 404

Fides an hæreticis ſeruanda. 423

Figuræ S. Scripturæ difficultates pariunt. 45

Frigidi hęretici qui ſint,16. quomodo cum ipſis agendum. 20

G.

GRatiæ actualis duplex officiũ, 364. voluntas ei cooperatur,363. in poteſtate voluntatis eſt ei conſentire aut refragari. 364

H.

HÆretici quadruplices, pertinaces, zeloſi,frigidi,dubij,16. ſinguli quomodo tractandi,18.19. quinã facilius conuertantur,21. expungunt libros à S. Scripturæ canone, 26. non habent veram S. Scripturã, 50. non poſſunt ex Scriptura diſputare,58. male reijciunt Traditiones, 72. nemo tutus eſſe poteſt de fide ſua, 137. falsò accuſãt Catholicos de cõmunione ſub vna ſpecie,133. negant liberum arbi-

trium, 280. eorum iuſtificatio qualis, 284. doctrina de fide iuſtificante, 290. quomodo pacem publicam turbent, 428. an à Catholico Principe tolerandi, 431. an cum ijs orandum publicè, 410. conciones an audiendæ, 412. Sacramenta an participanda, 413. matrimonia cum ipſis ineunda, 414. an ad ſepulturam comitandi, 415. libri hæreticorum an & quando legendi, 417. an de fide cum ipſis diſputandum, 419. an cum ipſis paciſci, 421. an fides ſeruanda, 423. poſſuntne puniri propter hæreſin, 425

Hæreſis poteſt puniri pœna Capitis, 426

I.

IDola colere per ſimulationem non licet. 408

Ieiunia Eccleſię Catholicę. 311

Imago Chriſti tripliciter ſpectatur, 354. colenda. ibid.

Infantes contrahunt peccatū originale 382. capaces ſunt Baptiſmi, ib. non naſcuntur ſancti, 398. nec illegitimi obnoxij ſunt æternæ damnationi, ideoque à Baptiſmo reijciendi, 370. non habent actualem fidem qua credant in Chriſtum, 325. in Baptiſmo quomodo iuſtificantur, & actu credent. ibid.

Infan-

Infantes ſoli nunquam in Eccleſia fuerunt, 135. eos eſſe baptizandos ex traditione habetur. 66

Interpretari S. Scripturam non eſt cuiuſlibet. 54

Inuocatio Sanctorum pia eſt & vtilis, 220. ſoluuntur contraria argumenta, ibid. & ſeq.

Iudex controuerſiarum fidei qualis eſſe debeat, 92. 166. non eſt Scriptura, 169. quomodo ſit infallibilis, 211. analogia cum ciuili. 199

Iudæi an poſſint tolerari, 437. vſuræ, 438. odium in Chriſtianos, 440. obſunt reipub. 441. quomodo tolerandi, ibid. expellendi. 442

Iudæi duplex concilium habuere. 187

Iurans ſe manſurum in hæreſi, an teneatur. 445

Iuramenta de re illicita non obligant. 391

Iuramentum quid, & quotuplex, 390. licitum eſt Chriſtianis. 391

Iuſtificatio quid, quomodo fiat, 282. tollit peccata, non tegit. 285. infundit gratiam inhærentem. 287

L.

Laicis non licet diſputare de fide. 419

Lapſos poſt Baptiſmum Eccleſia abſoluit. 194

Leges Eccleſiaſticæ ſanciuntur à Pontifice. 160

Legem homo non poteſt implere ſine gratia Dei. 198

Lex ſcripta non eſt Iudex, nec ſola eſt norma. 202

Liberum arbitrium quid, 280. eius vſus in quibus actionibus. 281

Libri hæretici an & quando legendi. 418

Litteralis ſenſus S. Scripturæ quis, 36. eſt obſcurus. 46

Lutherani alij pertinaces, alij zeloſi, alij frigidi, alij dubij, 15. non habent veram Scripturam, 56. non poſſunt ex Scriptura diſputare, 57. ineptè diſputãt, 59. agnoſcunt aliquas Traditiones, 76. Eccleſiam perijſſe dicunt, 113. dubij ſunt de fide, 137. 139

Lutherani miniſtri non ſunt legitimè vocati, 266 ſunt ſerui inutiles, 309. Chriſtum vbique eſſe docent ſecundum humanitatem. 324

M.

Magiſtratus ciuilis Iudex eſt in controuerſiis ciuilibus. 200

Magiſtratus politicus eſt licitus Chriſtianis. 385

B. Mariam Virginem poſt partum man-

ſiſſe

ſiſſe virginem, ex Traditione habetur. 67.186
Martinus Lutherus non fuit ordinariè vocatus, 267. nec extraordinariè, 268. noua dogmata ipſius, ibid. grata carni. 270
Matrimonium non poteſt diſſolui apud Chriſtianos propter hęreſin. 393
Matrimonia an cum hæreticis ineunda. 314
Mendacium triplex, 448. omne mendacium eſt peccatum. 449
Mentiri num aliquando liceat. 448
Moralis ſenſus S. Scripturæ quis ſit. 39
Myſticus S. Scripturæ ſenſus quis, 36. diuiditur in anagogicum, allegoricum, tropologicum. 37

N.

NEgans ſe Lutherum aut Caluiniſtã cùm ſit, quomodo peccet. 403

O.

OBſcuritas S. Scripturæ, 42. oritur ex duplici capite, 44. aliæ cauſæ obſcuritatis, 47.48.49. cur Deus obſcuram voluit eſſe, 51. laudatur ab obſcuritate, non arguitur. 52
Opera bona ſunt meritoria vitæ æternæ, 304. obiectiones ſoluuntur, 307. 308
Orare cum hæreticis publicè, quomodo licitum. 410

P.

Paciſci ne liceat cum hæreticis. 421
Papa non eſt Antichriſtus, 217. notæ Antichriſti non cõueniunt Papæ. 217
Paſcha die Dominica celebrãdum. 194
S. Paulus cur S. Petro reſtiterit. 156
S. Petrus fuit caput Eccleſiæ, 148. prærogatiuæ S. Petri, 149. obiectiones contra eius primatum ſoluuntur. 151
Perſonæ diuinæ realiter diſtinctæ. 194
Peccatum originale quid ſit, 275. peccatum eſt triplex, 276. veniale quid & quotuplex, 277. non omnia peccata ſunt æqualia aut mortalia, 279. comparantur maculis, vinculis, vulneribus. 286
Peccatum originale per Baptiſmum aboletur. 198
Pertinaces hæretici qui dicantur, 15. ſimiles Phariſ. ibid. quomodo cum ipſis agendum. 18
Politici qui dicũtur 1. reperiuntur vbique, 396. docent quemlibet ſaluari in ſua fide. 397
Polygamia illicita eſt Chriſtianis. 392
Pontifex caput Eccleſiæ viſibile, 143. 157. priuilegia Pontificis, 159. primatus eius defenditur, 160. & ſeq.

Pontificis vet. Teſt. conſecratio, & officia. 262
Præcepta decem poſſunt ſeruari, 298. 301
Prædeſtinatorum argumentatio, 360. 361
Prætextus hæreticorum. 16
Purgatorium eſſe probatur, 254. & ſeq. obiectiones contra purgatorium diſſoluuntur. 258

R.

REges non habent primatum Eccleſiæ. 444

S.

SAcerdotum vocatio ordinaria, 265. extraordinaria. ibid.
Sacerdotes in Eccleſia occidentali ſemper fuere cœlibes. 274
Sacramenta vetera & noua, 223. quid ſit Sacramentum. 224. 225
Sacramentorum cauſæ, 227. non ſunt inſtituta vt excitent fidem, ibid. & 22[illegible] ſed vt conferant gratiam, ibid. ſeptem ſunt, ibid. & ſequent.
Sacramentorum numerus ex Scriptura non poteſt haberi, 184. ſed ex Traditione. 68
Sacramenta cum hæreticis an participanda. 413

Sacrificium quid ſit,& quotuplex,245. Miſſa verè eſt ſacrificium,246. & ſequent. obiectiones ſoluuntur. 250
Saluari nemo poteſt extra Eccleſiã. 105
Saluarine poſſit quilibet in ſua fide. 397
Sanctos licet inuocare, 220. vtile eſt. obiectiones ſoluuntur. ibid.
Sancti in cœlo ſciunt res noſtras. 222
Sacra Scriptura tria habet, canonem, verſionem,ſenſum.24.verſio S. Scripturæ antiqua, 33. verſiones hæreticorum,ibid. ſenſus S. Scripturæ quadruplex,36. 39. obſcura eſt,41.51. ſine peculiari Dei illuſtratione non intelligitur,43. obſcuritas oritur ex duplici capite, ib. res S. Scripturæ quadruplices,44. Interpres eius quis,53. non docemus eam eſſe inſufficiẽtem ſine Traditionibus, 78. Scriptura cũ Traditione eſt norma controuerſiarum,165. non eſt Iudex ſecundum literam, 169. nec ſecundum ſenſum, 176. claritas eius vnde pendeat, 178. ſenſus eius ex Traditione ſæpe petendus. 180
Senſus literalis S. Scripturæ quis, 36. myſticus quis, ibid. ambiguus, 47
Sepultura hęreticorum an frequentanda. 415
Seruus inutilis quis ſit. 309
Simulare alienam fidem an liceat. 407

Spiritus S. eſt Deus. 196
Symbolum fidei eſſe Apoſtolicum, ex Traditione habetur. 66
Synagoga Iudæorum non fuit Catholica. 102
Synagoga non defecit tota à fide, 123. tempore Chriſti defecit. 124

T.

TRaditiones vet.Teſtam.Phariſaicę, 60. Moſaïcæ,62. Traditiones Apoſtolicæ eandem cum Scriptura habēt authoritatem, 64. ſunt de dogmatibus fidei, & de ritibus externis, 66. enumerantur, 67. Eccleſiaſticæ ſeruandæ, 71. malè reijciuntur ab hæreticis, 72. non meremur per eas iuſtificationem & remiſſionem peccatorum,78. non omnes ſunt Apoſtolicæ,ibid. obiectiones contra Traditiones ſoluuntur,99.& ſeq.

V.

VBiquitas Lutheranorum refellitur, 314. 318
Verſiones S.Scripturæ bonæ,malæ. 33. Catholicorum vna & eadem,hæreticorum varia. 35
Vocatio Miniſtrorum duplex, 261. veteris Teſtamenti, ibid. noui Teſtamenti, 265. quatuor in vocatione ſpectanda. ibid.

Vſuræ Iudæorum quomodo tolerandę. 438

Z.

Zeloſi hæretici qui ſint, 15. ſimiles Paulo, 16. quomodo cum ipſis agendum. 18

Zizania in Euangelio quid ſignificent. 429

FINIS.

9-2